

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΕΛΗ

ΤΟ
ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΝ
ΤΗΣ
ΗΠΕΙΡΟΥ

(ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΗΡΩΙΚΗΣ ΚΩΜΟΠΟΛΕΩΣ)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΚΔΟΣΙΣ Μ. Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΛ 40 - ΑΘΗΝΑΙ
1948

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΕΛΗ

ΤΟ
ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΝ
ΤΗΣ
ΗΠΕΙΡΟΥ

(ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΗΡΩΙΚΗΣ ΚΩΜΟΠΟΛΕΩΣ)

«Ο συγγραφέων τὴν Ἱστορίαν τῆς Στενωτέρας τοῦ
Πατρίδος ἐκπληρῶνει τὸ πρὸς Αὐτὴν ἱερὸν χρέος».

Niebuhr

Δωρεῖται διὰ τὸν πλοῦτον
τῆς Βιβλιοθήκης Διῆμον Κονίτσας
Δελφινάκιον 31^{ης} Μαΐου 1953

Διῆμος Κονίτσας
[Handwritten signature]

ΕΚΔΟΣΙΣ Μ. Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ 40 - ΑΘΗΝΑΙ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΑΝΗ

ΤΟ

ΔΕΛΤΑΒΙΝΑΚΙΟΝ

ΤΗΣ

ΗΠΕΙΡΟΥ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ ΤΗΣ ΗΠΙΣΤΙΚΗΣ ΚΟΜΟΠΟΛΕΩΣ

ΑΝ ΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΡΕΥΝΗΣΤΗΝ ΤΟΝ ΔΕΛΤΑΒΙΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ ΤΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΚΔΟΣΗ Μ. Τ. ΒΑΛΒΕΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ - ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘ. ΑΓΡΙΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΣΚΙΑΝ
ΤΗΣ
ΑΛΗΣΤΟΥ ΜΗΜΗΣ

ΔΙΩΝΗΣ Ν. ΣΚΑΝΤΖΟΥ

ΠΕΦΑΙΝΜΕΝΗΣ ΜΟΥ ΑΔΕΛΦΗΣ
ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΕΥΛΑΓΙΟΝ
ΑΠΑΤΙΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐξαντληθέντος τοῦ κατὰ τὸ 1916, εἰς β-αν ἔκδοσιν κυκλοφορήσαντος «Τροπαίου Δελβινακίου, τοῦ Γ. Γαζῆ (1) ἀπὸ ἐτῶν ἐσκεπτόμεθα νὰ προβῶμεν εἰς νέαν τοιαύτην.

Τῆς ἐκδόσεως ἐκείνης θὰ προηγεῖτο περίληψις εἰς τὸν πεζὸν λόγον τῶν ἀγόνων τοῦ Δελβινακίου κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, πρὸς προετοιμασίαν τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὴν μελέτην τοῦ «Τροπαίου». Τὴν περίληψιν αὐτὴν θὰ ἠκολούθει βιογραφία τοῦ Γαζῆ, ἀπαραίτητος καθ' ἡμᾶς καὶ αὕτη, ἵνα γνωρίσῃ ὁ ἀναγνώστης τὸν συνθέτην τούτου. Θὰ ἠκολούθει τέλος τὸ «Τρόπαιον» μετὰ τὰς ἀπαραιτήτους ἐρμηνευτικὰς σημειώσεις, πρὸς πληρεστέραν κατανόησίν του.

Ὑπὸ τοιούτων ἐμφροῦμενοι σκέψεων, ἀπὸ καιροῦ διετρέχομεν ἐρευνῶντες καὶ συλλέγοντες, ὅσον ἠδυνάμεθα, κάθε πληροφορίαν καὶ ἱστορικὸν μνημεῖον τῆς γενετείρας μας, ἐλάχιστον οὕτω φόρον πρὸς αὐτὴν ἀποτίοντες. Ὅσον ὅμως προχωροῦμεν εἰς τὴν μελέτην καὶ συλλογὴν, τόσο ἠῤῥεξε καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μας. Σὺν τῷ χρόνῳ οὕτω ἀπεταμιεύσαμεν ὑλικὸν ἀγνωστὸν μέχρι τοῦδε, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διεσπαρμένον. Ἡ συλλογὴ τοῦ ὑλικοῦ τούτου μᾶς ἀπέτρεψε τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου, φρογοῦντες ὅτι μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τὴν ὅποιαν ἐπιφέρομεν εἰς αὐτὸ καὶ τὴν μορφήν ὑπὸ τὴν ὅποιαν ἐμφανιζόμεθα, ἐξυπηρετοῦμεν καλλίτερον τὴν ἱστορίαν τῆς γενετείρας μας καὶ τῆς ὅλης ἡπείρου καὶ προλαμβάνομεν ἀπὸ τὴν λήθην καὶ τὴν ἀπόλειαν ἀρκετὰ στοιχεῖα τῆς ἱστορίας τῆς ἠρωϊκῆς κωμοπόλεως.

Καὶ τὸ μὲν «Τρόπαιον Δελβινακίου», ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω μορφήν ἐξεδώσαμεν ἤδη εἰς εἰδικὸν τεῦχος, τὸ δὲ συλλεγὲν ἐπὶ πλέον ὑλικὸν ἐχρησιμοποίησαμεν διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης πραγματείας.

Εἰς τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν προβαίνομεν ἀφ' ἐνός μὲν διότι θεωροῦμεν τοῦτο καθήκον καὶ ἐκπλήρωσιν φόρου τιμῆς πρὸς τὴν γενετείραν, καὶ διότι νομίζομεν ὅτι αἱ τοπικαὶ αὗται ἱστορίαι, ἐφ' ὅσον στηρίζονται εἰς ἀρχεϊακὰς ἀναζητήσεις καὶ προσωπικὰς ἐρεῦνας,

(1) Ἡ πρώτη ἔκδοσις ἐγένετο τὸ 1835 εἰς Αἴγιναν ἀπὸ τὸν ἴδιον Γαζῆν, ἡ δὲ δευτέρα ἐν Ἀθήναις δαπάναις τοῦ φιλοπάτριδος Δελβινακιώτου κ. Νικολάου Ἀν. Μάγκου.

ἀποτελοῦν πολύτιμον προσφυγὴν διὰ τὴν καθόλου ἑλληνικὴν ἱστοριογραφίαν, ἢ ὅποια οὕτω εὗρισκει καταμερισμένον ὑλικὸν πρὸς συνθετικωτέραν ἐπεξεργασίαν του. Κάθε ἐργασία ὅστε τοιούτου εἶδους, πρέπει νὰ γίνηται δεκτὴ μὲ συμπάθειαν τόσον ἀπὸ τοὺς καταγομένους ἀπὸ τὴν περιφέρειαν αὐτὴν, ὅσον και ἀπὸ τοὺς ἱστοριογραφοῦντας καὶ ἱστοριοφίλους ἐν γένει.

* * *
Ἡ ἀγαληφθεισα ὅμως προσπάθεια δὲν ἦτο εὐκόλος καὶ μικρᾶς πνοῆς, δεδομένου ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Δελβινακίου, κωμοπόλεως μὲ παρελθὸν μακρὸν καὶ ἔνδοξον καὶ συνυφασμένον μὲ τὴν ἀκμὴν τῆς νεωτέρας Ἡπείρου δὲν ἔχει ἐρευνηθῆ μέρη τοῦδε.

Δυστυχῶς ὅσον περισσότερον καὶ ἐπιμονώτερον ἠγωνίσθησαν οἱ πρόγονοί μας διὰ τὴν ἐλευθερίαν των, τόσον ὀλιγώτερον ἐξιστορήθησαν ὅσον ἤξιζον οἱ ἀγῶνες των.

Ὅλοι οἱ μακροί, ἄνισοι καὶ σκληροὶ ἀγῶνες, τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα καὶ δεινοπαθήματά των, ὅλοι σχεδὸν οἱ πρωταγωνιστήσαντες ἢ καὶ πεσόντες εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐκείνους, κινδυνεύουν νὰ περιπέσουν εἰς ἀναξίαν μνήμην.

Ἡ ἀκριβὴς ἐξιστόρησις τῶν ἀγῶνων καὶ κατορθωμάτων ἐκείνων τῆς ἰδιαιτέρας μας πατρίδος εἶνε καθ' ἡμᾶς ἀπαραίτητος διὰ δύο ἀκόμη λόγους.

Ὡς τιμητικὴ ἀφ' ἑνὸς διὰ τὸ Δελβινάκι, καὶ ὡς διδακτικὴ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους οἱ ὅποιοι θὰ ἴδουν μὲ πόσους κόπους καὶ στερήσεις, κακοτυχίας, καὶ κινδύνους ἀνεκτίθη ἡ ἐλευθερία τῆς πατρίδος των καὶ πόσον εὐγνώμονες πρέπει νὰ εἶναι οὗτοι εἰς ἐκείνους πὺρ τὴν ἐκκληροδότησαν.

Ἡ Κοινότης Δελβινακίου, ἀφ' ἑτέρου ἢ ὅποια λόγῳ τοῦ ἱστορικοῦ της παρελθόντος, ὄφειλε νὰ ἔχη πολύτιμον ἀρχεῖον, ἐλάχιστα δυστυχῶς ἔγγραφα διεφύλαξεν. Ἀρκετὰ τούτων, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ Πιττάκια τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος, ὡς διηγοῦντο οἱ γεροντότεροι, κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν κατόχων των, εἴτε διὰ τὸν φόβον τῶν Τούρκων, εἴτε ὡς θεωρούμενα ἄνευ ἀξίας. Κατὰ τὴν ἀθρόαν ἐπὶ πλεόν τῶν ἀποδημιῶν ἔξοδον ἀπὸ τὸ Δελβινάκι, τὴν ὁποίαν προουκάλεσαν οἱ διωγμοὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, πολλοὶ Δελβινακιῶται παρέλαβον τὰ ἔγγραφα αὐτὰ μαζί των ὡς οἰκογενειακά των κειμήλια, καθὼς καὶ πολυτίμους πληροφορίας. Ἡ ζημία τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἡ ἱστορία τοῦ Δελβινακίου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶνε ἀνεπανόρθωτος.

Κανεὶς ἐπὶ πλεόν ἐκ τῶν κωδίκων (πλάκες) εἰς τοὺς ὁποίους

κατὰ τὸν Γαζῆν, κατεχωροῦντο αἱ ἐκτιμήσεις τῶν χωραφίων (τὸ μάλι) σώζεται.

Ἡ πυρπόλησις τέλος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ εἰς Βούρμπιανην μᾶς ἀπεστέρησεν ἀρκετῶν πληροφοριῶν λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ εὐεργετικοῦ διὰ τὸ Δελβινάκι ρόλου ποῦ ἔπαιξεν οὗτος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

Οὔτε ἀπομνημονεύματα ὅθεν καὶ οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα, οὔτε προηγούμεναι ἐργασίαι σώζονται, ἀρκεταὶ νὰ βοηθήσουν τὸν ἱστορικὸν εἰς τὸ ἔργον του. Αἱ μαρτυρίαι τῶν ζώντων ἐπὶ πλέον δὲν περισυνελλέγησαν ἐγκαίρως, οὔτε ἐλήφθη φροντὶς νὰ πληθυνθοῦν τὰ γραπτὰ μνημεῖα καὶ ἀποθησαυρισθοῦν αἱ διάφοροι παραδόσεις. Ἀνάγκη λοιπὸν ὁ ἀναλαμβάνων παρομοίαν ἀπόπειραν νὰ ἐρευνήσῃ καὶ εὔρη δυσεύρετα ψυχία καὶ ἐλέγξῃ παραδόσεις, αἱ ὅποια ἐνίοτε ἀντιφάσκουν ἀλλήλας.

Κατόπιν ὅθεν μιᾶς τοιαύτης ἀπωλείας, καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἐγγράφου, ἐκ τῶν ποῦ καὶ ποῦ περισωθέντων, ἢ δημοσίευσις καὶ ἢ παράδοσις του οὔτω εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ φιλαρχαίου ζήλου τῶν μεταγενεστέρων, δύναται νὰ συμβάλῃ ἀρκετὰ εἰς τὴν διαλευκάνσιν τοῦ παρελθόντος.

*
* *

Διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης μελέτης, ἠρευνήσαμεν, ἐν πρώτοις, ὅλους τοὺς γνωστοὺς εἰς ἡμᾶς ξένους περιηγητὰς ποῦ ἐπεσκέφθησαν τὸ Δελβινάκι, ὁ ἀρχαιότερος τῶν ὁποίων, Ἐβλιὰ Τσελεμπῆ, τὸ ἐπεσκέφθη τὸ 1660. Ἐμελετήσαμεν ἐπὶ πλέον τὰ ἀνέκδοτα χειρόγραφα τοῦ Γαζῆ ὁ «βιογραφικὸς κώδιξ» καὶ ἡ «αὐτοβιογραφία» τοῦ ὁποίου μᾶς παρέχουν ἀρκετὰς πληροφορίας περὶ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τοῦ Δελβινακίου. Τοὺς εἰς διαφόρους περιστάσεις ἐκφωνηθέντας ἐπικηδεῖους καὶ πανηγυρικοὺς τοῦ ἰδίου, ἀνεκδότους καὶ τούτους. Περισυνελλέξαμεν ἐπὶ πλέον τὰς εἰς τὰς Ἐκκλησίας, παλαιὰ βιβλία ἢ ἀλλαχοῦ, χειρογράφους σημειώσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐσκορπισμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διάφορα ἔγγραφα, προικοσύμφωνα, διαθήκας, συμβόλαια, πωλητήρια ἔγγραφα, ἐπιγραφὰς ἰδρυμάτων, καὶ ἄλλων παραπλησίων γραπτῶν μνημείων, τὰ ὅποια φρονοῦμεν ὅτι ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰς λαϊκὰς παραδόσεις δύνανται νὰ προσφέρουν προσοδοφόρον ἔδαφος ἱστορικῆς ἐρεύνης. Ἡ παράδοσις πράγματι, ἐφ' ὅσον ὁ ἱστορικὸς τὴν χρησιμοποιεῖ μὲ ἀντίληψιν καὶ ἱστορικὴν κρίσιν καὶ πρὶν ἢ αὕτη ἐκφυλισθῆ ἄνεπαισθήτως ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καὶ καταντήσῃ θροῦλος, εἶνε γονιμοτάτη εἰς ἀποκάλυψιν γεγονότων καὶ δύναται νὰ συμπληρώσῃ ἀρκετὰ κενά.

*
* *

Λίδομεν κατωτέρω βιβλιογραφίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπεκομίσσαμεν πολύτιμον συμβολὴν διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης μελέτης καὶ εἰς τὴν ὁποίαν βιβλιογραφίαν δύναται νὰ προσφύγῃ ὁ ἀναγνώστης πρὸς πληρεστέραν μελέτην τῆς ἱστορίας τῆς ἠρωϊκῆς κωμοπόλεως.

Μερικὰ τῶν εἰς τὴν βιβλιογραφίαν αὐτὴν ἀναγραφομένων ἔργων, ἴσως νὰ ἔχουν δευτερεύουσαν ἢ τριτεύουσαν σημασίαν. Τὰ κατεχωρήσαμεν ὅμως διότι τὰ ἔργα ταῦτα ἂν δὲν προσφέρουν ἄλλην ὑπηρεσίαν εἰς τὸν ἐρευνητὴν, δεικνύουν ὅμως τὴν κίνησιν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πού προुकάλει, κατὰ καιρούς, εἰς τοὺς διαφόρους ἐπισκέπτας, ἢ ἱστορικὴ κωμόπολις τοῦ Πωγωνίου.

Τελευτῶντες δηλοῦμεν ἀναγνωρίζοντες ὅτι ἡ συγγραφὴ τῆς ἱστορίας τοῦ Δελβινακίου, δὲν ἐξαντλεῖται μὲ τὴν ἔκδοσιν τῆς παρούσης πραγματείας. Ἡμεῖς ὅμως μὲ πολλοὺς κόπους καὶ ἐπιμελημένας φροντίδας προβάντες εἰς τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν συναρμολόγησιν τοῦ παρόντος πονήματος, κατεβάλομεν κάθε προσπάθειαν, ἵνα ὅσον τὸ δυνατόν, ἐρευνήσωμεν καὶ μελετήσωμεν τὸ θέμα μας ὑφ' ὅλας του τὰς ἀπόψεις. Εἴμεθα ὅθεν ἱκανοποιημένοι διότι ὕστερα ἀπὸ πολύμοχθον προσπάθειαν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβλήθημεν ἵνα συλλέξωμεν, κατατάξωμεν καὶ ἐπεξεργασθῶμεν τὸ πολύτιμον τοῦτο ὑλικόν ἐφθάσαμεν ἤδη εἰς τὸ θέμα, νομίζοντες ὅτι μὲ τὴν ἐργασίαν μας αὐτὴν προσφέρομεν κάποια ὑπηρεσίαν εἰς τὴν προσφιλῆ καὶ ἠρωϊκὴν μας γενέτειραν. Ἐὰν ὑπελήφθημεν εἰς τὰς προσπάθειάς μας, τὸ τοιοῦτον ὡς ἀποδοτῆ ἡ μᾶλλον εἰς τὰς ἀνυπερβλήτους δυσκολίας πού συναντᾷ κανεὶς εἰς τὴν σύνταξιν παρομοίου ἔργου.

Ἀθῆναι 1947

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΠΑΤΣΕΛΗΣ

(Πασιτέλους 2=Παγκράτι)

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κωνσταντίας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ

- ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ : (τ. Μητρ. Πατριάρχης) Θανάσης Βάγιας : Κων)πολις 1921.
- ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ : I Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου τόμ. 2 Ἀθῆναι 1856,
II Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ 1895.
- S. C. ATCHLEY : Εἶς καὶ δράσις τοῦ Βύρωνος ἐν Ἑλλάδι : Ἀθῆναι
1918. Περὶ τῆς περιγραφῆς τοῦ Δελβινακίου παρὰ τοῦ Βύρω-
νος βλ. καὶ Ἡμερολόγιον Ἡπειροῦ 1911 Ἑλληνικῆς Μαυρο-
κορδαίου σελ. 70.
- ALPHONSE de BEAUCHAMPS : Vie d'Ali pacha visir de Janina Παρίσι 1822
(Ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖται ἀπὸ μερικοὺς ὡς λογοκλόπος τοῦ
Rouqueville).
- ΒΛΑΧΟΥ ΕΛΕΝΗ : Πανηγύρι στὸ Δελβινάκι (Ἐφ. «Καθημερινή» 25 Μαΐου
1938)
- ΒΟΥΡΗ Ι. : Ἐξηγηματικοὶ λησμοὶ τῶν ἐν Ἀθῆναις εἰσοδημάτων
τῆς ἐν Ἠπείρῳ Κοινότητος Δελβινακίου ἀπὸ τῶν κλη-
ροδοτημάτων Δελβινακίων κλπ. κλπ. Ἀθῆναι 1880.
- ΒΥΡΩΝ : Ghilde - Hagold ἰδίως τὸ Β' Κεφάλαιον (Ὁ Βύρων ἐπ-
σκέφθη τὸ Δελβινάκιον τὴν 15ην Ὀκτωβρίου 1809).
- ΓΑΖΗ Γ. : I—Λόγοι Ἐπιτάφιοι καὶ Ἐπικήδριοι (Ἀνέκδοτον).
II—Τρόπιον Δελβινακίου (3η ἔκδοσις Ἀθῆναι 1946).
III—Κώδηξ τῆς βιογραφίας, περιέχων τὴν γενεολογίαν,
χρονολογίαν, πράξεις, λόγους καὶ σημειώσεις τοῦ
Γ. Γαζῆ τοῦ ἐκ Δελβινακίου τῆς Ἠπείρου. Ἀμφισσα
1841 (Ἀνέκδοτον).
IV—Λογαριασμοὶ Μουκαντέμ μπόρτζ Δελβινακίου 5
Ἰανουαρίου 1827. Δελβινάκιον 2 Φεβρουαρίου 1827 (Ἀνέκ-
δοτον)
V—Βιογραφία τῶν ἡρώων Μάρκου Μπότσαρη καὶ Κα-
ραϊσκάκη (ἰδίως τὸ τελευταῖον κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον,
«Συμβεβηκότα περίσσια») Αἴγινα 1828
VI—Αὐτοβιογραφία (Ἀνέκδοτον)
- ΓΕΤΑ Γ. : 1) Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς μεταφορᾶς τῆς ἔδρας τῆς
τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου «Καθημερινή» 7-1-1933
2) Διατί πρέπει νὰ παραμείνη ἡ ἔδρα εἰς τὸ Δελβι-
νάκι (Ἐφ. «Καθημερινή» 12-1-1933)
- ΓΚΟΓΚΩΝΗ ΑΘ. : Δελβινάκι, τὸ καμᾶρι τῆς Ἠπείρου μας («Ἡπειρωτι-
κὸν Μέλλον» Ἀθηνῶν 7 Μαΐου 1936)
- ΔΑΛΛΑ ΧΡΗΣΤΟΥ : 1) Ἱστορικαὶ Σελίδες (Εἰς Ἡμερολόγιον Κ. Σκόκου 1912

- σελ. 340-351. Ἀνακινεῖται τὸ πρῶτον τὸ ζήτημα τοῦ Θ. Βάγια καὶ δημοσιεύεται ἢ πρὸς τοὺς Δελβινακιώτας ἐπιστολή του)
- 2) Ἱστορικαὶ Σελίδες. Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Δελβινακίου τῆς Ἡπείρου (ἔκδ. Ἡπειρ. Χρονικῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν τῆς Ἐκατονητηρίδος. Ἰωάννινα 1930)
- ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΟΥ Ν. : Ζητήματα Ὀθωμανικῆς Νομοθεσίας ἐν ταῖς νέαις χά-
ραις. Διένεξις Κοινοτήτων. Κεφαλοχώρια καὶ τοεφλικοχώ-
ρια — τὰ Ἰμλιάκια ἢ Σουλτανικὰ κτήματα ἐν Ἡπείρῳ. Αἱ
κοινόχρηστοι γαῖαι. (Γνωμάτευσις ἐπὶ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ
Δελβινακίου καὶ Βησσάνης). Εἰς περιοδ. «Δικαστικὴ» 1939
τεῦχ. 27-32.
- ΕΞΑΡΧΟΥ Κ. : Τὸ Δελβινάκιον. Εἰς Ἡμερ. «Ἡπειρωτικὸς Ἀστὴρ» Δ.
Βασιλειάδου 1904 σελ. 120-121.
Ἐπειρηὶς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἡπειρωτ. Φιλ. Συλ-
λόγου 1872-1874.
- ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ : Ἡταλιάνης Χατζῆ Μιχάλης Εἰς Ἡπειρωτ. Μιλτ. Οἰκο-
νομίδου 1939 τόμ. Α' σελ. 218-222.
- ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ Δ. : Ἡ Β. Ἡπειρος (ἔκδ. Συλλ. Ὁφελ. Βιβλ.) Ἀθῆναι 1919.
- ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ ΤΡ. : Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Ἀθῆναι 1895.
- ΖΕΡΒΟΥ ΣΚΕΥΟΥ : Ἐθνικὰ κληροδοτήματα καὶ δωρεαὶ Ἀθῆναι 1925.
- ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΥ Ν. : Χρῆστος Χατζῆ Μιχάλης Εἰς Μεγ. Ἐγκυκλοπαίδειαν
- ΛΑΜΠΡΙΔΟΥ Ι. : 1) Πωγωνιακὰ Ἀθῆναι
2) Περὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ ἀγαθοεργημάτων τόμ. δύο Ἀ-
θῆναι 1880. (Ἰδίως ὁ β' τόμος σελ. 215 ὑπὸ τὸν τίτλον «Γε-
νικὰ τοῦ Τμήματος Πωγωνιανῆς ἀγαθοεργήματα».)
3) Περὶ Καραμουρατίας καὶ Καραμουρατάτων. Ἀπι-
κὸν Ἡμερολόγιον Ε. Ἀσωτίου 1888 σελ. 114-129
- LEAK : Travels in the Jonian Isls. Albanian, Thessaly, Mace-
donia et Co during the years 1812 and 1813 London 1815
(Ὁ συγγραφεὺς ἐπεσκέφθη τὸ Δελβινάκιον κατὰ Μάϊον 1812)
- ΜΑΝΙΑ Ν. : Ἱστορία τοῦ Δελβινακίου συγγραφεῖσα ἐν συνόψει
παρὰ τοῦ Νικολάου Μάνια εἰς πληροφορίαν πολλῶν
Δελβινάκιον 10 Ὀκτωβρίου 1835 (χειρόγρ. κατατεθειμένον
εἰς Ἐθν. Βιβλ.) περίληψις ἐδημοσοῦθη εἰς Ἡμερολόγιον
«Πελασγός» 1932 ὑπὸ Ν. Β. Πασιέλη σελ. 174-176
- ΜΕΛΕΤΙΟΥ : Γεωγραφία παλαιὰ καὶ νέα. Βενετία 1807
- ΜΙΝΩΙΔΟΥ ΜΗΝΑ : Ἐπικήδειος εἰς τὸν ἐξ Ἡπείρου Δημήτριον Δάλλαν
ἐκφωνηθεὶς ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ τῇ δωδεκάτῃ Σε-
πτεβρίου Α. ΩΝΘ ἐν τῷ κατὰ τὸ Παρίσιον ὄρουσ τοῦ
Παρνασσῦ κοιμητηρίῳ ἐν Παρισίῳ 1859.
- ΜΟΛΟΣΣΟΣ : Τὸ Μητροπολιτικὸν Μέγαρον Δρυϊνουπόλεως καὶ
Πωγωνιανῆς (ἐν Δελβινακίῳ) ἐρ. «Πελασγός» 24 Ἀπρι-
λίου 1934.

- ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ Ν :** 1) Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν χρονολογικῶν καταλόγων τοῦ Μητροπολίτου Ἀγίου Ἀμασείας Ἀνθίμου Ἀλεξούδη Ἐφ. «*Νεολόγος*» Κωνσταντινουπόλεως 20 Μαρτίου καὶ 6 Μαΐου 1892.
- 2) Ἀρχιεπίσκοποι Πωγωνιανῆς (κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τιθέμενοι). «*Φωνὴ τῆς Ἡπείρου*» 4 Ἰανουαρίου 1902. Βλ. καὶ Ἡμερ. «*Ἡπειρωτικὸς Ἀστὴρ*» 1904 σελ. 132—135 καὶ Ἡπ. Λεύκωμα Μιλτ. Οἰκονομίδου 1911 σελ. 33—35.
- ΛΘ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ :** Πωγωνιακά. *Εἰς ἄν. Λεύκωμα Μιλτ. Οἰκονομίδου* σελ. 169—183.
- ΠΟΛ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ :** Ἡ Ἑνωσις Δελβινακιωτῶν. Τὸ λαμπρὸ σωματεῖο μὲ τὴν πολυσχιδῆ δρᾶσι του. Ἐφ. «*Ἀκρόπολις*» Ἀθηνῶν 16-2-1939.
- Π. ΠΑΠΑΡΟΥΣΗ :** Συμβολὴ εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς Ἀρχαίας Ἡπείρου. *Εἰς Πεντηκονταετηρίδα τοῦ ἐν Κ)λει Ἑλλήν. Φιλ. Συλλ.* 1911 (Παράρτημα τοῦ Α. Δ. τόμου σελ. 213—220).
- ΑΜ. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ :** Ἡ Ζίτσα Ἀθῆναι 1895.
- Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ :** Σχεδιάσμα περὶ τῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει καταστάσεως τῶν γραμμῶν ἀπὸ ἀλώσεως Κων)πολεως (1453) μέχρι τῶν ἐνεστῶσης (ΙΘ) ἑκατονταετηρίδος Κων)πολις 1867.
- ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ Κ. :** Ἑλληνικὰ ταξίδια Ἀθῆναι 1931 τόμ. Α' σελ. 141—143.
- ΠΑΤΣΕΛΗ Ν. :** 1) Ὁ Ιατροφιλόσοφος Δελβινακιώτης Κ. Ἡρ. Βασιάδης Ἀθῆναι 1935 μετὰ βιβλιογραφίας καὶ καταλόγου τῶν ἔργων τοῦ ἀνδρός.
- 2) Ὁ Δελβινακιώτης δημοσιογράφος Ἀριστείδης Ρούκης *Εἰς «Ἡπειρωτικά» Μ. Οἰκονομίδου* τομ. Α' 1939 σελ. 114—123
- 3) Ἀπὸ τὴν Πανελλήνιον δρᾶσιν τοῦ Ἡρ. Βασιάδη (Ἀνέκδοτον).
- ΡΟΥΣΣΙΝΥΛΛΕ :** Voyage dans la Grèce τόμοι 5 Παρίσι 1821 τόμος Α' κεφ. 27 σελ. 380—386. Ὁ συγγραφεὺς ἐπισκέφθη τὸ Δελβινάκι τὴν 2-15 Μαΐου 1806. Μετάφρασις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ Χρ. Δάλλα εἰς Ἡμερολόγιον «Ἡπειρος» Ἑλλ. Μαυροχορδάτου Κωνσταντινουπόλις 1912 σελ. 155—161.
- ΡΕΝÉ ΡΥΑΥΧ :** La Malheureuse Epire. Paris 1913. Ὁ συγγραφεὺς ἐπισκέφθη τὸ Δελβινάκι τὸν Μάϊον τοῦ 1913 ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ «Χρόνου» τῶν Παρισίων. Μετάφρ. εἰς Ἑλλημικὴν ὑπὸ Ἰ. Ζεοβοῦ Ἀθῆναι 1915 σελ. 66—70.
- ΠΥΡΣΙΝΕΛΛΑ Β. :** Τὰ ἀρπαγέντα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κτήματα τῶν Βρεττῶν. «Ἡπειρ. Χρονικά» 1938 σελ. 123—141.
- ΣΕΜΙΤΕΛΟΥ Δ. :** Ἡπειρωτικά. Βερολίνον 1851.
- ΣΟΥΡΑΑ ΕΥΡ. :** Ὁ ἐκ Δελβινακίου τῆς Ἡπείρου Γραμματεὺς τοῦ στρατάρχου Καραϊσκάκη Γεώργιος Γαζῆς. *Εἰς* περιοδ. «Ἀ-

- ναγέννησις» Ν. 'Γόρμη 1936. Δημοσιεύονται ένδεκά έγγραφα
δὲ τοῦ 'Ιστορικοῦ 'Αρχείου τῆς 'Εθν. Βιβλιοθ. σχετικά μὲ τὸν
βίον καὶ τὴν δρασίον τοῦ Γαζῆ.
- ΣΤΑΓΕΙΡΙΤΟΥ ΑΘ. : 'Ηπειρωτικά. Βιέννη 1819. 'Ο συγγραφεὺς συγγέει τὸ Δελβι-
νάκι μὲ τὸ Δέλβινο.
- ΣΑΣΣΗ Ε., ΧΑΝΔΑΝΟΥ Β., ΜΕΝΤΖΟΥ Ι., ΔΑΛΑΜΑ : 'Επί τῆς μεταθέσεως τῆς
διοικήσεως Πωγωνίου. 'Εφ. «Καθημερινή 9-1-1933. 'Α-
πάντησις εἰς ἀνωτέρω ἄρθρον Γ. Γέτα.
- ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ Κ. : Παρατηρήσεις εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Γεωγραφίαν τῆς
'Ηπείρου 'Αθῆναι 1937.
- ΤΣΕΛΕΠΗ ΕΒΑΙΑ : Σεγιαχατναμέ ('Οδοιπορικόν) τόμος 8 σελ. 683. 'Ο συγ-
γραφεὺς ἐπισκέφθη τὸ Δελβινάκι ἐν ἔτει 'Εγείρας 1070 (1661
μ. Χ.)
- ΦΑΛΤΑΪΤΣ Κ. : Οἱ πλανόδιοι ἠπειρώται τεχνίται καὶ ἡ 'Εθνικὴ μας ὑπό-
θεσις 'Αθῆναι 1928.
- ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ ΧΡ. : 'Η Ἰμπλιακοποίηση τῶν 79 κεφαλοχωρίων τῆς 'Η-
πείρου καὶ ἀγῶνες τῶν κατοίκων τῶν πρὸς ἀνάκτησιν
αὐτῶν ἐπὶ τε Τουρκοκρατίας καὶ 'Ελληνοκρατίας. 'Α-
θῆναι 1915 (περιέχεται καὶ ἡ γνωματευσις τοῦ Γ. Φιλαρέτου).
- HOBHOUSE : A Journey through Albania and other provinces of Turkey.
London 1813. Β' ἔκδ. Ἰδίως ὁ Α' τόμος σελ. 89-92. 'Ο
συγγραφεὺς ἐπισκέφθη τὸ Δελβινάκι τὴν 14 'Οκτωβρίου 1809.
- HOLLAND : A Travels in the Jonian Isls. Albania, Thessaly, Macedonia
and Greece during the years 1812 and 1813. London 1815
σελ. 479-480. 'Ο συγγραφεὺς ἐπισκέφθη τὸ Δελβινάκι κατὰ
Μαῖον τοῦ 1812.
- HUGHES : Travels in Sicily Greece and Albania by the Rev. Thos Smart
Hughes. London 1820. τόμ. β' σελ. 233-234. 'Ο συγγραφεὺς
ἐπισκέφθη τὸ Δελβινάκι τὴν 30ῃ-31 Μαρτίου 1820.
- Ε. ΨΗΜΑΣ) : Τὸ Πωγωνιον. 'Ημερ. 'Η «Δωδώνη» Χ. Κατσαλίδου Κάϊρον-'Α-
λεξάνδρεια 1933-4 τ. β' σ. 201-222.

Α Ν Ω Ν Υ Μ Ο Ι

- χ. : Μία γιορτὴ στὸ Δελβινάκι. 'Ημερ. «'Η Δωδώνη» Χαρ. Κατσαλίδου Κάϊ-
ρον-'Αλεξάνδρεια 1931 τόμ. Α' σελ. 302-303. Πρόκειται περὶ
τῶν ἐορτῶν τῆς ἑκατονταετηρίδος.
- ΚΩΔΙΞ Κοινότητος Δελβινακίου τόμ. 3.
- Τὰ κατὰ Δελβινάκιον. Βίς 'Ηπ. 'Αγῶνα Ἰωαννίνων 29 Ἰουν. καὶ 1 Ἰουλ. 1930
ἐνθα δημοσιεύεται καὶ ἡ γνωστὴ ἐπιστολὴ τοῦ 'Αθαν. Βάγια
πρὸς τοὺς Δελβινακιώτες.
- 'Ανασκευὴ ἐπίσημος τοῦ περιεχομένου ἐν τοῖς ὑπὸ Ι. Βούρη ἐκδοθεῖσι
φυλλαδίοις «'Εξηγηματικοὶ λογαριασμοί.....» ὑπὸ πάν-

των τῶν ἐν Κων)πόλει παρεπιδημούντων πολιτῶν τῆς
κωμοπόλεως Δελβινακίου. *Κων)πολις* 1881.

Αἱ ἑορταὶ τῆς Ἑκατονταετηρίδος ἐν Δελβινακίῳ *Εἰς ἐφ. «Κῆρυξ» Ἰωαννί-
νων 10-13 Ἰουλίου 1930, ἔνθα καὶ ὀλόκληρος ὁ πανηγυρικός τοῦ
δικηγόρου Ἀριστ. Β. Πατσέλη.*

Ἐορτασμός τῆς ἑκατονταετηρίδος ἐν Δελβινακίῳ Ἠπείρου *Εἰς Ἡμερ.
«Πελασγός» 1931 σελ. 146-152.*

Κ.... σ.... Τὸ Δελβινάκιον. *Εἰς τὸ αὐτὸ Ἡμερ. 1936 σελ. 33-35.*

Οἱ ἀγῶνες τοῦ Δελβινακίου ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. *Εἰς «Ἡπειρωτικὸν
Βῆμα» Ἀθηνῶν ἀρ. 87 τῆς 6 Ἰουλίου 1930.*

Ἐορτασμός τῆς ἑκατονταετηρίδος ἐν Δελβινακίῳ. *Εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημ.
ἀριθ. 88 τῆς 22 Ἰουλίου 1930. (Ἐπογο. «Παρεπίδημος»)*

Τὸ Δελβινάκι Κε Μεταξᾶ. (*Ἐφ. «Πατρὶς Ἀθηνῶν 7 Ἰανουαρίου 1933» ἀποθρον
ἐπὶ τῇ διαδόσει μεταθέσεως Ἀρχῶν ἀπὸ Δελβινάκι εἰς Βύσσανην*

Ἡ νεαρὰ Ἐνωσις Δελβινακιωτῶν καὶ ἡ δράσις της. *Εἰς Ἡμ. Μέλλον Ἀ-
θηνῶν.*

Τὸ Ἱστορικὸ Δελβινάκι *Εἰς αὐτὴν ἐφημ.*

Τμῆμα Πωγωνιανῆς. *Ἡμ. «Δωδώνη» 1896 σελ. 154-155.*

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κων)πολεις

Αποψις Δελβινακίου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πηλίου

Κωνιτσας

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1^{ΟΝ}

**Τοποθεσία καὶ πρῶτα σύνορα τοῦ Δελβινακίου. Ὅροθετή-
ριοι τίτλοι. Κρίσεις ξένων διὰ τὴν τοποθεσίαν. Διατί
καλεῖται Ὁμφάλιον. Σύγχυσις μετὰ τὸ Δέλβινο.**

Ἡ κωμόπολις Δελβινακίου τῆς Ἠπείρου, ἡ ἔνδοξος αὐτῆ ἐλληνικὴ ἐστία εἰς τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ θρυλικὸς τιμωρὸς τοῦ φοβεροῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλφειῶ Πασᾶ, ἡ γραφικὴ καὶ ὠμορφὴ πρωτεύουσα τοῦ Πωγωνίου, μετὰ τοὺς θαυμαστοὺς ἄνδρας τῆς, μετὰ τοὺς αἰοδίμους ἐλεοθέτας τῆς, μετὰ τὰ λαμπρά, κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν σχολεῖα τῆς, μετὰ τὰς ὠραίας γυναῖκας τῆς, κεῖται ἀριστερόθεν καὶ παρὰ τὸ 52 χλμ. τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ποὺ ὁδηγεῖ ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Ἀργυρόκαστρον, εἰς ὕψος δὲ 740 περίπου μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Ἀποτελεῖται ἐκ πέντε συνοικιῶν — Ἐπάνω Χώραν (1), Μπρίμπα, Λεκατιά, Κάτω Χώραν καὶ Μπουλάλι — καὶ ἔχει περὶ τοὺς 1200 κατοίκους (2). Εἶνε ἔδρα πολιτικῶν, διοικητικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν. ἔχει ἕκτασιν περιφερείας τριάκοντα δύο λευγῶν καὶ συνορεύει μετὰ τὰ χωρία Φαράγγιον (Γκουβέρι), Δολόν, Παλαιόπυργον (Μέβδεζα) Βήσσανη, Κάτω Μερόπη (Φραστανά), Λίμνη (Ζαραβίνα), Κρυονέρι, Κεράσοβο, Περιστέρι (Μέγγουλη), Κτίσματα (Ἀρίνιστα), Τεργιαχι καὶ Σταυροδρόμι (Βομπλό).

Τὰ σύνορα τοῦ Δελβινακίου κατωχυρώθησαν καὶ διευτυπώ-

1) Ἡ λέξις «χώρα» σημαίνουσα κτηματικὴν περιοχὴν, χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς ἠπειρωτικὰς ἐπιγραφὰς τοῦ ΙΕ καὶ ΙΖ αἰῶνος, παύει δὲ τὸν ΙΗ (Σάθρα: Τουρκοκρ. Ἑλλάς σ. 309—311).

2) Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928. Ἡδη ὁ πληθυσμὸς ηὐξήθη, ὡς γὰρ μετοικήσεως κατοίκων τῶν πέριξ χωρίων, καταστραφέντων κατὰ τὴν ἐχθρικὴν κατοχὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τοῦ τμήματος Λάκκας Πωγωνίου, πυρποληθέντος παρὰ τῶν Γερμανῶν, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1944 καὶ πολλῶν προσφύγων Βορ. Ἠπειρωτῶν.

θησαν διά τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ὄροθετηρίου τίτλου (συνορλεμέ) τοῦ τουρκικοῦ κτηματολογίου Ἄργυροκάστρου.

Ὁ ὄροθετήριος αὐτός τίτλος συνετάχθη τὸ 1873, ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία, ἐντολῇ τοῦ τότε νομάρχου Ἰωαννίνων Χουσνῆ πασᾶ, ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ Ἱεροδίκη, τοῦ Μουφτῆ, τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Κτηματολογίου, τοῦ Μητροπολίτου, ἐνὸς δικαστοῦ, Πρωτοδίκου, τοῦ Ὑποδιοικητοῦ Πωγωνίου, δύο αἰρετῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. τῆς Ὑποδ. Πωγωνίου καὶ τοῦ διαχειριστοῦ Ἰμπλακοχωρίων ἢ τσιφλικίων τοῦ Στέμματος. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη μετέβη τότε εἰς Δελβινάκι, πρὸς καθορισμὸν τῶν συνόρων του, βάσει τῶν εἰς χεῖρας τῆς Κοινότητος Δελβινακίου εὑρισκομένων τίτλων καὶ τῆς ἐξετάσεως ἀξιοπίστων μαρτύρων.

Ὁ καθορισμὸς οὗτος τῶν συνόρων τοῦ Δελβινακίου ἐγένετο τότε ἵνα τεθῆ τέρμα εἰς τὴν μόλις κατὰ τὸ 1928, δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. 72 ἀποφάσεως τοῦ Ἐφετείου Κερκύρας, λήξασαν δίκην συνόρων εἰς τὴν περιοχὴν «λακκιές» μεταξύ τοῦ Δελβινακίου καὶ τῆς ὁμόρου Κοινότητος Βησσώνης.

Ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐπιτροπῆς ἐκείνης, οὐδεμίαν ὑπεβλήθη ἔνστασις ἢ ἐπιφύλαξις, τὴν ἐδέχθη δὲ ὁλόκληρον τὸ Δ. Συμβ. Ἄργυροκάστρου καὶ μετ' αὐτό, κατ' ἔφεσιν, καὶ τὸ τῆς Γεν. Διοικ. Ἰωαννίνων.

Τὸν ὄροθετήριον ἐκείνον τίτλον, συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ ὑπαλλήλου τῆς Τουρκ. Κυβερνήσεως Σαῖτ ἐφέντη, ἀνεγνώρισε καὶ ἐδέχθη, ὡς ἀνάμφισβητήτου κύρους, διὰ τὰ σύνορα τοῦ Δελβινακίου, καὶ ὁ διευθυντὴς τῶν ἐθνικῶν κτημάτων (ἰμλιακοχωρίων) τῆς Ὑποδ. Πωγωνίου, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅταν οὗτος ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Δ.Σ. τῆς Ὑποδιοικ. μετέβη μετὰ τῶν μεταροδοδημογερόντων τῶν πέριξ χωρίων, ἐπὶ τόπου, πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς γενομένης, εἰς τὰ βιβλία, μεταγραφῆς.

Οἱ ἀνωτέρω ὑπέγραψαν τότε, τὸ ἀπὸ 9 Ἰουνίου 1911 ἐπίσημον πρακτικόν, τὸ ὁποῖον ὑποβληθὲν εἰς τὸ Κτηματολόγιον, ἐπεκυρώθη τὴν 8 Αὐγούστου 1327 ἔτος ἐγείρας (καθ' ἡμᾶς 1911).

ΣΥΝΟΡΛΕΜΕΣ ΤΟΥ ΣΑ·Ι·Τ ΕΦΕΝΔΗ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΖΙΦΛΙΚΙΟΥ ΒΗΣΙΑΝΗΣ

Τὰ ὅρια τοῦ τζιφλικίου τούτου ἀπὸ τὸ τζιφλίκι Κακσιούς περιεγράφησαν εἰς τὰ ὅρια τῶν Κακσιούς. Ἀπὸ τὸ Λαχανόκαστρον ἔχουσιν ὡς ἐξῆς ἀρχόμενον ἀπὸ τὴν ράχην εἰς ἣν εὑρίσκειται ἡ ἀμυγδαλέα πηγαινέει κατ' εὐθειᾶν πρὸς τὰ τέσσαρα δένδρα Βαλανιδιαῖς (Μεσὲ) εἰς τὸ μέρος τὸ λεγόμενον Κρατόπωμα. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθειᾶν πρὸς τὰ

κάτω μέχρι της ἄκρας τοῦ ἱμπλικιοῦ ἀμπελίων τοῦ Νικόλα Γάγα, ἐκεῖθεν
μέχρι τῶν δένδρων τῶν εὐρισκομένων εἰς τὰ ἄκρα τῶν Φρασιανῶν,
ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω μέχρι της ἄκρας τοῦ ἱμπλιακοῦ
ἀμπελίου τοῦ Παπᾶ Σταύρου, ἐκεῖθεν τὴν ποταμιὰν μέχρι της γκορ-
τζᾶς τοῦ Τζούλη ἐκεῖθεν μέχρι τῶν ἱμπλιακιῶν χωραφίων τοῦ Κοιζα-
νίκα, ἐκεῖθεν τὴν ἄκραν τοῦ Λάμπρου Μήχου μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ
ἀρχικοῦ συνόρου Φρασιανῶν. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἐπάνω
ἀκολουθῶν τὴν πορείαν τοῦ ποταμοῦ, φθάνει μέχρι τοῦ Κώστα Νικο-
λοῦ ἐνθα ἄρχεται ὁ δρόμος τῆς Μεβδέζης. Ἐκεῖθεν ἄρχονται τὰ ὄρια
μετὰ τῆς Μεβδέζης. Κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἐπάνω μέχρι τοῦ μέρους
τοῦ λεγομένου ἀλατσιάν, ἐκεῖθεν πρὸς τὸ ἀμπέλι τοῦ Μεβδιαζινοῦ
Παναγιώτη Θύμιου μέχρι της δρυὸς τοῦ Παπᾶ Μιχάλη, ἐκεῖθεν μέχρι
της ἀντικρου δρυὸς τοῦ μπάμπα Νίκο της καλουμένκο, Μερόδοι, ἐκεῖ-
θεν μέχρι τοῦ ὀπισθεν λάκκου τοῦ ἀπέναντι τῶν δένδρων τῶν καλου-
μένων Καλογεροστάλος ἐκεῖθεν ἄρχονται τὰ ὄρια μετὰ τοῦ Δελβινακίου.

Ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν τὸν λάκκον λάκκον μέχρι της ράχως της
Καλμπάκης εἰς τὰ μεγάλα δένδρα της δρυὸς εἰς τὰ δένδρα τοῦ Καλο-
γεροστάλου εἰς τὴν ράχιν ἀνωθεν τῶν μεγάλων δένδρων τῶν καλου-
μένων Ἀντίγο, ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν διήκον εἰς τὸν δρόμον τὸν διερ-
χόμενον ἀπὸ τὰ Κονίσματα (Κιονούματα) ἐκεῖθεν εἰς ταῖς ἀμυγδα-
λιαῖς, ἐκεῖθεν εἰς τὰ δρούϊνα δένδρα τοῦ Στέφου εἰς τὴν ράχιν, ἐκεῖθεν
εἰς τὴν ράχιν τοῦ Πέσιου, ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἐπάνω εἰς
τὴν ράχιν εἰς τὸ χωράφι τοῦ Λόζι, ἐκεῖθεν ἀκολουθῶν τοῦ καλογήρου
τὴν ράχιν φθάνει μέχρι της Κογώνενας. Ἐντεῦθεν ἄρχονται τὰ ὄρια
μετὰ της Ζεραβίνας.

Τὸ ὄριον τοῦτο ὡς καὶ εἰς τὸ Ζεραβίνας περιεγράφη ἐντεῦθεν
φθάνει μέχρι τοῦ κάμπου κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω ἐνθεν ἄρχεται τὸ
ὄριον τῶν Κάτω Ραβενίων, ἀκολουθοῦν πάντοτε τὸν δρόμον τοῦ κάμ-
που μέχρι τῶν πηγῶν τῶν καλουμένων Βρούσαις. Ἐκεῖθεν ἄρχεται
τὸ ὄριον τῶν Ἐπάνω Ραβενίων. Ἐκεῖθεν ἀπὸ τὰς πηγὰς εἰς τὴν μέ-
σην της ἀπέναντι τῶν πηγῶν ράχως μέχρι της γραμμῆς τῶν δύο μύ-
λων καὶ ἐκεῖ ἐνοῦται μετὰ τὸ ὄριον τῶν Κακσιούς.

Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο ἐξαχθὲν ἐκ τοῦ τεφτερίου ὅπερ ἔγραψεν ὁ
ὕπλληλος της Κυβερνήσεως Σαῖτ ἐφέντης τὴν 2 σεφὲρ 1275 εἶναι
ὁμοιον μετὰ τὸ πρωτότυπον.

29 Μαΐου 1305

Δεφτέρ χακανή λυβὰ Ἀργυροκάστρου

Ἀρχαιότερος ὅμως ὁροθετήριος τίτλος καθορίζων τὰ σύνορα
τοῦ Δελβινακίου μετὰ τὰς πέριξ κοινότητας εὐρίσκεται καταχω-

ρημένος εἰς τὸν κἀδικα Α σ. 853 τῆς Κοιν. Δελβινακίου καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς :

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΣΥΝΟΡΛΕΜΕ

Ἡ κόπια ἢ παλαιὰ ἀπὸ τοὺς παλαιούς γερόντους τῆς χώρας μας Δελβινακίου διὰ τὰ σύνορα τῆς χώρας μας. Ἡ ἀρχὴ πιάνεται ἀπὸ τὸ Βομπλὸ στὸ ποτάμι ποτάμι πὺ πηγαίνει στὸ θεογιόφυρο καὶ πέφτει στὴ πιερωτὴ καὶ τ' αὐλάκι τοῦ μύλου καὶ κάνει τσαπάνω καὶ βγαίνει στὸ κόνισμα τῆς Ἀρίνιστας καὶ πέρνει τὸ χτένι τῆς Γρανίτσας καὶ πέφτει στὴν ὀβύρα τοῦ Ντελῆ Δήμα καὶ βγαίνει στὸν καλογερόσταλον, καὶ πέφτει στὸ γράβο στῶν Μεγγουλίτων τὰ πηγὰδια καὶ βγαίνει στὸν στάλον τὸν Μεγγουλίτικον καὶ πέρνει τὸ χτένι, καὶ βγαίνει στοῦ Κούτση τὴ ράχη καὶ περνάει στοῦ Γκάιζου καὶ πέρνει τὸ χτένι χτένι στὸ Κακοπλάγι, στοῦ Μπέλιζου τὸ στάλο καὶ πέφτει στὴν κορυφὰ στὸ νερὸ καὶ πηγαίνει ἴσια, κάτω στὸν ἄμμο τοῦ Νιζεροῦ καὶ στὴ μέση τὸ Νιζερὸ καὶ περᾶει στὴ συκιὰ σταῖς βρούσαις στὸ μεγάλο τὸ λιθάρι ὅπου ἔχει τὸ σταυρὸ καὶ πέρνει τὸ δρόμο δρόμο καὶ βγαίνει στὴν Παληαζαραβίνα στὸ σταυρὸ τοῦ Ἁγιο Κοσμᾶ καὶ πέρνει τὸ δρόμο καὶ βγαίνει στὴν Πλάκα καὶ στὸ χωράφι τοῦ Παπατσάτου τὸν πάτον τὸν ἄφηκαν ἴσια πέρα στὸ Παληοκύβουρο στὸν Ἀλέξανδρον, τὸν ἄφηκαν μουρσιὰ τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ ἐκεῖ πίσω ἀπὸ τὴν Πλάκα τὸ ἐπῆραν στὸ δρόμον στὰ Μπασιάτικα τὰ χωράφια, στὰ ρόγκα καὶ στοῦ Πέτε τὸ χωράφι στὴν κορυφὴ τὸν δρόμον καὶ βγαίνει στὴν Μηλιὰ καὶ πέφτει στὰ κονκλάτικα τὰ χωράφια, στὴν κορυφὴ καὶ στὰ σφοντάμια τὰ χωράφια τοῦ Στέφου καὶ περᾶει πέρα στοῦ Κούτση τὸ καναβοτόπη καὶ σκαπετάει στὴ φτέρη στὰ Δουκαμηνάτικα τὰ χωράφια καὶ πέφτει στὸν Ἁϊθανάση στὰ Κρηπούνια τοῦ Στέφου καὶ πέφτει στὴν τρούπα καὶ περνάει πέρα στὸ προσήλιο καὶ πέρνει τὴ ράχη τὴ ράχη τὴ ράχη τὸν κατήφορον καὶ πέφτει στὴν στράτα ποῦ πᾶνε στὰ ραχούλια καὶ τὸν κατήφορο στῆς Καράνης τὴ φτιὰ στὴ στράτα καὶ πέρνει τὴν στράτα τῆς Καλυπάκης, τὰ λουμάκια στὴ σουρβγιά καὶ σμίγει μὲ τὸ Μεβγιζτινὸ τὸ δρόμο δρόμο ἕως τὸ παληογιόφυρο καὶ κάνει ἐπάνω στὸν Χαράλαμπον καὶ στὸ Ρωμπατινὸ καὶ σμίγει μὲ τὸ Δολιότικο.

Οἱ παλαιοὶ γέροντοι τῆς Βήσσανης, ὁ Πάντο Μπασιάς, ὁ Γιώτης Πάντο Παγούνης, ὁ Γιάννης Σιάκας, ὁ Γιάννης Κυριαζῆς, ὁ Καλαμίδας, ὁ Λάζος, οἱ Σπυράτες, ὁ Κοτύλης, ὁ Στέφος, οἱ Παπακωσιάντοι, ὁ Παπᾶ Τσίνας, οἱ Καμπαλάτοι, ὁ Δῆμο Μάνος.

Ὅμοίως καὶ οἱ παλαιοὶ γέροντοι Δελβινακίου ὁ Νῆκο Μπούκας, ὁ Παπακώστας ὁ Μεγάλος ὁ Κωστάκος, ὁ Παπατσάτος, οἱ Μπραγκάτες, ὁ Ντεληγιάννης, ὁ Γιάννης Χαΐδως, Παπαδούκας ὁ Μεγάλος,

οί Μπαδημάτοι, οί Μουτσιάτοι, οί Δουρδουφάτοι, οί Κωνσιράτοι, οί Μπουράτοι, ὁ Μπασιαγιώργης, Μπότσκας, Γιάννης Χαρίτος, ὁ Γιώργη Ντόκος, ὁ Γερο Γκατζέλος, ὁ Παπασιράτος, ὁ Μπαλαγούρας, Παπατσιούλης, Γιώτης, Τσιαγκούλης, Πλακάτες, Ἀντώνι Τσιάτος, Παπαναστάσης, Γιάννη Ἐληᾶς.

Ἀπὸ τοὺς ἄνωθεν γερόντους τὰ ἡῦραμε τὰ σύνορα ἀπὸ ὅλαις ταῖς ἄκραις τοῦ χωριοῦ μας καθὼς φανερώνουν τῶν σπαχίδων μας τὰ φαρακάτια ὅπου πληρώνομε κάθε χρόνο τὰ σπαχίλικα καὶ φανερῶναι καὶ τὸ κουτοῦκι τῆς πόλεως.

Τὰ σύνορα αὐτὰ τοῦ Δελβινακίου θὰ ἀνάγονται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος, ἀφοῦ ὁ Παπαδούκας ποὺ ὑπογράφει μεταξὺ τῶν Δελβινακιωτῶν ἦτο πρόπαππος τοῦ Γ. Γαζῆ, ὁ ὁποῖος ὅπως θὰ ἴδωμεν ἐγεννήθη τὸ 1795.

Τὰ σύνορα τοῦ Δελβινακίου εἰς τὰ ἴδια περίπου σημεῖα τὰ τοποθετεῖ καὶ ὁ γνωστός Δελβινακιώτης καὶ συνθέτης τοῦ Τροπαίου Γ. Γαζῆς (1795—1855) ἀπὸ τοὺς λογίους ἄνδρας τῆς ἐποχῆς του.

Οὗτος εἰς τὸν ἀνέκδοτον «κώδικα αὐτοβιογραφίας» γράφει ὅτι ἐπισκεφθεὶς τὴν 8 Ἰαν. 1833 μὲ τὸν ἱερέα Ἀθανάσιον Σωπίκην⁽¹⁾ εἰς τὴν οἰκίαν Διαμαντῆ Μανωλέκα, τὸν ἑκατοντούτη τότε γέροντα Νάση Κέντρον, εἰδήμονα καὶ ἔμπειρον τῶν συνόρων τοῦ Δελβινακίου, ἐζήτησαν παρὰ τούτου πληροφορίας διὰ τὰ σύνορα τῆς πατρίδος, ὡς πρὸς τὰ γειτονικὰ χωρία.

Ἴδου πῶς ὁ γέρον Κέντρος ἐχάραξε τὰ σύνορα τοῦ Δελβινακίου:

«Ὁ Πασιαγιώργης⁽²⁾ μὲ ὄροκον ἔβαλε τὸ σύνορον στὸ ποτάμι, στὴν κραυγὰ καὶ στὴν ράχην καὶ εὐγαίνει στοῦ Στέργιου, ἀποκάτω σταῖς γαισιάνιαῖς⁽³⁾ καὶ πέφτει στὴ μέση στὸ ἀνήλιο, ὅπου εὐρίσκεται καὶ ἓνα περόνι, ἐμβασιμένον εἰς ἓνα λιθάρι, καὶ εἰς τὸ παλαιονάστηρο καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ διχαλὸ καὶ στοῦ Γάτζη τὸ χωράφι καὶ στὸν Ἀηλιὰ τοῦ Γκουβεριοῦ καὶ ἐπάνω στὴ ράχη καὶ εὐγαίνει στὸν Πύργο καὶ στοῦ Γιαννήτσαρη, καὶ στὸ Σκάπετο καθὼς εἶναι γραμμένο μὲ τοὺς Μεβιαστινοὺς ἕως τὴν Βήσσανην καὶ στὸν Ἀηλιᾶ στὴν Βήσσανην καὶ ἀπὸ τὸν Ἀηλιὰ στὰ καγγέλια, καὶ στὸν δρόμο τῆς Ζαραβίνας στοῦ Ἀλεξάνδρου τὸ Μετόχι, καὶ ἀπὸ

1. Ὁ Ἀθ. Σωπίκης εἶναι ὁ πρῶτος ἱερεὺς τοῦ Δελβινακίου λαβῶν τὸ ὄφφικιον τοῦ Οἰκονόμου.

2. Ὁ Γαζῆς ἀναφέρει ὅτι τὴν περιγραφὴν αὐτὴν τῶν συνόρων τὴν ἔγραψεν ὅπως ἀκριβῶς τὴν ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Νάση Κέντρον.

3. Εἶδος ἀπιδέας.

τὸ Μειόχι ἄντικρον στήν κρεπειτούραν ὅπου ἦταν καὶ μιὰ ἀμυγδαλιᾶ, τὸν δρόμον πέρα, κοντὰ σιὸ ποιάμι, καὶ ἀπὸ Μειόχι, τότ' ἄπο ποιάμι καὶ ἔρχεται σιὸν Νεζερόν σιὸ λιθάρι ὅπου ἔχει τὸν σταυρόν σιὸ γιβαριζίτικον καὶ ἐκεῖθεν τὸ ἥμισυ τοῦ Νεζεροῦ καὶ σιὸν ἄμμο τοῦ λάκκου σιὴν σέγκλιζα τοῦ Παπαφανῆ τὸ χωράφι καὶ σιαῖς Κορυτιαῖς καὶ σιὴν κορυφήν τὸ βουνὸ καὶ ἔρχεται σιὴν βρούσι τοῦ Σκάνιζου σιὸ Κεράσοβον καὶ ἀπ' ἐκεῖ σιὴς Ντελάρης τὴν ράχην, καὶ ὅλο τὴν ράχην καὶ σιὴν σαρμανίτζαν καὶ ὕστερα ὅλο τὸ χτένι καὶ σιὸν Ἀηλιᾶ τῆς Μέγγουλης καὶ σιὸ διχαλὸ κάτω καὶ στοῦ ντεληδήμα, καὶ σιὸ χτένι τῆς Γράνιτζας καὶ σιὸ ἄκονισμα τῆς Ἀρίνισιας ἀπεδόθε σιὴν λακκιὰν καὶ σιὸ ποιάμι, καὶ ὅλο τὴν ποταμιὰν καὶ σιὸς μύλους σιὸ κεφαλόβουνα τῶν ραγοζιῶν καὶ σιὸ λάκκο καὶ σιὸ σταυροδρόμι τὸ Βομπλιόπιον καὶ σιὸν δρόμον σιὴν κορυφήν τοῦ Παπαθύμιου τὸ χωράφι καὶ τὸν δρόμον καὶ πέφτει σιὸν Γεωργούλη τὸ χωράφι, καὶ φεύγει μετὰ τὴν κορυφιὰν πέρα ἀπὸ τὸ ποιάμι καθὼς προείπαμε».

Σειρὰ λόφων ἀνίσου ὕψους καὶ σχήματος διαφόρου, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὁποίων ἀπλωθῆναι ἀμπελῶνες καὶ πλουσία βλάστησις εἰς ὅλους τοὺς τόνους τοῦ πρασίνου, περιβάλλουν τὴν κοιλάδα, ὅπου εἶναι ἐκτισμένη ἡ ἱστορικὴ κωμόπολις. Ἡ πλουσία αὕτη βλάστησις καὶ τὸ γλυκὺ καὶ ὑπέροχον κλίμα τοῦ Δελβινακίου, τὸ καθιστοῦν μίαν τῶν ὠραιωτέρων κωμοπόλεων, ὄχι μόνον τῆς Ἡπείρου, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἡ κοιλία τοῦ Δελβινακίου προσφέρει μίαν ἐκπληκτικὴν θέαν εἰς τὸν ἐπισκέπτην, ὃ ὁποῖος οὐδέποτε, εἰς ὑψόμετρον 740 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἠμπορεῖ νὰ φαντασθῇ τόσην γοητείαν, ὅσην τοῦ προσφέρει ἡ πέριξ θαυμασιὰ φύσις. Ἡ τοποθεσία ὁμοίως τοῦ Δελβινακίου εἶνε τοιαύτη, ὥστε δύσκολα δύναται νὰ ἔχη, ὃ ἐπισκέπτης, συνθετικὴν ἐντύπωσιν τοῦ μαγευτικοῦ αὐτοῦ τοπίου.

Αἱ ἀπαράμιλλοι φυσικαὶ καλλοναὶ τῆς κοιλάδος ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶνε ἐκτισμένον τὸ Δελβινάκιον, εἶναι τόσον γοητευτικαί, ὥστε τοῦτο ἔλαβεν, ἀπὸ τὴν Διαρκῆ Ἐκθεσιν τῆς Ἡπείρου, τὸ χρυσοῦν μετάλλιον διὰ τὴν τουριστικὴν του τοποθεσίαν, προυκάλεσαν δὲ αὐταὶ τὸν θαυμασμόν παντὸς ὁμογενοῦς καὶ ξένου.

Ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς οὕτω τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, περιηγηθεὶς τὴν Ἡπειρον, λόρδος Βύρων, ἐπισκεφθεὶς τὸ Δελβινάκι κατὰ τὴν μετάβασίν του (11 Ὀκτωβρ. 1809) ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Τεπελένι

πρός επίσκεψιν τοῦ Ἀλῆ, εὐρισκομένου τότε εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰμπραήμ πασᾶ, τόσον πολὺ ἐγοητεύθη ἀπὸ τὴν τοποθεσίαν τοῦ Δελβινακίου, ὥστε τὴν ἐχαρακτήρισεν ἀνωτέραν καὶ αὐτῆς τῆς Ζίτσης. τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις θεωρεῖ «μαγικὸν πίνακα» καὶ ἀνωτέραν κάθε ἄλλης τοποθεσίας τῆς Ἑλλάδος».

Ὁ Βύρων θὰ εὕρισκετο εἰς τὸ Δελβινάκι τὴν 15 Ὀκτ. 1809, διότι τὸ ταξίδι του ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Ζίτσαν ἦτο περιπετειῶδες συνεπεία τρομερᾶς θυέλλης ἐκραγείσης, ὅταν ἐπλησίαζον εἰς Ζίτσαν, καὶ ἡ ὁποία θυέλλα ἐπέτεινε τὴν δυσχέρειαν τῆς νυκτερινῆς πορείας. Ἀπὸ τὴν Ζίτσαν ὁ Βύρων ἀνεχώρησε διὰ τὸ Δελβινάκι τὴν 14 Ὀκτ. 1809.

Ὁ Βύρων, λοιπόν, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὅπου ἐφιλοξενεῖτο ὑπὸ τοῦ τότε Ἡγουμένου Ζιτσαίου, Νικηφόρου, στρέψας περίξ τὸ βλέμμα του καὶ μαγευθεὶς ἀπὸ τὸν ἀπέρσντον καθαρὸν ὀρίζοντα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς φύσεως ἐξύμνησε μὲ ὑπερόχους καὶ ἀφθάστους στίχους εἰς τὸν «Τσαΐλδ Χάρολδ» τὴν μαγευτικὴν αὐτὴν τοποθεσίαν τῆς Ζίτσης.

Δίδομεν κατωτέρω μετάφρασιν φιλοτεχνηθεῖσαν παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Δ. Σάρρου τῶν ὑπερόχων αὐτῶν στίχων ποῦ ἐνεπνεύσθη ὁ λόρδος Βύρων ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν του εἰς Ζίτσαν. Ἀπὸ τὸ μοναστήρι της, λέγει ὁ ποιητής, ὅπου καὶ ἂν ρίψωμε τὸ βλέμμα μας :

τριγύρω μας, τί χρώματα, κάθε λογῆς! τί τόποι
μὲ θέλητρα μαγευτικὰ ξανοίγονται μπροστά μας!
Βροχοί, ποτάμια καὶ βουνὰ καὶ δάση, ἀπ' ὅλα πλήθος,
Κι ἓνας γαλάζιος οὐρανὸς δίνει ἄρμονία σ' ὅλα.

Ἐν τούτοις ὅμως ὁ μεγαλοφάνταστος ποιητής, δὲν παύει ἐν ὑποσημειώσει νὰ προσθέτῃ ὅτι ἐὰν ἡ τοποθεσία τῆς Ζίτσης εἶνε ἡ ὠραιότερα τῆς Ἑλλάδος «ἐν τούτοις τὰ περίξ τοῦ Δελβινακίου καὶ μερικὰ μέρη τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας δύνανται νὰ διεκδικήσουν τὰς δάφνας. Οὔτε οἱ Δελφοί, οὔτε ὁ Παρνασσὸς καὶ αὐτὸ τὸ Σόνιον καὶ τὸ Πόρτο Ράφτη τῆς Ἀττικῆς εἶναι πολὺ ὑποδεέστερα ἐπίσης καὶ οἰαδήποτε τοποθεσία τῆς Ἰωνίας, ὅπως ἡ Τρωάς. Κλίνω σχεδὸν νὰ προσθέσω ὅτι ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν Κωνσταντινούλιν, καίτοι μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς τελευταίας, ἡ παραβολὴ εἶνε δύσκολος».

Εἰς τὸ Δελβινάκι, γράφει ὁ Βύρων, εὔρεν ἄνετον σχετικῶς κατάλυμα καὶ ἐδοκίμασε διὰ πρώτην φοράν ρετσίναν.

Μήπως όμως και ο γάλλος ιστορικός και διπλωμάτης Πουκεβίλ, πρόξενος της Γαλλίας εις τήν αύλην του 'Αλή πασᾶ, δέν θεωρεῖ τήν τοποθεσίαν του Δελβινακίου «μοναδικήν εις τήν "Ἡπειρον» (unique dans l'Épire) πού μόνον μέ τάς 'Ελβετικάς "Άλπεις δύναται νά παραβληθῇ;

'Ἡ ἐξόμνησις τῆς τοποθεσίας του Δελβινακίου ἀπό τόν Βύρωνα καί αἱ ἐνθουσιώδεις περιγραφαί του διπλωμάτου Πουκεβίλ, ἔστρεψαν πρὸς αὐτό καί τήν "Ἡπειρον ρεῦμα περιηγητῶν τῆς Εὐρώπης.

'Ο Χομπχάουζ, ἐπισκεφθεὶς καί αὐτός τὸ Δελβινάκιον, τήν αὐτὴν ἐποχὴν μέ τόν Βύρωνα — 14 'Οκτ. 1809 — λέγει διτ-
περιπλανηθεὶς διὰ χλοερᾶς στενωποῦ εἰς τὸ ὄπισθεν τῆς «πύργου» (tzwon ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ ἴδιος) εὐρέθη ἐνώπιον «κάσας γοη-
τευτικῆς ἀπὸ πάσης πλευρᾶς».

«Ὁραίαν κόμην» χαρακτηρίζει καί ὁ Λαζάρους τὸ Δελβινάκιον εἰς τὴν Νεωτάτην διδακτικὴν Γεωγραφίαν του (1).

Κατὰ τινὰς γεωγράφους καί ἀρχαιολογοῦντας τὸ Δελβινάκι ἐκαλεῖτο ἄλλοτε «Ὁμφάλιον». Αἱ γνώμησι δμως δι-
στάνται ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἐκ τῶν ἡμετέρων οὕτω ὁ μὲν 'Αραβαντινὸς θεωρεῖ «Ὁμφάλιον», «πόλιν ἀρχαίαν τῆς Θεσ-
πρωτίας κειμένην ἐν χώρᾳ τῆς Παραμυθίας εἰς τὸ χωρίον Γαρδίκι» (2).

Τὴν γνώμην αὐτὴν τοῦ 'Αραβαντινοῦ ἀσπάζεται καί ὁ Γάλλος Guillemer de Clauby. Εἰς τὸ συμπέρασμα δὲ αὐτό κα-
ταλήγει ὁ αὐτός, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν ὀμφαλοειδῆ τοποθε-
σίαν τῆς χώρας (la partie la plus arrondie de la plaine ce qui
qualifierait le nom «Omphalos»).

Κατὰ τόν Hughes, ἡ θέσις τοῦ Δελβινακίου ὡς τοῦ ἀρ-
χαίου «Ὁμφάλιου» παρεγνωρίσθη ὑπὸ τινῶν, παρασυρθέντων
ὑπὸ τῆς ὀμφαλοειδοῦς ἐμφανίσεως τῆς πόλεως, (umbilical appre-
tence) ὅπως γράφει ὁ ἴδιος. Προσθέτει μάλιστα ὁ συγγρα-
φεύς, ὅτι ὁ ἴδιος, παρ' ὄλας τὰς κοπιαστικὰς ἐρεῦνας εἰς τὰς
ὁποίας προέβη, ἐπισκεφθεὶς τὸ Δελβινάκι, δέν κατώρθωσε νά
ἀναύρη εἰς αὐτὸ ἴχνη ἀρχαιότητος.

Τὸ αὐτὸ δέχεται καί ὁ Holland, προσθέτων δμως ὅτι δέν
δύναται νά ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, στερούμενος
στοιχείων πρὸς ἐξακρίβωσιν.

(1) Βιέννη 1838 τόμ. Β' σ. 440.

(2) Χρονογραφία Β σ. 120.

Ὁ Γάλλος ὅμως ἱστορικός καὶ διπλωμάτης Rouqueville, ἐπισκεφθεὶς τὸ Δελβινάκι δέκα τέσσαρα ἔτη πρὸ τοῦ Hughes συμπεραίνει «τὴν ὑπαρξιν ἀρχαίας πόλεως εἰς τὸ βάθος τοῦ κρατήρος τούτου» ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψιν ἐρείπιων κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς περιφήμου «Κούλας» τοῦ Ἄλῃ πασᾶ, ὅπου νῦν τὸ Μητροπ. Μέγαρον, ὅπως καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Rouqueville μάλιστα ἀποκαλῶν τὸ Δελβινάκι «Ὁμφάλιον», προσθέτει ὅτι τοῦτο θὰ κατωκεῖτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀφοῦ ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἶχε παραχωρηθῆ εἰς τὰ εἰσοδήματα τῶν σουλτάνων ὡς προικοδοτήσεις (1).

Ὁ Rouqueville ἔτυχε πολλῶν τιμῶν ἀπὸ τοὺς τότε γέροντας, τοὺς ὁποίους ὀνομάζει «ἀγαθούς». Ὁ συγγραφεὺς ἐπισκέφθη τὸ Δελβινάκι κατὰ τὴν πανήγυριν τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου (2 Μαΐου). Μόλις ἐνύκτωσε, γράφει οὗτος, ἤναψαν με ρητίνην φανούς καὶ φωναὶ τῶν ἀνδρῶν ἐναλλασσόμενα πρὸς τὰς τῶν γυναικῶν, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς τὰς ὠραιότερας τῆς Ἠπείρου, ἔψαλλον ἐν χορῶ τὴν δόξαν τῶν χριστιανῶν βασιλέων ποὺ ἀγαποῦν τὸν λαόν τους. Ἡτοιμάζοντο δὲ νὰ χορευθῆ ὁ πυρρήχιος, προσθέτει ὁ Rouqueville, ὅταν γαμήλιος πομπὴ τῆς ὁποίας προηγούντο δαδοῦχοι καὶ σημαιοφόροι κατερχομένη εἰς τὸ χοροστάσι τὸν ἐμσταίωσε.

Μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ συγγραφεὺς μετέσχεν εἰς τὴν γαμήλιον διασκέδασιν.

Ὁ Leak ἐπισκεφθεὶς τὸ Δελβινάκι τὸν Ἰούνιον τοῦ 1809, τοποθετεῖ τὸ «Ὁμφάλιον» εἰς τὴν Πρεμετῆν, μεταξὺ Κονίτσης καὶ τῶν στενῶν τῆς Κλεισοῦρας, ὁ δὲ Κίπερτ ὅπου τὰ ἐρείπια τῆς Παλαιᾶς Ἐπισκοπῆς,

Ὁ ἀείμνηστος Σεμιτέλος, δὲν ἀποφαίνεται δυστυχῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀρκούμενος μόνον εἰς τὴν μνηϊαν τῆς τοποθεσίας τῆς πόλεως ταύτης παρὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν ἀνωτέρω δύο.

Ὁ ἐκ Δρόβιανης τέλος ἱστοριοδίφης Ν. Μυστακίδης, μὴ παραδεχόμενος οὐδεμίαν τῶν ἀνωτέρω θέσεων διὰ τὴν πόλιν «Ὁμφάλιον» ἢ «Ὁμφαλης» ἢ «Ὁμοιάλης», ὡς γράφει ὁ ἴδιος, τοποθετεῖ αὐτὴν μεταξὺ Φιλιατῶν καὶ Δελβίνου καὶ συγκεκριμένως «μεταξὺ Σωρείας καὶ Ἄλμυροῦ καὶ μέχρι Μουρσιῶν» εἰς

(1) Ὁγκῶδεις λίθοι ἀνεκαλύφθησαν, καὶ τὸ 1902, κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ κοινωτικοῦ σφαγείου.

θέσιν ὅπου καὶ σήμερον σώζεται ὁ ὑπὸ τοῦ Μεγ. Θεοδοσίου ἰδρυθεὶς ναὸς «Παναγία τῆς Σωρωνειᾶς». Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο καταλήγει ὁ συγγραφεὺς, προσθέτων ὅτι ἡ λέξις «Ὁμφάλιον» σημαίνει κέντρον, τοιοῦτον δὲ κέντρον ἔχομεν, κατ' αὐτόν, τὸ μεταξύ τῶν ἀνωτέρω δύο ἐπαρχιῶν Φιλιατῶν καὶ Δελβίνου μέρος, ὅπου εἶνε ἡ Σωρωνεῖα⁽¹⁾.

Κατὰ τινὰς γεωγράφους πάλιν τὸ Δελβινάκι καλεῖται καὶ «Ἄνω Δέλβινο» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ Δέλβινο τῆς Χαονίας, πρὸς τὸ ὁποῖον ἔχει κάποιαν ὁμοιότητα ἢ τοποθεσία τῆς χώρας. Εἰς τὴν μονὴν οὕτω Καμένης, παρὰ τὸ Δέλβινο, ὑπάρχει Συγγίλιον, ὅπου ἀναγράφεται ἡ σπουδαία τοπικὴ, κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἐπωνυμία Κάτω Δέλβινον, πρὸς διάκρισιν τοῦ Ἄνω Δελβίνου (Δελβινακίου) τῆς Παλαιᾶς Πωγωνιανῆς⁽²⁾.

Τὸ τοιοῦτον φαίνεται νὰ παρέσυρε τὸν Ἄθ. Σταγειρίτην, ὅστις εἰς τὰ «Ἡπειρωτικά» του συγκαταλέγων τὸ Δελβινάκι, μεταξύ τῶν τότε ἐπισημοτέρων πόλεων, ἐσφαλμένως τὸ τοποθετεῖ παρὰ τὸ χωρίον «Ἐπισκοπή» γράφων:

«Κατωτέρω δὲ εἶναι ἡ κώμη Ἐπισκοπή, ἐπὶ κατωτέρω τὸ Δελβινάκι δεξιόθεν τοῦ ποταμοῦ»⁽³⁾ δηλ. τοῦ Δρίνου τὸν ὁποῖον, ὑπονοεῖ οὗτος.

Ὁ Σταγειρίτης τοποθετῶν τὸ Δελβινάκι εἰς «κοιλιάδα εὐφορον» συγχέει ἀσφαλῶς τούτο μὲ τὸ Δέλβινον γράφων ὅτι «οἱ Δελβινακιῶται καὶ Δελβινῆται κατεῖχον σχεδὸν μεταξύ Χαονίας καὶ Θεσπρωτίας»⁽⁴⁾.

Τὸ Δελβινάκιον συγχέουν μὲ τὸ Δέλβινον καὶ οἱ καθηγηταὶ Ν. Β(έης) καὶ Τρ. Εὐαγγελίδης. Ἐκ τούτων ὁ μὲν πρῶτος εἰς τὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη εἰς λέξιν «Δέλβινον» γράφει ὅτι ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐδίδαξεν ἐκεῖ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει σπουδάσας Κωνσταντῖνος⁽⁵⁾ καὶ εἶτα ὁ Γ. Γαζῆς ὁ συνθέτης τοῦ Τροπαίου Δελβινακίου. Ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας» καίτοι

(1) Φωνὴ τῆς Ἡπείρου 22 καὶ 29 Σεπτ. 1900. Βλ. καὶ Ἀραβαντινοῦ Χρον. Α. 120.

(2) Φωνὴ τῆς Ἡπείρου 28 Ἀπρ. 1895 ἀρ. 136 ἄρθρον Ἄθ. Πετρίδη.

(3) Ἡπειρωτικά σελ 391—392. Εἰς τὴν σελ. 23 τοῦ ἰδίου συγγράμματος ὁ Σταγειρίτης ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν γράφει «Διλβινάκι».

(4) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 373. Ἀριστερόθεν τοῦ ποταμοῦ ὁ Σταγειρίτης τοποθετεῖ τὴν Νίβιτσαν.

(5) Πρόκειται περὶ τοῦ Ἱερομονάχου Κ. Φλέντου ἢ Γκιώνη περὶ οὗ κατωτέρω.

γράφει ὅτι ἀπὸ τοῦ 1831—1835 ἐδίδαξεν εἰς τὰς σχολὰς Δελβινακίου ὁ ἀνωτέρω μνημονευόμενος Γ. Γαζῆς, ἐν τούτοις παρασυρόμενος φαίνεται καὶ οὗτος ἀπὸ τὸν πρῶτον, μνημονεύει εἰς τὸ αὐτὸ σύγγραμμά του ὅτι «ὁ Γαζῆς ἐδίδαξεν ἐν Δελβίνῳ» (1831—1835).

Ὁ ἐκ Δελβινακίου τέλος Κ. Ἐξαρχος δέχεται καὶ οὗτος τὸ ὄνομα «Ὁμφάλιον» ὅπερ «διετήρησε τὸ Δελβινάκιον ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἕνεκα τῆς κεντρικῆς θέσεως, ἣν ἔχει πρὸς δέκα πέντε γειτνιαζόντα χωρία πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἀπέχοντα τῆς κωμοπόλεως ἀπὸ μιᾶς μέχρι δύο ὥρων».

Ὅσον διὰ τὴν λέξιν «Δελβινάκιον» ὁ Ἐξαρχος προσθέτει ὅτι «ἀργότερον ἕνεκα τῶν καλῶν καὶ ἀφθόνων οἴνων οὓς παρήγεν ὠνομάσθη Δελβινάκιον ὡς ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *bella vino* ὡς καὶ τὸ Δέλβινον, πρὸς ὃ ἔχει ὁμοιότητά τινα καὶ τὸ ὅποιον ἐπίσης παράγει καλοὺς οἴνους».

Καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις «Ὁμφάλιον» μὲ τὴν ὁποίαν ἐκαλεῖτο ἄλλοτε τὸ Δελβινάκι, θὰ προέρχεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὴν ὀμφαλοειδῆ τοποθεσίαν, ὅπου εἶναι ἐκτετασμένον, ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ Hughes, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὴν κεντρικὴν θέσιν ποῦ εἶχε πρὸς τοὺς πέριξ συνοικισμοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποίους προήλθεν, ἐξακολουθεῖ δὲ καὶ σήμερον νὰ ἔχη πρὸς τὰ πέριξ του γεινονικὰ χωρία ἀπέχοντα ἀπὸ τοῦ Δελβινακίου ἀπὸ μιᾶς μέχρι τριῶν ὥρων ὁδοιπορίας.

Ὅσον διὰ τὴν λέξιν «Δελβινάκιον» νομίζομεν ὅτι ἡ ἐτυμολογία αὐτῆς ἀπὸ τοῦ *bella vino*, ὅπως παραδέχεται ὁ Ἐξαρχος δὲν εἶναι ὀρθή, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔπρεπε νὰ ὀνομάζηται «Μπελβινάκι». Οὔτε ὅμως καὶ ἀπὸ τὸ λατινικὸν *de vinis*, διότι τότε πῶς δικαιολογεῖται ἡ λέξις «Δέλβινο» ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἐτυμολογίαν, ἀφοῦ ἡ περιφέρεια τῆς πόλεως ταύτης δὲν εἶναι τόσοσιν οἴνοπαραγωγὸς ὥστε νὰ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «ἀμπελότοπος» ὅπως λέγει ὁ Λαμπρίδης διὰ τὸ Δελβινάκι (1).

Τὸ Δελβινάκι παράγει καλοὺς καὶ ἀφθόνους οἴνους, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον, δὲν νομίζομεν ὅτι συνέτεινεν εἰς τὴν ἐτυμολογίαν

(1) Κατὰ τὸν Λαμπρίδην τὸ Δελβινάκι «ἐσώδευε περὶ τὰς 800.000 ὀκ. σίτου, σταφυλῶν δὲ περὶ τὸ 1.000.000 μέχρι πρὸ ἑξ δεκαετηρίδων — ἤτοι 1820 — ἐκ τῶν ἀμπελώνων αὐτοῦ ἐκτετασμένων ἀπὸ Κάτω Λεπένου μέχρι Λιτάραινας» (ἐνθ' ἀν. σ. 18). Κατὰ τὸν ἴδιον τὸ Δελβινάκι εἶχε περὶ τὰ 12.000 ζῶα (ἐνθ. ἀν. σ. σ. 55).

της λέξεως. Ἡ Ἠπειρος ἐπὶ πλέον ἔχει καὶ ἄλλας τοποθεσίας ποῦ φημίζονται διὰ τὰς ἀμπέλους καὶ τοὺς καλοὺς των οἴνους, ὅπως τὰ Δολιανὰ τοῦ Πωγωνίου καὶ ἡ Ζίτσα τῶν Ἰωαννίνων.

Τὸ Δελβινάκι τέλος ὑπῆρχε πρὸ τοῦ 10ου αἰῶνος. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει καθόδους ἢ ἐπιδρομὰς Λατίνων εἰς τὴν Ἠπειρον, οἱ ὅποιοι διὰ νὰ ἐπιβάλουν τὴν γλῶσσαν των εἰς τὰ τοπωνύμια τῆς χώρας, ἔπρεπε νὰ εἶχον ἐπικρατήσῃ ἐκεῖ. Εἰς τὸ Δελβινάκι ἔχομεν μερικὰ ξένα τοπωνύμια ὅπως «Μάντουκα», «Ρονίτσα», «Μπλασάβιτσα», «Σκάπετο» ταῦτα ὅμως οὐδεμίαν προέλευσιν ἔχουν ἀπὸ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

Ἡ ἐπικρατεστέρα καθ' ἡμᾶς ἄποψις διὰ τὸ ὄνομα «Δελβινάκι» εἶναι ὅτι τοῦτο θὰ προέρχεται ἀπὸ τὰ ἀρχαῖον ὄνομα «Δέλιον», Δέλη (Δολό, Δολιανὰ, Δόλοψ) διὰ τῆς προσθήκης τοῦ β καὶ τοῦ ν καὶ πρὸς διάκρισιν τοῦ μεγάλου Δελβίνου τῆς Χοανίας, πρὸς τὴν τοποθεσίαν τοῦ ὁποίου ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα, Δελβινάκι.

Τοιαύτας προσθήκας καὶ ἀλλοιώσεις εἰς τὴν γλῶσσαν μας ἐπέφερε πολλὰς ὁ χρόνος. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ τὸ ὄνομα θὰ προῆλθε κατὰ προσθήκην παραμορφωμένον ἢ κατ' ἀποκοπὴν παρεφθαρμένον. Ἰσως ἡ ὀνομασία «Δελβινάκιον» νὰ προῆλθε καὶ ἀπὸ τὴν προφορὰν, διότι, κατὰ τοὺς Αἰολεῖς, οἱ ὅποιοι φέρονται ὡς οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοί του, τὰ ὀξύτονα, προπαροξύνονται, παρὰ τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς.

Κατὰ τινὰ πάλιν παράδοσιν τὸ Δέλβινο τῆς Χοανίας ὠνομάσθη ὅττω ἔκ τινος στρατάρχου καλουμένου Δέλβου, ὁ ὁποῖος πρὸ ἀμνημενεύτων χρόνων, κατ' ἄλλους μὲν ἐξῆλθεν εἰς Ἀρβίλους Σαράντα κατ' ἄλλους δὲ εἰς Πρέβεζαν καὶ ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὸ Μαργαρίτι καὶ τοὺς Φιλιάτες ἔφθασε καὶ εἰς τὴν Δολώνειαν εἰς τὴν ὁποίαν κατώκησε μὲ πολλὰς οἰκογενείας καὶ ἔδωσε τὸ ὄνομά του. Λόγω δὲ τῆς μεγάλης ὁμοιότητος τῆς τοποθεσίας τῶν δύο πόλεων, ἔλαβε τὸ ὄνομα Δελβινάκι ἤτοι «Μικρὸ Δελβίνο» ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτό.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται πόσον πτωχαὶ καὶ ἀντιφάσκουσαι εἶναι αἱ εἰδήσεις αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν ἀρχαίαν τοποθεσίαν τῆς Ἠπέρου. Τὰ μὲν ἀρχαῖα συγγράμματα πράγματι (Κριτολάου, Διοδώρου...) ποῦ διεπραγματεύοντο σχετικῶς ἐχάθησαν, αἱ δὲ πληροφορίαι αἱ ἀπαντώμεναι εἰς ἀρχαῖα τινὰ κείμενα ἀντὶ νὰ καθορίσῃ τὴν θέσιν μιᾶς πόλεως καὶ ἐξακριβώσῃ

τὴν ἀρχαίαν τοποθεσίαν τῆς χάρας συγχέουν μᾶλλον τὰ πράγματα.

Ἐπιπλέον βέβαια εἰς τὴν Ἠπειρον τὸ πάλαι ἀρκεταὶ πόλεις. Τόσον ὅμως ὀλίγας εἰδήσεις ἔχομεν καὶ εἶναι τόσον ἡ τραγικὴ καὶ ἀπάνθρωπος καταστροφή ποῦ ὑπέστη ἡ ἐπαρχία αὕτη ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἐπιδρομεῖς, ὥστε ἐλαχίστων ἐξ αὐτῶν νὰ δυνάμεθα, μὲ βεβαιότητα, νὰ καθορίσωμεν.

Εἶναι γνωστὸν πόσας περιπετείας ὑπέστη τὸ πολυθρύλητον ζήτημα τῆς Δωδώνης, καὶ πῶς τὸ ὄρος Τόμαρος μετετοπίζετο ἀπὸ χώρας εἰς χώραν ἕως ὅτου ἔθηκε τέλος εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἡ σκαπάνη τοῦ ἀειμνήστου Κ. Καραπάνου.

Ὅπως δὲ πολὺ ὀρθῶς παρετήρει ὁ ἀειμνήστος Γ. Δ. Χατζῆς (Πελλερὲν) «προκειμένου περὶ Ἠπειρωτικῶν φύλων καὶ τοποθετήσεων ἀρχαίων Ἠπειρωτικῶν πόλεων ἢ ἄλλων Ἠπειρωτικῶν εἰδήσεων οὐδέν, παρ' ὅλους τοὺς τόμους τῶν γραφέντων εἶναι θετικὸν καὶ καθωρισμένον καὶ λελυμένον, ἀλλὰ ὅλαι αἱ πληροφορίαι εἶναι ἀμφίβολοι καὶ χρήζουσι τῆς βασάνου πολυμεροεστάτης μελέτης» (1).

(1) Ἐφ. «Ἠπειρος» Ἰωαννίνων ἀρ. 2039 καὶ 2040.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2^{ΟΝ}

**Πότε ἐκτίσθη τὸ Δελβινάκι. Συνοικισμοὶ (Λέπενο, Γάλια-
νη, Γκουβέρι, Κλοκός, Μπλασάβιστα) καὶ πρῶτοι κάτοι-
κοι Δελβινακίου. Πῶς ἐπεξετάθη τοῦτο. Ἐβλιά Γσε-
λεμπί. Πρώτη πυρπόλησις τοῦ Δελβινακίου ὑπὸ
τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Τί λέγει ὁ Μάνιας. Νέα ἀκ-
μὴ τοῦ Δελβινακίου καὶ κρίσεις ξένων.
Παραβολὴ μὲ τὰ περίξ χωρία.**

Ἡ χρονολογία τῆς κτίσεως τοῦ Δελβινακίου δὲν εἶνε ἀκρι-
βῶς καθωρισμένη, αἱ δὲ γνώμαι, τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ζή-
τημα τοῦτο διίστανται ἀλλήλων.

Οἱ δελβινακιῶται οὕτω ἀείμνηστοι Κωνστ. Ἐξαρχος καὶ
Ἄντ. Μάνιας παρασυρόμενοι φαίνεται ἀπὸ τὴν εἰς τὸ ὀπισθεν
μέρος τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας ἐπιγραφὴν φέρουσαν κατ' αὐ-
τοὺς χρονολογίαν 1121, ἐσφαλμένως σημειώνουν, ὁ μὲν πρῶ-
τος εἰς τὸ Ἡμερολόγιον «Ἡπειρωτικὸς Ἀστὴρ» τοῦ 1904, ὁ δὲ
δεύτερος εἰς τὴν ἀνέκδοτον Ἱστορίαν τοῦ Δελβινακίου, ὅτι τοῦτο
ἐκτίσθη τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ὁ καθηγητὴς ὁμοως καὶ ἀκαδημαϊκὸς κ. Ν. Βέης εἰς τὸ Ἐγ-
κυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τοῦ Ἐλευθερουδάκη, γράφει ὅτι ἡ μὲν
Ἐκκλησία, βυζαντινοῦ ρυθμοῦ⁽¹⁾ ἠγέρθη τὸ 1121, ἡ πόλις ὁμοως
τὸ 1081. Κατὰ τὸν Λαμπρίδην τέλος ἡ Κεντρικὴ Ἐκκλησία
Δελβινακίου, ἐκτίσθη τὸ 1153.

Αἱ ἀνωτέρω χρονολογίαι εἶναι ὅλαι ἐσφαλμέναι. Μεταξὺ
τῶν Μητροπολιτῶν Δρυϊνοπόλεως, χρονολογικὸν πίνακα τῶν
ὁποίων εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸν ἀνωτέρω Ἡπειρωτικὸν
Ἀστέρα. Λ. Βασιλειάδη 1904 (σελ. 132—5) καὶ Ἡπειρ. Λεύκωμα
Μιλτ. Οἰκονομίδη 1911 (σελ. 33—5) περιλαμβάνεται καὶ ὁ ἐκ

(1) Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Δελβινακίου εἶναι ρυθμοῦ βασιλικῆς καὶ ὀχι
βυζαντινοῦ.

Δελβινακίου Μητροφάνης τὸ 1130. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι κατὰ τὴν χρονολογίαν ἐκείνην ὑπῆρχεν ἡ ὀνομασία τοῦ χωρίου, ὑπῆρχε δὲ καὶ τὸ Δελβινάκι, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ τοιαύτη προσθήκη «ὁ ἐκ Δελβινακίου». Τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιερέως τούτου, καθὼς καὶ τοῦ ἑτέρου Μητροφάνους Δαμασκηνοῦ εἶναι γεγραμμένα εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ὅπου ἐμόνασαν καὶ οἱ δύο.

Εἰς ἐπιγονάτιον δὲ φυλασσόμενον καὶ σήμερον, εἰς τὴν οἰκίαν Κοσύφη, ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφή «Μητροφάνους 1127»⁽¹⁾

Ὅσον διὰ τὸν β' τούτων Δαμασκηνόν, τὸ ὄνομά του φέρεται γεγραμμένον εἰς τὴν κάτωθι τοῦ Ἀρχιερατικοῦ θρόνου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐνθύμισιν :

«... τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Δαμασκηνοῦ ἱερομονάχου 1707 20 Ἰουνίου...»

Τὸ Δελβινάκι ὅθεν ὑπῆρξε πρὸ τοῦ Χ αἰῶνος. Εἰς τοὺς λόφους του, κατὰ τὸν λόγιον καὶ ἱστορικὸν ἐκ Δροβιάνης Ν. Μυστακίδην, ἀνευρέθησαν πρὸ ἐτῶν τάφοι, πήλινα ἀγγεῖα, τόξα, βελοθῆκαι καὶ λίθοι σχήματος κεφαλῆς ἀγελάδος, τὰ ὅποια ἐπωλήθησαν εἰς Ἰωάννινα. Πλησίον τῆς κεντρικῆς βρύσης ἐπίσης ἀνεκαλύφθησαν, κατὰ τὰς ἐγχωρίους παραδόσεις δύο κτίσματα, ἓνα μικρὸ καὶ ἓνα μεγάλο. Ἴσως νὰ πρόκειται περὶ εἰδωλολατρικῶν ναῶν, μὲ τοὺς ὁποίους οἱ ἀρχαῖοι συνήθως ἐστόλιζον τοὺς τόπους καὶ τὰς ἀποικίας των.

Ὁ ἱστορικὸς ὅμως τοῦ Δελβινακίου δὲν δύναται νὰ παρίδη καὶ τοὺς πέντε λιθίνους κίονας μὲ κιονόκρανα τοὺς εὑρισκόμενους εἰς τὸν πρόναον (χαγιάτι) τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας, διαφέροντας τῶν ὑπολοίπων, μεταγενεστέρως ἐποχῆς, οἱ ὅποιοι πιθανόν νὰ εἶναι λείψανα τῆς πρώτης Ἐκκλησίας τῆς Κοινότητος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν Ἐκκλησίαν θὰ προέρχωνται.

* *

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ Δελβινακίου ὄντες γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι δὲν ἦσαν συγκεντρωμένοι, ὥστε ν' ἀποτελέσουν τὰ κοινῶς λεγόμενα «κεφαλοχώρια», ἀλλὰ διεσπαρμένοι εἰς χωρία, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀπετελεῖτο ἀπὸ συνοικισμοὺς ἧτοι ἐγκαταστάσεις ἐξ ὀλίγων οἰκιῶν μιᾶς ἢ δύο τὸ πολὺ γενεῶν.

(1) Νεολόγος Κωνσταντινουπόλεως 6 Μαΐου 1892. Λαμπρίδου : Ἐνθ. ἀν. σημ. σελ. 30. Ὁ ἱδρυτὴς τῆς οἰκογενείας ταύτης Παναγιώτης Κοσύφης ἦτο υἱὸς τοῦ Κώστα Δάλλα, ἐπωνομάσθη ὁμως Κοσύφης ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τῆς συζύγου του.

Ἐχομεν οὕτω τοὺς συνοικισμοὺς «Γάλιανη», «Κλοκό», «Μεσσαριά», «Σωτήρα», «Πλασάβιτσα» εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὁποίων εὐρίσκονται καὶ σήμερον, μοναχικοὶ καὶ ἡρειπωμένοι, τοῖχοι κτιρίων⁽¹⁾.

Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ συνοικισμοῦ ἀπαντᾶται γενικῶς εἰς τὴν Ἡπειρον, ὄχι μόνον κατὰ τοὺς πρώτους τῆς Τουρκοκρατίας αἰῶνας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα. Τὸ ἐπάγγελμα πράγματι τοῦ γεωργοῦ καὶ κτηνοτρόφου εἰς τὸ ὁποῖον ἐπεδίδοντο οἱ πρῶτοι κάτοικοι, ἠνάγκαζε τὸν πληθυσμὸν νὰ μὴ συνοικίζῃ χωρία ἢ κώμας συγκεντρωμένας, ἀλλὰ νὰ κατοικῇ πλησίον τῶν κτημάτων ἢ τῶν ποιμνίων του, μακρὰν τῆς κατοικίας τῶν ἄλλων καὶ τῶν δημοσίων ὁδῶν διὰ τὴν ἀποφυγὴν τῶν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν ἀτόμων ἢ ὁμάδων ξένων φύλων ἢ ἄλλων ὁμοφύλων καὶ εἰς μέρη ὅπου ὁ ἄνθρωπος εἶχε καὶ κατὰ στοιχειώδη ἀκόμη τρόπον, τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν πρώτων του ἀναγκῶν. ἦτοι ὕδωρ, ὀλίγην καλλιεργήσιμον γῆν καὶ τόπον διὰ τὰ ὀλίγα του ζῶα.

Ἡ ἰδέα τοῦ συγκεντρωμένου χωρίου ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ἡπειρον δύο περίπου αἰῶνας μετὰ τὴν κατάκτησιν ἦτοι ὅταν ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται κάποια ὕλική καὶ πνευματικὴ κίνησις. Ἡ δημιουργία πράγματι πόλεων ἢ κωμοπόλεων προϋποθέτει κάποιον πολιτισμὸν, ἐνῶ τὸναντίον ἢ κατὰ συνοικισμοὺς «σόγια» οἴκησις εἶνε σημεῖον ἐνδεικτικὸν ἐξασκήσεως δύο μόνον ἐπαγγελμάτων, τοῦ γεωργοῦ καὶ τοῦ κτηνοτρόφου. Εἰς τὴν Ἡπειρον, τὸ ἐμπορικὸν καὶ τεχνικὸν πνεῦμα ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται περί τὸν XVII αἰῶνα (1630) ὅταν ἐδόθη σχετικὴ τις ἐλευθερία εἰς τοὺς κατοίκους τῆς χώρας, ἡ δὲ ξενητεία ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τοὺς καρπούς της εἰς τὴν πατρίδα. Ἐπιπλέον, λόγῳ τῶν συχνῶν μεταναστεύσεων, κατὰ τὸν XV καὶ XVI αἰῶνα, πολλοί, τῶν σποραδικῶς οὕτω ἐγκατεστημένων ἠναγκάσθησαν ἢ νὰ φύγουν διαλύοντες τὰ χωρία των ἢ νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς ἄλλα, ἐπιδιδόμενοι καὶ εἰς διάφορα ἄλλα

(1) Ἡ τοπωνυμία «Πλασάβιτσα» καθὼς καὶ ἕτεραι τοιαῦται ἀπαντῶμεναι εἰς Δελβινάκιον καθὼς «Μπολιάνιτσα», «Σιόποτο» (εἰς Λέπενο), «Μάντουκα» (πλαγιά ὄρους) κ.τ.τ. μαρτυροῦν ὅτι τὰ μόνα λείψανα ποῦ ἄφησαν οἱ ξένοι ἐκ τῆς διαβάσεώς των εἰς τὴν Ἡπειρον, εἶναι κακὸν ἢ τινα ὀνόματα πόλεων καὶ χωρίων, διὰ τὸν λόγον ὅτι αἱ κατακτήσεις αὐταί, ἐλλείψει ἀνωτέρου πολιτισμοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχουν βαθυτέραν σημασίαν.

ἐπαγγέλματα, ἐμπορικά, πνευματικά, τεχνικά, ἐφόσον διὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶχον σχεδὸν ὅλας τὰς ὕλας. Τοιαύτη ἐξ ἄλλου εἶνε ἡ ἐξέλιξις ὄλων τῶν γεωργικῶν συνοικισμῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ὄλων τῶν ὀργανισμῶν. Ἀφοῦ οἱ κάτοικοι ἀποταμιεύσουν, ὡς γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, ἐπιδίδονται ἔπειτα εἰς τὴν βιοτεχνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

* *

*

Ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας οἰκογενείας, αἱ ὁποῖαι δύναται κανεῖς νὰ εἶπη ὅτι ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον ἄξιον λόγου οἰκιστικὸν πυρῆνα τοῦ σημερινοῦ Δελβινακίου, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων βραδύτερον προῆλθον οἰκογένειαι, διαπρέψασαι διὰ τῶν ἀπογόνων των εἰς ἐθνικὴν καὶ πατριωτικὴν δράσιν, φέρονται αἱ κατωτέρω τέσσαρες, καταφυγοῦσαι ἐκεῖ ἐκ τῆς Διπαλίτης, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1430.

Κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ταύτης οἱ πλοῦστοι καὶ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ ἔφυγαν. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν μετώκησαν εἰς τὸ προάστειον τοῦ Μεγάλου Ρεύματος (Ἀρναούτ-κιοῦ: Ἀρβανιτοχωρι) τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄλλοι δὲ εἰς Κέρκυραν καὶ ἄλλαχοῦ, ὅπου ἕκαστος εὔρισκεν ἀσφάλειαν καὶ συμφέρον. Τότε λοιπὸν μετηνάστευσαν καὶ εἰς Δελβινάκι, αἱ κατωτέρω τέσσαρες οἰκογένειαι, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων μᾶς διέσωσεν ὁ Γαζής.

Αἱ οἰκογένειαι αὗται εἶναι :

Τσεκουράτες ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατάγεται ἡ γενεὰ τοῦ Παπαναστάση καὶ Πάχνη.

Κλάπη :

Παπαγεωργάκη ἀπὸ τὴν ὁποίαν προῆλθον αἱ οἰκογένειαι τοῦ Κωστάκου, Νικόπλου, Παπακώστα καὶ Μπαζούτη.

Ζερβάτες. Ἡ μεγαλυτέρα καὶ πλουσιωτέρα ὄλων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατάγονται αἱ οἰκογένειαι Πάτση, Μερμήγκη, Δέμη, Γάτζη, Δορδούφη, Φόλη, Ντόκου καὶ Παπαφανῆ.

Διὰ νὰ ζητήσουν ὅμως αἱ οἰκογένειαι αὗται, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἄσυλον εἰς Δελβινάκι μιὰ ἀσφαλῶς παρέχεται ἐρμηνεία. Ὅτι αὗται ἦσαν ἀνθηραὶ οἰκονομικῶς, καὶ ὅτι τὸ Δελβινάκι προὔτιμήθη, παντὸς ἄλλου χωρίου ὡς τόπος μετοικήσεως των, ὡς προηγμένος καὶ παρέχων τὰ ἐχέγγυα ἀσφαλοῦς διαβιώσεως των.

Κατῶκουν δὲ οἱ πρῶτοι αὐτοὶ οἰκισταὶ τὸν παρὰ τὴν σημερινὴν συνοικίαν τῆς Λεκατιᾶς χῶρον, ὑδρευόμενοι ἀπὸ τὴν

δπισθεν αὐτῆς βρύσιν τῆς Καζῆ εἰς τὴν ὁποῖαν εὕρισκει κανεῖς καὶ σήμερον ὕδροσωληνας, ἀρίστης κεραμοουργικῆς τέχνης, ἐξ οὗ συνάγεται κάποια οἰκονομικὴ ἀκμὴ τῶν πρώτων κατοίκων τοῦ Δελβινακίου.

Τὴν ἴδιαν περίπου ἐποχὴν, 1441 κατὰ τὸν Γαζῆν, εὕρισκοντο ἐγκατεστημένοι, ὅπου σήμερον τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, καὶ τινες ἄλλαι οἰκογένειαι, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων δυστυχῶς δὲν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, ὕδρευόμεναι τὸ μὲν θέρος ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ Κόκκινου, τὸν δὲ χειμῶνα ἀπὸ τὴν Ἐπάνω Λιτόρενα (Σούγελα).

Ἡ τελευταία αὕτη λέξις «σούγελα» σημαίνουσα ὕδροσωλεῖον, παρέχει τὴν ὑπόνοιαν ὅτι εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην ἦτο ἄλλοτε χωρίον καὶ βρύσις.

Ἀμφότεραι αἱ τοποθεσίαι αὗται τῶν πρώτων συνοικισμῶν τοῦ Δελβινακίου ἦτοι τῆς Λεκατιᾶς καὶ τῆς Πλασσόβιτσας ἔχουν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ πρώτου οἰκισμοῦ τὸν ὁποῖον ἀνεφέραμεν, ἦτοι μακρὰν τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἐπήνεμα καὶ πλησίον ὕδατος. Οἱ ἀνωτέρω δύο συνοικισμοὶ διετηρήθησαν μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς σημερινῆς κεντρικῆς βρύσης, γενομένης κατὰ τὴν παράδοσιν τὴν ὁποῖαν ἡμᾶς διέσωσεν ὁ Γαζῆς, ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας:

Κάποιος ποιμὴν ἀνεκάλυψεν ὅτι ἓνας τράγος, ἐκ τοῦ ποιμνίου του, κατὰ τὸν μεγάλον καύσωνα τοῦ θέρους, προχωρῶν ὑπὸ μεγάλῃν βία, καὶ εἰς τὴν θέσιν ὅπου σήμερον ἡ οἰκία καὶ τὸ κατάστημα Ἀποστόλου, ἀφοῦ ἐκάθητο ἐκεῖ ὀρκετὴν ὄρον, ἐξήρχετο μὲ βρεγμένα τὸ γένιον καὶ τοὺς πόδας⁽¹⁾.

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ὁ ποιμὴν ἐμάντευσε τὴν ὑπάρχουσαν ἐκεῖ πηγὴν.

Ἴδου πῶς ὁ Γαζῆς περιγράφει τὴν ἀνακάλυψιν αὐτήν.

«Εἰς τοῦ Κώστα Χαρίτου τὸ ἀλήτι ἦτο μιὰ βορβαλιά: ἦγον βαιζουριά, βάτος μεγάλη καὶ πυκνή. Εἰς αὐτὴν τὴν βάτον μέσα, ἓνας τράγος ἐπήγαινε καὶ ἐχώνονταν τὸ μεσημέρι καὶ ἐκάθητο πολλὴν ὥραν ἕως ὅτου ἐπεροῦσε τὸ καῦμα καὶ τότε εἴγενε μὲ τὰ γένεια καὶ τὰ γόνατα βρεγμένα. Τοῦτο παρατηρήσας ὁ πειστικὸς τὸ ἐμαρτύρησεν εἰς τοὺς ἄλλους κατοίκους, ἀλλ' οὗτοι ἐλειδῆ ἐπεροῦσαν νερὸ ἀπὸ τοῦ Καζῆ τὸ πηγάδιον, δὲν ἐφρόντισαν πολὺ διὰ τὸ νερὸ τῆς βορβαλιᾶς. Τὸ

(1) Ἡ αὕτη παράδοσις ἀνακαλύψεως ὕδατος ὑπάρχει καὶ διὰ τὴν βρύσιν τῆς Λεσινίτσας τῆς Β. Ἠλείου (Ἐφ. «Πατρίς» Ἀθηνῶν 1907 ὁρ. 4817) καὶ Ζίτσας (I. Λαμπρίδου: Κουρηντικὰ σ. 15).

ἔδειξαν ὁμως εἰς τοὺς πρώτους αὐτοὺς οἰκιστάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον ἀμέσως μαστόρους καὶ τὸ εὐγάλαν τῆς Παναγίας τὸ δεκαπενταύγουστο καὶ ἀφοῦ εἶδον τὸ νερὸ καλὸν καὶ ἀρκετὸν, τότε ἀπεφάσισαν καὶ ἐκατοίκησαν καὶ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῆς Θεοτόκου ἔκτισαν καὶ τὸν ναὸν πλησίον τῆς βρύσης τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἐπειδὴ ὁμως τοὺς εἶπαν οἱ σουγιουλτζίδες (ὕδραγωγοὶ) ὅτι αὐτὸ τὸ νερὸ κατεβαίνει ἀπὸ τὴν Μπολιάνιτσαν, ὡσὰν ὅπου τὰ κεβαλόβρουσά του πιάνονται καὶ γεννῶνται ἐκεῖ, ἔκτισαν εἰς τιμὴν τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου τὸν ναὸν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῆς Μπολιάνιτσας».

Κατόπιν ὄθεν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ποσίμου τούτου ὕδατος ἀρκετοῦ, εὐγέστου, πεπτικοῦ καὶ διαυγοῦς, οἱ κάτοικοι τῆς Λεκατιᾶς προσκαλέσαντες καὶ τοὺς ἐγκατεστημένους εἰς τὸν Ἁγ. Δημήτριον, κατῆλθον εἰς τὴν κοιλάδα καὶ ἵδρυσαν νέον συνοικισμόν.

Συμπτήξαντες οὕτω τὸν πρώτον πυρῆνα τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως, αἱ ἀνωτέρω οἰκογένειαι, προέβησαν μετὰ παρέλευσιν καιροῦ, εἰς τὸ κτίσιμον τῆς σημερινῆς κεντρικῆς βρύσης καὶ τῆς Κεντρ. Ἐκκλησίας, εἰς μνήμην τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ὕδατος ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω ποιμένος ἐγένετο τὴν 8 Σεπτεμβρίου.

Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τὴν σημερινὴν τετράκρουνον κεντρικὴν βρύσιν, ἡ ἡμίσεια ἤτοι ἡ δεξιὰ πλευρὰ μόνον ἐκτίσθη κατὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ ὕδατος. Ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης ὑπάρχει ἐντοιχισμένη πλάξ, ἐφθαρμένη ἤδη καὶ δυσανάγνωστος ἔχουσα οὕτω.

«ΕΓΕΝΕΤΟ ΠΗΓΗ ΔΙΕΞΟΔΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΑΡΙΑΧΙ ΝΟ...ΟΥ...
ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΝΑΚΟΧ ΕΤΕΙ ΖΡΚΖ 18.....ΝΙΟΥ»

Ἦτοι : Ἐγένετο, δ.λ.δ. ἐκτίσθη, ἡ πηγὴ δι' ἐξόδων Ἀθανασίου Τεριάχι (Τσεκούρα μεταγενεστέρως) Πωγωνίου Νικηφόρου ἐν ἔτει 7120 (ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἤτοι 1619 μ. Χ.) 18 Ἰουνίου.

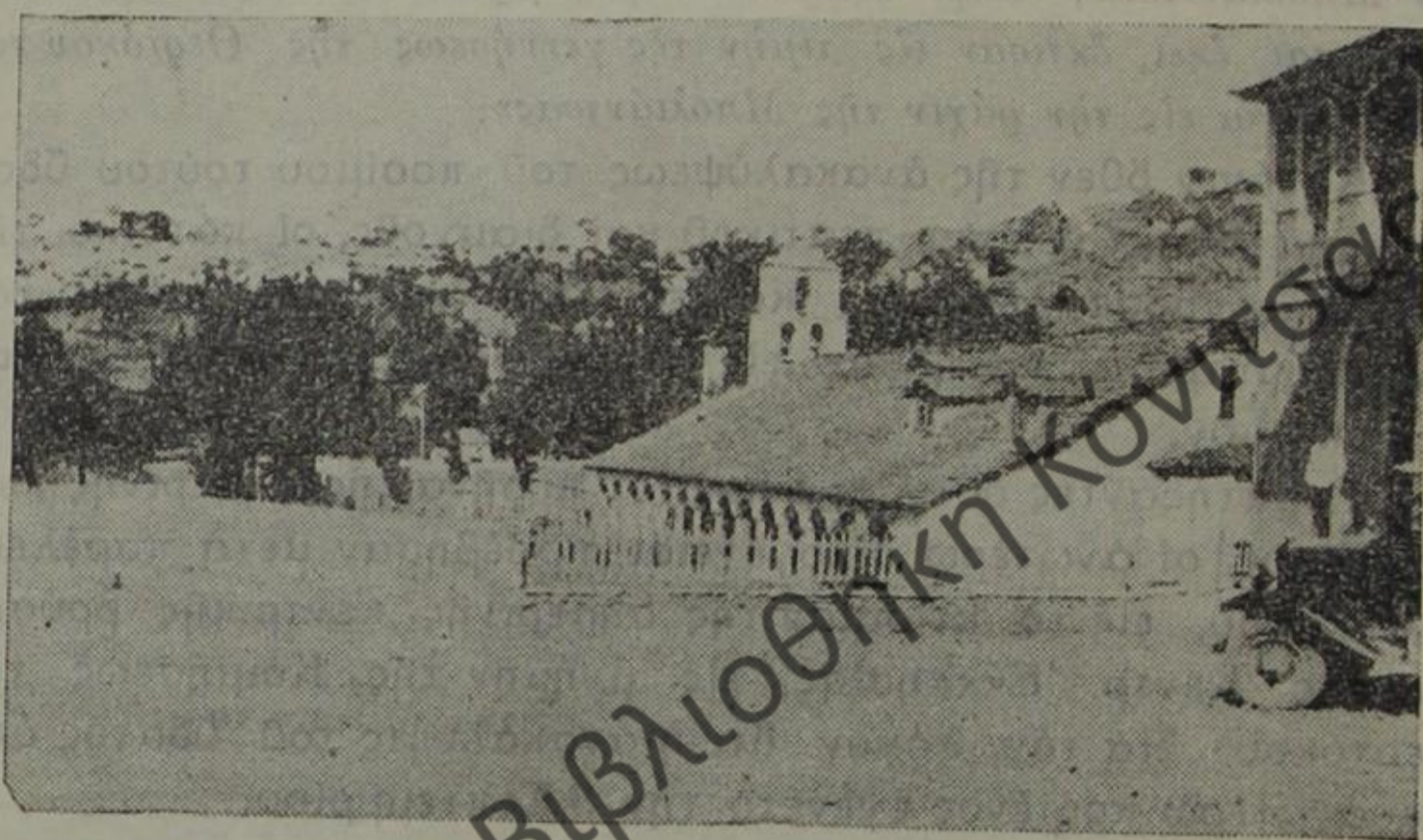
Ἡ ἑτέρα ἡμίσεια πλευρὰ τῆς ἰδίας βρύσης ἐκτίσθη τὸ 1872.

Ἡ χρονολογία αὕτη τοῦ 1619 τῆς κεντρικῆς βρύσης, εἶνε ἀπόδειξις ἀκμῆς τῆς Κοινότητος, διότι τὰ δημόσια ἔργα ἐκτελοῦνται πάντοτε ὑπὸ εὐημερούντων καὶ οὐχὶ δυναστευομένων λαῶν.

Ὅσον διὰ τὴν Κεντρικὴν Ἐκκλησίαν, αὕτη ρυθμοῦ βασιλικῆς, ἄνευ τρούλλου καὶ τῶν πολυσχιδῶν σχημάτων τοῦ γοτ-

θικοῦ ἢ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, μὲ δαντελωτὸν ἐκ ξύλου νάρθηκα, ἔργον μᾶλλον τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 17 αἰῶνος, ἀριστούργημα ξυλογλυπτικῆς τέχνης καὶ μεγάλης ἀξίας ἐκτίσθη τὸ 1620, ὡς φαίνεται εἰς ἐπιγραφὴν ἄνωθεν τῆς κυρίας εἰσόδου, ἀνεκαινίσθη δὲ καὶ ἐπεξετάθη τὸ 1812.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη γραμμὴν ἐπὶ λευκοῦ κονιάματος διὰ

Ἡ κεντρικὴ Ἐκκλησία Δελβινακίου «Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου»

μελανῶν ψηφίων γραμμάτων, μὲ τὰς συνήθεις, κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους βραχυγραφικὰς συμπτήξεις ἔχει οὕτω :

ΕΚΤΙΣΤΑΙ ΝΑΟΣ ΤΟ ΠΡΙΝ ΤΟΙΣ ΕΓΧΩΡΙΟΙΣ : ΑΧΚ (ἤτοι 1620)
ΝΥΝ ΔΕ ΤΟΙΣ ΑΥΤΩΝ ΗΥΞΗΝΘΗ ΑΠΟΓΟΝΟΙΣ: ΑΩΙΒ(» 1812)

Ἡ ἀνακαίνισις καὶ μεγέθυνσις αὕτη τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας Δελβινακίου τὸ 1812, φαίνεται καὶ ἀπὸ ἑτέραν ἐπιγραφὴν, ἐπὶ τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ γυναικωνίτου, ἔχουσιν οὕτω :

ΗΓΕΜΟΝΕΥΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΗΨΗΛΟΤΑΤΟΥ ΠΑΣΙΑ Ζ ΑΔΕ ΒΕΖΥΡ ΑΛΗ
ΠΑΣΑ ΤΗ ΣΥΓΚΑΤΑΝΕΥΣΕΙ ΚΑΙ ΑΔΕΙΑ ΑΥΤΟΥ ΩΚΟΔΟΜΗΘΗ
Ο ΘΕΙΟΣ ΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΔΑΠΛΗ ΜΕΝ ΑΥΤΟΥ
ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΤΩΝ ΕΝΤΙΜΟΤΑΤΩΝ ΠΡΟΕΣΤΩ-
ΤΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΥΤΗΣ ΕΤΕΙ 1810

Ἡ Κεντρικὴ ὁθεν Ἐκκλησία τοῦ Δελβινακίου, ὅπως εἶνε σήμερον, ἐκτίσθη τὸ 1619. Ἀνεκαινίσθη δὲ αὕτη καὶ ἐμεγεθύνη τὸ 1812,

Ἡ χρονολογία αὕτη τοῦ 1619, πιστοποιεῖται καὶ ἐξ ἄλλης ἐπιγραφῆς γραμμῆνης μὲ κεραμίδι, εἶδος μωσαϊκοῦ, καὶ εὕρισκομένης ἐπὶ τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη φέρει χρονολογίαν ζρκζ ἧτοι 7127 ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἧτοι 1619 μ. χ. καὶ ὄχι 1143, ὅπως γράφει ὁ Μάνιας.

Ἐὰν ὅμως λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον πρὸς φυσικὴν ἐξέλιξιν ἑνὸς συνοικισμοῦ καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ εἰς κωμόπολιν ἀξίαν λόγου ἢ καὶ ἀπλῶς κώμην, ἱκανὴν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων κοινῆς ὠφελείας, ἐν συνδυασμῷ μὲ τοὺς πέντε λιθίνους κίονας μὲ κιονόκρανα, τοὺς εὕρισκομένους εἰς τὸν πρόναον αὐτοῦ, καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω, ἀδιστάκτως παραδέχεται ὅτι καὶ παλαιότερον ὑπῆρχεν εἰς τὸ Δελβινάκι νσός, ἐκ τοῦ ὁποίου μετεφέρθησαν οὗτοι, καὶ συνεπῶς τὸ Δελβινάκι ὑπῆρχε πρὸ τοῦ 10' αἰῶνος, ὅπως ἀνωτέρω εἴπομεν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ 1810, τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ναοῦ εὐρέθησαν τὰ ἐρείπια ποῦ ἀναφέρει ὁ Πουκεβίλ μαρτυροῦντα καὶ ταῦτα τὴν ὑπαρξιν ἀρχαίας πόλεως.

Ἐρείπια, ὅπου σήμερον ἡ Κεντρικὴ Ἐκκλησία, ἀνευρέθησαν καὶ κατὰ τὸ στρώσιμον αὐτῆς, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος (1901) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ αὐτόπτου μάρτυρος, ἀειμνήστου συμπατριώτου μας ἱατροῦ Χρήστου Δάλλα. Διὰ διαφόρων ὅμως λόγους, ἐκαλύφθησαν ταῦτα ἀμέσως καὶ οὐδεμίαν, δυστυχῶς, συνέχεια ἐδόθη τότε εἰς τὰς ἀνασκαφάς.

Εἰς τὸν πρόναον (χαγιάτι) τοῦ ναοῦ τούτου ἐμαθήτευον οἱ πρόγονοί μας καὶ ἐκεῖ συνεκροτοῦντο τὰ συμβούλια τῶν προεστώτων τῆς Κοινότητος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

Ἡ κεντρικὴ ὄθεν Ἐκκλησία Δελβινακίου καὶ ἡ κεντρικὴ βρύσις ἐκτίσθησαν τὴν αὐτὴν περίπου χρονολογίαν.

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν φέρεται ἐκτισμένον καὶ εἰς τὸν λόφον Μπολιάνιτσα τὸ μικρὸν Ἐξωκκλήσιον «Ἡ Γέννησις τῆς Θεοτόκου», ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου, κατὰ τοὺς τότε ὑδραυλικούς, πηγάζει τὸ ὕδωρ τῆς κεντρικῆς βρύσης. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ ἀρχικὴ εἰς τὸν λόφον αὐτὸν Ἐκκλησία, ἦτο ἕναντι

Χρονολογικὴ πλάξ ἐντοιχισμένη ἐπὶ τῆς Ἀν. πλευρᾶς τῆς κεντρικῆς Ἐκκλησίας Δελβινακίου.

τῆς σημερινῆς τοιαύτης, ὅπου νῦν τὸ εἰκόνισμα καὶ ὁ πλάτανος, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν λόφον ναὸς ἐκτίσθη τὸ 1871.

Προσθέσωμεν ἐνταῦθα ὅτι τὸ κωδωνωστάσιον τῆς Κεντρ. Ἐκκλησίας εἶνε μεταγενεστέρως ἐποχῆς κτισθὲν τὸ 1830, ἀπὸ κάποιον Βασίλην ἐκ Πυρσόγιαννης τῆς Κονίτσης. Προηγουμένως ἀντὶ καμπάνας ἐχρησιμοποιεῖτο σήμαντρον κρεμασμένον εἰς συκὴν πλησίον τῆς σημερινῆς κοινοτικῆς ἀγορᾶς.

Μετὰ τὸν σχηματισμὸν οὕτω τοῦ πυρῆνος τοῦ σημερινοῦ Δελβινακίου, μακρὰν τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ εἰς τοποθεσίαν φύσει ὄχυράν, αἱ διάφοροι οἰκογένειαι αἱ ἀποτελοῦσαι ὡς εἴπομεν συνοικισμοὺς ἀπομεμακρυσμένους ἀλλήλων, μὴ δυνάμεναι νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰς ἐπιδρομὰς καὶ ληστείας, συχνὰς τότε, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀφήσουν τὰς οἰκίας των καὶ νὰ ζητήσουν ἀσφάλειαν εἰς Δελβινάκι ἢ νὰ τοῦ παραχωρήσουν τὰς βροσκησίμους γαίας των, ὅπως τὰς σώσουν ἀπὸ τοὺς ἄρπαγας, διὰ τὸν λόγον ὅτι τὸ τοῦτο ἦτο ἐλεύθερον χωρίον.

Ἀναφέρομεν τινὰς τῶν συνοικισμῶν τούτων ἢ διάλυσις τῶν ὁποίων συνέτεινεν ἄρκετὰ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ Δελβινακίου.

Λέπενο. Εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν «Λέπενο» ὑπῆρχεν ἄλλοτε κεφαλοχωρί (1) τὰ σύνορα τοῦ ὁποίου ἔφθανον μέχρι Ζαραβίνας (νῦν Λίμνης). Εἶχε μέγα μοναστήριον μὲ ἐκτεταμένας γαίας. Αἱ οἰκογένειαι τοῦ Λεπένου ἀνερχόμεναι εἰς 800 περίπου, τὸ 1644, κατόπιν βιαιοπραγιῶν τῶν σπαχήδων ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κωμάρχου Ἀντώνη, νὰ τοὺς φονεύσουν. Εἰς ἀντίποινα οἱ συγγενεῖς τῶν φονευθέντων, σπυδροντες ἀπὸ Δραγάτι, ἔκαυσαν τὸ χωρίον ἀπαγαγόντες καὶ τὴν σύζυγον τοῦ προεστῶτος, ὡς μαρτυρεῖ τὸ κάτωθι δημοτικὸν τραγοῦδι.

«Ἐχάλασαν τὸ Λέπενο, Ἀντώνη, Ἀντώνη
καὶ τὴν μεγάλη χώρα, Ἀντώνη καπετάνιε.

Ἐπῆραν τὴν Ἀντώναινα, τὴν πολυξακουσμένη.

Στὰ Γιάννινα τὴν ἀπερνοῦν, στὴν Ἄρτα τὴν διαβάζουν.

Στέκουν ἀρχόντοι καὶ τηροῦν, κυράδες καὶ λογιάζουν.

Κυράδες τί λογιάζετε, ἀρχόντοι τί τηρᾶτε ;

Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀντώναινα, ἡ πολυξακουσμένη

Ὅπου δὲν καταδεχόμεναι τὴ γῆ γιὰ νὰ πατήσω

Καὶ τώρα τὸ ἔφερ' ὁ καιρὸς ξυπόλητη νὰ τρέχω».

1) Κεφαλοχωρί: Εἶναι αἱ Βυζαντιναὶ «ματροκωμῖαι». Εἰς τὸ κατωτέρω φερμάνι τρία τοιοῦτα μνημονεύονται. Τὸ «Τούη-Χαλιφέ», τὸ «Λέπενο» καὶ τὸ «Δελβινάκι».

Τὸ Λέπενο, πρὸ τῆς ἀνωτέρω καταστροφῆς εἶχε καλλιεργουμένας γαίας προσηρτημένας εἰς τὸ κεφαλοχώρι Τούη Χαλιφὲ (1) τοῦ Δήμου Μαζαρακίου, Δελβίνου, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον Σουλτανικὸν φερμάνι.

Μετὰ τὴν καταστροφήν αὐτὴν τοῦ Λεπένου, οἱ σωθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἄλλοι εἰς τὸ Δελβινάκι, ἄλλοι εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἄλλοι εἰς τὸ σημερινὸν «Λέπενο» τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Τουρκίαν, ἰδρύσαντες ἴδιον χωρίον, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πεγεντίκιοϊ» (2). Ὅσον διὰ τὰς γαίας ἐκ τούτων αἱ μὲν πλησίον τῆς Ζαραβίνας (νῦν Λίμνης), ἐκαλλιεργοῦντο ἀπὸ τὸ παρακείμενον τσιφλίκι τοῦ χωρίου τούτου, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀπὸ τοὺς Δελβινακιώτας. Ἀργότερον οἱ Δελβινακιῶται ἐξηγόρασαν ὅλην τὴν περιοχὴν τοῦ Λεπένου, τὰς δὲ γαίας τὰς πλησίον τῆς Ζαραβίνας τὰς ἔδωσαν, κατὰ τὸν Γαζήν, λειβάδι εἰς ἓνα Τοῦρκον νὰ παραχειμάσῃ τὰ πρόβατά του. Αὐτὸς ὅμως ἐπωφελούμενος τῆς εὐκαιρίας κατέλαβε τὸν τόπον καλλιεργήσας αὐτὸν καὶ οὕτω ἡ περιοχὴ αὕτη ἐχάθη διὰ τοὺς Δελβινακιώτας.

Σχετικῶς μὲ τὸ κεφαλοχώρι τοῦ Λεπένου, δημοσιεύομεν κατωτέρω φερμάνι τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Β' ἢ μετάφρασις τοῦ ὁποίου ἐφιλοτεχνήθη παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ μητρὸς θείου μου κ. Πέτρου Κύρου καὶ τοῦ ἐκ Βησσάνης τουρκομαθοῦς δικηγόρου κ. Θεοφάνη Μέντζου, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας.

Τὸ φερμάνι αὐτὸ εἶνε ἐξ ὀλοκλήρου χειρόγραφον, ντιβανὶ γραφῆς, ἐν χρήσει εἰς τὴν παλαιάν, Ὄθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν πρὸς γραφὴν τῶν φερμανίων καὶ βερατίων. Ὁ χάρτης εἶναι περγαμηνοειδῆς καὶ χονδρὸς διαστάσεων δὲ 0,75 X 0,55 τοῦ μέτρου.

Ἐκ τοῦ ἐγγράφου λείπει τὸ σημεῖον τοῦ μπισμιλαχί ἤτοι τὸ «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ» τὸ τιθέμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς παντὸς ἐγγράφου. Ὑπάρχει μόνον τὸ μονόγραμμα, ὃ κοινῶς λε-

(1) Τὸ ὄνομα τοῦ κεφαλοχωρίου «Τούη-Χαλιφὲ» ἀγνοοῦν εἰς ποῖον τόπον ἀντιστοιχεῖ τοῦτο σήμερον. Ἡ λέξις ἐτυμολογικῶς σημαίνει «Λοφίον τοῦ Στέμματος» ἤτοι τὸ ἐπὶ τοῦ στέμματος τοῦ Σουλτάνου γνωστὸν «σουργοῦτσι»,

(2) Λαμπρίδου: Ἐνθ' ὧν. Β. σ. 7. Κ. Στεργιοπούλου: Ἐνθ' ἄν. σ. 65, Χωρίον «Λέπενο» ὑπῆρχε καὶ πλησίον εἰς τὸ Πέραμα τῶν Ἰωαννίνα διαλυθέν, καὶ τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ Ἀλῆ πασῶ ἦτο ἰδιοκτησία τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων. (Λαμπρίδου: Ἐνθ' ἄν. σ. 16).

Handwritten text in Ottoman Turkish script, arranged in approximately 15 horizontal lines. The text is dense and covers most of the page's width. It appears to be a formal decree or administrative order, given the context of the document's title and the presence of a signature.

Handwritten text at the bottom of the page, including a signature on the left and several lines of text on the right. The signature is a large, stylized flourish. The text to the right appears to be a date or a reference to a specific event or location.

γόμενος «τουρᾶς» ἦτοι τὸ ὄνομα τοῦ βασιλεύοντος Σουλτάνου καὶ τοῦ πατρός του, εἰς τὴν προκειμένην δὲ περίπτωσιν ἀναγινώσκεται εἰς τὸν τουγρᾶν «Μαχμοῦτ Χάν, μπίν (υἱὸς τοῦ) Ἀμντοῦλ Χαμίτ Χάν» (1).

Τὸ ἐν λόγῳ φερμάνι ἀπευθυνόμενον εἰς τὸν Καϊμακάμι Ἰωαννίνων, Δελβίνου καὶ Αὐλῶνος καὶ τὸν Ἱεροδικαστὴν Πωγωνίου ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Τετιμημένε κανών, ἄξιε σεβασμοῦ Σύμβουλε, τάξις καὶ ρυθμιστὰ τοῦ κόσμου, σὺ ποὺ διευθύνεις μὲ ὀξύνοια τὰ κοινὰ, μὲ εὐστοχον δὲ κρίσιν διεκπεραιῶνεις τὰς σπουδαίας κοινὰς ὑποθέσεις, ποὺ παγιῶνεις τὰ ἐρείσματα τοῦ κράτους καὶ τῆς εὐτυχίας, ποὺ κρατύνεις τὰς βάσεις τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς δόξης, ὁ περιεζωσμένος τὰς ποιήλας χάριτας τοῦ Ὑψίστου Βασιλέως (Θεοῦ), Καϊμακάμη (τοποτηρητὰ) τῶν Σαντζακίων (2) Ἰωαννίνων, Δελβίνου καὶ Αὐλῶνος, Βεζύρη μου (ὄνομα δυσανάγνωστον) πασα. Ποιῆσαι ὁ Θεὸς διαρκῆς τὸ μεγαλεῖον σου.

Καὶ σὺ ὑπογραμμὲ τῶν Κριτῶν τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἱεροῦ (μωαμεθανικοῦ) νόμου Ἱεροδικαστὰ Παγωνισ(γης)... ἀξιοθεῖη ἡ σοφία σου.

Μόλις φθάσῃ τὸ ὑψηλὸν Αὐτοκρατορικὸν μου Μονόγραμμα ἔστω γνωστὸν :

Ὅτι ὁ ἐκ τῆς φρουρᾶς τῶν ὑπονομοποιῶν (3) Ἰμπραήμ υἱὸς Μεχμέτ ὑποβαλὼν εἰς τὸν Αὐτοκρατορικὸν μου Θρόνον αἴτησιν ἐκθέτει ὅτι ἐξουσιάζει ἀναμειῖ Ἱεροῦ Κορανίου μου τὸ ἐξ 6000 ἄσπρων τιμᾶριον τοῦ κεφαλοχωρίου (καριγιέ) Τούη Χαλιφὲ μετὰ τῶν διαβάσεών του (4) τοῦ κειμένου εἰς τὸν Ναχιγιέν (Δῆμον) Μαζαρακίου τοῦ Σαντζακίου Δελβίνου μετὰ τῶν (εἰς τὸ τιμᾶριον) τοῦτο προσηροτημένων τόπων τοῦ Λεπένου κειμένου εἰς τὸν Ναχιέν (Δῆμον) Πωγώνια(νῆς). Καὶ οὖν τὸ ἐν λόγῳ Λεπένον προϋπάρχον κεφαλοχώριον, ὡς λέγεται, κατεστράφη, ἀπὸ δὲ τὰς γαίας του οἱ καλλιεργούμενοι τόποι καλλιεργ-

(1) Ἡ λέξις «τουγρᾶς» προέρχεται ἐκ τῆς «τουργᾶν» ἢ «τογροῦλ» σημαίνουσης τὸν ἰέρακα, διότι τὸ αὐτοκρατορικὸν μονόγραμμα ἐγράφετο εἰς σχῆμα πτηνοῦ μὲ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας. Μὲ τὴν γραφὴν τῶν μονογραμμάτων αὐτῶν ἦτο ἐπιφορτισμένον ἰδιαίτερον γραφεῖον,

(2) Ἐπαρχία ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημαίαν «φλάμπουρο».

(3) Στρατιωτικὸν σῶμα ἐπιφορτισμένον τὴν ἀνόρυξιν ὑπονόμων κατὰ τὰς πολιορκίας ὀχυρωμένων πόλεων.

(4) Πρόκειται διὰ τὰς γνωστὰς διαβάσεις τῶν δημοσίων ὁδῶν ἢ φύλαξις τῶν ὁποίων ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς τοὺς ὁδοφύλακας (Δερβέν-ἀγάδες). Ἡ φύλαξις τῶν διαβάσεων τούτων, ἦτο κατὰ τινὰς, πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ Λεπένου, ἀνατεθειμένη εἰς τοὺς Λεπενιώτες.

γούνται ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτητῆς τοῦ εἰς τοὺς τόπους τούτους κειμένου τσιφλικίου Ζαραβίνα καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ γειτονεύοντος εἰς αὐτοὺς κεφαλοχωρίου Δελβινακίου ἀπὸ τοὺς ὁποίους καταβάλλεται ἡ δεκάτη καὶ τὰ δροσίματα.

Καὶ ὅτι εἰς τὸ διεξοδικὸν τεφτέρι φέρονται ἐγγεγραμμένοι μὲ ποσὸν 5000 ἄσπρων διὰ προσόδους, δεκάτην δημητριακῶν καὶ δροσίματα ἀμπελών οἱ ἐκ τῶν συνιδιοκτητῶν τοῦ εἰς τοὺς τόπους τούτους κειμένου τσιφλικίου Ζαραβίνας, Ὁμέρ βέης υἱὸς Ἀρσλάν πασοῦ καὶ Χασάν υἱὸς Ἀλῆ καθὼς καὶ Παπᾶ-Ἐλισσαῖος, Παπᾶ-Γαβριήλ καὶ Παπᾶ-Θανάσης τοῦ εἰς τοὺς τόπους τούτους κειμένου Μοναστηρίου Δεπένου, εἰς δὲ τὸ συνοπτικὸν τεφτέρι ὀλόκληρος ἢ ἀνωτέρω ποσότης φέρεται ἐγγεγραμμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ρηθέντος κεφαλοχωρίου Τούη Χαλιφέ (...), τοῦ δὲ συνολικοῦ ποσοῦ τῶν 6000 ἄσπρων χωρισμένου ἀνὰ τρεῖς χιλιάδας εἰς δύο, σημειώνεται δύο φορές συνοπτικὸς λογαριασμός, τὸ δὲ σύνολον τῶν δύο τούτων συνοπτικῶν λογαριασμῶν σημειώνεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ εἰρημένου Ἰβραήμ υἱοῦ Μεχμέτ καὶ τοῦ ρηθέντος κεφαλοχωρίου Τούη Χαλιφέ (... λέξεις δυσανάγνωστοι), τὰ ἐπίκοινα δὲ εὐρίσκονται εἰς τὰς σχετικὰς ἐγγραφὰς καὶ ὅτι εὗρονται καταχωρημένα εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Κτηματολόγιον καὶ ὅτι τὸ τιμᾶριον τοῦ εἰρημένου δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὸ Δεφτέρι τῶν Ἰλιζαμίων (ἐρογοληπτικὴ ἐκμίσθωσις δεκάτης) τοῦ Καζᾶ Δελβίνου, οἱ δὲ ρηθέντες καλλιεργούμενοι τόποι τοῦ Μοναστηρίου Δεπένου, φέρονται ἐγγεγραμμένοι ὡς ὑποκείμενοι εἰς τοὺς μνησθέντας καλλιεργουμένους τόπους Δεπένου καὶ ἡ δεκάτη τῶν δημητριακῶν καὶ ἀμπελώνων καὶ τὰ λοιπὰ δροσίματα φέρονται ἐγγεγραμμένα ὡς πρόσοδοι τῶν καλλιεργουμένων τούτων τόπων. Καὶ ὅτι ἔσον ὅπως ὁσάκις πρόκειται νὰ εἰσπραχθῇ ἀπὸ τὸ τιμᾶριον τοῦ ρηθέντος Ἰβραήμ, ἡ δεκάτη ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῶν εἰρημένων μοναχῶν, ποσοστὸν ἑνὸς ὀγδόου ἀπὸ τὰς παραγομένας σταφυλάς, μὴ προβάληται ἐν προκειμένῳ προφασιολογία καὶ ἄρνησις. Καὶ ὅτι ἐνῶ εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Κτηματολόγιον αἱ γαῖαι δὲν φέρονται ἐγγεγραμμέναι ὡς βακούφιον (ἀφιέρωμα), οὔτε καὶ ὡς τοιαῦται καθιερισμένα διὰ τοὺς μοναχοὺς τοῦ μνησθέντος μοναστηρίου ἐν τούτοις ὅμως οἱ μοναχοὶ τοῦ Μοναστηρίου τούτου λέγοντες ὅτι «αἱ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μας γαῖαι καὶ οἱ ἀμπελοὶ εἶναι βακούφιον τοῦ Μοναστηρίου μας» προβάλλουν, παρὰ τὸ Αὐτοκρατορικὸν Κτηματολόγιον καὶ τὸν νόμον, προφασιολογίας καὶ ἀντίστασιν.

Ἀναφερόμενων ἡμῖν τῶν ἀνωτέρω ἐζητήθη ἢ ἔκδοσις ἱεροῦς διαταγῆς πρὸς συμμόρφωσιν καὶ πρὸς ἐνέργειαν σύμφωνον πρὸς τὸν σαφῆ νόμον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Κτηματολογίου. Συμβουλευθέντες συνεπῶς

τὰ φυλασσόμενα εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν μου Κτηματολόγιον Βιβλία, ἦτοι τὸ «Αὐτοκρατορικὸν Ἡμερολόγιον» καὶ τὸ «Συνοπικὸν Δεφτέρει» προέκυψεν ὅτι τὰ πράγματα εὐρέθησαν καταχωρημένα σύμφωνα με τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα τρόπον. Ἡρωτήθη δὲ τὸ Αὐτοκρατορικὸν μου Διβάνιον περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι σύμφωνα με τὸν νόμον.

(Ἔπεται ἡ ἐξιστόρησις τῆς ὁποίας ἡ οὐσία συνοψίζεται εἰς τὸ κατωτέρω διατακτικόν).

«Ὅθεν Αὐτοκρατορικὴ θέλησις καὶ διαταγὴ μου (Ἰραδὲς) εἶναι νὰ γίνῃ ἐνέργεια καὶ συμμόρφωσις μετὰ τὰ ἀνωτέρω. Σὺ λοιπὸν ὁ εἰρημέτος Καϊμακάμης νὰ σπεύσῃς εὐθὺς ὡς φθάσει τὸ φερμάνι μου ὅπως εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν ἤθελε ζητηθῆ τὸ ἐλτιζάμι (ἐργολαβικὴ ἀνάληψις τῆς δεκάτης) ἐπιβάλλῃς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐνεργῶσι σύμφωνα μετὰ τὸν Νόμον καὶ τὸ Αὐτοκρατορικὸν Κτηματολόγιον. Καὶ σὺ ὁ εἰρημέτος Κριτῆς (Ἰεροδικασιῆς) νὰ σπεύσῃς ὅπως κρίνῃς μετὰ ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν τὸ ζήτημα τοῦτο. Νὰ φροντίσῃτε ὅπως εἰσπραττῶνται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸ τιμᾶριον τοῦ εἰρημένου Ἰβραήμ ἡ δεκάτη καθὼς καὶ τὸ νόμιμον ἐν ὄγδοον τῶν σταφυλῶν τῶν ἀμπελώνων καὶ τῶν γαιῶν ποὺ εὐρίσκονται ἐντὸς τῶν γαιῶν καθὼς καὶ αἱ πρόσοδοι ποὺ προέρχονται ἐκ τῶν γαιῶν ποὺ εὐρίσκονται ἐντὸς τοῦ εἰρημένου κεφαλοχωρίου, καλλιιεργείας τῶν ρηθέντων μοναχῶν. Μὴ ἐπιτρέψῃτε δὲ προφασιολογίας καὶ ἀντίρροσιν τῶν μοναχῶν τοῦ ἐν λόγῳ Μοναστηρίου, καὶ ἄσκησιν, παρὰ τὸ Αὐτοκρατορικὸν Κτηματολόγιον - καὶ τὸν νόμον - νὰ καταβάλουν τὰ δέκατα, μετὰ τὴν πρόφασιν ὅτι αἱ γαῖαι καὶ οἱ ἄμπελοι ποὺ κατέχουν καὶ ἐξουσιάζουν εἶναι δῆθεν «βακούφι» τοῦ Μοναστηρίου. Ἐφ' ᾧ νὰ μὴ προβάλητε δικαιολογίας καὶ προφάσεις ἐξεδόθη τὸ παρὸν ὑψηλὸν φερμάνι μου.

Διατάσσω λοιπὸν ὅπως μόλις φθάσῃ τὸ Αὐτοκρατορικὸν Μονόγραμμά μου πράξῃτε ὡς ἀνωτέρω, πιστεύσατε δὲ εἰς τὸ ἱερὸν σημεῖον μου.

Ἐγρᾶφῃ λήγοντος τοῦ μηνὸς Ρεμπι - ουλ - ἐβὲλ τοῦ ἔτους χίλια διακόσια τεσσαράκοντα ὀκτώ⁽¹⁾.

Ἐπογραφή: Μπεϊλικισῆς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Διβανίου⁽²⁾

Ἐρείπια τοῦ συνοικισμοῦ τοῦ Λεπένου σώζονται καὶ σήμερον, καθὼς καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦ ἐπισκευασθὲν τὸ 1858.

Ὅσον διὰ τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Λεπένου, τοῦτο ἀνευρέθη

(1) Καθ' ἡμᾶς 1832.

(2) Μπεϊλικτῆς: Ὁ Διευθυντῆς τοῦ Γραφείου τῆς Ὑψηλῆς Πύλης (τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Διβανίου) ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξεδίδοντο τὰ Φερμάνια καὶ τὰ Αὐτοκρατορικὰ Βεράτια.

τὸ 1922 ὑπὸ τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν παρὰ τούτου ἐκεῖ ἐκσκαφὴν πρὸς κατασκήνωσιν.

Συμφωνητικὸν κατασκευῆς ὑδραγωγείου Λεπένου.

Ἐσυμφωνήσαμεν οἱ ὑποφαινόμενοι δελβινακιῶται μὲ τὸν μαστρογιώργη νικολάου χατζῆ βουρμπιανήτην διὰ τὰ μᾶς κτήση τὰ τρία πηγὰδια τοῦ Λεπένου, τὰ δύο πιγάδια τὰ κάτω ἔχει τὰ καθαρήση τὰ ἐβγάλη ὄλον τὸν χαβαλὲν ὡς τὰ φανῆ τὸ παλαιὸν στρόσιμον, καὶ τὰ τὸ κτήση μὲ κερέτζη ἀπὸ τὸ παλαιὸν στρόσιμον καὶ ἀπάνω πήχεις τέσσαρες καὶ τὰ πλευρὰ τὰ ἀνοίξουν ἀπὸ δύο πήχεις τὸ κάθε πλευρόν, καὶ τὸ ἀπάνω πηγάδι τὸ σιόποτον τὰ φθάση τὸ κτήση ἀπὸ τὸν φτελιὰ ἴσια πρὸς τὴν βρούσιν τὸ ὄλον εἴκοσι δύο πήχεις τὸ μᾶκρος καὶ τρεῖς τὸ ὕψος ὄλο μὲ κερέτζη καὶ ὁ πρόσωπος τῆς βρούσης τὰ γένει πέντε πήχεις τὸ μᾶκρος μὲ πέτρα ὄλο πελεκιτὴ καὶ τὰ ἀνοίξη τὸ λαγούμι τὰ γυρευφτῆ τὸ νερὸ ἕως τὴ μάνα τοῦ νεροῦ καὶ τὰ στρόση τὸ λαγούμι μὲ κερέντζη καὶ μπασαμάκια, τὰ ἕξδα λαγονιμοῦ ἀσβέστου καὶ λοιπὰ εἶναι εἰς βάρος μας ὁ δὲ ἄμμος ὄλος εἶναι εἰς βάρος τοῦ μαστρογιώργη καθὼς καὶ διὰ ὄλα τὰ κτήσηματα ὁ ἀσβέστης εἶναι εἰς βάρος μας ὁ δὲ ἄμμος καὶ πέτρα εἶναι εἰς βάρος τοῦ μαστρογιώργη, ὅθεν διὰ τὰ ἄνωθεν ὄλα ἔχομεν τὰ τοῦ μετρήσωμεν γρόσια τὸ ὄλον δύο χιλιάδας εἰς τρεχούμενα τὰ ἴμισι τελειώνοντιας ὄλη ἢ δουλειὰ καὶ διὰ ζωοτροφίαν τὸ ψωμί ἔχομεν τὰ τοῦ τὸ δώσωμεν ἡμεῖς καὶ διὰ φαγοπότι τοῦ δίδομεν ξεκοπῆ τὰ κάτωθεν τρεῖς ὀκάδες ρακὶ εἴκοσι ὀκάδες τυρὶ καλὸ εἴκοσι ὀκάδες ὄσπρια καὶ δεκαπέντε ὀκάδες κρέας καὶ μίαν ὀκά βούτυρο καὶ μία λάδι καὶ εἰς ἔνδειξιν ἐδώθη τὸ παρόν μας καὶ ὑποφαινόμεθα.

Χατζῆ διαμάντι

τῆ 23 Ἰουνίου 858 δελβινάκι

Γεώργη ἐξάρχου

Στάβρο Δουροδούφης

κώστα μερτσάρης

δημήτριος γκάτζιας

διμιτρι κουνδισ

Νηκόλαος νίγιος

παναγιῶτι μουτζος

μιτσι φολης

στρατο μπάσιος

Ἐν σχέσει μὲ τὸν συνοικισμὸν τοῦτον, προσθέτομεν ὅτι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ μύλου τούτου ἐκτίσθη παρὰ τῆς Κοινότητος νέος τοιοῦτος τὸ 1890, παρὰ Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν ἀοιδίμων Κωνστ. Μερτσάρη, Ἀναγνώστη Δάλλα καὶ Θωμᾶ Γκιώχα, δυνάμει προσωρινοῦ δανείου χορηγηθέντος

παρά τοῦ πρώτου εἰς τὴν Κοινότητα Δελβινακίου διὰ ποσὸν γρ. 26378.

Γάλιανη : Τὰ ἴχνη τοῦ συνοικισμοῦ τούτου σώζονται καὶ σήμερον εἰς ἐρείπια. Ἡ Γάλιανη ἦτο ἄλλοτε ἰδιοκτησία τοῦ Ἀγιάν Ζουλφικιάραγα, υἱοῦ τοῦ Χασάν μπέη ἐξ Ἀργυροκάστρου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὸν ἠγόρασαν οἱ Δελβινακιῶται ἀντὶ τριάκοντα χιλιάδων ἄσπρων, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν κάτωθι δύο τίτλων ἀγοραπωλησίας, ὁ εἷς τῶν ὁποίων εὐρίσκεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς κοινότητος Δελβινακίου καὶ φέρει χρονολογίαν τουρκικὴν 15 Τζεμαβιλ ἐβέλ 1081, ἥτοι καθ' ἡμᾶς 1663 ὡς τίτλον δὲ «Τὸ σύνορο τῆς Γάλιανης τόχουν χοτζέτι καὶ τὸ ξεστοιχίσασμε ρωμέϊκο».

Τὸ κείμενον τούτου ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Ὁ Ἀγιάνης⁽¹⁾ ἀπὸ τ' Ἀργυροκάστρου ὁ ζουλφικιάραγας ὁ υἱὸς τοῦ Χασάν μπέη ἀπὸ τῆ μεριά του, ἔβαλε βεκίληδες⁽²⁾ μὲ τὸ λόγο του, ἔβαλε καὶ μαρτύρους τὸν κασούμη τὸν υἱὸν τοῦ Ναζίρη καὶ τὸν Χουσεῖνη τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλῆ, αὐτοὶ ἐμαρτύρησαν στὴν κρίση πὺ ἔκαμε βεκίλη τὸν κεχαγιᾶ τοῦ ντερβίσμπεγη τὸν υἱὸν τοῦ κασίμη ὁ ντερβίς μπέης ἦτο χαζίρι⁽³⁾ στὴν κρίσιν βουσκοῦμενος καὶ ἔδωσε τὸ τζεβάπι⁽⁴⁾ μὲ τὸ σιόμα του ἀπὸ τῆς Πωγωνιανῆς τὸν Καζᾶ ἀπὸ χωρίον Δελβινάκι παπαδοσέτος υἱὸς τοῦ Καρατζούκη καὶ Νίκος υἱὸς τοῦ Γιάννη Βειζούλη καὶ Δημὸς υἱὸς τοῦ Παπακυριάκη καὶ δούκας υἱὸς τοῦ Ἡσαρι καὶ Σταύρος υἱὸς τοῦ θάνου καὶ νικολάζου καὶ πάλιν δοσέτο δῆμο καὶ θάνο γεῶργο εἰς τουτουνοὺς ἀγοπανωθῶ ἔδωσε τὸ τζεβάπι του ὁ ζουλφικιάραγας ὅπου μὲ ἔχει ἐμένα βεκίλη ἔχει μοῦλκι τζιφιλίκι στὸν καζᾶ τῆς Πωγωνιανῆς σιὸ χωριὸ Γάλιανη ψιλὰ σπίτια καὶ χαμιλὰ μὲ ταγκιά τους⁽⁵⁾ καὶ τρία ζευγαρόσπητα καὶ τρία ἀμπέλια μὲ τ' ἀλώνια τους καὶ μὲ τὲς καλύβες καὶ ἀποκάτω μὲ τ' ἀμπάκια τους καὶ τὰ βαγένια τους ταῦτα τὰ ἀναβαλμένα τὰ ἐπούλησα σιὰ τρεῖς χιλιάδες ἄσπρα τῶν ἄνωθεν ἀναβαλμένων καὶ πάλε σιὸ τζιφιλίκι τὸ ἀναβαλμένο ὁποῦ φανερόνει μὲ τὰ σύνορά του, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος νομάζεται μπουμπᾶ καὶ πάλε σιὸ τζιφιλίκι ὡς τῆ ράχη παπαφέτικο καὶ σιὸ ραστὸ σιὸ μνημα καὶ στὸν ἀγιελιᾶ στὴν βροῖση στὴν γκοριτζᾶ καὶ στὴ μεγάλη σιράτα⁽⁶⁾ καὶ καθάρια ράχη καὶ στὴ ζάβανη καὶ σιὸ λάκκο τοῦ βουρβούση, τὰ ὅσα χωράφια πολλὰ ὀλίγα ὅπον βρίσκονται ὅσο ποῦ ἐδιάβη τὸ γυνί του καὶ κουρὶ καὶ ρουμάνη σιὰ εἴκοσι ἐπτὰ χιλιάδες ἄσπρα τῶν ἄνωθεν ραγιαδῶν ἐγίνη καθαρὸ

1) Ἀγιάν (λ. τουρκ. ayan)=πρόκριτος, διοικητὸς διαμερίσματος.

2) πληρεξούσιος, 3) ἔτοιμος. 4) ἀπάντησις. 5) ἐπιπλα. 6) κεντρικὴ ὁδός.

πούλημα οί ανωθεν τόκαμαν καβούλη (1) και τ' ἄσπρα τριάντα χιλιάδες τάλαβα σωσιὰ ἀπὸ τὸ χέρι τους και ἀπέδω κείθε τὸ τζιφιλίκι εἶναι δικό τους μούλκη και ἐμεῖς λακιά δὲν ἔχομε διὰ τοῦτο ἐγράφτηκε τὸ χοιζέτι (2) σιὴν κρῖσι και ἐδόθη σιὸ χέρι τους γὰ εἶναι ἀπείραχτοι.

Σενές Τουρκικὸς 1083 Τζεμαβιλ ἐβέλ 15.

Ὁ δεύτερος τίτλος ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Ὁ ταπεινὸς εὐχέτης ὑποβάλλει τὰ ἑξῆς: Ὁ ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Δελβινακίου Γεώργιος Ἐξαρχος ἐπὶ δικαστηρίου διωρισμένος πληρεξούσιος τῶν ἐκ τοῦ εἰρημένου χωρίου Δελβινακίου τῆς Ἐπαρχίας Παληοπωγωνίου Χατζῆ Διαμάντης Σιαύρου Δοσδουφή, Νικολάου Βάγια, Κωνσταντίνου Ἀκρίβη, Γιάννη Λάμπρου Κώστα Δάλλα, Παναγιώτου Μούτσιου, Ἰωάννου Μερτσάρη, Γεωργίου Κιτσούλη, Γιάννη Τοιαγκούλη (ὑπάρχει λέξις δυσαναγνώστως), Μήτση Κόρδα, Τσάτο Μπάσου, Γιάννη Δόστη, Χρήστου Μάγκου, Γιάννη Ψῆμα, Δήμον Γκόβελα, Κώστα Μπέλου, Σπύρου Ἐξάρχου και Νίκου Μπασιαγεώργη, ἐνώπιον τῆς ἱερᾶς συνεδριάσεως τῆς συγκροτηθείσης ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπαρχίας Παληοπωγωνίου, ἤγειρεν ἀγωγὴν καιὰ τοῦ ἐκ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἀργυροκάστρου, Ἐλμαζ βέη, υἱοῦ Μεχμέτ βέη και ἐξέδηκεν ὅτι :

«Ἐπειδὴ μεταξὺ τοῦ ἐναγομένου τούτου Ἐλμαζ βέη ἐνδιαφερομένου (ἀλακὰ σαρημη) ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἐπαρχίᾳ ὑπαγομένου τσιφλικίου Κερασόβου, και ἡμῶν τῶν κατοίκων Δελβινακίου ἐχόντων ἀνεκασθεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα Γάλιανη μέρος ὁπερ ἐκ τῆς ἀρχῆς τυγχάνον τσιφλίκιον συνορεύει μετὰ τοῦ ρηθέντος τσιφλικίου Κερασόβου, ἀνεφύει ἔρις και δίκη, περὶ τῶν ὁρίων τούτου, αἰτοῦμαι ἵνα μεταβῆ ἐπὶ τόπου τὸ Συμβούλιον, και ὀριστικῶς ἐκδικάσῃ (τὴν διαφορὰν) ἐπιτοπίως συμφώνως τῷ Ἱερῷ και Ὑψηλῷ Νόμῳ.»

Ὅντω μετέβησαν εἰς τὸ εἰρημένον εἰδίδικον μέρος ὁ διοικητῆς (μουδίρης) τῆς εἰρημένης Ἐπαρχίας Ζεϊνὲλ ἀγά, ὁ Γραμματεὺς τοῦ οἰκονομικοῦ τμήματος Ὁμέρ Σερῆ ἐφ. ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου Γιαγχιὰ ἀγᾶς και οἱ ἐκ τῶν Χριστιανῶν μελῶν Κωνσταντῖνος και Χρήσιος Καλιτσούνης, ἐνθα ὁ εἰρημένος ἐνάγων Γεώργιος παρόντων τῶν ἐκ τῶν κατοίκων τῶν πέριξ χωρίων προσκληθέντων εἰδημόνων και τοῦ εἰρημένου Ἐλμαζ βέη ἤγειρεν ἀγωγὴν εἰπὼν ὅτι :

1) δεκτόν.

2) Χοιζέτι = Ἱερονομικὸν ἔγγραφο.

«Οἱ κάτοικοι τοῦ εἰρημένου χωρίου Δελβινακίου ἠγόρασαν πρὸ ἑκατὸν ἐνενήκοντα δύο ἐτῶν (1) δι' προνομικοῦ ἐγγράφου (χοιζέτ) παρὰ τοῦ ἀποθανόντος Ζουλφικὰρ υἱοῦ Χασὰν βέη, καταγομένου κυρίως ἐκ τῆς πόλεως Ἀργυροκάστρου ἀντὶ ἀντιτίμου τριάκοντα χιλιάδων ἄσπρων, τὸ μέρος, ὅπερ ὁρίζεται ἐξ ἑνὸς μέχρι τοῦ τόπου τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μπάμπα, ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τὰ ἄνω μέχρι τοῦ τόπου τοῦ ὀνομαζομένου Παπαφίγκου, καὶ ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν μέχρι τοῦ ἐν τῇ Ραϊδὸς λεγομένη μεγάλη πέτρα τόπου ὀνομαζομένου Μνήματα (Μεζάρ), καὶ ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν μέχρι τοῦ μέρους τοῦ ὀνομαζομένου σιρτίλια Ἀηλιὰ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὰ κάτω μέχρι τῆς μεγάλης λεωφόρου καὶ ἀπὸ τοῦ δρόμου τῆς λεωφόρου μέχρι τοῦ τόπου τοῦ λεγομένου Παληοδέρβενο, καὶ ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν μέχρι τοῦ τόπου τοῦ ὀνομαζομένου Καθάρια Ράχη καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ χειμάρου Βούρση, ἅτινα εἶναι ὅρια τοῦ ρηθέντος τσιφλικίου Γάλιανη. Οὕτω ἀγορασθὲν ὑπὸ τῶν προγόνων μας παρὰ τοῦ πωλήσαντος εἰρημένου ἀποθανόντος Ζουλφικὰρ ἀγὰ μειεβιβάσθη ἐκ πάππου πρὸς πατέρα (διαδοχικῶς εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου Δελβινακίου καὶ τελεῖ ἤδη ὑπὸ τὴν κατοχὴν καὶ νομὴν μας. Ἐνῶ δὲ κατέχομεν καὶ καλλιεργοῦμεν τοὺς ἐντὸς τῶν ρηθέντων ὁρίων ἀγρούς, ἀμπέλους, χειμάρια καὶ ἄσση, ὁ ἐναγόμενος οὗτος λόγῳ ὅτι εἶναι συνενδιαφερόμενος (ἀλλοκα-σαχημπή) τοῦ τσιφλικίου Κερασόβου ὑπερβαίνει τὰ ρηθέντα ὅρια καὶ βόσκει τὰ πρόβατά του εἰς ἐσπαρμένους ἀγρούς, ἀμπέλους καὶ βοσκάς μας, προξενῶν εἰς ἡμᾶς μεγάλην ζημίαν, δι' ἃ ἐξαιτοῦμαι ὡς πληρεξούσιος, ὅπως παραγγελθῇ οὗτος νομίμως ἵνα μὴ εἰσαγάγῃ πλέον τὰ ζῶα καὶ πρόβατά του εἰς τὰ ρηθέντα ὅριά μας. Μεθ' ὃ ἐρωτηθεὶς ὁ εἰρημένος ἐναγόμενος Ἐλμαῦ βέης ὡμολόγησε μὲν ὅτι τὰ ὅρια ἅτινα ἐδήλωσε καὶ προσδιώρισεν ὁ εἰρημένος Γεώργιος εἶναι πραγματικῶς τὰ ὅρια τοῦ εἰρημένου τσιφλικίου Γάλιανη, «ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀποθανὼν πατήρ μου Μεχμέτ βέης ὅταν ἐπώλησεν εἰς ἐμὲ τὴν ἐπὶ τοῦ τσιφλικίου Κερασόβου ἐξ ἀδιανεμήτου μερίδα του, εἶπε νὰ βόσκουν τὰ ζῶα μας εἰς τὸ ρηθὲν μέρος, αἰτοῦμαι ὅπως καὶ εἰς ἐμὲ ἐπιτραπῇ νὰ βόσκω». Ἐρωτηθεὶς ὁ οὗτος ἐὰν ἔχη ὁ ἴδιος ἢ ἐκ τοῦ πατρός του συμβόλαιόν τι παρὰ τῶν κατοίκων Δελβινακίου. δι' οὗ ἐπιτρέπεται αὐτῷ νὰ βόσκη τὰ ζῶα του, ἀπήντησε καὶ ὡμολόγησεν ὅτι οὐδὲν ἐγγράφον ἔχει. Ἐφ' ᾧ θεωρηθέντος τοῦ δισχυρισμοῦ του ἀβασίμου καὶ ἀπαραδέκτου παρηγγέλθη νομίμως ὁ εἰρημένος Ἐλμαῦ βέης, ἵνα μὴ βόσκη τὰ ζῶα του εἰς τοὺς

1) Ἡ Γάλιανη ὄθεν ἠγοράσθη ἀπὸ τοὺς Δελβινακιώτας περὶ τὸ 1670, ἢ δὲ Ζέπη ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1757.

ἐντὸς τῶν εἰρημένων ὁρίων ὑπάρχοντα: ἀγρούς, ἀμπέλους, χειμάδια καὶ δάση τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Δελβινακίου. Ταῦτα γνωσιοποι- οῦνται τῇ Ὑμειέρα Ὑψηλότητι. Ἐγράφη περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Σιαμπὰν τοῦ χιλιοστοῦ διακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ ὀγδόου ἔτους.

Ὁ ταπεινὸς εὐχέτης ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας Παλαιοπωγωνίου.
Ἄβδουλ Ἀζίζ Τ. Σ.

Ἀντὶ διακοσίων ἄσπρων ἠγόρασαν οἱ Δελβινακιῶται καὶ ἓνα μικρὸν συνοικισμὸν εὕρισκόμενον ἄντικρυ εἰς τὴν Καθά- ρια Ράχην, ὀνόματι «Τζιφτιλίκι» ἰδιοκτησίᾳ τῶν Τούρκων τοῦ Ἀργυροκάστρου.

Γκουβέρι (νῦν Φαράγγιον). Τὸ χωρίον αὐτὸ κτισμένον περὶ τὰ τέλη τοῦ XVII αἰῶνος, ἀνήκε, κατὰ τὸν Γαζῆν, εἰς Τοῦρκον σπαχῆν, ὁ ὁποῖος τὸ εἶχεν ἐκμισθώσῃ διὰ τὸν παραχει- μασμὸν τῶν προβάτων, ἐζήτησε δὲ νὰ τὸ πωλήσῃ εἰς τοὺς Δελβινακιώτας ἀντὶ χιλίων γροσίων (280 δρχ. τῆς ἐποχῆς ἐκεί- νης). Οὗτοι ὅμως ἠρνήθησαν τὴν ἀγοράν, διότι κατὰ τὸν Γα- ζῆν «τὰ χρήματα τότε ἦσαν σπάνια καὶ δυσκολοκαζάντητα καὶ μάλιστα εἰς χωρικούς». Ἠγόρασαν ὅθεν οὗτοι τοὺς ἀγρούς ἕως τὸ ποτάμι, ἕως τὸ ὁποῖον φθάνουν τὰ σύνορα τοῦ Δελ- βινακίου.

Κλοκός. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ γέροντος Νάση Κέν- τρου ποὺ ἀνεφέραμεν, τὴν περιοχὴν τοῦ Κλοκοῦ ἠγόρασαν οἱ Δελβινακιῶται Ντέντος, Νταπονάτες καὶ Κλάπης. Ὁ συνοικι- σμὸς οὗτος ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1755, καθὼς καὶ τῆς Ζέπης.

Μπλασάβιτσα : Συνοικισμὸς πλησίον τοῦ ἐξωκκλησίου τοῦ Ἁγ. Δημητρίου. Ἐρείπια τοῦ συνοικισμοῦ τούτου σώζονται καὶ σήμερον. Οἱ κάτοικοί του μετώκησαν εἰς Δελβινάκι, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν εἰς αὐτὸ ποσίμου ὕδατος καὶ κεντρικῆς βρύ- σης, περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος.

*
*
*

Ἐκ τῶν κατοίκων τῶν ἀνωτέρω συνοικισμῶν, τῶν ἀποτε- λεσάντων τὸ σημερινὸν Δελβινάκι, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ὕδατος τῆς σημερινῆς κεντρικῆς βρύσης τὴν ὁποῖαν ἀνεφέρα- μεν, οἱ μὲν κάτοικοι τῆς Πλασάβιτσας κατῆλθον εἰς τὴν σημε- ρινὴν «Ἐπάνω Χώραν». Οἱ τῆς Γάλιανης καὶ τοῦ Κλοκοῦ ἀπε- τέλεσαν τὴν «Κάτω Χώραν» καὶ «Μπουλάλι», οἱ δὲ τῆς Λε- κατιᾶς κατῆλθον εἰς τὰ πέριξ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων. Ὅσον διὰ τὴν λοιπὴν ἕκτασιν, εἰς τὸ κέντρον τοῦ χωρίου, αὕτη ἐξη- κολούθει, μέχρι πρὸ ἑνὸς αἰῶνος, νὰ εἶνε δασώδης καὶ ἀκα-

τοίκτητος, ὅπως ἀναφέρουν οἱ περιηγηταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς συγκεντρώσεως τῶν πέριξ συνοικισμῶν εἰς τὴν σημερινὴν κωμόπολιν, ὁ πληθυσμὸς τῆς ηὔξηθη μεγάλως συνεπεία καταφυγῆς εἰς Δελβινάκι πολλῶν οἰκογενειῶν, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων σῶζονται καὶ σήμερον ἀκόμη, τινὲς μάλιστα τῶν ὁποίων κατέφυγον ἐκεῖ ἀπὸ ἀρκετὰ ἀπομεμακρυσμένας περιφερείας,

Ἀναφέρομεν ὀνόματά τινα τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα διέσωσεν εἰς ἡμᾶς ὁ Γαζῆς. πληροφορηθεὶς αὐτὰ ἀπὸ τὸν ἑκατοντούτην Νάση Κέντρον ποῦ ἀνεφέραμεν :

Οὕτω αἱ οἰκογένειαι Τσιοκῶνα, Κούλια, Σκάντζου, Καραγιάννη, Τσιαγγούλη, Σιούχα, Τήρη, Κουτσούκη, Γκάσγκα, Κύρου καὶ Πετσαλῆ προῆλθον ἀπὸ Καλαρρῦτες.

Αἱ οἰκογένειαι Πατσέλη καὶ Μίσιου ἀπὸ Πωγωνιανῆν (Βοστίνα).

Καστέρη καὶ Στούπη ἀπὸ Φαράγγι (Γκουβέρι).

Σουρβάλη ἀπὸ Χλωμό.

Ἐξάρχου ἀπὸ Παρακάλαμον (Πογδόριανην).

Νατσιοπούλου ἀπὸ Τεργιάχι.

Μυλωνᾶ ἀπὸ Σταυροδρόμι (Βομπλό).

Λίλη ἀπὸ Σωπικήν.

Μερτσάρη καὶ Τζουκαῖοι ἀπὸ Λιά Φιλιατῶν.

Δόστη, Φαρμάκη, Ἰακώβου, Γάγιος, Γούλης, Σούλα : ξένοι.

Ντίκου : βλάχοι ξένοι.

Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἡ ὄλονέν προσέλευσις εἰς τὸ Δελβινάκιον, ἀπὸ τῆς συστάσεώς του, ἦτο σημαντικὴ, συντείνασα κατὰ πολὺ εἰς τὴν σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέκτασιν καὶ ὑπεροχὴν του ἔναντι τῶν λοιπῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου.

Τὸ μεταναστευτικὸν ὅμως αὐτὸ ρεῦμα πρὸς τὸ Δελβινάκι ἐξηκολούθει καὶ μεταγενεστέρως, Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνῶ ἡ ἀρχικὴ μετανάστευσις ἤρχετο νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων του καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπιρροὴν του, τὸ μεταγενέστερον ρεῦμα ἤρχετο τούναντίον νὰ συμπληρώσῃ τὰ κενὰ ποῦ ἄφηνε καὶ ἀφήνει καὶ σήμερον τὸ πνεῦμα τῆς ἀστυφιλίας.

Ἐκ τῶν οἰκογενειῶν αἵτινες μεταγενεστέρως ἐγκατεστάθησαν εἰς Δελβινάκι σημειώνομεν τὰς κάτωθι.

Ἀποστόλου ἀπὸ Χιονάδες. Βαλκῶνη ἀπὸ Λεσινίτσαν (Β. Ἡπ.) Βάκαλου ἀπὸ Κοσοβίτσαν. Γεωργίου ἀπὸ Ρομπάτες. Γκαμπράνη ἀπὸ Τεργιάχι. Γέτα, Στάθη, Νόννη, Δάφλου, Λάμπρου, Ἄνδ. Λεβέντη ἀπὸ Περιστέρι. Δράλιου ἀπὸ Σωτήραν (Β.

Ἡπίρου), Δημάρατου ἀπὸ Βούρμπιανη, Δημοπούλου (συμβολαιογράφου) ἀπὸ Πωγωνιανήν. Λεοντοπούλου ἀπὸ Σωπικὴν Β. Ἡπίρου, Λέτα ἀπὸ Πολύδωρον Παραμυθίας, Νοτίδου ἀπὸ Λάμποβον. Ψωμᾶ ἀπὸ Ἀστακόν, Σουλάκη ἀπὸ Δημόκορην, Τζιούλη ἀπὸ Ζάβρεχον, Ἄρ. Χατζηνικολάου ἐκ Μ. Ἀσίας.

Ὅσον διὰ τὰς γαίας τῶν οἰκογενειῶν τούτων, αὐταὶ ἐξηγοράσθησαν ἀπὸ τοὺς Δελβινακιώτας, ἀποκτήσαντας οὕτω τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας.

*
* *

Εἰς τὴν ἐπέκτασιν ὅμως αὐτὴν τοῦ Δελβινακίου, ἀρκετὰ συνέτεινε καὶ ἡ προνομιακὴ θέσις του, ὅπου κατέφευγον ὅλοι οἱ καταδιωκόμενοι καὶ ἀπειλούμενοι εἰς ἀλλαξοπιστίαν.

Τὸ Δελβινάκι ὅπως ἀναφέρει ὁ ἐπισκεφθεὶς αὐτὸ τὸ 1660 Τοῦρκος περιηγητὴς Ἐβλιά Τσελεμπῆ, ἐπειδὴ ἦτο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς βασιλομήτορος (βαλιδὰ σουλτάννας) ἦτο ἀπηλλαγμένον οἰασδῆροτε ἐπιδρομῆς.

Τὰ χωρία πράγματι ἢ διαμερίσματα τὰ ὑπαγόμενα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς βασιλομήτορος καὶ διοικούμενα ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου της, ἐθεωροῦντο ὡς προνομιοῦχα καὶ ἔζων ὡς αὐτόνομοι κοινότητες μὴ ὑπαγόμενα εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν σκληρῶν τοπικῶν διοικητῶν μπέηδων ἢ πασάδων.

Οἱ Δελβινακῖοι, κατορθώσαντες ἐπὶ πλέον νὰ ἀποσπάσουν καὶ τὸ προνόμιον τῆς μὴ εἰσόδου εἰς αὐτὸ ἐνόπλων μουσουλμάνων, καθὼς καὶ τὸ δικαίωμα τῆς τοπικῆς ἀστυνομίας, συντηροῦντες μόνον τῶν ὀλιγάριθμον φρουρᾶν ἀπὸ 300 — 400 ἀνδρείους ἐνόπλους, εἶχον ἓνα εἶδος μικροῦ ἀρματωλικιοῦ.

Εἰς τὸ Δελβινάκιον οὕτω, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, οὐδεὶς ξένος ἐνοπλος ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσέλθῃ ἄνευ ἀδείας τῆς χώρας, ἐκτὸς δι' ὑπηρεσίαν, ὅποτε ἡ δίοδος ἢ παραμονὴ του ὄφειλον νὰ ἦσαν σύντομοι. Προσθέσωμεν ὅτι ἡ τοιαύτη ἄδεια ἐζητεῖτο καὶ μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀπὸ τοὺς διερχομένους ἐκεῖ βλάχους.

Ἡ τοποθεσία τοῦ Δελβινακίου εἶνε ἐξ ἄλλου φύσει ὄχυρά. Αἱ ὀλίγοι πράγματι πάροδοι αἱ ὀδηγοῦσαι εἰς αὐτὸ δύνανται νὰ φρουρηθοῦν εὐκόλως. Οὕτω λοιπόν, ἡ κωμόπολις αὕτη, καθίσταται ἀπροσπέλαστος εἰς τὰ ἄτακτα στίφη, τὰ ὅποια θὰ ἐπεχείρουν νὰ ἐπιδράμουν καὶ εἰσέλθουν εἰς αὐτὴν πρὸς καταστροφὴν καὶ λεηλασίαν.

Τοιαύτην μίαν προνομιακὴν καὶ φύσει ὄχυρὰν θέσιν κατέ-

χον τὸ Δελβινάκι, ἔθεωρεῖτο καὶ ἦτο τὸ ἄσυλον παντὸς καταδυναστευομένου.

Τὸ 1645 οὕτω πολλαὶ οἰκογένειαι τῆς Μεσσαριᾶς πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐπιδρομῶν καὶ καταπιέσεων τῆς πατριᾶς τῶν Καραμουραταταίων ἠναγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσουν εἰς Λίμνην (Ζαραβίαν) ὅπου ἵδρυσαν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα, ἡ ὁποία ὅμως διαλυθεῖσα καὶ αὕτη, διὰ τοὺς ἰδίους λόγους τὸ 1720, ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους τῆς νὰ καταφύγουν εἰς Δελβινάκι πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἀτομικῆς των περιουσίας.

Ὅχι ὀλίγον ὅμως συνέτεινεν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Δελβινακίου καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ διαταγὴ τοῦ Σουλμᾶν πασᾶ, προκληθεῖσα συνεπείᾳ τοῦ κάτωθι γεγονότος ποῦ ἔλαβε χώραν περὶ τὰ 1760.

Κατὰ τουρκικὴν συνήθειαν, ὅταν διεπράττετο φόνος εἰς μίαν χώραν, ὁ δὲ φονεὺς ἢ δὲν συνελαμβάνετο ἢ δὲν καθίστατο γνωστὸς εἰς τὰς ἀρχάς, τότε ὁ τόπος ὅπου ἐγένετο ὁ φόνος ὤφειλε, κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Κατῆ (εἰρηνοδίκου) ἢ τοῦ Ἐπάρχου τῆς Ἐπαρχίας νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν φονευμένον. Τὸ Δελβινάκι λοιπὸν λόγῳ τοῦ δασώδους καὶ τοῦ ἀνωμάλου τοῦ ἐδάφους του, ἦτο τὸ κρησφύγετον τῶν ληστῶν καὶ δολοφόνων, ἢ δὲ χώρα συνεπείᾳ τῶν συχνῶν φόρων ποῦ ἐλάμβανον χώραν εἰς τὸ ἔδαφός τῆς ἦτο ὑποχρεωμένη ἢ νὰ ἀνακαλύπτῃ τὸν φονέα ἢ νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν φονευμένον. Πρὸς πρόληψιν παρομοίας καταστάσεως τὸ Δελβινάκι ἠναγκάζετο νὰ διορίζη ὁδοφύλακας πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ σύλληψιν τῶν φονέων.

Περὶ τὸ 1760, συνέβη λοιπὸν εἰς τὸν τόπον τοῦ Δελβινακίου τὸ κάτωθι ἔγκλημα τὸ ὁποῖον μᾶς διέσωσεν ὁ Γαζῆς, κατὰ προφορικὴν εἰς αὐτὸν ἀνακοίνωσιν τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Νάσου Κέντρου καὶ τὸ ὁποῖον ἔγκλημα ὁ Γαζῆς ἀποκαλεῖ « φόνον ἐπωφελῆ διὰ τὸ Δελβινάκι. »

Ἴδου πῶς τὸν περιγράφει ὁ ἴδιος :

«Καθὼς καταβαίνομεν ἀπὸ τοῦ Τσίρκαλη, ἐδῶθε ἀπὸ τοῦ Μπουλιοῦρι τὸν δένδρον (1) ὡς μιὰ ντουφεκιὰ τόπον, εἶναι ἓνα μνήμα τούρκικον μέσα εἰς τὸν δένδρον καὶ ἀπὸ κάτω τοῦ μνήματος εἶναι ὁ λάκκος καὶ πέραν ἀπὸ τὸν λάκκον εἶνε ἓνα χωράφι τὸ ὁποῖον κατὰ

(1) Τὸ δένδρον τοῦ Μπουλιοῦρι, ὅπως ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς Δελβινακιώτας ἢ τὸ «μεγάλον δένδρον» ὅπως τὸ ὠνόμαζον οἱ ξένοι καὶ οἱ περιηγηταί, ἔπεσε καὶ κατεστράφη τὸ 1900.

τὸ 1810 ἦτο ἀμπέλι (τίνος εἶνε τὴν δὲν ἠξεύρω) καὶ ἐχάλασεν. Ἄλλὰ τὸν παλαιὸν καιρὸν πρὶν βαλθῆ ἀμπέλι, ἐνῶ ἦτο χωράφι ἐπῆγεν ὁ νοικοκύριος νὰ τὸ σπείρη καὶ εἶχε καὶ τὴν γυναῖκα του ὅπου ἐτσάπιζε τὴν αὐλακιά. Ἡ γυναῖκα ἦτο νεόνυμφος φαίνεται καὶ ἀρματωμένη καὶ εὐμορφος. Ἐνας τάταρος Τοῦρκος (1) (ταχυδρόμος) ἦ καὶ ἄλλος χαλτούρης (2) περᾶσας ἐκεῖθεν εἶδε τὴν γυναῖκα καὶ ἐτεράλαθη. Ὅθεν ἀμέσως ἐπῆγε μὲ τὸ ἄλογον πλησίον εἰς τὴν αὐλακιὰν καὶ τὸν μὲν ἄνδρα ἐπρόσταξε νὰ γκυζερίσῃ τὸν ἵππον (νὰ τὸν περιφέρει) αὐτὸς δὲ ὤρμησε πρὸς τὴν γυναῖκα νὰ τὴν βιάσῃ. Ὁ δὲ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς δὲν χάνει καιρὸν, ἀλλ' εὐθὺς τὸν ἐφόνευσε μὲ τὴν πιστόλαν ὅπου ἔτυχε νὰ ἔχῃ εἰς τὸ ζωνάρι καὶ λύσας τὰ βώδια, τὴν μὲν γυναῖκα ἔστειλεν εἰς τὸ σπῆτι μὲ ἄλλους συντρόφους, αὐτὸς δὲ ῥίψας θηλιὰν εἰς τὸν λαιμὸν του μὲ μιὰν τριχιὰν (σημεῖον ὅτι ἐφόνευσε καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ κρεμασθῆ) ἐκαββαλίκευσε τὸ ἄλογο τοῦ φονευμένου καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἰωάννινα εἰς τὸν Σουλιμὰν πασσᾶν καὶ ἐπαρουσιάσθη διηγούμενος μὲ δάκρυα τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου καὶ ἔχων καὶ τὴν τριχιὰν εἰς τὸν λαιμὸν διὰ νὰ κρεμασθῆ ἂν ἐπρόσταζεν ὁ πασσᾶς.

Ἄλλ' ὁ πασσᾶς ἀκούσας αὐτὸ τὸ συμβάν ἐφέρθη φρονιμώτατος καὶ τὸν μὲν Τοῦρκον τὸν φονευθέντα ἐπρόσταξε καὶ τὸν ἔθαψαν εἰς τὸν δρόμον ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὸ μνημεῖον, τὸν δὲ φονέα Δελβινακιώτην τὸν ἀπέλυσεν ἐλευθέρως καὶ ἀφοβῶς. Ὁ Δελβινακιώτης ὁμως ἰδὼν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν μεγάλην φρόνησιν τοῦ πασσᾶ ἐζήτησε διαταγὴν ὥστε ὄχι μόνον αὐτὸς νὰ μὴ πειραχθῆ εἰς τὸ ἐξῆς ἀλλὰ καὶ ὅποιος φονευθῆ εἰς τόπον Δελβινακιώτικον νὰ μένῃ ἀπλήρωτος ἀπὸ τοὺς Δελβινακιώτας καὶ ἡ χώρα ἀνενόχλητος καὶ ἀκαταζήτητος».

Τὴν διαταγὴν ἐκείνην τοῦ Σουλιμὰν πασσᾶ, τὴν ἐπεκύρωσε καὶ ὁ Κεῦρτ πασσᾶς ἀπὸ τὸ Βεράτι καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Ἄλῃ πασσᾶς καὶ οἱ διάδοχοί του ἕως τὸν Ἐμίν πασσᾶ ὁ ὁποῖος διὰ κάποιον φόνον εἰς τόπον Δελβινακιώτικον τὸ 1832, διέταξεν ἀποζημίωσιν ἑπτὰ χιλιάδων γροσίων καταστρατηγήσας οὕτω τὴν διαταγὴν τοῦ Σουλιμὰν πασσᾶ.

1) «Τάταρος» καὶ «τάταρις», ἕκτακτος ταχυδρόμος ὄχι μισθωτός, ἀλλὰ πληρωνόμενος «ποδοκόπι», ἦτοι πληρωμὴ ξεκομμένη δι' ἕκαστον ταξειδί, ἐνῶ οἱ τακτικοὶ ταχυδρόμοι οἱ ἔφιπποι διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν Ἀρχῶν ἐλέγοντο «μεντζίλι», οἱ ἵπποι τῶν ὁποίων ἠλλαζον εἰς τοὺς «μεντζιλ-χανέδες».

2) Οὕτως ἐκάλουν οἱ Μωαμεθανοὶ Ἀλβανοὶ εἰρωνικῶς τὸν Σουλτάνον. θεωροῦντες αὐτὸν ὡς Ἀσιανὸν κατακτητὴν, σφετεριστὴν τῆς ἐξουσίας.

Σημειώσωμεν ὅτι διὰ παρομοίαν αἰτίαν, κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ ἰδίου Δελβινακιώτη Νάση Κέντρου εἰς τὸν Γαζῆν τὸ 1833, ἀπωλέσθη διὰ τὸ Δελβινάκι ἡ περιφέρεια τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας.

Συνεπεία φόνου, γράφει ὁ Γαζῆς, εἰς τὴν ἀνωτέρω περιφέρειαν, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον φόνον οἱ Δελβινακιῶται δὲν ἀπεζημίωσαν τὴν οἰκογένειαν τοῦ φονευθέντος, ἵνα κατὰ τὸν τουρκικὸν νόμον «πληρώσουν τὸ αἷμα», ὁ κύριος τοῦ πλησίον χωρίου Ζάβρεχον ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον, ἀφοῦ ἐξηγόρασε «μὲ λόγον τῶν Δελβινακιωτῶν» τὸν φονευθέντα ἀντὶ διακοσίων γροσίων, ἔλαβεν ὡς ἀντάλλαγμα τὸν τόπον ὅπου διεπράχθη τὸ ἔγκλημα καὶ τὰ χωράφια τῆς περιοχῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἔναντι τοῦ Ζαβρέχου.

*
**

Ἡ ἐπέκτασις τοῦ σημερινοῦ Δελβινακίου, κατὰ τοὺς δύο πρώτους ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του αἰῶνας, συνεπεία τῶν ἀνωτέρω λόγων ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ Τούρκος περιηγητῆς Ἐβλιὰ Τσελεμπῆ (1) ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἠπειρὸν τὸ 1660 καὶ περιγράφας τὰς ἐντυπώσεις του εἰς ἐννεάτομον σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Σεγιαχάτναμὲ» ἦτοι «περιηγητικὸν» ἔργον ἐξηπηρετοῦν ἀρκετὰ τοὺς ἱστορικοὺς μιᾶς σκοτεινῆς περιόδου, γράφει τὰ κάτωθι περὶ Δελβινακίου, ἐκ τοῦ ὁποίου διήλθεν οὗτος προερχόμενος ἐκ Λίμνης (Ζαραβίνης) καὶ «ἄλλων ἀκμαζόντων καὶ κατωκημένων» χωρίων.

Ἡ Ἐβλιὰ Τσελεμπῆ ἐπεσκέφθη τὸ Δελβινάκι, κατὰ τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζεϊνέλ πασᾶ ἐξ Ἀργυροκάστρου ποῦ ἐλάμβανε σύζυγον ἀπὸ τὴν Λίμνην τοῦ Πωγωνίου. Κατὰ τὸν συγγραφέα τὸ «ψίκι» ἀπετέλουν χίλιοι συμπέθεροι ἵππεῖς καὶ ἰσάριθμοι πεζοί.

Κατὰ τὴν μετάβασίν των εἰς Λίμνην ἡ γαμήλιος πομπὴ ἠκολούθησε τὴν κεντρικὴν λεωφόρον τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Ἀργυρόκαστρον εἰς Ἰωάννινα. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ ἐπικρατοῦσαν καὶ τότε πρόληψιν ἡ πομπὴ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν της εἰς Ἀργυρόκαστρον, δὲν ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἀλλὰ διήλθε φαίνεται διὰ Βησσάνης ἐδόθη οὕτω εἰς τὸν συγγραφέα, ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ Δελβινάκι.

(1) Διὰ τὸν Ἐβλιὰ Τσελεμπῆ ἀποθάνοντα τὸ 1680 εἰς Κωνσταντινούπολιν βλ. «Ἑλληνικά» τ. Δ. σ. 111 καὶ 425.

Μετὰ τὸ Δελβινάκι, ἡ ἀκολουθία τοῦ γάμου ἔφθασεν εἰς Λιμπόχοβον, τοιφλίκι τοῦ Ζεϊνέλ πασᾶ, ὅπου κατὰ τὸ παρατεθὲν γεῦμα, ἡ γαμήλιος πομπή, κατὰ τὸν συγγραφέα «ἔπιεν ἑπτὰ βαρέλια ρακί καὶ ἔφαγε δύο χιλιάδες σφαχτὰ ψημένα στὴ σούβλα»,

Πρὶν ἀναγράψωμεν πῶς ὁ συγγραφεὺς μᾶς περιγράφει τὸ Δελβινάκι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σημειώσωμεν προηγουμένως ὅτι ὁ Ἐβλιὰ εἶνε φανατικός μουσουλμάνος, καὶ πᾶν τὸ χριστιανικὸν καὶ τὸ ἑλληνικὸν τὸ ἀναφέρει μὲ δυσφορίαν, ἐὰν δὲν κατορθώσῃ νὰ τὸ ἀποσιωπήσῃ. Διὰ τὰ ἑλληνικὰ χωρία οὕτω τοῦ Δελβίνου καὶ τοῦ Ἀργυροκάστρου οὔτε τὴν παραμικρὰν νύξιν κάμνει, λόγῳ ἀσφαλῶς τοῦ θρησκευτικοῦ του φανατισμοῦ.

Ἴδου τώρα τὶ γράφει διὰ τὸ Δελβινάκι.

«*Ἐντεῦθεν (δ.λ.δ. ἐκ Ζαραβίνης) μεταβαίνει καεῖς εἰς διάστημα τεσσάρων ὥρῶν εἰς τὸ Δελβινάκι. Ἡ κωμόπολις αὕτη κεῖται εἰς τὰ σύνορα τῆς ὑποδιοικήσεως (καζὰ) Πωγώνια* (1). *Εἶναι ἕνας λαμπρὸς σύνδεσμος (ριπτὰ) ἀκμαζόντων καὶ εὐημεροῦντων χωρίων, ἀποτελούμενος ἀπὸ 450 οἰκίας ἀπίστων (κέφερε) (2) καὶ 6000.... (3). Οὗτοι (οἱ ἄπιστοι ἦτοι οἱ Χριστιανοὶ) ἔχουν ἐν συνόλῳ 40—50 καταστήματα, 10 Ἐκκλησίας καὶ τρία χάνια. Ὅλοι οἱ ἄπιστοὶ του εἶναι Ἀρβανῖτες! Τὸ Δελβινάκι ἀνήκει εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ σιέμματος, ἡ ὁποία εἶχε παραχωρηθῆ εἰς τὸν Καλουιὰν πασσᾶν (τὸν ἐκάστοτε δ.λ.δ. Τοῦρκοῦν Ἀρχιναύαρχον). Κριτῆς δὲ καὶ ἄρχων των εἶνε ὁ Βοεβόδας των».* (4)

1) Τὴν ἐπαρχίαν ὁ συγγραφεὺς ὀνομάζει «πωγώνια» καὶ ἀλλαχοῦ «πωγωνιανὴν» δι' ἀποβολῆς τῆς τελευταίας συλλαβῆς, δυσπροφέرتου διὰ τοὺς Τούρκους, ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν «παλαιᾶς πωγωνιανῆς» καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν πληθυντικὸν τοῦ «πωγώνιον».

2) Ὁ συγγραφεὺς ὀνομάζει τοὺς Ἕλληνας κεφερέ=ἀπίστους, τοὺς Βουλγάρους ἀπλῶς φετζερè=ἀσώτους, τοὺς δὲ βλάχους ἀπλῶς Ναζωραίους=χριστιανούς (Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπουδῶν τόμ. 14 σελ. 503).

3) Ἡ ἀναγραφομένη λέξις εἶνε δυσεξηγήτος διὰ τὸν Babinger καθηγητὴν τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργον του Ewlija Tschelabis Reise wege in Albanian Βερολίνον 1930 σελ. 13 τὴν ἀναγράφει τουρκιστὶ χωρὶς νὰ τὴν μεταφράζῃ. Κατὰ τὸν φίλον ὁμῶς καὶ τουρκομαθῆ συμπατριώτην μας δικηγόρον κ. Θεοφ. Μέντζον, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἡ μετάφρασις καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς περικοπῆς, ἡ λέξις σημαίνει «ἄμπελοι».

(4) Ὁ Βοεβόδας ἦτο σημαῖνον πρόσωπον τῆς τουρκικῆς διοικήσεως διοριζόμενον ἀπὸ τὴν Κων)λιν, κατὰ πρότασιν τῶν Μουλκχανεσπαχήδων, τῶν ἀγοραστῶν τῆς δεκάτης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὀλίγων τοῦ Ἐβλιά Τσελεμπή φαίνεται ὅτι τὸ Δελβινάκι εἰς τὰ 1670 ἦτο εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ ἦτο κέντρον ὅλης τῆς περιφέρειας τοῦ Πωγωνίου.

Ὅπως εἶπομεν ἀνωτέρω τὸ Δελβινάκιον ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἡπείρου ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς μέχρι τοῦ 1669, ἐτέλει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς βασιλομήτορος.

Μετὰ τὸ 1669 διετέλεσεν ὑπὸ τοὺς σπαχήδες (τιμαριούχους) οἱ ὅποιοι ἐλάμβανον τὸ δέκατον τῶν προϊόντων χωρὶς τὴν καταβολὴν ἄλλου φόρου ἢ ἀγγαρείας.

Ἐπειτα μέχρι τοῦ 1790, ἐκ νέου ὑπὸ τὴν βασιλομήτορα εἰς τὴν ὁποίαν ἐπλήρωνεν ἐτησίως 80—90000 ἄσπρα ⁽¹⁾. Τὰ προνόμια αὐτὰ κατήργησεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς.

* * *

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἄμ' ὡς ἐγένετο σατράπης τῆς Ἡπείρου, ἐπεξέτεινε τὴν δεσποτείαν του εἰς τὴν Ν. Δ. Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν, Στερεὰν Ἑλλάδα (πλὴν τῶν Ἀθηνῶν), εἰς τὸ Β. τμήμα τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Πελοποννήσου μὲ ἔδραν τὰ Ἰωάννινα.

Διὰ τὴν συντήρησιν ἐνὸς τοιούτου κράτους, εἶχεν οὗτος ἀνάγκην μεγάλου καὶ μονίμου στρατοῦ, ἢ συντήρησις τοῦ ὁποίου ἀπῆτει καὶ ἀνάλογους δαπάνας. Πρώτη του φροντίς ὥστε ἦτο νὰ πλουτίσῃ ἐκβιάζων τοὺς πλουσίους τοῦ Ζαγορίου, τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Δελβινακίου, καθὼς καὶ τοὺς κατοίκους τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς δεσποτείας του νὰ τοῦ παραχωρήσουν τὰς πατρίδας των. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του, εἶχεν οὗτος ὡς βοηθοὺς του τὰ φοβερὰ μπουτρούμια τοῦ κάστρου, τὸ δηλητήριο, τὴν κρεμάλαν, τὴν δολοφονίαν, τὸ πνίξιμο εἰς τὴν λίμνην καὶ ὅ,τι ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐφεύρῃ ἢ ἀνεξάντλητος εἰς κακουργήματα φαντασία του.

Ἐποφθαλμιᾶ τὴν προσθήκην τοῦ Δελβινακίου, εἰς τὸ κομβολόγιον τῶν κτήσεών του, ὅπως λέγει ὁ Ἀραβαντινός. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν τολμᾶ νὰ κηρύξῃ φανερὰ κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον, φοβούμενος τὴν ἰσχὺν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Δελβινακιωτῶν πλησίον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀρχίζει μὲ τὰ γνωστὰ εἰς αὐτὸν μέσα θωπείας, κολακείας καὶ ὑποκρισίας :

(1) Τουρκικὸν νόμισμα ἰσοδύναμον μὲ τὸ τρίτον τοῦ παρᾶ.

Κράζει τούς έντοπίους γλυκά τούς όμιλεῖ
Γιά νά τοῦ τήν πουλήσουν (1), νά γένουν ειδικοί.

Ἐπειδή ὅμως ἡ ἄρνησις καί τὸ σύνθημα τῆς θυσίας, ὑπέρ τῆς πατρίδος εἶνε γενικόν, οὔτε τὰ πλούτη δέ καί τὰ ἀξιώματα εἶναι ἱκανά νά κλονίσουν τήν πίστιν τῶν Δελβινακιωτῶν ἐπὶ τὰ ἔθνικα ἰδεώδη καί τούς καταστήσουν ὄργανα τοῦ κόλακος τυράννου :

Ἄλῃ πασᾶς θυμώνει, ἐξάπτει' εἰς ὄργην
Καί τούς Δελβινακιώτας βάζει στήν φυλακὴν
Μέσα στό Τεπελένι, τρεῖς μῆνας τούς κρατεῖ
Μέ βόσσανα στό σκότος σκληρὰ τούς τυραννεῖ.

Παρ' ὅλα ὅμως τὰ μαρτύρια καί βάσσανα ποῦ ὑφίσταντο οὔτοι, ἐξηκολούθουν ἄκαμπτοι μέ θάρρος καί ἐμπνευσμένην αὐτοπεποίθησιν, νά ἀμύνωνται προτιμῶντες νά πέσουν σφάγια τοῦ φοβεροῦ βεζύρη, παρά νά περιβληθοῦν τὰς ἀλύσσεις τῆς δουλείας.

Ἐν ὅσω ζοῦν καί εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς αὐτοὶ
Ποτέ νά μὴ ἀφήσουν, πατρίς νά πωληθῇ

Ἐπανέρχεται ὅθεν οὔτος εἰς τὰ μέσα τῆς κολακείας, πλήν οὐδένα τῶν Δελβινακιωτῶν παρασύρει ἢ φιλοδοξία καί ὁ ἐγωῖσμός. Ὅλοι ἐμποτισμένοι τὰς μεγάλας περί πατρίδος ἀρετὰς καί πιστοὶ λάτραι τῆς ἐλευθερίας συναρμολογοῦν ὅλας τὰς πνευματικάς, ἠθικάς καί ὑλικὰς δυνάμεις δι' ἓνα καί μόνον σκοπόν : τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος. Ἀπευθύνονται λοιπὸν ζητοῦντες τὴν συνδρομὴν τοῦ Κούρτ πασᾶ τοῦ Βερατίου, λέγοντες

Ἐν ὅσω ζοῦν καί εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς αὐτοὶ
Ποτέ νά μὴ ἀφήσουν, πατρίς νά πωληθῇ
Ἄλῃ πασᾶς τὸ θέλει, βιαίως τὸ ζητεῖ,
Ἄρπαγμα τζιφτιλίκι, δικό του νά γενῇ

Ἀποτέλεσμα τῆς ζητηθείσης αὐτῆς συνδρομῆς, ἦτο ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων Ἀλβανῶν μάχη πλησίον τοῦ Δελβινακίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπυρπολήθη ἀπὸ τοὺς Τσάμηδες ὁπαδοὺς τοῦ Κούρτ πασᾶ καί ἡ σημαντικὴ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς πλησίον τῆς Πολύτσανης.

Κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην ἐφονεύθησαν ἑβδομήκοντα ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Κούρτ πασᾶ, διὰ τοὺς ὁποίους σώζεται καί

(1) δ. λ. δ. τὴν χώραν.

σήμερον ἀκόμη εἰς τὰ στόματα τῶν Ἀλβανῶν τὸ κάτωθι δι-
στιχον :

«Ντελβινάκι ντι νηί γρόπ
Χάνγρι στάτε διέτε κόκκε» ἦτοι
«Τὸ Δελβινάκι μέσα εἰς κοιλάδα, ἔφαγε ἐβδομήκοντα κεφάλια».

Συνεπεία τῆς μάχης ἐκείνης ὁ Ἀλῆς ἔκαυσε δύο φορές
τὸ Δελβινάκι : τὸ 1765 καὶ 1788. Ἀπὸ τὰς πυρκαϊᾶς ἐκείνας
ἐλάχισται οἰκίαι διεσώθησαν, κατὰ δὲ τὸν Μάνιαν μόνον δέκα
(¹). Ἀπὸ τότε δὲ ἀκριβῶς χρονολογεῖται ὁ πρῶτος κατατρεγ-
μὸς τοῦ Δελβινακίου ἀπὸ τὸν Ἀλῆν.

Ἴδου τί γράφει σχετικῶς ὁ Μάνιας :

«Πρὶν τοῦ Βεζύρη Ἀλῆ Πασᾶ, τὸ Δελβινάκιον εἶχε φθάσῃ εἰς
μεγάλον πληθυσμὸν ἀνθρώπων σχεδὸν τριακόσια ὀσπῆτια οἰκοκυ-
ραίων, διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται ἀπὸ τότε Χώρα καὶ Κωμόπολις.

Ἀλλ' ὁ Βεζύρ Ἀλῆ Πασᾶς εἰς τὰς ἀρχάς τῆς ἡγεμονίας του
πολεμῶντας μὲ τὸν Κούρτ Πασᾶν ἔκαυσε δύο φορές τὸ Δελβινάκιον
δηλαδὴ εἰς τὸ 1777 καὶ 1780 ἀπὸ Χριστοῦ. Αὐταῖς αἱ δύο πυρκαϊαὶ
ἔφεραν μέγαν ἀφανισμόν εἰς τὸ Δελβινάκι, δὲν ἐγλύτωσαν δὲ περισ-
σότερα ἀπὸ δέκα ὀσπῆτια ἄκαυστα, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἔγιναν τέφρα
τοῦ πυρὸς ἐκείνου. Μὲ ὅλον τοῦτο οἱ Δελβινακιῶται τότε ἐπειδὴ ἦσαν
εἰς τὴν εὐτυχίαν, δὲν ἐφήφισαν τόσον πολὺ τὰς εἰρημένας πυρκαϊᾶς,
ἀλλὰ παρευθὺς ἔκαμαν καὶ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς χώρας των δηλαδὴ
τῶν ὀσπητιῶν τους κ.τ.λ. Μὲ ὅλον πὺν ὁ εἰρημένος Πασᾶς ἄρχισε νὰ
φθονῇ τοὺς Δελβινακιώτας βλέποντας τοὺς ἀνδρας ἀξίους καὶ πλου-
σίους καὶ ἄρχισε νὰ τοὺς κατατρέχη, ὅμως δὲν ἠμποροῦσε νὰ τοὺς
κακοποιήσῃ ἐπειδὴ οἱ Δελβινακιῶται εὐρίσκονταν περισσοὶ δηλαδὴ οἱ
πλέον ἐκλεκτότεροι εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐφοβεῖτο τὴν ὀργὴν
τῆς Πόρτας».

Παρὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως ἐκείνην οἱ Δελβινακιῶται,
δὲν ἀπηλπίσθησαν.

Ταξειδευόμενοι οὗτοι εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν
Κωνσταντινούπολιν, ὅπου κατὰ τὸν Leak πλήν τοῦ ἐπαγγέλ-
ματος τοῦ κηπουροῦ καὶ κρεωπώλου, ἐμπορεύοντο ἐπὶ πλέον
καὶ γοῦνες εἰς Ρωσσίαν, καὶ χρυσὴν κλωστήν εἰς Γερμανίαν
διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀλβανικῶν κεντημάτων, καθὼς καὶ
εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν προϊόντων μεταξύ Ἑλ-

1) Κατὰ τὸν Γαζῆν ἡ πρώτη πυρκαϊὰ ἔγινε τὸ 1765, κατὰ δὲ τὸν
Μάνιαν τὸ 1777.

λάδος και Μ. Θαλάσσης, και πλουτίσαντες αρκετά επανέκτισαν τὰς οἰκίας των.

Ἡ ἀνικοδόμησις αὕτη θὰ ἦτο φαίνεται ταχεῖα, διότι ὁ αὐτός Leak, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀρσβαντινὸς ἔγραφεν ὅτι τὸν χαρακτηρίζει «πολυμάθεια» καὶ «ἀκριβολογία» ἐπισκεφθεὶς τὸ Δελβινάκι τὸ 1806, τὸ ἀποκαλεῖ «πρωτεύουσαν τῆς Ἐπαρχίας Πωγωνίου» (the chief town of the district of Pogoniani).

«Πόλιν» «town» ἐπὶ πλέον ἀποκαλοῦν τὸ Δελβινάκι καὶ ὄχι «χωρίον» «village» ἢ κωμόπολιν καὶ οἱ περιηγηταὶ Holland, Hughes καὶ Hobhouse.

Κατὰ τὸν πρῶτον τούτων ὁ ὁποῖος ἐξεπλάγη διὰ τὴν καθαριότητα τῶν οἰκιῶν του, πολλαὶ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύναντο νὰ στολίσουν καὶ τὰς ὠραιότερας ὁδοὺς μεγαλουπόλεων, τὸ Δελβινάκι ἠρίθμει τότε περὶ τοὺς 3000 κατοίκους τὸ 1812, ἔτος τῆς ἐπισκέψεώς του. Ὁ δεύτερος προσθέτει ὅτι εἰς τὸ Δελβινάκι εὗρεν «350 οἰκίας κατὰ τὸ πλεῖστον καθαρὰς καὶ ἀνέτου διαμονῆς». Ὁ Hobhouse τέλος λέγει: «Ἐδῶ, δ. λ. δ. εἰς Δελβινάκι, κατελύσαμεν ἀνετώτερον ἢ τὰς προσηγουμένας νύκτας, διότι τὸ Δελβινάκι, ἐκτὸς τῆς οἰκίας τοῦ Ἀλῆ ἔχει ἀσκειὰς καθαρὰς οἰκίας καὶ ἐν γένει εἶνε πόλις καθαρὰ».

Αὐτὸς ὁ διδάσκαλος Ψαλλίδας εἰς τὴν Γεωγραφίαν τῆς Ἡπείρου θεωρεῖ τὸ Δελβινάκι ὡς τὸ μεγαλύτερον καὶ ὠραιότερον χωρίον τοῦ Πωγωνίου γράφων «... τὸ μεγαλύτερον ὁμῶς καὶ τὸ καλύτερον εἶναι τὸ Δελβινάκισιν.»

Ὁ Λαμπρίδης τέλος γράφει εἰς τὰ Πωγωνιακὰ ὅτι τὸ Δελβινάκιον ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ, συγκατελέγετο μεταξὺ τῶν πολυαριθμοτέρων καὶ ἦτο ἡ κυριωτέρα πόλις τοῦ Πωγωνίου μετριάκοντα δύο λευγῶν περιφέρειαν ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παρούσης μελέτης ἀνεφέραμεν (1).

Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τοῦ Δελβινακίου, ἐναντι ὄλων τῶν ἄλλων χωρίων τοῦ Πωγωνίου, παρατηρεῖται καὶ σήμερον καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν ὁμιλίαν τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας, οἱ

(1) Πωγωνιακὰ σελ. 37. Ὁ Λωρέντης ἀναφέρει τοὺς «Δελβινακιώτας» μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Ἡπείρου «οἵτινες κατέχοντες ἀνέκαθεν ἰδίας χώρας καὶ πόλεις ἀπετέλουν μεταξὺ των ἰδιαιτέρους καὶ ὑπὸ διαφόρους ὀνομασίας ἀναφερομένους λαοὺς» ὅπως Ἀρτινοί, Ἰωαννίται, Ζαγορίται, Παραμυθιώται, Μετσοβίται (ἐνθ. ἀν. Β. σ. 435).

ὅποιοι τὸ μὲν Δελβινάκι ἀποκαλοῦν «χωράν», «κασαμπᾶ» τὴς δὲ λοιπῆς κώμας τοῦ τμήματος ἀπλῶς χωριά».

Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς δὲν εἶνε τυχαῖος, διότι ἡ ἱστορική κωμόπολις τοῦ Πωγωνίου καὶ πληθυσμὸν ἀνώτερον ὄλων τῶν ἄλλων χωρίων τῆς ἐπαρχίας ἔχει, οὐδενὸς τῶν εἰς τὰς πόλεις στερεῖται, καὶ οἰκίας μεγαλοπρεπεῖς καὶ βιβλιοθήκην καὶ ἔδρα πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τυγχάνει.

Αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ Ἀρχαὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Δελβινάκι, κατόπιν τῆς γενομένης παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἀπελάσεως ἐξ Ἀργυροκάστρου τοῦ ἀειμνήσιου Μητροπολίτου Βασιλείου, ἀπὸ τοῦς πρωταγωνιστὰς τοῦ Βορ. Ἡπ. Ἀγῶνος τοῦ 1914, καὶ τῆς καταφυγῆς αὐτοῦ εἰς Δελβινάκι. Κατόπιν τῆς οὕτω διαμορφωθείσης καταστάσεως τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον, ὥρισεν ὡς ἔδραν τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως τὸ Δελβινάκι. Ἴνα δὲ ἡ ἐπαρχία αὕτη καταστῆ βιώσιμος προσετέθησαν εἰς αὐτὴν καὶ χωρία τινὰ τῆς ἄλλοτε Μητροπόλεως Πωγωνιανῆς, ἀνασυσταθείσης ἤδη, καθὼς καὶ τινὰ τῶν Κουρέντων. Διὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν, ἐπροικίσθη τὸ Δελβινάκιον τὸ 1929, μὲ μητροπολιτικὸν μέγαρον, διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ὁποίου, ἡ Κοινότης Δελβινακίου, ἐκτὸς τοῦ οἰκοπέδου, ἐκάλυψεν ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς τὸ πλεῖστον τῆς ἀπαιτηθείσης δαπάνης⁽¹⁾.

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1936, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μητροπολίτου Βασιλείου εἰς τὴν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως συνεχωνεύθη καὶ ἡ Βελλᾶς καὶ Κονίτις, ἀποτελεσθείσης τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως καὶ Κονίτις.

Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τοῦ Δελβινακίου ἔναντι τῶν λοιπῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου ἐμφαίνεται καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν χανέδων, τὸν ὁποῖον ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἠρίθμει τοῦτο, ἐρχόμενον πάντοτε εἰς τὴν πρώτην σειράν.

(1) Ἐπίγραμμα ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μεγάρου Δελβινακίου :

ΕΥΛΓΟΙ ΙΔΡΥΤΑΙ ΩΔΕ ΜΕΛΛΘΡΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ
ΤΗΣ ΔΡΥΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ
ΗΘΙΚΗ ΑΡΩΓΗ ΤΟΥ ΔΡΥΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΛΑΡΑ ΤΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ
ΝΑΩΝ ΗΔΕ ΜΟΝΩΝ ΤΕ ΤΑΜΕΙΟΥ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ
ΚΩΜΩΝ ΠΟΝΤΙΚΑΤΩΝ, ΒΑΛΤΙΣΤΗΣ, ΕΤΑΙΡΩΝ
ΑΡΤΟΥ, ΑΜΕΡΙΚΕΙΘΕΝ ΙΔ' ΕΚ ΔΩΡΗΤΩΝ ΑΘΛΩΝ
ΔΩΗ ΑΝΑΣ Ο ΘΕΟΣ ΑΝΘ ΩΝ ΕΟΡΓΑΣΙΝ ΕΥ.

Σημειώσωμεν ἐν πρώτοις ὅτι διὰ τοῦ ὄρου τούτου «χανέ» δὲν ἠννόουν τότε τὴν οἰκίαν — ὅπως κυρίως σημαίνει ἡ λέξις — ἀλλὰ ἴσας, κατὰ περιουσίαν μονάδας. Ἡ διαίρεσις αὕτη τῶν χωρίων εἰς χανέδες γινομένη κατὰ διαλείμματα ἀπὸ τοὺς Γενικοὺς προεστῶτας τοῦ τμήματος, ἐχρησίμευεν, ἐπὶ τουρκοκρατίας, ὡς βάσις τῆς διανομῆς τῶν φόρων καὶ λοιπῶν δαπανῶν. Γνωρίζων δὲ κανεὶς τοὺς χανέδες ἐνὸς χωρίου, δύναται ἀσφαλῶς νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ὑλικῆς του εὐημερίας. Συγκρίνων δὲ τοὺς χανέδες ἐνὸς χωρίου, κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα, σχηματίζει ἀκριβῆ ἰδέαν τῶν μεταβολῶν ποῦ ὑπέστη τοῦτο.

Κατὰ τὸ 1763 οὕτω ἐναντι 170 χανέδων, τοῦ τμήματος Πωγωνίου, τὸ Δελβινάκι, ἐρχόμενον εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἠρίθμει 26 χανέδες, ἡ Βήσσανη 13, ἡ Σωπικὴ 12, ἡ Πολύτσανη 7 καὶ ἠκολούθουν τὰ ἄλλα μὲ μικροτέρας ἀριθμούς.

Τὸ 1805, ἐναντι 122 $1\frac{1}{2}$ χανέδων δι' ὀλόκληρον τὸ Πωγωνίον, τὸ Δελβινάκι ἠρίθμει 20 τοιοῦτους, ἡ Σωπικὴ 11 $1\frac{1}{2}$ καὶ ἡ Βήσσανη μὲ 8 $1\frac{1}{2}$.

Τὸ 1834 τέλος ἐναντι 111 $1\frac{1}{4}$ ὀλοκλήρου τοῦ τμήματος, τὸ Δελβινάκι ἠρίθμει 15 $1\frac{1}{2}$, ἡ δὲ Σωπικὴ καὶ Βήσσανη ὡς καὶ προηγουμένως.

Ἡ παρατηρουμένη αὕτη εἰς ὀλόκληρον τὸ τμήμα τοῦ Πωγωνίου σοβαρὰ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χανέδων, κατὰ τὴν ἀνωτέρω περίοδον ὀφείλεται :

α) Εἰς τὸν διωγμὸν, τοῦ Ἄλῃ πασᾶ ἐναντίον ὠρισμένων οἰκογενειῶν, μὴ φιλικῶν πρὸς αὐτὸν διακειμένων ὅπως τῶν Δεληγιανναίων, Ἀντωναίων, Καραμητσαίων ἀπὸ Δελβινάκι, Χαρίση Στεφάνη καὶ Χαρίση Βέη ἀπὸ Σωπικῆν.

β) Εἰς τὴν κακὴν συμπεριφορὰν ὠρισμένων ἰδοκτητῶν, μετὰ τὸν Ἄλῃν πρὸς τοὺς ἰδίους ζευγίτας, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τοῦ Σινὰν Ὁσμὰν βέη ἐξ Ἀργυροκάστρου κηρύξαντος τὸ 1827 δεινὸν διωγμὸν κατὰ τῶν ζευγιτῶν τῆς Ἀρινίσις, συνεπεία τοῦ ὁποίου ἐσκορπίσθη τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ χωρίου.

γ) Ἰδίως ὅμως εἰς τὰ χρέη (μουκαδέμ-μπόρτζ) εἰς τὰ ὁποῖα ἐκάστη κοινότης τοῦ τμήματος τούτου εἶχεν ὑποπέσει διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς, μὲ ἐπαχθῆ ἐτήσιον τόκον ὑπερβαίνοντα συνήθως τὸ ὄριον 12% κατὰ μῆνα. Συνεπεία τῶν χρεῶν τούτων οἱ κάτοικοι μὴ δυνάμενοι νὰ τὰ πληρώσουν κατὰ τὴν λήξιν των, ἠναγκάζοντο νὰ ἐκπατριθοῦν οἰκογενειακῶς.

Ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν ἀνωτέρω τρεῖς αἰτίας, διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν χανέδων τοῦ Δελβινακίου, συνέτειναν ἰδίως ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία, ὡς εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον λεπτομερέστερον θὰ μνημονεύσωμεν.

Τὸ Δελβινάκιον τὸ 1890, κατὰ τὸν Δελβινακιώτην ζωγράφον Ἀθανάσιον Ἀλέξην.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3^{ΟΝ}

Ἐκκλησίαι καὶ εἰκονίσματα. — Θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν Δελβινακιωτῶν. — Ἱστορικὸν ἰδρύσεως καὶ περιγραφή ὅλων τῶν ἐξωκκλησίων. — Ἐνθυμίσεις. — Εἰκονίσματα.

Τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν Δελβινακιωτῶν ἦτο ἀνέκαθεν ἀκμαῖον, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ὕπαρξις τόσων ἐξωκκλησίων καὶ εἰκονισμάτων, ἡ προικοδότησις καὶ ἐπένδυσις τῶν Ἐκκλησιῶν μὲ σπάνιον ἱερὸν διάκοσμον, ἱερά ἄμφια καὶ λοιπὰ κειμήλια καὶ ἡ ἐνδόμυχος ἀφοσίωσις εἰς ὅλας τὰς παραδόσεις καὶ τὰ λοιπὰ θέσμια τῆς ὀρθοδοξίας.

Μὲ τὸ ὄνομα «ἐξωκκλήσια» ἢ κοινῶς «ξωκκλήσια» δηλοῦνται, κυρίως εἰς Δελβινάκιον καὶ γενικῶς εἰς τὴν Ἠπειρον, μικραὶ Ἐκκλησίαι, αἱ πλεῖσται χωρὶς γυναικωνίτην, ὄμβωνα καὶ ὀρχηρατικὸν θρόνον, περιβάλλουσαι κυκλικῶς τὴν κωμόπολιν, ἐκτισμέναι ἐπὶ δεσποζόντων αὐτῆς λόφων.

Τὰ γραφικὰ αὐτὰ ἐξωκκλήσια, εἰς τὰ ὅποια, κατὰ παράδοσιν, ἔχει ἀνατεθεῖ ἡ ἀσφάλεια καὶ ἀκεραιότης τῆς χάρας, μὲ τὴν λευκότητά των ἢ καὶ τὰ ἐρείπιά των ἀκόμη, προβάλλουν ἐπὶ τῶν λόφων, ὅπου εἶναι ἐκτισμένα, ὡς ἵπποτικοὶ καβαλλάρηδες τοῦ μεσαίωνος, ἔτοιμοι νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἱστορικὴν κωμόπολιν ἀπὸ κάθε ἐπιδρομῆν, ἀνακουφίζοντες διὰ τῆς παρουσίας των τὴν ψυχὴν τοῦ διαβάτου ἢ τοῦ ἐπανακάμπτοντος ξενητεμμένου.

Ἡ πεποίθησις αὕτη εἶναι τόσον βαθειὰ ριζωμένη εἰς τὴν συνείδησιν, κυρίως τῶν γεροντοτέρων Δελβινακιωτῶν, ὥστε κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τοῦ 1940, ἑβδομηκοντούτις Δελβινακιώτισσα, εἰς τοὺς φοβουμένους τότε διὰ τὴν τύχην τοῦ Δελβινακίου, ἐπανελάμβανεν ὅτι «τὸ Δελβινάκι δὲν θὰ πάθῃ τίποτε γιατί ἔχει τὰ Ἐξωκκλήσια».

Τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης οἴουδήποτε ἐξοχικοῦ παρεκκλησίου

μακραι συνοδίαι προσκυνητῶν λαμβάνουν τὴν πρὸς αὐτὸ φέρουσαν. Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἡμέρας τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου τιμῶνται τὰ ἐξωκκλήσια, οἱ Δελβινάκιῳται προσέρχονται εἰς αὐτὰ καὶ κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου. Εἰς τὸ Δελβινάκι πράγματι ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια ὅπως ἐκάστην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἐκείνης οἱ κάτοικοι ἐκκλησιάζονται ἐκ περιτροπῆς εἰς ἓνα ἕκαστον ἐξωκκλήσι. Ἡ ἑβδομάς ἐκείνη τῆς Διακαινησίμου εἶναι κάτι ποῦ μένει ἀλησμόνητον εἰς τοὺς εὐρισκομένους κατ' αὐτὴν εἰς τὸ Δελβινάκι.

Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ὅλον ἐκεῖνο τὸ ἐκκλησίασμα ὑπὸ τὸν ζεῖδωρον ἐξοχικὸν ἀέρα καὶ εἰς χλοερὰς καὶ ἀνθιστάλιστους ἐκτάσεις, ἀρχίζει τὸν χορὸν μὲ τὴν συνοδείαν τῶν ἐγχορῶν ὀργάνων καὶ τὴν συνοδείαν τῶν ποικιλοφῶγων πιτηνῶν τοῦ ἀέρος καὶ ἔπειτα τραγουδοῦν τὸ «μιά βλάχα ἐροβόλαγε», ἐπιστρέφει εἰς τὸ χωριό, οἱ δὲ ἐκκλησιάζόμενοι προσέρχονται, κατὰ ὀμίλους συγγενῶν, εἰς τὰ φιλικὰ καὶ συγγενικά των σπίτια τῆς συνοικίας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ὁποίας κεῖται τὸ ἐξωκκλήσι εὐχόμενοι εἰς τὸν οἰκοδεσπότην τὸ «Χριστὸς Ἄνέστη». Ἔθιμα ζηλευτὰ καὶ τῆς ὑγείας συντελεστικά καὶ τῶν πατρῶν συνεκτικά. Ἴδου πῶς εἰς τὸ Δελβινάκι κυροῦται διὰ μίαν ἔτι φοράν τὸ «ἐλάχισται αἰτίαι μεγίστων ἀποτελεσμάτων πρόξενοι».

Οὕτω τὴν Δευτέραν τῆς Διακαινησίμου ὀλόκληρος ἡ Κοινότης Δελβινακίου ἐκκλησιάζεται εἰς τοὺς Ἁγίους Ταξιάρχας. Τὴν Τρίτην εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον. Τὴν Τετάρτην εἰς Ἅγιον Γεώργιον. Τὴν Πέμπτην εἰς Ἅγιον Ἰωάννην. Τὴν Παρασκευὴν εἰς Παναγίαν (Μπολιάνιτσα). Τὸ Σάββατον εἰς Ἅγιον Θεόδωρον. Τὴν δὲ Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν κεντρικὴν ἐκκλησίαν.

Τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀνεγέρσεως καὶ ἀνακαινίσεως τῆς κεντρικῆς Ἐκκλησίας Δελβινακίου ἐμνημονεύσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον.

Πρὶν καταχωρήσωμεν τὰς διαφόρους εἰς αὐτὴν ἐνθυμίσεις, μνημονεύσωμεν ὅτι ὁ περίβολός της ἐχρησίμευε μέχρι τοῦ 1903 ὡς κοινοτικὸν νεκροταφεῖον, μεταφερθὲν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρὰ τοὺς Ἁγίους Ταξιάρχας.

Εἰς τὸν αὐτὸν περίβολον ἐπρόκειτο τὸ 1929 νὰ κτισθῇ τὸ

Μητροπ. Νέγαρον. Τὸ σχέδιον ὅμως ἐγκατελείφθη λόγῳ τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ χώρου καὶ τῆς ἀνευρέσεως ὕδατος κατὰ τὸ ἄνοιγμα τῶν θεμελίων.

ΕΝΘΥΜΙΣΕΙΣ

1896: Χρονολογία ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς κυρίας εἰσόδου.

1897: » » » » εἰσόδου γυναικωνίου

«Δαπάνη κυρίων Εὐστρατίου Ντελάρη καὶ Ἰωάννου Παλιώβη ἐν τῇ βασιλίδι Μόσχα τῆς Ρωσσίας 1792».

(Εἰκὼν ἢ Πορταῖτησα τῶν Ἰβήρων ἢ Ἐλεοῦσα εἰς Γυναικωνίτην)

«Μνήμης χάριν Ἰωάννου Κιτσιούλη. Δαπάνη συζύγου του Ἑλένης διὰ χειρὸς Ἀθανασίου Ἀλέξη. 1871 Δεκεμβρίου 11».

(Ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ εἰς Γυναικωνίτην)

«δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ δημήτρη Βασιλικῆς κωνσταντίνου Χριστοδούλου αἰκατερίνης νικολάου δημήτρη ἑλένη σάρος 1842 αὐγούστου 28».

(Ἅγιος Δημήτριος)

«Δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Γεωργίου καὶ Δημητρίου».

(Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου)

«Συνδρομὴ Κυρίων Νικολάου Γ. Ἐξάρχου, Χριστοδούλου Γ. Ἀποστολίδου, Δημητρίου Α. Δάλλα, Σταύρου Ν. Δουρδούφη, Ἰωάννου Ν. Βούρη, Ἰωάννου Ν. Δάλλα, Παναγιώτη Οἰκονομίδη, Δημητρίου Ν. Τσιγγούλη, Λεωνίδα Π. Μωραΐτη, Γεωργίου Α. Δόκου, Χριστοδούλου Ι. Κιτσιούλη, Νικολάου Π. Δάλλα, Παναγιώτου Ν. Βασιαγεώγη, Εὐστρατίου Σ. Καρρᾶ, Νικολάου Ι. Πετσαλῆ, Εὐστρατίου Γ. Γκιώχα, Νικολάου Κ. Πατσέλη, Νικολάου Χατζῆ, Γεωργίου Κ. Δάλλα, Νικολάου Γ. Ψῆμα, Κωνσταντίνου Γ. Κιτσιούλη, Δημητρίου Γ. Σούρβη, Ἀθανασίας συζύγου Ν. Χατζῆ, Αἰκατερίνης συζύγου Α. Δάλλα, Βασίλως Χατζῆ, Ἑλένης συζύγου Ι. Κιτσιούλη, Κωνσταντῶς συζύγου Δ. Δάλλα. Μαρίας συζύγου Π. Δάλλα καὶ Μαρίας συζύγου Π. Ἰακώβου. Ζωγραφία δὲ Ἀθανασίου Ι. Ἀλέξη ἐν Δελβινάκιῳ τῇ 20 Αὐγούστου 1873».

(Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου)

«Δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Γεωργίου καὶ Δημητρίου Σταυροπούλου 1815 χεῖρ μητροφάνους νικηφόρου ΑΩΙΕ'».

(Ἅγιος Γεώργιος)

«Διὰ δαπάνης κυρίας Ζαφείρας συζύγου Εὐστρατίου τζίρου ἐκ βησσάνης διὰ χειρὸς Ἀθανασίου Ι. Ἀλέξη 1872 Αὐγούστου 13».

(Ἅγιος Νικόλαος)

«Δαπάνη Δεσποίνης συζύγου Ἰωάννου Γ. Λάμπρου 1867 Μαρτίου 15».

(Ἅγιος Σπυρίδων)

«1871 ἀπριλίου 18....»

Δέσεις Τοῦς δούλους σου Κῶστα λουκά γιάννη κατερίνα, κωνσιάντω Ἐλένη Βασίλο διόχνο».

(Ἅγιος Εὐστράτιος)

«Ἀφιέρωμα Τοῦ Κυρ Κώστα Ἰωάννου Ντάλε Δελβινάκι 1836 φεβρουαρίου 7. ὁ Ζωγράφος Πέτρος Γ. Πρωτοψάλτης τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων».

(Ἅγία Εἰρήνη)

«Δαπάνη κυρίου Εὐστρατίου Ντελάρη καὶ Ἰωάννου Παληόβη».

(Ἅγιοι Ταξιάρχαι ἔναντι Ἀρχιερατικοῦ Θρόνου)

Ἡ κάτωθι ταύτης πανομοιότυπος εἰκὼν φέρει τὰ ἑξῆς:

«διὰ χειρὸς Ἀθανασίου Ι. Ἀλέξη 1873 Ἰουνίου».

«χεῖρ ἀνδρὸς Γ. Σεβαστοῦ ἐκ Ταταούλων 1854, δέσεις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Δημητρίου Συμβίας καὶ τῶν τέκνων....»

(Εἰκὼν εἰς Προσκυνητάρη)

ΑΓΙΟΙ ΤΑΞΙΑΡΧΑΙ

Ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Ταξιαρχῶν μετὰ γυναικωνίτου, χωρὶς ἄμβωνα καὶ ἀρχιερατικὸν θρόνον εἶνε ἐκ τῶν νεωτέρων τῆς Κοινοτήτος.

Εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ταξιαρχῶν, ἐλάμβανε χώραν ἄλλοτε, μιὰ τῶν πλέον χριστιανικῶν τελετῶν ποῦ ἐχαράσσετο βαθειὰ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν κατοίκων.

Εἰς τοὺς Ἁγίους Ταξιάρχας καὶ ὑπὸ τὸν γηραιὸν πλάτανον, ἐλάμβανεν ἄλλοτε χώραν ἡ πραγματικὴ τελετὴ τῆς ἀγάπης, τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἡ τελετὴ αὕτη γίνεται καὶ σήμερον ὄχι ὅμως μὲ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα ποῦ ἐκυ-

Μεταξὺ τῶν ἀφιερωμάτων τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας Δελβινακίου μνημοεῦομεν καὶ τὸν κρυστάλλινον πολυέλαιον μὲ δύο σειρὰς κηρίοδῶχων διὰ δέκα ὀκτῶ λαμπάδας, προσφορὰ τὸ 1926 τοῦ φιλοπάτριδος Δελβινακιώτου κ. Νικολάου Σ. Σκάντζου, καὶ ἕτερον τοιοῦτον εἰς τὸν γυναικωνίτην δωρεὰ τὸ 1931 τῆς ἀειμνήστου Παρασκευῆς Ν. Μερτσάρη.

ριάρχει ἄλλοτε, μετὰ τὴν ἀναστάσιμον λειτουργίαν τῆς Ἀγάπης, ὅποτε προπορευομένων τῶν ἱερέων μὲ τὰ ἱερά ἄμφια, καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως ἢ ἓνα Εὐαγγέλιον ἀνά χειῖρας, ὅλον τὸ ἐκκλησίασμα μὲ τὰς λαμπάδας εἰς τὰς χειῖρας ἐξήρχετο εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ.

Τότε ὁ πρῶτος τῶν παρισταμένων ἀσπαζόμενος τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ποῦ ἐκράτουν οἱ ἱερεῖς, ἀντήλασσε τὴν εὐχὴν «Χριστὸς Ἀνέστη» — «Ἀληθῶς Ἀνέστη» ἐδέχετο τὸν ἀναστάσιμον ἀσπασμόν, καὶ ἐτοποθετεῖτο δεξιὰ του. Ὁ κατόπιν εἰς τὴν σειρὰν ἐρχόμενος ἐπανελάμβανε τὰς αὐτὰς εὐχὰς μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τοῦ δεξιὰ τούτων συμπατριώτου του, λαμβάνων καὶ αὐτὸς θέσιν μετὰ τὸν πρῶτον. Οὕτω λοιπὸν ὅλοι οἱ συγχωριανοί, μετὰ τῆς πασχάλινῆς εὐχῆς «Χριστὸς Ἀνέστη» — «Ἀληθῶς Ἀνέστη» ἀντήλασσαν καὶ τὸν ἀσπασμόν τοῦ Πάσχα. Καὶ ὅταν ὅλοι ἔδιδον οὕτω τὸν ἀναστάσιμον ἀσπασμόν, τὸ δὲ φίλημα τῆς Ἀγάπης ἦτο γενικὸν καὶ ἐλάμβανεν ὅλην τὴν πραγματικὴν σημασίαν του καὶ ἡ χαρὰ, ἡ εἰλικρινὴς χαρὰ ἦτο γενικὴ καὶ δὲν ὑπῆρχον πλέον ἐχθροὶ καὶ φίλοι, ὅλοι δὲ ἦσαν ἀγαπημένοι ἀδελφοί, ἤρχιζεν ἡ κοινὴ τράπεζα ὅλων τῶν χωριανῶν, οἱ ὅποιοι ἀδελφωμένοι οὕτω ἐώρταζον τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω λοιπὸν πλούσιοι καὶ πτωχοὶ συνευθυμοῦντες καὶ συνευφραϊνόμενοι ἠνώνοντο εἰς ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν, καὶ ἐώρταζον τὸ χαρμόσυνον τῆς Χριστιανωσύνης ἄγγελμα τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως τὸ ἀπαιτεῖ ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγων :

«πλούσιοι καὶ πένητες μετ' ἀλλήλων χορεύσατε, τὴν ἡμέραν τιμήσατε.»

Ὁ ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν ἀνεκαινίσθη τὸ 1893 δαπάναις τοῦ αἰοδίμου Δελβινακιώτου Θωμᾶ Ι. Γκιώχα, ὁ ὅποιος, διὰ τῆς κατωτέρω δημοσιευομένης ἐπιστολῆς του, ἐγνώριζεν εἰς τὴν Ἐφοροεπιτροπὴν τῆς πατρίδος του, ὅτι ἔθετε πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἰς τὴν διάθεσίν της Λ. Ὁθ. χρ. 50 ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἄνω πλευρὰν τοῦ Ἱεροῦ, ἐχούσης οὕτω :

«ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΑΓΓΕΛΙΚΗΝ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΙ ΜΑΤΘΑΙΟΥ, ΘΩΜΑΣ ΓΚΙΩΧΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΑΥΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΤΟΝ Δ'ΕΠΕΣΚΕΥΑΣΑΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΡΟ ΤΟΥΤΟΥ ΤΟΙΧΟΝ ΑΝΗΓΕΙΡΑΝ,

ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩ ΑΩΣΤ 1893».

Ἐπιστολή Θωμᾶ Γκιώχα διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν Ταξιαρχιῶν

Ἐν Δελβινακίῳ τῇ 17 Μαΐου 1893

Ἀξιότιμοι κ. κ. Ἐφοροεπίτροποι

Ἐνταῦθα

Ἐφιέμενος ὅπως οἱ Ἅγιοι Ταξιάρχαι ἐπισκευασθῶσι καὶ ἡ πρὸ αὐτῶν πλατεῖα εὐρυνθῆ καὶ κτισθῆ ὁ ἀπαιτούμενος τοῖχος κάτωθι ταύτης, θέτω εἰς τὴν διάθεσίν σας διὰ τὸν εἰρημένον σκοπὸν τὸ ποσὸν λιρῶν ὀθωμανικῶν πενήκοντα—ἄριθ. 50—ὅθεν παρακαλῶ νὰ διορίσητε ἐπιτροπὴν ἐξ ἀρμοδίων ἀνδρῶν πρὸς σύσκεψιν μετ' ἐμοῦ περὶ τῶν ἀναγκαιουσῶν ἐπισκευῶν καὶ περὶ τοῦ σχεδίου καθ' ὃ δέον νὰ εὐρυνθῆ ἡ πλατεῖα καὶ κτισθῆ ὁ τοῖχος ὡς καὶ περὶ τοῦ τροποῦ τῆς διεξαγωγῆς (διὰ μειοδοσίας ἢ μή, ὅπως κριθῆ συμφερώτερον) τῆς εἰρημένης ἐργασίας καὶ τῶν ἐποχῶν τῆς ἐνάρξεώς της.

Ἀναμένων ταχεῖαν ἀπάντησίν σας.

Διατελῶ μετὰ τῆς ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου

Ὁ ὑμέτερος συμπολίτης

Θ. Γ. Γκιώχα

Ἡ Ἐφοροεπιτροπὴ δι' ἐπιστολῆς τῆς τῆς 18 ἰδίου μηνὸς ἐγνώριζεν εἰς τὸν ἀοίδιμον δωρητὴν ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ τὴν ὁποῖαν ἐζήτηι οὗτος πρὸς σύσκεψιν θὰ ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν κ. κ. Πέτρου Μάγγα, Μάρκου Οἰκονομίδου καὶ Γεωργίου Δουρδούφη.

ΕΝΘΥΜΙΣΕΙΣ

«Δαπάνη Κωνσταντινῆς Συζύγου Νικολάου Π. Μπασιαγεώργη α, ω ξ Θ° Ιουλίου κγ'»

(Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος)

«1817 διὰ χειρὸς ἀναστασίου δέησις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ στρατι διαμάντη ἀλέξι».

(Ἄρχων Μιχαὴλ εἰς γυναικωνίτην)

«ἀφιέρωμα Ἀλεξάνδρου Κωνσταντίνου μεριζάρη 1882 Νοεμβρίου 28 Χιονάδες»

(Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἰς προσκυνητάρη)

«Δαπάνη Θωμᾶ Ἰω. Γκιώχα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου 1895.»

(Ταξιάρχαι εἰς Προσκυνητάρη καὶ Ἰησ. Χρ. καὶ Ἄγ. Ἰωάννου εἰς Τέμπλον)

«ἡ παροῦσα εἰκὼν ἐχαλκοχαράχθη διὰ συνδρομῆς τοῦτε πανοσιωτάτου Ἱερέως Κυρίου Παρθενίου καὶ Παϊσίου Μοναχοῦ Ἀυτα-

δέλφου του ἐκ Νήσου Ζακύνθου ὑπάρχοντες καὶ ἐξ οἰκείων ἐξόδων τε καὶ δαπάνη».

(Ἅγιος Ἰωάννης Βαπτιστὴς μετὰ διαφόρων μικροτέρων εἰκόνων περίξ)

«Δαπάνη Θωμᾶ Ι. Γκιώχα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τῷ 1895. Χειρὶ τῶν ἀδελφῶν Χριστοδ. καὶ Θωμᾶ Ἀναστ. ἐκ Χιονάδων».
(Ἡ Θεοτόκος εἰς τὸ Τέμπλον)

Ἀφιερῶθη ὁ πολυέλεος οὗτος ὑπὸ τῆς Ἑλένης συζύγου Θ. Ι. Γκιώχα εἰς τοὺς Ἁγίους Ταξιάρχας ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν γονέων αὐτῆς Χριστοδούλου καὶ Διόχου τῶν ἀδελφῶν Ἡροκλέους Εὐστρατίου Ἰωάννου Βασιάδη ἐν ἔτει 1894.

Ἐκ τοῦ ἐργοστασίου Francesco Ravenzes Κέρκυρα

(εἰς πολυέλεον)

Ἀνεκαινίσθη ἐξωγραφίσθη καὶ ἐχρυσώθη δαπάνη Θωμᾶ Ι. Γκιώχα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου ἐν ἔτει 1895.
(Κάτωθεν τοῦ Ἐσταυρωμένου ἐπὶ τῆς μεταπῆς τοῦ Τέμπλου)

ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ μεγαλειτέρων τῆς Κοινότητος, μετὰ γυναικωνίτην, ἄμβωνα, ἀρχιερατικὸν θρόνον, καὶ κωδωνοστάσιον.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἦτο ἄλλοτε μονὴ Ἐνοριακὴ καὶ ὄχι Σταυροπηγιακὴ ἤτοι ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου, μετατραπεῖσα εἰς Ἐκκλησίαν περὶ τὸ 1700.

Εἰς τὴν μονὴν αὐτὴν ἐμόναζον δύο Μητροπολίται, ἀμφότεροι Μητροφάνεις καλούμενοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἰς ἀπεβίωσε μετὰ 24, ὁ δὲ δεύτερος μετὰ 14 ἐτῶν ποιμαντορίαν.

Ἐκ τούτων ὁ μὲν πρῶτος, τοῦ ὁποίου ἄγνωστος τυγχάνει καὶ ἡ πατρὶς καὶ ἡ ἐπαρχία, μετὰ ἱεραρχίαν ἑπτὰ ἐτῶν, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀφήσας τὸ ποίμνιόν του ἀπροστάτευτον ἔμενε κεκρυμμένος εἰς ἄγνωστον τόπον καὶ ἐξωρίσθη εἰς Δελβινάκιον, ὅπου ὑποπεσὼν εἰς μελαγχολίαν καὶ ἀσθενήσας ἐκ θλίψεως ἀπεβίωσε. Οὗτος ἐδωρήσατο εἰς τὴν μονὴν ἐπιτραχήλιον καὶ ἐπιγονάτιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκομεν κεντημένον «Μητροφάνης 1127» ὡς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν.

Ὁ βος καταγόμενος ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν Χαρίτου τοῦ Δελβινακίου ἦτο Μητροπολίτης «Βόσνας καὶ Σεραγέβου καὶ Ἐξαρχος πάσης Δαλματίας» κατέχων τὸν ΙΘ βαθμόν. Κατηγορηθεὶς ὁμως ἐπαύθη καὶ ἐμόναζεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου

Ἰαθανασίου. Ὁ Μητροφάνης οὗτος ἀπεβίωσε τὴν 20 Ἰουνίου 1707, εἰς ἡλικίαν 110 ἐτῶν, φέρεται δὲ κατὰ τινὰς ὡς θεμελιωτὴς τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ μετατροπὴ αὕτη τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰαθανασίου εἰς Ἐκκλησίαν, ἐγένετο, κατὰ τὸν Λαμπρίδην, συνεπεῖα κακῆς διαγωγῆς τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς, τὸν ὁποῖον οἱ Δελβινάκιῳται ἔδιωξαν καταστρέψαντες συγχρόνως τὰ κελλία πρὸς πρόληψιν παρομοίας πράξεως.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰαθανασίου εἰς ἣν κατάστασιν εὐρίσκειται σήμερον ἐκτίσθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς χρονολογίας «1790» χαραγμένης εἰς τὴν ἐξωτερικὴν Ἄν. πλευρὰν καὶ ἐξ ἄλλης ἐπιγραφῆς ὀπισθεν τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ ναοῦ, ἐχούσης ὡς ἐξῆς :

«Ἐκτίσθη ὁ ἱερός οὗτος ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰαθανασίου τὸ 1797. Νῦν δ' ἐξωγραφίσθη τὸ 1912. Ὁ σὺ μισεῖς ἕτερον μὴ ποιήσεις, ΟΔ'ΚΖ : Α'ΝΘ'ΠΖ Τ'ΠΖ. ΧΡΩ5. ὁ ἀδής τῆς δΒ'λ.τ' κλ' συγμν', π'ρ. ὁ δΒλτ'. μ σ'. τ.κκ. καὶ ἀτ'ν. κ' ἀτ'!

Διὰ χειρὸς Μιλτιάδου Κ Ζαργάρου ἐκ κώμης Χιονάδος τῆς Ἡπείρου».

Ὅσον διὰ τὸ κωδωνοστάσιον, τοῦτο εἶνε πολὺ μεταγενέστερον, ἐκτίσθη δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ 19 αἰῶνος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς κάτωθι, εἰς αὐτό, ἐπιγραφῆς :

ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΩΝ ΤΗΝ
19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1878. ΚΤΙΣΤΗΣ ΓΕΩΡΓ ΙΩΑΝ»

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰαθανασίου σώζεται καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα εἰκὼν (Ἅγιος Γεώργιος) ἐξ ὅσων γνωρίζομεν μὲ χρονολογίαν α, χ κ ἢ 1620. Τῆς αὐτῆς περίπου χρονολογίας φαίνεται καὶ ἡ παραπλεύρως ταύτης εἰκὼν «Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου».

ΕΝΘΥΜΙΣΕΙΣ

«Ἀφιέρωμα τοῦ ΧΑ'' Διαμάντη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰαθανασίου 1857».

† Κεκοιμημένων

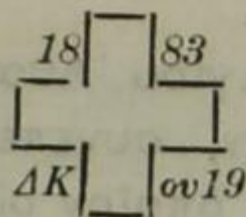
Μητροφάνους Ἀρχιερέως

Δαμασκηνοῦ

(Ἐπὶ τοῦ Θυσιαστηρίου)

«...τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Δαμασκηνοῦ ἱερομονάχου 1707 Ἰουνίου 20».

(Κάτωθεν Ἀρχιερατικοῦ Θρόνου)

(Ἐξώθυρα εἰσόδου εἰς προαύλιον)

ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ

Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εὐρίσκεται τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ.

Τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦτο, χωρὶς ἀρχιερατικὸν θρόνον καὶ γυναικωνίτην καὶ οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν παρουσιάζον, ἐκτίσθη τὸ 1866 δαπάνη τοῦ Νικολάου Χατζηδιαμάντη καὶ τῆς ἀδελφῆς του Βασιλικῆς, καθὼς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὴν κάτωθι ἐπιγραφὴν χαραγμένην ἄνωθεν τῆς κυρίας εἰσόδου.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἔχει ὡς ἐξῆς :

«1866 ΜΑΡΤΙΟΥ 10. Ο ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ
ΑΝΩΚΟΔΟΜΗΘΗ ΕΚ ΘΕΜΕΛΙΩΝ ΔΑΠΑΝΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΗΣ ΑΥΤΟΥ ΒΑΣΙΛΩΣ ΧΑΤΖΗΔΙΑΜΑΝΤΗ»

Ἡ μόνη ἐνθύμισις ποὺ ὑπάρχει εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦτο εἶνε ἡ κάτωθι, εἰς εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ εἰς τὸν τέμπλον.

«διὰ δαπάνης τῆς Κ. Κωνσταντινῆς συζ. Νικολάου Μπασᾶ διὰ χειρὸς Ἀθανασίου Ἰω. Ἀλέξη 1868 Ἰουνίου 6».

ΑΓΙΟΙ ΘΕΟΔΩΡΟΙ

Κείμενος εἰς τὴν συνοικίαν «Κάτω Χώρα», ὁ ναὸς οὗτος, μετὰ γυναικωνίτου καὶ κωδωνοστασίου, ἄνευ ὅμως ἀρχιερατικοῦ θρόνου καὶ ἄμβωνος εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων.

Δυστυχῶς αἱ ἀγιογραφίαι αἱ στολιζουσαι ἄλλοτε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ἐξιστοροῦσαι ὀλόκληρον τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην, τὸν βίον, τὰ θαύματα, τὰς παραβολὰς, τὰ πάθη, τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, τὸν βίον καὶ τὰ θαύματα πολλῶν Ἁγίων, μαρτύρια πλείστων μαρτύρων, πολλοὺς Ἁγίους μάρτυρας, ὁσίους, ὁμολογητάς, ἱεράρχας, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐνδιαφέρουσαι ὄχι μόνον διὰ τὴν βυζαντινὴν τεχνοτροπίαν των, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ζωὴν των στοιχεῖα, ἐκαλύφθησαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δι' ἀσβέτου, εἰς βαθμὸν ὥστε, νὰ μὴ δύναται ὁ ἐπισκέπτης καὶ ὁ ἱστορικὸς νὰ ἀνακαλύψῃ σήμε-

ρον χρονολογίαν τινα, ἢ ἄλλην υπόμνησιν ἵνα ὀρίση ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν τὴν ἐποχὴν τῆς κτίσεώς του.

Ἐκ τῆς ἐν γένει ὁμως ὄψεως τοῦ ναοῦ, τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς του διαρρυθμίσεως, φαίνεται ὅτι οὗτος εἶναι τῆς αὐτῆς περιόδου ἐποχῆς καὶ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου.

Αἱ μόναι εἰς τὸν ναὸν αὐτὸν εὕρισκόμεναι ἀρχαῖαι εἰκόνες ἄνευ ὁμως χρονολογίας καὶ αὗται, εἶναι τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων εἰς τὸν γυναικωνίτην.

Ὅλαι σχεδὸν αἱ λοιπαὶ καὶ ἰδίως τοῦ νάρθηκος, χρονολογίας τοῦ τέλους τοῦ παρελθ. αἰῶνος ἐγένοντο «δι' ἐξόδων Ἀλεξάνδρου Κ. Μερτσάρη διὰ χειρὸς Μιλτιάδου Κ. Ζωγράφου ἐκ κώμης Χιονάδων 1898».

Τὸ κωδονοστάσιον τοῦ ναοῦ, κτισθὲν μεταγενεστέρως φέρει χρονολογίαν 1878.

Κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ μουκαδὲμ-μπόρτζ, ὁ ναὸς τῶν Ἁγ. Θεοδώρων, ἀνέλαβεν, ὅπως ἐκ τῶν προσόδων του ἐξοφλήσῃ ποσὸν χιλίων γροσίων.

ΕΝΘΥΜΙΣΕΙΣ

«Ἀφιέρωμα Πολυμνίας Μανδάλῃ καὶ γονέων 1905»

(Ἁγία Πύλη)

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἡ τοποθεσία τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου εἶναι ἀπὸ τὰς ἱστορικωτέραις τοῦ Δελβινακίου διὰ τὸν λόγον ὅτι τόσον ὁ λόφος ὅσον καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῦ ναὸς εἶναι στενῶς συνδεδεμένοι μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἡρωϊκῆς κωμοπόλεως.

Προέρχεται δὲ ὁ δεσμὸς οὗτος ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπὸ τὴν στρατηγικὴν θέσιν τοῦ λόφου δεσπύζοντος τῆς Β. Ἠπείρου καὶ τῆς μοναδικῆς ὁδοῦ ποὺ συνδέει τὰ Ἰωάννινα μὲ τὸ Ἀργυρόκαστρον καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τῶν Δελβινακιωτῶν ὅπως ὑποκύψουν εἰς τὰς ὀρέξεις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ὑποδουλωθοῦν εἰς αὐτόν.

Ἐνταῦθα θὰ ἀσχοληθῶμεν μόνον μὲ τὸν ναὸν, ἐπιφυλλασσόμενοι εἰς προσεχὲς κεφάλαιον νὰ μνημονεύσωμεν τὰ σχέδια τοῦ Ἀλῆ διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ λόφου.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἐπισκόπου Δοσιθέου, τοῦ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως δράσαντος εἰς τὴν Β. Ἠπειρον καὶ ὁ ὁποῖος, καθὼς ἀναφέρεται εἰς

κώδικα τοῦ ἰδίου τὸ 1760, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἴδρυσιν εἰς διάφορα χωρία τῆς ἐπαρχίας του, ἐβδομήκοντα περίπου ναῶν. Εἰς τὸν κώδικα λοιπὸν ἐκεῖνον ἀναγινώσκομεν ὅτι κατὰ τὸ 1790 «εἰς Δελβινάκι ἢ ἐκκλησία τοῦ Προδρόμου ἐκτίσθη ἐκ βάρων θολωτή».

Σημειώσωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἀνωτέρω σημειουμένην χρονολογίαν φέρεται ἐκτισμένος μόνον ὁ κυρίως Ναός, διότι ὁ πρόναος αὐτοῦ (χαγιάτι), ὡς ἀνεκαλύψαμεν ἐξ ἐπιγραφῆς ἄνωθεν τοῦ τρίτου ἐκ δεξιῶν τοῦ μεσαίου τόξου τούτου, ἢ ὁποία ὁμως ἐπιχρισθεῖσα διὰ ρευστῆς ἀσβέστου, μόλις ἀναγινώσκεται σήμερον, φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη πολὺ μεταγενεστέρως ἤτοι τὸ 1835.

Εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου σώζεται καὶ μιὰ τῶν ἀρχαιοτέρων εἰκόνων χρονολογίαν 1630, ἣτοι προγενεστέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ Ναοῦ.

ΕΝΘΥΜΙΣΕΙΣ

«Ἀφιέ(ρωμα) εἰς μνήμην τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Σιράτο ἐπὶ ἔτους 1679».

(Ἁγιος Ἰωάννης Πρόδρομος παρὰ τὴν ἀριστερὰν εἴσοδον τοῦ ἱεροῦ)

«Ἱστορήσαν αὐταὶ αἱ ἅγλαι εἰκόναὶ ἐν ἔτι 1796 μαρτίου. Διὰ συνδρομῆς τοῦ Πανοσιωτάτου κὺρ κυρίλλου μοναχοῦ ἐφ' ἡμερευόντων τῶν εὐλαβεστάτων ἱερέων παπαχουσ. κυρίου καὶ παπανικόλα διὰ δὲ χειρὰς Θεοδοσίου τῶν Ἰωαννίνων».

(Ἁγιος Νικόλαος)

«Ὁ Ἱστορήσας αὐτὰ τὰ παρόντα προσκυνητάρια διὰ χειρὸς Πέτρου Παύλου τοῦ ... ἐξ Ἰωαννίνων».

(Γραφή μόλις ἀναγινωσκομένη εἰς εἰκόνα Παντοκράτορος)

«1839 Μαρτίου 24».

(Ἐπὶ ἐξωτερικῆς Ἁν. πλευρᾶς)

Ἡ ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (Μπολιάνιτσα)

Ὁ ναὸς οὗτος, ὡς εἶδομεν ἐκτίσθη ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ λόφου εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὁποίου ἐξαπλοῦται ἢ συνοικία «Μπρίμπα» κατ' ἐντολὴν τῶν ὑδραγωγῶν οἱ ὁποῖοι ἐκτίσαν τὴν κεντρικὴν βρύσιν, διότι κατ' αὐτούς τὰ «κεφαλόβρυσά της πιάνονται καὶ γεννῶνται ἐκεῖ». Ἐτιμήθη δὲ οὗτος εἰς μνήμην τῆς Γεννήσεως

1) Π. Πουλίτσα: Σύνοψις κώδικος Δρυϊνουπόλεως εἰς Ἡπ. Χρον. 1930 σ. 86.

τῆς Θεοτόκου, διότι, κατὰ τὸν Γαζῆν, τὸ νερὸ «οἱ μαστόροι τὸ ἔβγαλαν τῆς Παναγίας τὸ δεκαπενταύγουστο».

Ὁ ναὸς οὗτος εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μπολιάνιτσα» ὄνομα ἔχον διπλὴν ἔτυμολογίαν.

Κατ' ἄλλους τὸ ὄνομα τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ «πολὺ ἄνασσα» τίτλος ἀπονεμόμενος εἰς τὴν Θεοτόκον. Κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τῆς σλαυϊκῆς λέξεως «μπόλι» δηλ. ἀσθενής, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ τοποθεσία αὕτη ἐχρησίμευεν ἄλλοτε ὡς ἀπολυμαντήριον, διὰ τοὺς προερχομένους ἐξ ἐπαρχιῶν προσβεβλημένων ὑπὸ μεταδοτικῶν νόσων.

Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο ἐκτισμένος ἄλλοτε ὅπου εὐρίσκεται σήμερον τὸ ὁμώνυμον εἰκόνισμα καὶ ἡ πλάτανος. Εἰς τὴν σημερινὴν του θέσιν ἠγέρθη οὗτος τὸ 1837 παρὰ τοῦ Κώστα Δάλλα τὸ γένος Οἰκονόμου καὶ πατὴρ τοῦ Παναγιώτη Δάλλα, ὡς ἐμφαίνεται ἐξ ἐπιγραφῆς ἄνωθεν τῆς εἰσόδου, ἡ ὁποία ἐπιγραφή μόλις ἀναγινωσκομένη σήμερον ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΕΤΟΣ 1837 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 10
ΝΑΟΝ ΕΝΕΚΤΙΣΕΤΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΜΕΓΑΡΙΣΙΟΣ καὶ ΕΥΣ(ΕΒΒΣΤΑΤΟΣ) ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΔΑΛΕ (ἀκολουθεῖ μία λέξις δυσανάγνωστος).

Ὁ ναὸς ἐμεθύνθη εἰς τὴν σημερινὴν του κατάστασιν τὸ 1871, παρὰ τοῦ Κώστα Κάμτσου (Δάλλα)⁽¹⁾ συνεπληρώθη δὲ διὰ τῆς προσθήκης κωδωνοστασίου πρωτοβουλία καὶ φροντίδι τῆς Αἰκατερίνης Π. Κοσύφη.

ΕΝΘΥΜΙΣΕΙΣ

«Ἀφιέρωμα Κρουσταλένιας Δημητρίου Δοσιτιάδη 1903 Μαΐου 25»
(Εἰκὼν Ζωοδόχου Πηγῆς εἰς Προσκυνητᾶρι)

«Δαπάνη Κρουσταλλ. Δ. Δόστη» (Σκελετὸς Προσκηνηταρίου)

«Δαπάνη τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Δήκου. Μνήσθητι Κύριε μετὰ τῆς συμβίας καὶ τῶν γοναίων αὐτῶν 1870 Ἀπριλίου 9».
(Εἰκὼν Ἀγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου)

Εἰς τὴν ἀριστερὰν γωνίαν τῆς αὐτῆς εἰκόνοσ με μικρὰ ψηφία «διὰ χειρὸς Ἀθανασίου Ἰωάννου Ἀλέξη».

«Ἐπιτροπεύοντος Παναγιώτου Κ. Κοσύφη 1898»

(Εἰκὼν: Γέννησις τῆς Θεοτόκου)

1) Λαμπρίδης: Περί τῶν ἐν Ἠπειρῷ ἀγαθοεργημάτων σ. 220.

«*Δαπάνη μὲν Νικολάου καὶ Λουκᾶ Ι. Κοσούφη καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν διόχνως καὶ Σούλτης ἐπιστοσίᾳ δὲ Παναγιώτου Κ. Δάλλα. Μνήσθητι Κύριε αὐτῶν! διὰ χειρὸς Ἀθανασίου Ι. Ἀλεξιάδου α,ωξθ' Ἀπριλίου 15'.*»

(Εἰκὼν: Ζωοδόχος Πηγή)

«*Ἰωάννης Γ. Γέτας 1890 Σεπτεμβρίου 30*»

(Ἐπισημειωμένη εἰκὼν: Ζωοδόχος Πηγή)

Ἐπιτροπεύων Παναγιώτης Κ. Κοσούφης. Διὰ χειρὸς Σπυρίδωνος Κ. Στατερα αωρη 1898».

(Πολυέλαιος)

«*Δαπάνη Αἰκατερίνα παν: κοσίφη εἰς μνημ:*» 1877 μαρ 4, Δ. 2. ιω'ν καὶ 10, Ζ' ιω σαμαρινιωτ!

Ι. Χρ μετὰ Μαρίας καὶ Ἰωάνν

Ἡ πρώτη τῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν φέρεται καθέτως ἀριστερὰ καὶ ἡ δευτέρα ὀριζοντίως ἐπὶ εἰκόνος δυσδιακρίτου.

«*Δαπάνη Παρασκευῆ Δ. Μερτσάρη 1907*»

(Ἐπισημειωμένη εἰκὼν: Ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς Ὁραίας Πύλης)

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ

Τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ κτισμένον ἐπὶ δασώδους λόφου, πλουσίας φυτείας, ἦτο ἄλλοτε μονὴ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ὁποίας ἐπληρώνοντο οἱ διδάσκαλοι τῶν σχολῶν. Ἡ τοποθεσία τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ἄγνωστος κτίτωρ τῆς μονῆς ταύτης, διὰ τῆς ἐκλογῆς τῆς διὰ τὸν ἱερόν σκοπόν του, ἀποδεικνύεται ἔχων ποιητικὴν φύσιν καὶ ρωμαντικὴν ἀντίληψιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὀραίου.

Δυστυχῶς οὐδεμία χρονολογία ὑπάρχει εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦτο, πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἔτους τῆς οἰκοδομήσεώς του. Ἐμπροσθεν καὶ ἀριστερόθεν μόνον σώζονται καὶ σήμερον τὰ ἴχνη, εἰς ἄρκετὸν βάθος, παλαιοῦ φρέατος καὶ κελλίων. Ὁ ναὸς ἐπεσκευάσθη τὸ 1864⁽¹⁾.

1) Λ α μ π ρ ῖ δ η ς: Περὶ τῶν ἐν Ἡπ. ἀγαθοεργημάτων β. σ. 220 ὡς μετόχιον τοῦ Πρ. Ἡλιοῦ ἦσαν αἱ οἰκίαι Ζήσου Κόταλη καὶ Ἰωάννου Ζαχάρη πωληθεῖσαι εἰς τὸ 1889.

Σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι καὶ ἡ Ἱερὰ Μονὴ Προφ. Ἡλιοῦ Γεωργουτσάδων (Β. Ἡπ.) εἶχε μετόχιον ἐκ δύο δωματίων τὴν οἰκίαν Γούλη εἰς συνοικίαν Μπρίμπα, πωληθὲν τὴν 8 8]βρίου 1878 παρὰ τῶν Ἐπιτρόπων τῆς Μονῆς Νικ. Β. Γαλάνη, Ἀναγνώστη Κάμτσιου καὶ Κων. Μερτσάρη δι' ἰδιωτικοῦ συμβολαίου ἀγοραπωλησίας εἰς τὴν Κωνσταντῶν Χρ. Δόβα.

ΕΝΘΥΜΙΣΕΙΣ

«*Δαπάνη κυρίων Ευστρατίου Ντελάρη και Ἰωάννου Παλιώβη ἐν τῇ βασιλικῇ Μόσχα τῆς Ρωσσίας.*

(Εἰκόνες Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Πορταΐτισσα τῶν Ἰβήρων : Ἡ Ἐλεοῦσα)

«*Δαπάνη Ἀλεξάνδρας I. Βαλίλλη καὶ Ἐλευθερίου καὶ διόχνος τσελεπῆ 1895*»

(Εἰκόνες Ἰησοῦ Χρ. καὶ Θεοτόκου εἰς Γυναικωνίτην)

«*Ἀφιέρωμα Ἰωάννου Ἐλ. Τσελεπῆ 1914*»

(Εἰς Πολυέλαιον)

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Κείμενον εἰς τὴν θέσιν «Λέπενο» τὸ ἐξωκκλησίαι τοῦ Ἁγ. Νικολάου εἶνε ἐκ τῶν μικροτέρων καὶ ἀρχαιοτέρων, ἐκτισμένο, φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὁμωνύμου χωρίου.

Οὐδεμία δυστυχῶς χρονολογία, ἐπιγραφή ἢ ἄλλη ἐνθύμισις ὑπάρχει εἰς αὐτὸ διευκολύνουσα τὸν ἱστορικὸν εἰς τὴν ἔρευνάν του.

ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Ἐναντι τοῦ ἐξωκκλησίου τοῦ Ἁγ. Νικολάου καὶ εἰς τὴν Ἁν. πλευρὰν τῆς θέσεως «Λέπενο» κεῖται τὸ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς τιμώμενον τοιοῦτον.

Τὸ ἐξωκκλησίαι τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς ἀνακαινισθὲν τὸ 1890, πρωτοβουλία τοῦ ἀειμνήστου Δελβινακιώτου Κύρου Ε. Κύρου, μίαν καὶ μόνον ἐνθύμισιν φέρει ἐπὶ τῆς εἰκόνοσ «Ἡ Πάντων Ἐλπίς» ἔχουσιν οὕτω :

«*Τῶν τεσσάρων Ἀγίων ὁ ζωγράφος Πέτρος Πρωτοψάλτης Μητροπόλεως Ἰωαννίνων 1837*».

Αἱ τέσσαρες δὲ εἰκόνες αἱ μνημονευόμεναι εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐνθύμισιν εἶναι αἱ κάτωθι, ἔργον τοῦ αὐτοῦ ζωγράφου καὶ εἰς τὸν Ἱερὸν Νάρθηκα ἀνηρτημέναι ἦτοι : «Ἡ Ἁγία Παρασκευὴ» «Ὁ Παντοκράτωρ» καὶ «Ἡ Κοίμησις καὶ Γέννησις τῆς Θεοτόκου».

ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Τὸ ἐξωκκλησίαι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἦτο ἄλλοτε ναὸς τοῦ συνοικισμοῦ Μπλασάβιτσα, ἀνακαινισθὲν διὰ πρώτην φορὰν τὸ 1846.

Ὁ ναὸς εἰς ἣν κατάστασιν εὐρίσκεται ἀήμερον ἐκτίθη τὸ 1901 δαπάναις τῆς ἀειμνήστου Ἀλεξάνδρου Ι. Μπαλίλη. Τὴν ἐκβάθρων ἀνοικοδόμησιν τοῦ ἐξωκκλησίου τούτου ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἀειμνήστος Κ. Βάγιας, ὁ ὁποῖος διὰ διαθήκης του τῆς 9 Ἀπριλίου 1891, ἔφηνε 3000 φρ. πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἡ σχετικὴ παράγραφος τῆς διαθήκης του ἔγραφε τὰ κάτωθι : «3000 τρεῖς χιλιάδες φράγκα ἀφίνω εἰς τὸν Ἀντώνη Γκιώκα νὰ κάμῃ τὸ ἐξωκλήσι τοῦ Ἀγ. Δημητρίου εἰς τὴν ἀγαπητὴν μου πατρίδα Δελβινάκι τῆς Ἠπείρου».

Δυστυχῶς ἡ τελευταία αὐτὴ θέλησις τοῦ φιλοπάτριδος Δελβινακιώτου δὲν ἐξετελέσθη, λόγῳ διαφωνίας τῶν κληρονόμων ὡς εἰς τὸ περὶ εὐεργετῶν κεφάλαιον θὰ εἴπωμεν :

Αἱ μόναι εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦτο ἐνθυμίσεις εἶνε αἱ κάτωθι :

«Δαπάνη Ἀλεξάνδρου
οὐΖΙΓΟΣΙ Ἰω ! μαγαλέκα.

ἐπὶ κρεμαστῆς μικρᾶς εἰκόνας τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τοῦ τοίχου ἀριστερὰ καὶ πρὸ τῆς ἀριστερᾶς μικρᾶς εἰσόδου πρὸς τὸ Ἅγιον Βῆμα.

Ὁ Αἴος Ἰω ὁ πρόδρομος
αὐγε

εἰς μικρὰν εἰκόνα τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου.

Ἡ χρονολογία ταύτης, καίτοι μετὰ τὸ γ ὑπάρχει ἐν συνεχείᾳ ἐμὲ γραμμῆν, θὰ εἶνε τοῦ 1803.

ΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

Τὴν εὐσέβειαν τῶν κατοίκων τοῦ Δελβινακίου, ἐκτὸς τῆς πληθύος τῶν ἀνωτέρω Ἐκκλησιῶν, ἀποδεικνύει καὶ ἡ ὑπαρξίς ἀρκετῶν προσκυνημάτων, εἰς τὰς κατὰ τὸς πρὸς τὴν κωμόπολιν ταύτην εἰσόδους καὶ ἐξόδους. Τὰ σεβάσματα ταῦτα τοῦ λαοῦ, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ἰδιαίτερον ὄνομα «Εἰκονίσματα» ἢ «Κονίσματα» συνίστανται συνήθως ἀπὸ τετράγωνον στήλην, ὕψους δύο περίπου μέτρων, εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς ὁποίας ὑπάρχει κοίλωμα μετὰ θυρίδος, ὅπου ἐναποτίθενται μερικαὶ εἰκόνες, ἰδίως τῶν Ἀγίων ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁποίων τιμᾶται τὸ εἰκόνισμα, ἐνώπιον δὲ τῶν ὁποίων καίει κανδήλα καὶ κηρία.

Τὰ εἰκονίσματα ταῦτα ὁμοιάζουν, ὡς ἀκοίμητοι φρουροί, μικροσκοπικοὶ πύργοι καὶ σκοπιαὶ περιζώνουσαι τὰ φυσικὰ

τείχη τοῦ χωρίου. Τὰ εἰκονίσματα ταῦτα, ἔχουν νομίζομεν, ἄποιαν ἀναλογίαν πρὸς τοὺς βωμοὺς τῶν ἀρχαίων πρὸς τιμὴν τοῦ Τερμιέως ἢ Ὀρίου Διὸς καὶ πρὸς τοὺς Ἑρμᾶς τῶν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων « ὧν μιᾷ νυκτὶ οἱ πλεῖστοι περικόπησαν τὰ πρόσωπα » (1).

Εἰς τὴν Ἠπειρον ἡ παράδοσις ἀναβιβάζει τὸ στήσιμον αὐτὸ τῶν εἰκονισμάτων εἰς τὴν προτροπὴν τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ, ὅταν ὁ ἑλληνισμὸς ἠπειλεῖτο ἀπὸ ἐκμουσουλμανισμὸν πιεζόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τὰ στερούμενα ὄθην τότε ἱερέως, διδασκάλου ἢ Ἐκκλησίας χωρία διὰ νὰ κρατηθοῦν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἀπέκτων οὕτω μὲ τὸν ἀπλοῦν αὐτὸν τρόπον τῶν εἰκονισμάτων ἓνα θρησκευτικὸν σύμβολον, τὸ ὁποῖον τὰ συνεκράτει εἰς αὐτήν.

Ὡς πόροι τῶν εἰκονισμάτων τούτων χρησιμεύουν αἱ συνδρομαὶ τὰς ὁποίας οἱ διερχόμενοι ἐναποθέτουν πρὸ τῶν εἰκόνων ἢ ρίπτουν εἰς κυτίον τοποθετημένον πρὸς τοῦτο, καὶ οἱ ὁποῖοι πόροι χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν προμήθειαν τοῦ Ἐλαίου τῆς καιομένης ἐντὸς εἰκονίσματος κανδήλας. Ἀρκεταὶ ὅμως εἶναι αἱ οἰκογένειαι αἱ ὁποῖαι ἐξ ἰδίων πόρων καταβάλλουν τὰ ἐξοδα τῆς καλῆς συντηρήσεως ὠρισμένων εἰκονισμάτων.

Τὸ ἔθιμον τοῦτο, εἶνε ἐπιβίωσις τῶν Ἐφεστίων Θεῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους Θεοὺς οἱ ἐκχριστιανισθέντες ἠπειρῶται ἀντικατέστησαν μὲ τοὺς οἰκογενειακοὺς προστάτας Ἁγίους των. Εἰς τὸ Δελβινάκι πολλαὶ οἰκογένειαι ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ διατηροῦν τὸν προστάτην ἅγιόν των, τὸν Ἐφέστιον δ. λ. δ. Θεόν των. Ἡ οἰκογένεια οὕτω Γκόβελα ἔχει τὸν Ἁγιον Σπυρίδωνα. Κοσοῦφη καὶ Κάμτσου τὴν Μπολιάνιστα. Μπαδήμα τὸν Ἁγ. Ἀθανάσιον. Τσελεπῆ τὸν Προφ. Ἡλίαν. Μπαλίλη τὸν Ἁγ. Δημήτριον. Παπαδοπούλου καὶ Γέτα τὸν Ἁγιον Γεώργιον. Μανθοπούλου (Ματέλη) τὸν Ἁγ. Νικόλαον, (εἰκόνισμα), Μανδάλη τὸ ὁμώνυμον εἰκόνισμα. Χατζηνικολάου τὸν Ἁγιον Γρηγόριον. Σούλα τὸ ἐξωκκλ. τῆς Μεταμορφώσεως, Δόβα (Γούλη) τὸν Ἁγιον Μηνᾶν.

(1) Θουκιδίδης VI 27.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4^{ΟΝ}

Πνευματικὸν περιβάλλον τοῦ Δελβινακίου.—Ἱστορικὸν ἰδρύσεως Σχολῶν.—Διδακτικὸν προσωπικόν.—Λόγιοι καὶ ἐπιστήμονες Δελβινακίου.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν παιδείαν ὅμως τὸ Δελβινάκι διέπρεψε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ὅποτε σχολὴ μὲν ἦτο ὁ νάρθηξ τῆς Ἐκκλησίας, διδάσκαλος ὁ ἱερεὺς αὐτῆς, βιβλία τὰ «πινακίδια» ὅπου ἦτο γεγραμμένον τὸ ἀλφάβητον καὶ τὰ πρῶτα μαθήματα τοῦ ἀναγινώσκειν, ἢ «Ὀκτάηχος» ἢ «Φτωῆχι» «Χτωῆχι», «Στωῆθι», τὸ «Ὁρολόγιον», ἢ «Ρωλόϊ» καὶ τὸ «Ψαλτῆρι» ὁ μαθητὴς πρὶν ἢ προφέρει τὴν λέξιν «ἄλφα» ἔλεγε τὸ «Σταῦρε βοήθει μοι», ἠκολούθει δὲ τὸ ἀλφάβητον ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Ω, καὶ τοῦτο συνδυασμὸς τοῦ πρώτου καὶ τελευταίου γράμματος, εἶτα τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ προτελευταίου καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἦτοι α—ω, β—ψ, γ—χ...

Μετὰ τὴν οὕτω ἐκμάθησιν τοῦ ἀλφαβήτου, μετὰ τὸ «Φτωῆχι», «Χτωῆχι» τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν οἱ μαθηταί, ἀπεστήθιζον τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ, ἀπήγγελλον τὸν Ἀπόστολον, ἐνῶ οἱ μεγαλύτεροι ἔφερον μὲ ὑπερηφάνειαν τὸ Τριῶδιον ἢ τὸ Μεγα Ὁρολόγιον.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τῆς Ἠπείρου, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὅλοι οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ἠπειρωτικῆς ἱστορίας, περιώρισαν τὰς ἐρεῦνας των, μόνον εἰς τὰς σχολὰς τῶν Ἰωαννίνων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ἐνῶ τὸναντίον ἡ πνευματικὴ δράσις τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἐλάχιστα ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον των.

Πολλὰ τῶν σχολείων τῆς Ἠπείρου ἀγνοοῦνται καὶ δέονται μελέτης ἐπιμελῶν καὶ σπουδαίων ἀνδρῶν. Δυστυχῶς δὲν κατενοήθη ἀκόμη ὅτι ἡ ἐκζήτησις καὶ ἡ ἀνεύρεσις τῶν πνευματικῶν κέντρων τῆς Ἠπείρου ἐπὶ τουρκοκρατίας εἶνε ἔργον

σπουδαιότατον καὶ ὄχι ἐνὸς μόνου ἀνδρός, ἀλλὰ ὄλων τῶν δυναμένων νὰ προσφέρουν εἰς αὐτὸ τὴν συμβολὴν των.

Κατὰ τὸν συμπατριώτην μας ἱατροφιλόσοφον Κων. Ἡρ. Βασιάδην μεγάλην συμβολὴν εἰς τὴν ἔρευναν αὐτὴν ἠδύναντο νὰ προσφέρουν οἱ ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι «λόγω τοῦ ἀξιώματός των εἰς ἐλάμβανον τὴν εὐγενῆ καὶ ἐθνικὴν φροντίδα νὰ ἐρωτῶσι τὰς οἰκογενείας τῶν ἀποθνησκόντων λογίων ἀνδρῶν καὶ ἐπιστημόνων, ἐκτὸς τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἱερατικῶν αὐτῶν καθηκόντων καὶ περὶ τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τῶν πνευματικῶν ἐνασχολήσεων τῶν νεκρῶν, πλείστας θὰ εἴχομεν εἰδήσεις περὶ σχολείων καὶ διδασκάλων τῶν διαφόρων πόλεων τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ.»

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ θέμα μας, λέγομεν ὅτι τὸ περιβάλλον τοῦ Δελβινακίου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ πρὸ αὐτῆς ἀκόμη ἦτο, τόσο ἐκπαιδευτικῶς, ὅσον καὶ κοινωνικῶς, εἰς ἐπίπεδον ἀρκετὰ ὑψηλόν. Εἰς τὴν ἀπαλὴν καρδίαν τῶν παίδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνεπτύσσοντο τὰ πολυτιμότερα καὶ εὐγενέστερα αἰσθήματα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς πίστεως. Ἐὰν ὅθεν οἱ πρόγονοί μας δὲν ἀπέκτων ἐπιστημονικὰς καὶ θεωρητικὰς γνώσεις, ἐδιδάσκοντο ὅμως τὴν εὐσέβειαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα. Ἐγαλουχοῦντο εἰς τὴν πίστιν καὶ εἶχον πιστὸν φύλακα τὰς ἱερὰς βίβλους, τὰ δὲ δεινοπαθήματά των ἠλαττοῦντο οὕτω εἰς τὴν θρησκευτικὴν κατάνυξιν μετὰ τὴν ὁποίαν προσήρχοντο εἰς τοὺς ναοὺς καὶ εἰς τὴν εὐπείθειαν, σεμνότητα καὶ πραότητα τῶν ὁποίων μετεῖχον οἱ παιδευόμενοι.

Εἰς μίαν λοιπὸν ἐποχὴν ποῦ εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν ὀρίζοντα, ὅλης σχεδὸν τῆς τουρκοκρατημένης Ἑλλάδος ἐπεκράτει βαθύ σκοτός, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ παιδεία εὗρισκεν ἄσυλον εἰς τὰ μοναστήρια, εἰς τὴν Ἡπειρον δύο μόνον πνευματικοὶ φάροι ἐξέπεμπον τὰς εὐεργετικὰς των ἀκτίνας εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἐκεῖνο σκοτός. Αἱ σχολαὶ τοῦ Δελβινακίου καὶ τῆς Δροβιάνης.

Ἴδου τί ἔγραφε σχετικῶς ἡ Ἐκπαιδευτικὴ -Επιτροπὴ τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἡπειρ. Φιλεκπ. Συλλόγου εἰς ἔκθεσίν της τῆ 19 Μαΐου 1874 :

«Ἐξ ὄλων τῶν χωρίων τῆς Ἐπαρχίας Πωγωνίου ἐν προγενεστέροις χρόνοις ἡ Δροβιανὴ καὶ τὸ Δελβινάκιον ἐχρησίμευον ὡς πυρολαμπεῖς ἐστίαὶ διαθερμαίνουσαι τὴν παγετώδη τῆς περιοχῆς ταύτης ἀτμόσφαιραν καὶ φέγγουσαι ὡς λύχνος εἰς τὸ σκοτός τῆς ζοφεροῦς ἐκείνης νυκτὸς καὶ τὰ κυριώτερα τῆς πίστεως ἡμῶν διδάγματα

μεταδίδουσαι εἰς τὸν περιοίκους». (1)

Ὁ δὲ Λαμπρίδης γράφει ὅτι εἰς τὰς σχολὰς τοῦ Δελβινακίου «προσέτρεχον ὡς ἔλαφοι διψῶσαι καὶ ἐκ Σωπικῆς καὶ Σέλτσης καὶ Λυντζουρίας καὶ Βερατίου ἱκανοὶ μαθηταί». (2)

Τὰ σχολεῖα λοιπὸν τοῦ Δελβινακίου καὶ τῆς Δρόβιανης διέσωσαν, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, τὰ ἐναπολειφθέντα λείψανα τῆς πνευματικῆς μας κληρονομίας καὶ δὲν ἀφήκαν νὰ κοπῆ ἢ ἄλυσαι τῆς διαδοχῆς της, ἕως ὅτου εὐτυχέστεραι περιστάσεις ἤρχισαν νὰ ἀνακαλοῦν τὰς μούσας εἰς τὰς πρώτας των ἐστίας. Ἀπὸ τὰς σχολὰς ἐκείνας ἐπορεύθη πλειὰς ἀφανῶν ἀποστόλων τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία εἰς τοὺς μετέπειτα ἀγῶνας ἐπροτίμησε τὸν ἔνδοξον θάνατον ἀπὸ τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὴν σκλαβιά.

Μὲ τὰς σχολὰς τοῦ Δελβινακίου, τὰ πνευματικὰ πρωτεῖα ἐπὶ μακρὸν ἐκυριάρχουν εἰς τὸ στερέωμα καὶ πέραν τῶν συνόρων τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου.

*
**

Καὶ εἰς μὲν παλαιότεραν ἐποχὴν οἱ μαθηταὶ συνηθοῦντο εἰς τὸν Ταξιάρχην, διδασκόμενοι παρὰ τινος διδασκάλου ἐκ Δροβιάνης, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου δυστυχῶς δὲν μᾶς διέσωσεν ὁ Γαζῆς. Μετέπειτα καὶ μέχρι τοῦ 1830, ὡς Σχολὴ τῆς Κοινότητος Δελβινακίου ἐχρησίμευσε τὸ οἶκημα ἔνθα νῦν τὸ Δημόσιον Ταμεῖον Πωγωνίου, τὸ ἐπὶ τουρκοκρατίας «κονάκι», τὸν πλάτανον τοῦ ὁποίου ἐφύτευσεν ὁ ἐν αὐτῷ διδάξας ἱερομόναχος Κωνσταντῖνος Φλέντος. Ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τοῦ 1875 ὡς συχνὰ ἐχρησίμευσε ἡ οἰκία τῶν ἀδελφῶν Ἰωάννου καὶ Ζαφειρῆ Οἰκονόμου δωρηθεῖσα εἰς τὴν Κοινότητα καὶ διασκευασθεῖσα καταλλήλως. (3) Τὴν μεταφορὰν τῆς Σχολῆς εἰς τὸ νέον τοῦτο οἶκημα ἐχαρακτήρισεν ὁ Γαζῆς, διδάσκαλος τότε ἐν Δελβινακίῳ ὡς «*προᾶξιν θεάρεστον*» διὰ τῆς ὁποίας οἱ Δελβινακιῶται ἔδειξαν «*εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ συμπατριώτας, ὅτι οὔτε βάσανα, οὔτε δυστυχία ἠμπόρεσαν νὰ καταδα-*

1) Ἐπετηρὶς Ἡπειρ. Φιλεκπ. Συλλ. Κων/λεως 1873—74 σ. 133, 135 καὶ 186. Τρ. Εὐαγγελίδη : Ἐνθ' ἄν. Α. 190. Ὁ Π. Καρολίδης γράφει ἐπὶ πλέον εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος σ. 556 : «*Ἀργυροκάστρον, Δέλβινον, Δελβινάκι, Δρόβιανη εἶχον κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἀκμαζούσας σχολὰς*».

2) Πωγωνιακὰ σελ. 46. Τὸ 1893 μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Δελβινακίου μνημονεύεται καὶ Ὁθωμανός τις ἀπὸ τὴν Κολώνιαν.

3) Λαμπρίδου : Περί τῶν ἐν Ἡπείρῳ Ἀγαθοεργημάτων σ. 215-219.

μάσουν τὰ μεγάλα φρονήματά των καὶ τὴν γενναιοψυχίαν των».(¹)

Ἄπο τοῦ 1875 αἱ σχολαὶ μετεφέρθησαν εἰς τὸ πρωτοβουλία τοῦ μεγάλου τέκνου τοῦ Δελβινακίου Κωνστ. Ἡροκλ. Βασιάδου καὶ τῆ συνδρομῇ τῶν φιλομούσων συμπατριωτῶν του καὶ τῶν διαφόρων κληροδοτημάτων ἀνεγερθὲν μέγαρον.

Προσέφερον δὲ διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου τῶν μουσῶν τεμένους, οἱ μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει Δελβινακιῶται Λιρ. Ὁθ. χρ. 492^{1/2}, οἱ ἐν Ἀθήναις, ἐλάχιστοι τότε, Δρχ. 1910, οἱ ἐν Βεσσαραβία 2400 ρούβλια καὶ οἱ ἐν Δελβινακίῳ Λ. Ὁθ. χρ. 83.(²)

Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δωρητῶν τούτων εὐρίσκεται, ὁ πάντοτε πρωτοστατῶν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας, ὁ ἐπὶ τεσσαρακοταετίαν ὀλόκληρον μεσουρανήσας εἰς τὸ πνευματικὸν στρέωμα τοῦ ἀλυτρώτου ἑλληνισμοῦ, ἰατροφιλόσοφος Δελβινακιώτης Κωνστ. Ἡροκλ. Βασιάδης προσφέρας διὰ τὸν εὐγενῆ αὐτὸν σκοπὸν Λιρ. Ὁθ. χρ. 50.

Τὴν πατριωτικὴν αὐτὴν χειρονομίαν τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς ἠκολούθησαν καὶ οἱ λοιποὶ Δελβινακιῶται, προσφέροντες διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τὰ κάτωθι ποσὰ εἰς Λιρ. Ὁθ. χρ. :

Λουκ. Ντόβας 42.50, Ι. Βούρης 40, Ἀδελφοὶ Κιτσούλη 30, Ν. Δουρβούφης, Χρῆστος καὶ ἐξάδελφοι Μερτσάρη καὶ Δ. Βουκαλᾶς ἀνὰ 25, Ἰ. Λάμπρου 20, Ἀδελ. Γκιώκα 15, Δ. Ντίκος, Ἀδελ. Ἀλέξη, Ἀδελ. Σούλα, Ν. Βασαγεώργης, Ἀδελ. Μπάσιου, Ι.Π.Χ. Τσιαγγούλης, Ἀδελ. Τσιοκῶνα καὶ Σ. Μπήμας ἀνὰ 10, Κ. Γκόβολος καὶ Β. Πετσαλῆς ἀνὰ 6. Π. Μούτσιος, Ι. Ντόστης, Κ. Γκάνιος, Ι. Γιαννόπουλος, Μ. Καστέρης, Ν. Μπρέσιουρας, Ι. Μανολέκας, Ν. Μπαλίλης, Α. Ἰακώβου, Γ. Σιάπικας, Α. Μάγκας, Ἀδελ. Πάνου Μωραΐτη, Ἀδελ. Γ. Μπουσάκη, Γ. Ντόβας καὶ Κωνστ. καὶ υἱοὶ Κούλια ἀνὰ 5.

Ἐν Ἀθήναις εἰς Δρχ. χρυσᾶς οἱ ἀειμνηστοὶ : Ἀντώνιος Γ. Δρχ. 200, Εὐστρ. Δόστης, Ι. Δάλλας, Γ. Κουτζούκης καὶ Δ. Ι. Κανίνης ἀνὰ 150, Κ. Σουρβάλης 100.

Ἐν Δελβινακίῳ εἰς Λιρ. Ὁθ. χρυσᾶς οἱ ἀειμνηστοὶ : Π.Χ.Δ. Ἰακώβου καὶ Γ. Λάμπρος ἀνὰ 10, Π. Δάλλας 8, Κ.

1) Γαζῆ : Λόγοι (Τὸ ἄλλοτε «ἀμελικὸ» ἔνθα νῦν ἡ κοινοτικὴ ἀγορά, θὰ ἐγίνετο σχολεῖον πρῶτον θεμελιωθὲν ὑπὸ τοῦ Γαζῆ, ἐγκατελείφθη ὁμως ἡμιτελὲς λόγῳ τῶν γεγονότων τῆς Ἐπαναστάσεως).

2) Λαμπρίδου : ἔνθ' ἄνωτ. τόμ. Α σελ. 155 καὶ Ἐπετηρὶς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἡπειρ. Φιλεκπ. Συλλόγου ἔτος Α σ. 67.

Κόμητζος, Ν. Βάϊας, Ε. Κερράς, Ν. Τζήμας και Β. Μούτσιος ανά 5.

Ἐν Ρωσσίᾳ τέλος εἰς ρούβλια χάρτ. οἱ ἀειμνηστοὶ :

Εὐστρ. Δάλλας 1000, Ἰωάννης Ζιάγκας καὶ Ν. Νικόπλος ἀνά 500 καὶ Ι. Π. Τσιαγγούλης 400 καὶ ἄλλοι διάφορα μικρότερα ποσά.

Τὰ ποσὰ αὐτὰ συνεπληρώθησαν μὲ ἐτέρας 200 Λίρ. Ὅθ ἀπὸ ἐκποίησησιν ἀκινήτων τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ μεγαλοπρεπὲς ὁμῶς τοῦτο κτίριον τῶν σχολῶν Δελβινακίου ἔχει καὶ τὸ κάτωθι προφητικὸν ἀνέκδοτον τοῦ ἀειμνήστου Βασιάδου.

Ὅταν τὸ 1870 εἰς συμπόσιον Δελβινακιωτῶν εἰς Βαίκο τοῦ Βοσπόρου πρὸς συλλογὴν τῶν ἀνωτέρω ἐράνων, ἡ ἐπιτροπὴ παρουσίασεν εἰς τὸν Βασιάδην, τὰ σχέδια τοῦ νέου κτιρίου, τὰ ὅποια εὐρίσκουσα αὕτη ὑπερμεγέθη καὶ πολυδάπανα, ἐζήτησε τὴν ἐπὶ τούτου γνώμην τοῦ σοφοῦ συμπατριώτου τῆς, ὁ Βασιάδης ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως εἶπε τὰ κάτωθι :

« Ἄς γίνῃ, ὡς ἔχει ἐφάμιλλον τῆς φιλοπατρίας ἡμῶν. Ἴσως μίαν ἡμέραν στεγάζῃ τὰς ἑλληνικὰς ἀρχαί. »

Ἡ προφητεία αὕτη τοῦ ἀειμνήστου Βασιάδη ἐπηλήθευε μετὰ τεσσαρακονταετίαν, διότι ὄντως αἱ ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου, στεγάζονται ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως, εἰς τὸ κατὰ τὸ 1881 ἀποπερατωθὲν σχολικὸν μέγαρον.

Τὴν 5 Μαΐου 1940 τέλος, ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ νέου σχολικοῦ κτιρίου, προϋπολογισμοῦ τότε δύο ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἐπὶ γηπέδου παραχωρηθέντος, εἰς τὴν Κοινότητα, παρὰ τοῦ φιλοπάτριδος Δελβινακιώτου Νικολ. Α. Μάγκου. Τὴν ἐξόφλησιν τοῦ συναφθέντος διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κτιρίου δαδείου, ἀνέλαβε τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον, διὰ τῆς ἐγγραφῆς ἀπὸ τῆς χρήσεως 1940—41, εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους καὶ μέχρις ἐξοφλήσεως δρχ. 60000 ἑτησίως ὡς ἐπιχορήγησιν πρὸς τὸ Ταμεῖον Ἀνεγέρσεως Διδακτηρίων Κοινότητος Δελβινακίου¹⁾. Ἡ ἀποπεράτωσις ὁμῶς τοῦ νέου σχολικοῦ μεγάρου ἐσταμάτησε συνεπείᾳ τοῦ πολέμου 1940.

Εἰς τοὺς φιλομούσους ὁμῶς καὶ φιλοπάτριδας Δελβινακιώτας, ἡ ἀνέγερσις τὸ 1875 τοῦ σχολικοῦ μεγάρου δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν στεγασιν ἀπλῶς ἑνὸς ἑλληνοδιδασκτικοῦ σχολείου, ὅπως ἔλεγον τότε, ἀλλὰ εἰς τὴν σὺν τῷ χρόνῳ προαγωγὴν του

1) Ἐφ. Κυβ. τ. Α ἀρ. 133 τῆς 23 Ἀπριλίου 1940.

είς Γυμνάσιον, είς τὸ ὁποῖον λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς κεντρικῆς θέσεως τῆς χώρας, θὰ ἐφοίτων καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν πέριξ χωρίων καὶ τῆς ἐπαρχίας Δρυϊνουπόλεως.

Ἀπὸ τὴν ἴδρυσιν Γυμνασίου εἰς Δελβινάκιον, ἀντὶ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς Ἰωάννινα, τὰ ὁποῖα μόνον τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ εἶχον γυμνάσιον, ὅταν οἱ πόροι τὸ ἐπιτρέψωσιν, ἔγραφον τὸ 1879 οἱ ἐν Ἀθήναις πληρεξούσιοι τῆς Κοινότητος ἀείμνηστοι Ἄντ. Γεωργίου καὶ Εὐστρ. Δόστης, ἡ κοινότης ὅχι μόνον δὲν ἔχει νὰ ζημιωθῇ «ἀλλὰ καὶ θὰ τιμᾶται ὡς ἔχουσα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τὰ δευτερεῖα τῶν Ἰωαννίνων.»

Προέτοινον μάλιστα οὗτοι «νὰ ἰδρυνθῇ καὶ ἰδιαίτερον Παρθεναγωγεῖον ἵνα φοιτῶσι τὰ κοράσια τῆς Πατρίδος καὶ τῶν πέριξ χωρίων μὴ δυναμένων νὰ ἔχωσι Παρθεναγωγεῖα. Τοιούτῳ δὲ τρόπῳ καὶ ἡ πατρίς θὰ τιμᾶται καὶ ἐκπληροῦται καὶ ὁ ἀληθῆς σκοπὸς τῶν κληροδοτημάτων τῶν ἀοιδίμων κληροδοτῶν αὐτῆς.»⁽¹⁾

Οὕτω πράγματι καὶ ἐγένετο. Εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν μέγαρον Δελβινακίου, τὸ μὲν ἡμισυ τῆς Β πλευρᾶς ἐχρησίμευεν ὡς Παρθεναγωγεῖον, τὸ δὲ τῆς Ν τοιαύτης ὡς Ἀρρεναγωγεῖον, οὐδεμίαν ἐπικοινωνίαν μεταξύ των ἔχοντα.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωση τοῦ νέου σχολικοῦ μεγάρου, καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν κατασίγαωσιν τῶν παθῶν, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, ἡ Κοινότης Δελβινακίου, σύμφωνα μὲ τὸ ἐκπονηθὲν παρὰ τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου ἐκπαιδευτικὸν πρόγραμμα, συνελθοῦσα τὴν 30 Ἰαν. 1900 εἰς Γεν. Συν. προήγαγεν τὰς σχολὰς ἀπὸ 1 Σεπτ. τοῦ ἰδίου ἔτους, εἰς ἑπτατάξιον πλήρη Ἀστικήν Σχολήν⁽²⁾. Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν νέων δαπανῶν τῆς προαγωγῆς ταύτης τῶν Σχολῶν, ἐκτὸς τῆς ἐν Δελβινακίῳ «Ἐφοροεπιτροπῆς τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Σχολείων» συνεστήθη καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν τοιαύτη ἀπὸ τοὺς ἀειμνήστους Δελβινακιώτας Ἰωάννην Γκιώχαν, Παναγ. Μερτσάρην, Εὐστρ. Ἀλέξη, Δημ. Ν. Ἰακώβου καὶ Βασίλ. Μάγγαν, ἡ ὁποῖα ὑπὸ ὄνομα «Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ Δελβινακίου ἐν Κων-

(1) Ι. Βούρη: Ἐξηγηματικοὶ λογαριασμοί... σ. 113. Ἐπιστολὴ 7 Δεκεμβρίου 1879. Ὁ Βούρης εἶχε συζευχθῆ τὴν πρώτην ἐξαδέλφην τοῦ πολιτευομένου Γ. Φιλαρέτου, Εὐανθίαν Οἰκονομίδου, ἡ ὁποῖα τὸ 1875 φέρεται ὡς δωρήτρια δρχ. 5000 διὰ τὴν ἴδρυσιν Παρθεναγωγείου εἰς Δελβινάκιον, εἰς ἀπόστασιν ὅμως τοῦ Ἀρρεναγωγείου ἵνα μὴ «τὰ κοράσια συναγελάζωνται μὲ τὰ ἄρρενα τέκνα, τὰ ὁποῖα εἶναι πάντοτε ἐλευθεροστομώτερα».

(2) Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αἱ σχολαὶ Δελβινακίου περιελάμβανον τριτάξιον δημοτικὴν καὶ διτάξιον ἀστικήν.

σταντινουπόλει» σκοπόν είχε τὴν ἐξεύρεσιν πόρων διὰ τὴν ὄσον ἔνεστι τελείαν λειτουργίαν τῆς ἰδρυθησομένης πλήρους Ἀστικῆς Σχολῆς».

Διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον ἐπὶ πλέον λειτουργίαν τῶν Σχολῶν ὑπὸ τὴν νέαν μορφήν των, ἡ ἐν Δελβινακίῳ Ἐφοροεπιτροπὴ ἀνελάμβανε, δι' ἀποφάσεως τῆς Γεν. Συνελ. τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος, τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς, ἀνερχομένων τότε ἑτησίως εἰς 350 Λίρ. Τ. Χρ., αἱ 300 διατίθενται διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Σχολῶν, βάσει δὲ τῆς κατανομῆς τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης θὰ συνετάσσοντο τὰ συμβόλαια τῶν διδασκάλων τῶν Σχολῶν,

Μέχρι τοῦ 1812, ἤτοι τῆς καταστροφῆς τῆς Μόσχας ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου, αἱ σχολαὶ τοῦ Δελβινακίου συνετηροῦντο ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ Ἰωάννου Παλαιόβη τοῦ ἐπικληθέντος Μερμήγκη, τὸ γένος Ζερμπάτη, μιᾶς τῶν πολυαριθμοτέρων οἰκογενειῶν τοῦ Δελβινακίου. Ὁ φιλόκοιτος ἐκεῖνος Δελβινακιώτης εὐδοκιμήσας ἐργαζόμενος εἰς Μόσχαν τὸ 1792, καὶ ἀποβλέπων εἰς τὴν πνευματικὴν προαγωγὴν τῆς πατρίδος του καὶ τὴν ἠθικὴν διαπαιδαγώγησίν της, ὡς πρῶτιστον καθῆκον τῆς εὐπορίας του ἔθετε τὴν ἀποστολὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Δελβινακίου διαφόρων ἀφιερωμάτων, ἤτοι ἀμφίων, εἰκόνων καὶ ἱερῶν σκευῶν.¹⁾

Ὁ Παλαιόβης ἢ Μερμήγκης εἶχεν ἀποφασίσει νὰ κτίσῃ εἰς τὸ Δελβινάκι καὶ Σχολεῖον ἐπιχορηγούμενον παρ' αὐτοῦ μὲ ἀρκετὰ εἰσοδήματα. Ὁ μεσολαβήσας ὁμως θάνατός του, δὲν ἐπέτρεψε δυστυχῶς τὴν πραγματοποίησιν τῆς τελευταίας ταύτης ἐπιθυμίας τοῦ ἐνθουσιώδους Δελβινακιώτου. Τὸν πατριωτικόν του ὁμως ἐκείνον πόθον ἐξεπλήρωσεν, ἐν συνεχείᾳ, ὁ γαμβρὸς του Νικόλαος Ντόκος, Ζερμπάτης καὶ αὐτὸς τὸ γένος, τὸ 1809, ἔτος ἰδρύσεως ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς Δελβινάκιον. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐστάλη εἰς Δελβινάκιον, ὡς διευθυντῆς τῶν σχολῶν, παρὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ν. Ντόκου, Νικ-

1) Εἰς τὸν γυναικωνίτην τῆς κεντρικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ἐξωκκλησίον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, σώζεται, ὡς εἶδομεν, εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, μὲ τὴν κάτωθι ἐπιγραφὴν :

«1792 θαλάνη Ἐδοστρατίου Ντελάρη καὶ Ἰωάννου ΠΑΛΙΩΒΗ ἐν τῇ Βασιλικῇ Μόσχᾳ τῆς Ρωσσίας».

Ντέμη, Ἰωάνν. Δούρη καὶ λοιπῶν Δελβινακιωτῶν, ὁ ἀπόφοιτος τῆς ἐν Ξηροκρήνη (Κουρού-τσεσμέ) Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, ἱερομόναχος Δελβινακιώτης Κωνστάντινος Σπ. Γκιώνης (Φλέντος).

Ἐκτὸς ὅμως τῶν εἰσοδημάτων τοῦ Μερμήγκη, αἱ σχολαὶ Δελβινακίου, συνετηροῦντο καὶ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ Ἰωάννου Δελάρη ἐκ Μόσχας. Οἱ Δελβινακιῶται ὅθεν Παλαιόβης καὶ Δελάρης, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς οἱ πρῶτοι θεμελιωταὶ τῶν συγχρόνων σχολῶν τοῦ Δελβινακίου.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως τῆς Μόσχας, οἱ διδάσκαλοι τῶν σχολῶν ἐπληρῶνοντο ἐκ τῶν πλεονασμάτων τῶν εἰσοδημάτων τῶν Μοναστηρίων καὶ ἀργότερον ἐκ τῶν δωρεῶν «λάσα» (1), τὰς ὁποίας διὰ διαθηκῶν ἄφηνον οἱ ἐν Βεσσαραβία ἰδίως ἀποθνήσκοντες Δελβινακιῶται.

Μεταναστεύοντες πράγματι οὗτοι πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, εἴτε ὡς καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἄλῃ πασᾶ, εἴτε πρὸς πορισμόν, εἰς Ρουμανίαν, Βεσσαραβίαν καὶ Ρωσίαν καὶ κατωρθόνοντες διὰ τῆς ἐργασίας των, τῆς εὐφυΐας καὶ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ των πνεύματος νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς τὰ ξένα ἐπίζηλον κοινωνικὴν θέσιν, οὐδέποτε ἐλησμόνουν τὴν μακρυνὴν των πατρίδα. Εἰς τὴν καρδίαν των ἕνας καὶ μόνος στοχασμὸς ἐπεκράτει. Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη καὶ ἡ περὶ αὐτὴν φροντίς.

Καὶ εἶναι ἀρκετοὶ ὅσον καὶ σημαντικοί, οἱ εὐεργέται ποὺ προῆλθον ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν αὐτὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου, ὡς θὰ ἀναφέρομεν κατωτέρω εἰς εἰδικὸν κεφάλαιον.

*
**

Δίκαιον ἢ μᾶλλον καθῆκον εὐγνωμοσύνης νομίζομεν νὰ μὴ παρέλθωμεν ἀμνημόνευτα τὰ ὀνόματα τῶν διδασκάλων τῶν σχολῶν τῆς ἱστορικῆς κωμοπόλεως, ἀρκετοὶ τῶν ὁποίων ἦσαν πολυετοῦς πείρας καὶ δεδοκιμασμένης ἰκανότητος καὶ κάτοχοι πτυχίου ἀνεγνωρισμένων σχολῶν.

Μεταξὺ τούτων ἀναφέρομεν, τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα ἱερομόναχον Κωνστάντιον Σπύρου Φλέντον ἢ Γκιώνην, ὁ

(1) Ταμεῖον κοινοτικόν, μὲ εἰδικὸν ὄργανισμόν, ὅπου κατετίθεντο ὅλαι αἱ δωρεαί, τὰ κληροδοτήματα καὶ τὰ εἰσοδήματα τῶν Ἐκκλησιῶν τὰ προωρισμένα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν.

ὁποῖος δαπάναις τῶν Δελβινακιωτῶν Νικολάου Ντόκου, Νικ. Ντέμη καὶ Ἰωάννου Δούρη, ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Ξηροκρήνη (Κουροῦ Τσεσμὲ) τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μεγ. τοῦ Γεν. Σχολὴν καὶ ἦτο κάτοχος τῆς Λατινικῆς, Τουρκικῆς, Γαλλικῆς καὶ Ἰταλικῆς καὶ διδάσκαλος τοῦ Γαζῆ. Ὁ τελευταῖος οὗτος εἰς τὸν ἐπικήδειον τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε, κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ Φλέντου, τὸν ἀπεκάλει «*ὑπομονητικόν, ἀνδρεῖον κατὰ τὴν ψυχὴν, καύχημα τῆς πατρίδος καὶ στύλον τῆς Ἐκκλησίας μας*».

Ὁ Φλέντος ἐστάλη ὡς εἶδομεν εἰς Δελβινάκιον, ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ντόκου εἰς ἐκτέλεσιν παλαιᾶς ἐπιθυμίας τοῦ πενθεροῦ του Ἰωάννου Μερμήγκη, ἐδίδαξε δὲ ἀπὸ τοῦ 1809 μέχρι τοῦ θανάτου του 1825, ἀντὶ γρόσ. 600 καὶ διατροφῆς «*φάκνας*» πού τοῦ ἐχορήγει ἡ μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίου. ⁽¹⁾

Σχετικῶς μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Φλέντου ἴδου τί γράφει ὁ Λαμπρίδης.

«*Ἀπὸ τοῦ νάρθηκος τῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Ἐκκλησίας διὰ τοῦ διδασκάλου καὶ Ἱερομονάχου Κωνσταντίνου Φλέντου (1816—1825) τὸ Δελβινάκιον ἐξέπεμπεν ἐφ' ἅπαν τὸ τμήμα τὰς θερμογόνους αὐτοῦ ἀκτῖνας.*»

Σημειώσωμεν ὅτι ὅταν ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς ἐπεσκέφθη τὸ Δελβινάκι, κατὰ τὴν τρίτην του περιοδείαν καὶ ἐκήρυξε πρὸ τῆς κυρίας εἰσόδου τῆς Κεντρ. Ἐκκλησίας, κρατῶν πρόχειρον σταυρόν, ἐφιλοξενηθῆ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς τὴν οἰκίαν Φλέντου, ὅπου ὁ Ἱερομόναχος Κωνστάντιος, προσέφερε, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, φιλοξενίαν εἰς ὄλους τοὺς ἱερωμένους ἐπισκέπτας τοῦ Δελβινακίου.

Γεώργιος Γαζῆς. Μαθητὴς τοῦ προηγουμένου, διδάσκαλος τοῦ Ἡροκλ. Βασιάδη, καὶ πρῶτος βιογράφος τοῦ Καραϊσκάκη καὶ Μπότσαρη (Αἴγινα 1828) καὶ συνθέτης τοῦ γνωστοῦ «*Τροπαίου Δελβινακίου*», ἐδίδαξεν εἰς τὸ Δελβινάκι ἐπὶ τριετίαν 1830—1833, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Φλέντου 1826 μέχρι τοῦ 1830, αἱ σχολαὶ τοῦ Δελβινακίου ἔμειναν κλεισταί, ἐξ αἰτίας τοῦ ὑπερόγκου, κοινοτικοῦ χρέους «*μουκαντέμ-μπόρτζ*», ὡς κατωτέρω θὰ εἴπωμεν. Ὁ Γαζῆς ἦτο ἀπόφοιτος τοῦ «*Αὐθεντικοῦ*» σχολείου τοῦ Ἰασίου καὶ τοῦ Γυμνασίου τοῦ

(1) Λαμπρίδης : Πάγωνιακὰ σ. 46. Τρ. Εὐαγγελίδης : Ἐνθ. ἀν. Τ. Α. σ. 190. Μ. Παρανίκα : Σχεδιάσμα... σ. 78. Ὁ Ἱερομόναχος Φλέντος πρὸ τῆς χειροτονίας του ἔφερε τὸ ὄνομα Κυριακός.

Βουκουρεστίου, διευθυνομένου τότε υπό τοῦ «Ἀρχιδασκάλου» Νεόφ. Δούκα, τὸν ὁποῖον καλεῖ «πατέρα τῆς εὐζωίας» του.

Ἐκτός τοῦ Δελβινακίου ὁ Γαζῆς ἐδίδαξεν ἐπί πλέον εἰς Ἀργυρόκαστρον (1833), Μεσολόγγι (1837), Ἀμφισσαν (1840) καὶ τέλος εἰς Λαμίαν ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1855.

Ὡς διδάσκαλος ὁ Γαζῆς ἦτο «ἐκ τῶν ἀρίστων» κατὰ τὸν Τρ. Εὐαγγελίδην, χάρις εἰς τὴν παράδοσιν, βάσιμος καὶ εὐμέθοδος εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, φροντίζων ὅπως μὲ τὴν διδασκαλίαν του ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς του φρονήματα εὐσεβείας, δικαιοσύνης καὶ πατριωτισμοῦ.

Ὁ Γαζῆς ἦτο ἀπὸ τοὺς πολυγραφοτέρους ἄνδρας τῆς ἐπαχῆς του. Ἐκτός τῶν ἀνεκδότων ἔργων ποὺ ἀναγράφομεν εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ παρόντος, κατέλιπε καὶ τὰ κάτωθι χειρόγραφα:

α) «Ἰδεολογία τῶν Ὀκτῶ μερῶν τοῦ Λόγου» Δελβινάκιον Αὐγούστος 1833.

β) «Συντακτικόν» Ἀργυρόκαστρον Ἰούλιος 1833.

γ) «Ἐτυμολογικόν τῆς Ἑλληνικῆς Γλῶσσης» Μεσολόγγιον 20 Δεκεμβρίου 1845.

δ) «Ἱερὰ περιήγησις ἢ ἐν ταῖς Μελέταις τῶν θείων καὶ ἱερῶν Γραφῶν» Μεσολόγγιον 1848.

ε) «Ἀπομνημονεύματα ἀφορῶντα τὸν Γ. Βαρνακιώτην» μέρος τῶν ὁποίων δημοσίευσεν ὁ υἱὸς τοῦ Γαζῆ Χρήστος (ἰατρός) εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἀντιστοίχου Κάρπου Παπαδοπούλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀγάπη κατὰ Βαρνακιώτην καὶ ἀνάκτησις τοῦ Μεσολογγίου» Μεσολόγγιον 1861.

Ὁ Γαζῆς ὅμως ἔχει καὶ πολεμικὴν δρᾶσιν διὰ τὴν ὁποίαν δύναται νὰ καυχᾶται τὸ Δελβινάκι καὶ τὴν ὁποίαν θὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

Τὸν Γαζῆν διεδέχθη ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ὁ Ἀναστάσιος Ντόκος, ἀπὸ Δολιανὰ ὁ ὑπογράφων «ἰατροδιδάσκαλος».

Τὸ 1838 ὡς διδάσκαλον τοῦ Δελβινακίου εὐρίσκομεν τὸν Χαρ. Ἀναστασιάδην. Μετέπειτα τὸν Κωνσταντῖνον Ζαμπανίδην καὶ Κωνσταντῖνον Βαρτζώκαν (1823–1909) υἱὸν τοῦ γραμματέως τοῦ Οἴκου, Πατριαρχείου Ἰωάννου Βαρζώκα ἀπὸ Καπέσοβον τοῦ Ζαγορίου. Ὁ Κωνστ. Βαρζώκας ἀπόφοιτος τῆς Ζωσιμαίας ἦτο ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία, κάτοχος τῆς Γαλλικῆς

καί σημαντικῆς βιβλιοθήκης σωζομένης καί σήμερον εἰς τὸ Καπέσοβον (1).

Τὸ 1853—56 ὡς δημοδιδάσκαλος τῶν σχολῶν Δελβινακίου, μνημονεύεται ὁ Δελβινακιώτης **Κωνσταντῖνος Ν. Μανδάλης** ὁ ὁποῖος τὸ μὲν 1853 ἀντὶ μισθοῦ ἐλάμβανεν ὡς ἔξοδα διατροφῆς γρόσια 137.20, τὸ δὲ 1856 γρόσια 182.20 καὶ 180 ὀκάδας σίτου.

Δημήτριος Οἰκονόμου ἐκ Δελβινακίου, πατὴρ τοῦ συγχρόνου τῆς παρελθούσης γενεᾶς Μάρκου Οἰκονόμου.

Κωνσταντῖνος "Εξάρχος (1838—1913) ἐκ Δελβινακίου πτυχιούχος τοῦ Βαρβακείου Ἀθηνῶν. Ὁ "Εξάρχος ἐπρόκειτο νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν, ἐγγραφεὶς πρὸς τοῦτο εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Διέκοψεν ὅμως τὰς σπουδὰς του μετὰ ἐξάμηνον, λόγῳ θανάτου τοῦ πατρὸς του. Ὁ "Εξάρχος ἐδίδαξε προηγουμένως εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὸ Δελβινάκιον ἐδίδαξεν ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος τὸ 1879—1910, ἀπὸ δὲ τοῦ 1902—1910 ὡς δημοδιδάσκαλος καὶ τοῦ Παρθεναγωγείου. Τὸ 1910—11 ὡς διευθυντὴς τοῦ Ἀρρεναγωγείου καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος.

Ἄρ. Ἀδαμίδης (ἰατρός) ἀπὸ Φραγκάδες τοῦ Ζαγορίου. Προσελήφθη τὸ 1880—81 εἰς προσωρινὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Κ. Ἐξάρχου εὐρισκομένου τότε εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν κληροδοτημάτων. Ὁ Ἀδαμίδης ὅμως οὐδέποτε ἐδίδαξε προφασισθεὶς ἔλλειψιν χρόνου. Οὗτος εἶχε προσληφθῆ εἰς τὸ Δελβινάκιον κυρίως ὡς ἰατρός, ἵνα προσφέρῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς δωρεὰν τὴν ἰατρικὴν του περίθαλψιν. Ἡ Κοινότης ὅμως ἠκύρωσε τὸ συμβόλαιον διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ Ἀδαμίδης ἔστερεῖτο πτυχίου ἰατροῦ καὶ ἦτο αὐτοδίδακτος κομπογιαννίτης (2).

1) Ὁ Βαρζώκας ἐδίδαξεν ἐπὶ πλέον εἰς πολλὰ χωρία τοῦ Ζαγορίου, εἰς τὴν Σμύρνην, Διδυμότειχον, Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπὶ δεκαετίαν διευθυντὴς διδακτηρίου Ξάνθης, οἱ πρόκριτοι τῆς ὁποίας κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του προσέφερον καλλιτεχνικὸν εὐχαριστήριον γράμμα, σωζόμενον καί σήμερον ὡς οἰκογενειακὸν κειμήλιον.

2) Ἀντ' αὐτοῦ διωρίσθη τότε ὡς ἰατρός ὁ Λουκᾶς Δημάρατος ἐκ Βούρμπιανης τῆς Κονίτισης. Ὡς κοινοτικὸς ἰατρός εἶχε προταθῆ τότε καὶ ὁ μετέπειτα μέγας εὐεργέτης τῆς Κοινότητος Νικόλαος Δηλιγιάννης, τὸν ὁποῖον ὅμως δὲν ἐδέχθησαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Δελβινακιῶται.

Εὐστράτιος Ἀλέξης (1918) ἐκ Δελβινακίου, πτυχιούχος τῆς Ζωσιμαίας, ὁ μετέπειτα ἰδρυτὴς τοῦ γνωστοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τραπεζικοῦ οἴκου «Ἀλέξης καὶ Ἰακωβίδης». Ὁ Ε. Ἀλέξης ἐδίδαξεν ὡς δημοδιδάσκαλος τὸ 1882 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐπ' ἀδελφῆ γαμβροῦ του Κ. Ἐξάρχου εὐρισκομένου τότε εἰς Ἀθήνας.

Ν. Ἀναγνωστόπουλος ἐξ Ἀταλάντης, πτυχιούχος διδασκαλείου Ἀθηνῶν, τῆ συστάσει τοῦ Κ. Ἐξάρχου καὶ **Κ. Παπαδημητρίου** ἢ **Παπαδημητριάδης** ἐκ Σωπικῆς (Β. Ἡπείρου) τῆ συστάσει τοῦ τότε διευθυντοῦ τῶν Κεστορατείων Διδασκαλείων ἀειμνήστου Ἀλεξ. Ζαμαρία πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποταθῆ ἢ Ἐφοροεπιτροπῆ τῶν Σχολῶν. Ἀμφότεροι προσελήφθησαν ὡς δημοδιδάσκαλοι τὸ 1882—1885 μὲ κατοικίαν καὶ καυσόξυλα δωρεάν.

Παναγιώτης Οἰκονόμου πατὴρ τοῦ Δελβινακιώτου ποιητοῦ Ἰωάννου Οἰκονόμου πού ἀναφέρομεν κατωτέρω.

Δημήτριος Τσιαγκούλης ἐκ Δελβινακίου, διαδεχθεὶς ὡς δημοδιδάσκαλος τὸν Ε. Ἀλέξη, τὸν ὁποῖον ἡ ἀντίπαλος τοῦ Ἐξάρχου μερίς ἔπαυσε τὸ ἐπόμενον ἔτος τοῦ διορισμοῦ του.

Δημήτριος Λεοντόπουλος (1865—) ἐκ Σωπικῆς πτυχιούχος τῶν Κεστορατείων Διδασκαλείων. Ὁ κ. Λεοντόπουλος, ὑπομονητικὸς, μειλίχιος καὶ εὐμέθοδος εἰς τὴν διδασκαλίαν του, ἐδίδαξεν ὡς δημοδιδάσκαλος τὸ 1887—1902 καὶ 1908—1914.

Δημ. Παπαδόπουλος ἀπὸ Λόγγον Β. Ἡπείρου. Ἐδίδαξεν ἐπὶ ἕξ μόνον μῆνας τὸ 1887—88, ὡς στερούμενος διδασκαλικοῦ πτυχίου.

Κωνστ. Δουκίδης ἀπὸ Δερβιτσάνην Β. Ἡπείρου ἀπόφοιτος τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, βὸς ἑλληνοδιδάσκαλος 1887—88.

Γεώργιος Χρηστίδης ἀπὸ Ἰωάννινα, ἀπόφοιτος Ζωγραφείου διεδέχθη τὸν προηγούμενον ὡς δημοδιδάσκαλος.

Εὐάγγελος Παγούνης ἀπὸ Δολὸν τοῦ Πωγωνίου, ἀπόφοιτος, τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς. Ἐδίδαξεν ὡς α-ος ἑλληνοδιδάσκαλος τὸ 1887—89 μὲ β' τοιοῦτον τὸν ἀνωτέρω Κ. Δουκίδην.

Σάββας Πέσας από Δοξάτι, Λιούντζη τῆς Β. Ἡπείρου πτυχιούχος τῶν Κεστορατείων Διδασκαλείων, δημοδιδάσκαλος 1887-88.

Σπυρίδων Ξενθόπουλος από Ἁγιον Νικόλαον Β. Ἡπείρου, βοηθὸς δημοδιδάσκαλος 1888-89 χωρὶς πτυχίον, καλούμενος παρὰ τῶν συναδέλφων του «χαλκέντερος».

Δημήτριος Παπαχαρίσης (1869 —) από Μεσοβοῦνι πτυχιούχος τῆς Ζωσιμαίας ὑπὸ γυμνασιάρχην τὸν Μιλτ. Πανταζῆν. Ὁ Παπαχαρίσης ἄριστος ἑλληνιστής, τιμηθεὶς διὰ τοῦ μεταλλίου τῆς Alliance Française διὰ τὴν μακρὰν ἐπὶ πλέον καὶ εὐδόκιμον διδασκαλίαν τῆς Γαλλικῆς, τῆς ὁποίας ἦτο ἑγκρατέστατος, προσελήφθη ἅμα τῇ ἀποφοιτήσει του ἀπὸ τὴν Ζωσιμαίαν ὡς Διευθυντῆς τῶν Σχολῶν Δελβινακίου (1889-1893) τῇ συστάσει τοῦ ἱατροῦ Θωμᾶ Βότση.⁽¹⁾

Ἀναστάσιος Τσάκας από τὴν Ἐπισκοπὴν Β. Ἡπείρου πτυχιούχος Κεστορατείων, δημοδιδάσκαλος 1889-1890.

Ματθαῖος Καρακώστας ἐκ Δολοῦ (Πωγωνίου). Ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ Σχολάρχης 1890-93, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ διάστημα τῆς θητείας του ὡς διδασκάλου καὶ σχολάρχου «ἔσχεν ἑαυτὸν τοῖς τε μαθηταῖς καὶ συναδέλφοις αὐτοῦ, ἀγαστὸν παράδειγμα τοῦ καθήκοντος» καὶ μὴ διαψεύσας ὡς ἐκ τούτου «τὰς χρηστὰς ἐλπίδας ἃς ἐπ' αὐτοῦ ἢ τε Ἐφοροεπιτροπὴ καὶ ἀπαξάπασα ἢ ἡμετέρα Κοινότης ἐσπείριζαν προκαταβολικῶς», ὡς ἀνέφερον ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῆς Ἐφοροεπιτροπῆς τῶν Σχολῶν διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ συμβολαίου τῆς θητείας τοῦ Καρακώστα ὡς σχολάρχου.

Χαράλαμπος Ζέκας ἢ Ζεκόπουλος ἐκ Σέλτης Β. Ἡπείρου, πτυχιούχος Κεστορατείων, δημοδιδάσκαλος καὶ ἀριστερὸς ψάλτης 1890-92.

Χρῆστος Βαζάκας από Δολιανὰ πτυχιούχος Γυμνασίου Ἀθηνῶν 1893-94.

1) Διὰ τὴν πνευματικὴν ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου μνημονεύομεν ὅτι ὁ Δ. Παπαχαρίσης ἐδίδαξεν ἐπὶ πλέον εἰς Ἀξάριον, Μόλισταν καὶ Βήσσανην (1905-1930) ὁπότε ἐσυνταξιοδοτήθη.

Σπυρίδων Βρανίδας από Μερόπην (Ρωμπάτες) δημοδιδάσκαλος 1894-5.

Γεώργιος Βαλκώνης (1864—) από Λεσινίτσαν Β. Ἡπείρου, πτυχιούχος Κεστορατείων Διδασκαλείων, παραστατικώτατος κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ αὐστηρὸς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος, ἐδίδαξεν εἰς τὰς σχολὰς Δελβινακίου ὡς δημοδιδάσκαλος τὸ 1895-1900, 1904-5 καὶ 1909-13.

Θεοχάρης Βέτσης ἀπὸ Κάτω Πεδινὰ Ζαγορίου, πτυχιούχος Μαροσλείου Διδασκαλείου Σερρών, δημοδιδάσκαλος 1900-1905, εὐχάριστος εἰς τὰς συναναστροφάς του.

Κωνσταντῖνος Λούτσης ἐκ Γράψης Β. Ἡπείρου. Διευθυντὴς σχολῶν 1902-1910. Ἡ περίοδος αὕτη τῆς διεύθυνσεως τοῦ κ. Λούτση εἶνε ἡ λαμπροτέρα τῶν σχολῶν Δελβινακίου, ὁμοίαν τῆς ὁποίας δὲν ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν τὰ μεταγενέστερα ἔτη. (1) Οὐδεὶς τῶν μέχρι τότε διευθυντῶν τῶν σχολῶν, παρέμεινεν εἰς αὐτὰς ἐπὶ τόσα ἔτη. Ὁ κ. Λούτσης διεύθυνας σχεδὸν δεκαετίαν τὰς σχολὰς Δελβινακίου, ἐξησφάλισεν εἰς αὐτὰς συνεχῆ καὶ ὁμοιόμορφον κατεύθυνσιν καὶ τὰς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὰ κακὰ τῶν ἐπαλλήλων καὶ συχνῶν μεταβολῶν. Ἐπὶ Λούτση αἱ σχολαὶ Δελβινακίου ἐπλουτίσθησαν μὲ ὄργανα γυμναστικῆς, χημείας καὶ γεωμετρίας καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν διδασκαλίαν ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ. Ἡ διδασκαλία ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσῃ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν καὶ νὰ καθίσταται μορφωτικὴ.

Μιχαὴλ Παπαθανασίου ἀπὸ Πάπιγκον πτυχιούχος Διδασκαλείου Ἀθηνῶν. Διευθ. δημ. σχολῶν 1888-89 καὶ δημοδιδάσκαλος 1904-5. Διδάσκων ἠδύνατο νὰ φέρῃ καλὰ ἀποτελέσματα, ἐὰν ἀπηλλάσσετο ἀπὸ τὴν κατέχουσαν αὐτὸν φιλοδοξίαν.

1) Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη εἶνε ἡ λαμπροτέρα τῶν σχολῶν Δελβινακίου, διότι, κατ' αὐτὴν καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖον τῆς Κοινότητος διευθύνει ἡ ἐκ Πρεμετῆς Βαρβάρᾳ Οἰκονόμου, πτυχιούχος τοῦ Ἀρσακείου, αὐστηρὰ καὶ πιστὴ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ μετὰ μητρικῆς στοργῆς ἐποπτεύουσα τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν κορασίων τῆς Κοινότητος.

Αιδ. Δημ. Γκιώκας (ιερεύς) ἐκ Δελβινακίου πτυχιούχος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Κεντρικῆς Πατριαρχικῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς. Δημοδιδάσκαλος 1902-5 καὶ 1908-09.

Γεώργιος Γκιώκας ἀπὸ Καλογοραντζῆν Β. Ἡπ. πτυχιούχος Διδασκαλείου Κερκύρας. Δημοδιδάσκαλος 1904-05. Προσληφθεὶς πρωτόπειρος καὶ μὴ εὐδοκιμήσας εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ἀπῆλθεν εἰς Ἀμερικὴν.

Βασίλειος Δέδες ἀπὸ Σέλτσην Β. Ἡπ. ἀπόφοιτος Κεστορατείων. Δημοδιδάσκαλος 1905-12, φιλόπρονος καὶ μεθοδικός.

Χρῆστος Κουρούνης ἀπὸ Γοραντζῆν Β. Ἡπ. ἀπόφοιτος Ζωσιμαίας Ἰωαννίνων ἐδίδαξεν εἰς Δελβινάκιον τὸ 1905-6, φιλόπρονος ἄνευ ὅμως παιδαγωγικῶν γνώσεων.

Κωνσταντῖνος Ζέρης ἀπὸ τὴν Δούβιανην, πτυχιούχος τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς. Ἑλληνοδιδάσκαλος 1906-7.

Ἀθανάσιος Μήλιος ἐκ Δερβιτσάνης ἀπόφοιτος Κεστορατείων ἐδίδαξε κατὰ τὰ ἔτη 1906-8 μὲ ἐνδιαφέρον καὶ μέθοδον.

Βασίλειος Κασούρης ἀπὸ Ἰωάννινα ἀπόφοιτος Ζωσιμαίας προσληφθεὶς ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος τὸ 1907 διὰ μίαν διετίαν, ἐπαύθη τὴν 16-7-1908 διὰ μονομεροῦς ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος διαλύσεως τοῦ συμβολαίου διότι οὗτος «*παραγνωρίζων τὴν ἱεράν του ἀποστολήν, ἐγένετο πρόξενος κομματικῆς διαμάχης ἐν τῇ Κοινοῦτι, ἐπὶ ἀνυπολογίστῳ ζημίᾳ τῶν ἐκπαιδευτηρίων αὐτῆς*». Συνεπεία τῆς διαμάχης ἐκείνης ὁ τότε διευθυντῆς τῶν Σχολῶν κ. Κ. Λούτσης ὑπέβαλε τὴν 8 Ἰουν. 1908 τὴν παραίτησίν του, μὴ γενομένην ὅμως δεκτὴν «*ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ*».

Γεώργιος Καλυβόπουλος ἀπὸ Βουλιαράτες Β. Ἡπείρου 1912—13.

Ἀνδρέας Κκραμπᾶς ἀπὸ Ἰωάννινα, πτυχιούχος τῆς Ζωσιμαίας, ἐδίδαξεν ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος τὸ 1912—13.

Εὐάγγελος Λέτας (—1944) ἐκ Πολυδώρου Παραμυθίας ἀπόφοιτος τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς. Διευθυντῆς τῶν σχολῶν 1910—14.

Σχετικῶς μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν Σχολῶν Δελβινακίου, δὲν προχωροῦμεν πέραν τοῦ 1913, ἐποχὴ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑπείρου, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀπὸ τῆς χρονολογίας ταύτης, ἡ διοικήσεις καὶ ἡ ἐποπτεία τῶν σχολῶν περιῆλθεν εἰς τὸ Ὑπ. Παιδείας, ἡ δὲ Κοιν. Δελβινακίου ἔπαυσε πλέον ἀναμιγνυομένη.

Διὰ τὴν νέαν αὐτὴν περίοδον ἔχομεν μόνον νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀφότου τὸ κράτος ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ τὴν παιδείαν, μὲ ψυχικὸν πόνον ἡμεῖς οἱ παλαιότεροι παρατηροῦμεν ὅτι, ἡ ἐκπαίδευσις τῆς νέας γενεᾶς χωλαίνει ἐν πολλοῖς.

Ἐνθυμούμενοι δὲ ἡμεῖς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅπου οἱ διδάσκαλοι ἦσαν πραγματικοὶ ἱεροφάνται, εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν παράδοσιν συνησθάνοντο ὅτι ἐτέλουν ἐκεῖ μυσταγωγίαν, ἡ δὲ οἰκία καὶ αἱ οἰκογενειακαὶ σχέσεις ἦσαν πηγὴ διαρκοῦς διδασκαλίας, δικαίως φέρομεν εἰς τὸν νοῦν μας τοὺς στίχους τοὺς ὁποίους τόσον χαριτωμένα διατυπώνει ὁ ποιητὴς Ἡλ. Τανταλίδης, θέτων τὴν κάτωθι στροφὴν εἰς τὸ στόμα τῆς μάμης νοσταλγούσης καὶ ἐκείνης τὰ παλαιὰ χρόνια, ὅταν εἰς τὰ σχολεῖα ἐμάνθανον :

Γράμματα χριστιανικά
γράψιμο μαργαριτάρι
καὶ γερὰ Ἑλληνικά.

*
**

Σήμερον τὰ ἐκπαιδευτήρια Δελβινακίου περιλαμβάνουν πλήρες δημοτικὸν σχολεῖον μὲ διδακτικὸν προσωπικὸν τοὺς ἐκ Δελβινακίου κ.κ. Κωνστ. Μ. Νόννην πτυχιούχον τῆς Μ. τοῦ Γεν. Σχολῆς καὶ Ματθ. Γ. Βαλκώνην, πτυχιούχον τοῦ Διδασκαλείου Ἰωαννίνων, ἐνθουσιώδεις ἀμφοτέρους νέους καὶ πιστοὺς τοῦ καθήκοντος θεράποντας, οἵτινες ἐξαιρετικὴν φιλοπονίαν δεικνύοντες καὶ ὑπὸ ἱεροῦ ζήλου εἰς τὸ ἔργον τῶν ἐμπνεόμενοι, καταβάλλουν κάθε ἐπαινετὴν προσπάθειαν εἰς τὴν ὀρθὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς σημερινῆς νεολαίας Δελβινακίου.

Εἰς δὲ τὸ Παρθεναγωγεῖον, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἐπὶ τριακονταετίαν περίπου, μέχρι τοῦ παρελθόντος ἔτους, προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας τῆς ἡ ἐκ Λαμπόβου τῆς Β. Ἑπειρ. Κα. Ἑλένη Γρ. Νοτίδου πτυχιούχος τοῦ Ἀρσακείου γαλουχήσασα, μὲ ἀφοσίωσιν καὶ ζῆλον, εἰς τὰ νάματα τῆς ἐθνικῆς παιδείας γενεᾶν ὀλόκληρον νεανίδων τοῦ Δελβινακίου.

*
**

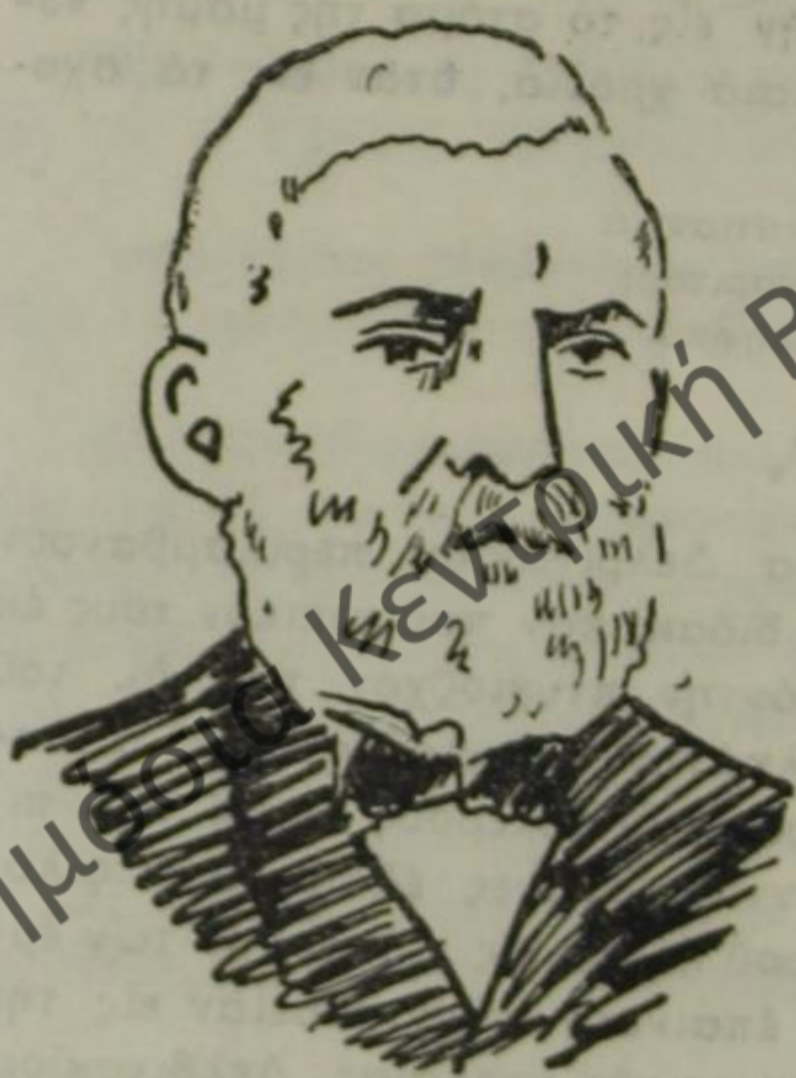
Μνημονεύσωμεν ένταῦθα καί τοὺς εἰς τὰ γράμματα καί τὰς ἐπιστήμας διαπρέψαντας λογίους τῆς ἱστορικῆς κωμοπόλεως.

Τὸ Δελβινάκιον, κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἀνέδειξεν ἄνδρας διαπρέψαντας εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὰ γράμματα καί εἰς ὅλα ἐν γένει τὰ στάδια τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

Κατωτέρω θὰ σκιαγραφήσωμεν τοὺς θανόντας καί τινὰς τῶν ἐπιζώντων ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων.

Μεταξὺ τῶν λογίων τοῦ Δελβινακίου ἀναφέρομεν τὸν Ἱερεμίαν, μαθητὴν τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς τοῦ Βατοπεδίου εἰς Ἅγιον Ὄρος, διευθυνομένης τότε ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἰσαποστόλου Κοσμᾶ. Ὁ Ἱερεμίας ἐδίδαξεν τὸ 1767 εἰς Δρόβιανην κατὰ τὴν περιοδεῖαν τοῦ Κοσμᾶ, μετὰ τοῦ ὑποίου τὴν ἐπισκέφθη (1).

Κωνσταντῖνος Ἡρ. Βασιιάδης (1821—1890) Γεννηθεὶς εἰς

Δελβινάκιον καὶ ἀποθανὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Βασιιάδης σπουδᾶσας ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν εἰς Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν, ἐθεωρεῖτο καὶ ἦτο ἡ κορυφὴ τῶν λογίων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Ὁ Βασιιάδης ἔχων ὡς ἔμβλημα τὴν τόνωσιν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας διὰ τῶν γραμμάτων, ἀπέβη ἡ ψυχὴ τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ, ἀληθῆς ἀπόστολος τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος καὶ σέμνωμα τοῦ ὑποδοῦλου γένους.

Ἀρνηθεὶς δις τὴν ἔδραν τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὸ Ἐθν. Πανεπιστήμιον, προσφερθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῶν τότε Ὑπ. τῆς Παιδείας Θρ. Ζαῖμη καὶ Ποτλῆ, ἐπροτίμησε τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν ὅποιαν διὰ τῆς ὅλης δράσεώς του κατέστησε τὸ κέντρον τῆς προαγωγῆς κα

Κε. Βασιιάδης

Ποτλῆ, ἐπροτίμησε τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν ὅποιαν διὰ τῆς ὅλης δράσεώς του κατέστησε τὸ κέντρον τῆς προαγωγῆς κα

1. Λαμπρίδης. Ἐνθ' σ. 48.

μορφώσεως τοῦ Ἑθνους. Ὁ Βασιάδης, φρονῶν ὅπως ὁ Κοραΐς, ὅτι ὁ ἀλύτρωτος ἑλληνισμὸς μόνον διὰ τῆς διαδόσεως τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἠθικοθρησκευτικοῦ αἰσθήματος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ, εἰργάσθη ὅσον οὐδεὶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Ἡ δράσις τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦτο τοιαύτη ὥστε δικαίως ἐκλήθη οὗτος «ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ» (1).

1) Ἐπιστολὴ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συμπολιτῶν ἐπὶ τῷ θανάτῳ Κωνσταντίνου Ἡροκλέους Βασιάδου

Ἐν Κωνσταντινουπόλει 26 Φεβρουαρίου 1890

Ἀξιότιμοι συμπολίται

Εἰς Δελβινάκιον

Μετ' ὀδυνηρᾶς θλίψεως ἀναγγέλομεν ὑμῖν τὸν θάνατον τοῦ κλεινοῦ ἡμῶν συμπολίτου Κωνσταντίνου Ἡροκλέους Βασιάδου ἐπιουμβάντα εἰς τὰς 19 λήγοντος μετὰ ὀλιγοχρόνιον νόσον. Ἄμα τῷ θλιβερῷ ἀγγέλματι, Ἑλλ. Κυβέρνησις, Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος, Χρηστάκης ἐφέντης Ζωγράφος, Κωνσταν. Ζάππας καὶ ἅπαντες οἱ Σύλλογοι, Ἀδελφότητες, Σχολεῖα καὶ λοιπὰ Σωματεῖα καὶ συμπατριῶται, ἠμιλλῶντο τίς τὰς μεγαλυτέρας τιμὰς νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν ἀείμνηστον ἄνδρα. Ἐν δὲ τῇ ἐπιζήλῳ ταύτῃ ἀμίλλῃ ἐν ἧ' οὐδ' ἡμεῖς οἱ ἰδιαίτεροι αὐτοῦ συμπολίται ἐφ' ὅσον ἦν δυνατὸν ἀπελήφθημεν, δέον νὰ μὴ ὑστερήσῃ καὶ ἡ γεννήσασα αὐτὸν πατρίς, τὸ Δελβινάκιον, ἀλλ' ὅτι μεγαλοπρεπῶς ἤδη καὶ ἐξαιρετικῶς νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν θλίψιν αὐτῆς καὶ ἀποδώσῃ τὰς προσηκούσας τιμὰς, εἰς τὸ ἀγλαὸν αὐτῆς τέκνον, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ἐδόξασε τὸ ὄνομά της.

Συνευχόμενοι καὶ ἡμεῖς μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ Ἑθνους ἐκ μέσης ἠλικίας τῷ Ὑψίστῳ, ὅπως τὸν μὲν μεταστάντα κατατάξῃ ἐν σκηναῖς δικαίων, τῇ δὲ πατρίδι παρέξῃ τὴν εὐτυχίαν ὅπως ἴδῃ καὶ ἄλλα τέκνα της ἐφάμιλλα τοῦ ἀγλαοῦ αὐτῆς Τέκνου, Κωνσταντίνου Ἡροκλέους Βασιάδου.

Διατελοῦμεν μετὰ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀδελφικῆς ἀγάπης

Οἱ ὑμέτεροι συμπολίται

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαί)

Ἀ π ἄ ν τ η σ ι ς

Ἀγαπητοὶ συμπολίται οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει παροικημοῦντες

Μέγιστον τραῦμα κατήνεγκεν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ἡ θλιβερὰ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ ἐπιφανεστάτου συμπολίτου ἡμῶν Κωνσταντίνου Ἡροκλέους Βασιάδου.

Ἄμα τῷ θλιβερῷ ἀγγέλματι συνελθόντες ἐν γενικῇ συνελεύσει ἐν

Διὰ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους ὁ Βασιάδης ἵδρυσε τὸν Ἑλλην. Φιλολ. Σύλλογον (1860) τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ἐπτάκις πρόεδρος. Τὸν Ἡπειρωτ. Φιλεκπαιδ. Σύλλογον (1870), τὸ Θρακικὸν (1872), τὴν Μακεδονικὴν Ἀδελφότητα (1871), σωματεῖα εἰς τὰ ὁποῖα περιέλαβεν οὗτος ὅ,τι εἰς χρῆμα καὶ πνεῦμα εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ τότε ὁ ἀλύτρωτος Ἑλληνισμός.

Παράδειγμα τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ὁποίων ἀπελάμβανεν ὁ Βασιάδης εἰς τὸν ἀλύτρωτον ἑλληνισμόν, εἶνε ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν τριμελῆ ἐπιτροπὴν ἡ ὁποία τὸ 1861, ὡς ἐκπρόσωπος τῶν ἐν Κων)λει ἐλλήνων πολιτῶν θὰ συνέχαιρε τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν ἐπὶ τῇ διασώσει της διὰ τὴν δολοφονικὴν ἀπόπειραν. Ἡ συμμετοχὴ του τὸ 1888, νὰ συγχαρῇ τὸν βασιλέα Γεώργιον ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῆς βασιλείας του, ἡ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλ. κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὡς καὶ ἡ συμμετοχὴ του εἰς τὸ συνελθὸν τότε ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον προεδρίαν τοῦ Marcelin Berthelot καὶ Jules Simon, μελῶν ἀμφοτέρων τοῦ Γαλλικοῦ Πανακαδημίου (Institut) συνέδριον.

Τὰ ἔργα τοῦ Βασιάδη ὑπερβαίνοντα τὰ ὀγδοήκοντα εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον λόγοι προεδρικοὶ τῶν κατὰ τὴν προεδρίαν του πεπραγμένων, ἐκθέσεις φιλολογικῶν διαγωνισμάτων, ἐκπαιδευτικὰ, φιλοσοφικὰ, ἀρχαιολογικὰ, ἰατρικὰ.

τῇ Σχολῇ ἐψηφίσασμεν ὁμοθυμαδὸν τὰ ἐν τῷ ἐσωκλείστῳ ψηφίσματι ἀναφερόμενα.

Ἡ κατάθεσις τοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοινότητος στεφάνου ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μεγαλειότερου ἀνδρὸς τοῦ τοσοῦτον δοξάσαντος τὸ ὄνομα τῆς γενεῖρας αὐτοῦ πατρίδος καὶ τοσοῦτον ὑπὲρ ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους μοχθήσαντος ἀνατίθεται παμψηφεί τοῖς συμπολίταις ἡμῶν κ. Ἰ. Γκιώα Ν. Μερτσάρη καὶ Λ. Μωραΐτη. Τοῖς αὐτοῖς ἀνατίθεται καὶ ἡ ἐπίδοσις τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ ἀοιδίμου παραμυθητικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς.

Συννευχόμενοι καὶ ἡμεῖς μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους ἐκ μέσης ψυχῆς τῷ ὑψίστῳ, ὅπως τὸν μὲν μεταστάντα ἀναπαύσῃ ἐν σκηναῖς δικαίων, τῇ δὲ πατρίδι παρέξῃ τὴν εὐτυχίαν ὅπως ἴδη καὶ ἄλλα τέκνα της ἐφάμιλλα τοῦ ἀγλαοῦ αὐτῆς Τέκνου, Κωνσταντίνου Ἡροκλέους Βασιάδου.

Διατελοῦμεν μετὰ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀδελφικῆς ἀγάπης

Οἱ ὑμέτεροι συμπολίται

(Ἐπονεῖται αἱ ὑπογραφαί)

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Βασιάδη, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ὄλην δρᾶσιν του ἀπηθανάτησεν ἑαυτὸν καὶ τὸ Δελβινάκι εἰς τὰ σελίδας τῆς συγχρόνου ἱστορίας, ἠλαττώθη κάθε ἰδέα καὶ ὄργασμὸς πρὸς τὰ γράμματα. Ἀπέθανε τὴν 19 Φεβρουαρίου 1890 καὶ ἐτάφη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Σισλί⁽¹⁾.

Ἀριστείδης Ν. Ρούκης (1858—1902) (2).

Ὁ δημοσιογράφος Ρούκης, γεννηθεὶς εἰς τὴν συνοικίαν Καπνικαρέας τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ γονεῖς Δελβινακιώτας, ἦτο συγγενὴς ἐκ μητρός, τὸ γένος Σουρβάλη, τοῦ Ἡροκλ. Βασιάδη. Ἦτο υἱὸς τοῦ Νικολ. Κακαρούκα, περικόψας τὸ ὄνομά του εἰς «Ρούκης», πρᾶγμα ποὺ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Δελβινακιώτην ποιητὴν Ἰωάνν. Οἰκονόμου, ὅπως σατυρίζων ἀπόγονον τῆς οἰγενείας, γράψῃ τὸ κάτωθι δίστιχον:

«Καὶ ὁ Κακαρούκας

Ἐφαγε τὰ του καὶ ἄφησε τὸ Ρούκης».

Ὁ Ρούκης, τῇ συστάσει τοῦ Βασιάδη ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ Πολιτ. Ἐπιστ. εἰς Γερμανίαν, δαπάναις τοῦ Δελβινακιώτου Χρήστου Βάγια.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του, ἤρχισεν ἀρθρογραφῶν εἰς τὸ «Μὴ χάνεσαι», τὴν «Ἀκρόπολιν» τοῦ Γαβριηλίδη καὶ τὴν φιλολογικὴν «Ἐστία», μισθώσας τέλος τὴν «Ἐφημερίδα» τοῦ Λ. Κορομηλά μετὴν ὁποῖαν ἐρρίφθη ἀκάθεκτος εἰς τὴν πολιτικὴν, καὶ τὴν ὁποῖαν ἐφημερίδα διὰ τῆς καθόλου δράσεώς του καὶ τῇ συνεργασίᾳ τοῦ ἡπειρώτου δημοσιογράφου Ἀγ. Γιαννοπούλου, κατέστησεν ὄργανον πάσης ἀνακαινιστικῆς προσπάθειας, ἀνακαλύπτων τὰ σκάνδαλα, τὰς καταχρήσεις καὶ κτυπῶν ὅλα τὰ παράλογα, εὕρισκόμενος οὕτω εἰς διαρκεῖς διαπληκτισμούς.

Ὁ Ρούκης διὰ τῆς δημοσιογραφίας ἤθελε νὰ διατηρήσῃ τὸ ἔθνικὸν αἶσθημα, νὰ κρατήσῃ ὑψηλὰ τὴν σημαίαν τῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἐνσταλλάξῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νεωτέρων ἑλλήνων τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα. Ὑπὸ τοιούτων λοιπὸν κατεχόμενος αἰσθημάτων, διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τοῦ φιλοπροόδου πνεύματός του, κατέστησε τὴν ἐφημερίδα του, τὸ

(1) Ἡ εἰς τὴν ἀνωτέρω βιβλιογραφίαν μνημονευομένη ἀνέκδοτος μελέτη μας περὶ τῆς Πανελληνίου δράσεως τοῦ Ἡρ. Βασιάδη, ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ 8ο τεύχος τοῦ περιοδ. «Ἡπειρωτικῆ Ζωή».

(2) Βλ. ἡμετέραν βιογραφίαν εἰς «Ἡπειρωτικὰ» Μιλ. Οἰκονομίδη τ. Α' σ. 114-123, περικοπεῖσαν ὅμως ἀρκετὰ παρὰ τῆς τότε προληπτικῆς λογοκρισίας τοῦ καθεστώτος τῆς 4 Αὐγούστου.

ἀριστοκρατικώτερον δημοσιογραφικὸν ὄργανον ὄλων τῶν ἀνεξαρτήτων πολιτευτῶν, τῶν εὕρισκομένων τότε μακρὰν τῶν δύο ἀντιμαχομένων πολιτικῶν κομμάτων Τρικούπη καὶ Δηλιγιάννη. Οἱ δημοσιογραφικοὶ ἀγῶνες εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεδύετο ὁ Ρούκης, τὸν εὕρισκον πάντοτε ἀθλητὴν ἀκούραστον, ἀκατάβλητον καὶ ἀπρόσιτον εἰς τὴν ἀποθάρρυνσιν καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν.

Ἀλησμόνητος θὰ μείνη εἰς τὰ δημοσιογραφικὰ χρονικά, ὁ ἀγὼν τὸν ὁποῖον διεξήγαγεν ὁ Ρούκης μὲ τὸ πολύκροτον ἄρθρον του, τῆς 2 Μαΐου 1895, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐναγῆς Κυβέρνησις» εἰς τὸ ὁποῖον ὁ τότε ὀπουργὸς τῆς Παιδείας Ἄχ. Γεροκωστόπουλος κατηγγέλετο διὰ πρᾶξιν ἀκόλαστον

ΑΡΙΣΤ. ΡΟΥΚΗΣ

καθὼς καὶ ἡ ἐτοιμότης τοῦ πνεύματος τοῦ Ρούκη εἰς τὴν προανάκρισιν ποῦ προηγήθη τῆς δίκης τοῦ σκανδάλου ἐκείνου. Δυστυχῶς διὰ λόγους σκοπιμότητος ὁ Ρούκης κατεδικάσθη τότε εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν καὶ πρόστιμον 1500 δραχ. πρᾶγμα ποῦ τὸν ἠνάγκασε νὰ διακόψῃ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἔφημερίδος. Ἡ ποινὴ ἐκείνη τοῦ Ρούκη ἦτο τραῦμα βαρὺ διὰ τὴν ἑλληνικὴν δημοσιογραφίαν εἰς τὰς τάξεις τῆς ὁποίας κατεῖχεν οὗτος περιφανῆ θέσιν.

Τὸ 1891 ἐπὶ τῆς πρώτης πρωθυπουργίας τοῦ Ἄλ. Ζαῦμη, ὁ Ρούκης ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ τηλεδρομικοῦ καὶ τηλεγραφικοῦ κλάδου τῆς χώρας, τὸν ὁποῖον διωργάνωσε ριζικῶς, ὥστε νὰ ἀμιλλᾶται οὗτος πρὸς τὰ τελειότερα εἰς τὴν Εὐρώπην λειτουργοῦντα τότε συστήματα.

Ἀπέθανεν ὑπὸ νοσήματος τῶν νεφρῶν τὴν 3 Φεβρουαρίου 1902, ἀφοῦ προηγουμένως διετέλεσε ἀντιπρόεδρος τοῦ Φιλ. Συλ. «Παρνασσός» καὶ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Δήμου Ἀθηναίων.

Χρῆστος Ι. Δάλλας (ιατρός) (1875-1939). Ὁ ἱατρός Χρῆστος Δάλλας, γόνος μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων οἰκογενειῶν τοῦ Δελβινακίου καὶ δισέγγονος τοῦ Παπαδημητρί Δάλλα, πρωτόπαππα τῆς Κοινοῦνητος ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ, ἐγεννήθη τὸ 1875 καὶ ἐσπούδασεν ἱατρικὴν εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους.

Ὁ ἀείμνηστος Δάλλας ἦτο ἀνὴρ ἄρτίας ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως καὶ γλωσσομαθῆς, ἐξεπόνησε δὲ ἄρκετὰς ἀξίας λόγου ἰατρικὰς πραγματείας, καταχωρηθεῖσας εὐφῆμως εἰς διάφορα περιοδικά. Εἶναι ἐπὶ πλέον ὁ πρῶτος ἀποκαταστάτης τῆς μνήμης τοῦ Θανάση Βάγια, τὸν ὁποῖον τόσον ἀδίκως εἶχε συκοφαντήσῃ ἡ μοῦσα τοῦ Βαλαωρίτη⁽¹⁾.

Ὁ ἰατρὸς Δάλλας δεξιὸς χειριστὴς τοῦ καλάμου, κοινωνικὸς καὶ ἀβρὸς τοὺς τρόπους ἐτίμησε διὰ τῆς ὅλης δράσεώς του τὸ Δελβινάκι. Ἐχειρίζετο τὸν καλάμον ὡς ἐξ ἐπαγγέλματος συγγραφεύς, καὶ οὐδεμίαν ἐπιτρέπεται ἀμφιβολίαν ὅτι ἐάν, δὲν τὸν ἀπέσπα ἡ ἐπιστήμη τοῦ Ἄσκληπιοῦ, θὰ κατελέγετο μεταξὺ τῶν καλλιτέρων λογογράφων ἡπειρωτῶν. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει παραμονῆς του ἐτίμησε πολλάκις τὸ βῆμα τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνικοῦ Φιλολ. Συλλόγου μὲ τὰς πατριωτικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς διατριβάς του, τὰ δὲ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν Ἠπειρωτικὴν ἱστορίαν μὲ τὰς συχνὰς μελέτας του περὶ τοῦ Δελβινακίου, τῆς ἱστορίας τοῦ ὁποῖου εἶναι ὁ πρῶτος ἐρευνητής.

Διευθυντὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει «Ἀσύλου τῶν Μητέρων» καὶ τοῦ «Νοσοκομείου τῶν Παιδῶν» ἀπετέλεσε καὶ αὐτὸς μέλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἠπειρωτικῆς Ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία τὸ 1913 ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ἐκεῖ Ἠπειρωτικῆς παρειαίας κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ Ἠπειρον, διὰ τὴν λύσιν τοῦ Β. Ἠπειρωτικοῦ ζητήματος σύμφωνα μὲ τοὺς ἐθνικοὺς πόθους.

Ὁ ἀείμνηστος Δάλλας ἐτίμησε ἐπὶ πλέον τὸν ἡπειρωτικὸν πατριωτισμὸν, ὡς Ἐθν. Σύμβουλος τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου κατὰ τὸν Ἀ' παγκόσμιον πόλεμον, εἰς μίαν ἐποχὴν, ὅπου ἡ κορυφὴ ἐκείνη τῆς ὀρθοδοξίας ἦτο ὄχι μόνον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ πολιτικὸν κέντρον τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ.

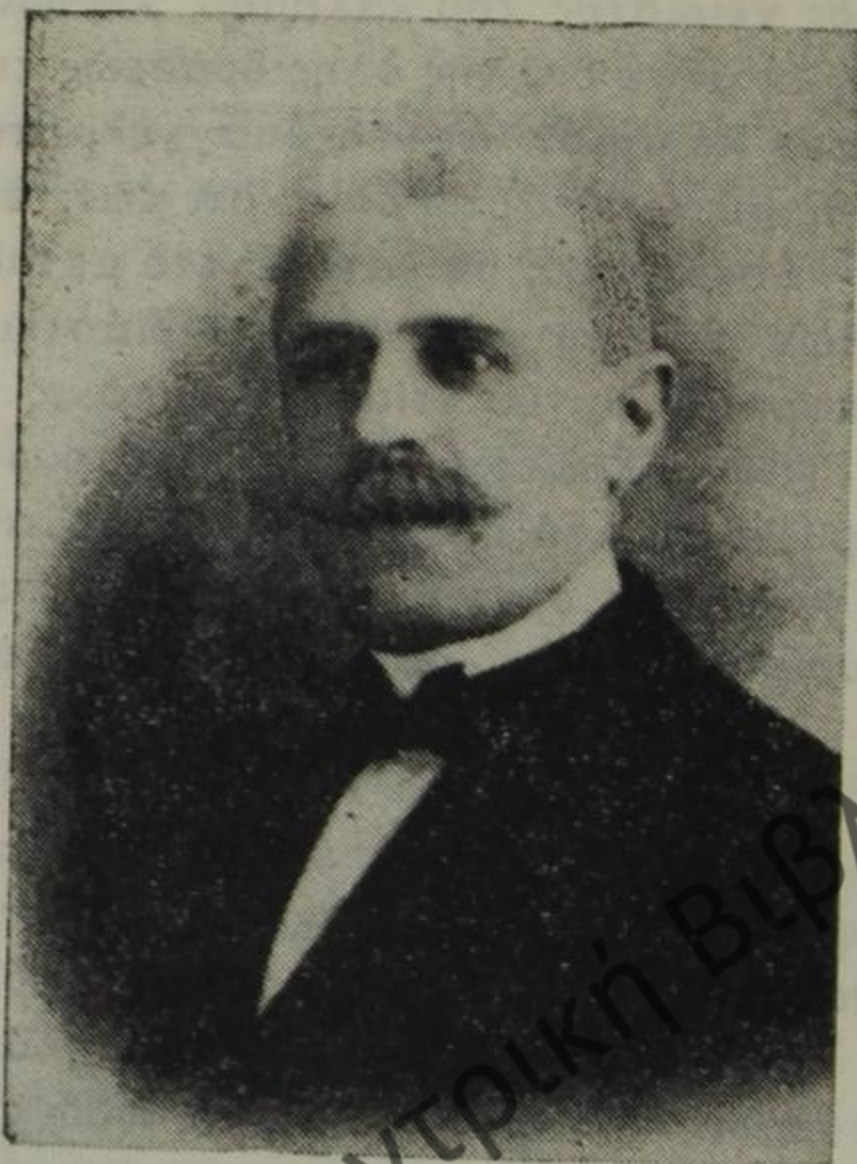
Ὁ ἰατρὸς Δάλλας ἐγκαταστασθεὶς εἰς Βραΐλαν, μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922, κατῆλθε τὸ 1933 εἰς Ἀθήνας, ἀπέθανε δὲ τὴν 24 Ἰουλίου 1939 καὶ ἐτάφη εἰς τὸ νεκροταφεῖον Κοκκινιάς⁽²⁾.

1) Ἐθν. Ἡμερ. Σκόκου 1912 σ. 340 κ. ἐ. βλ. καὶ ἐφ. «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως 8 Φεβρ. 1, 5, 8, 16 καὶ 19 Μαρτίου 1914.

2) Ὁ ἀείμνηστος Δάλλας ἦτο κάτοχος σημαντικῆς βιβλιοθήκης, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ γράφοντος ἐδωρήσατο εἰς τὴν κοινότητα Δελβινακίου. Δυστυχῶς ὅμως οἱ κληρονόμοι τοῦ φιλοπάτριδος ἐκείνου ἀνδρὸς δὲν ἐξετέλεσαν τὴν ἐντολήν, λόγῳ τῶν περιστάσεων, καὶ οὕτω τὸ Δελβινάκι ἐστερήθη τοῦ πνευματικοῦ τούτου θησαυροῦ.

Νικόλαος Χ. Μερτσάρης (Ίατρος 1862 - 1924). Ὁ ἰατρός Μερτσάρης ἐκ τῶν καλλιτέρων μαιευτῶν καὶ μίᾳ τῶν διακεκριμένων φυσιογνωμιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγεννήθη εἰς τὸ Δελβινάκιον τὸ 1862. Ἐξεπαιδεύθη εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους ὅπου συνεπλήρωσε τὴν πρακτικὴν του ἐξάσκησιν.

Ὁ ἰατρός Ν. Μερτσάρης διατηρῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν

ΝΙΚ. ΜΕΡΤΣΑΡΗΣ

ἀτομικὴν κλινικὴν, εἰργάσθη ἐπὶ πλέον ὡς τακτικὸς ἰατρός εἰς τὸ ἐκεῖ Ρωσικὸν Νοσοκομεῖον καὶ εἰς τὸ «Ἄσυλον τῶν Μητέρων» εἰς τὸ ὁποῖον προσέφερε δωρεὰν τὴν ἰατρικὴν περίθαλψιν.

Ἀπετέλεσεν ἐπὶ πλέον οὗτος μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία, μετὰ τὸν ἀβλαβανικὸν πόλεμον, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἡπειρωτικῆς παροικίας Κωνσταντινουπόλεως, ἐπεσκέφθη τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν πρὸς λύσιν τοῦ ἀναφυέντος τότε βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος, σύμφωνα μὲ τοὺς ἐθνικοὺς μας πόθους.

Ὁ αἰμίμηστος ἰατρός Μερτσάρης ἐτίμησε τὴν ἐπιστήμην διὰ τῆς ἀξίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας του καὶ κατέλαβεν ἐξέχουσας θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν καθόλου καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν παροικίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς ὁποίας ἀπετέλει ἐπιφανὲς μέλος.

Ἀπέθανεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν 15 Ἰανουρίου 1924, ἀπὸ καρδιακὴν νόσον καὶ ἐτάφη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Σισλί.

Ἰάωννης Σακελλαρίδου. Ἦτο υἱὸς τοῦ Παπαλέξη, ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ζωσιμαίαν τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ γυμνασιάρχην τὸν διαπρεπῆ μαθηματικὸν Σπυρίδ. Μανάρην καὶ ἐνυμφεύθη γυναῖκα ἀπὸ τὸ Δολόν. Ὁ Ἰ. Σακελλαρίδου ἦτο κάτο-

χος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ ποιητῆς. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὸ Μέγα Ρεῦμα τῆς Κων)λεως τὸ 1869, ἀπέθανε δὲ γέρον εἰς Δελβινάκι τὸ 1896. Εἶχε βιβλιοθήκην ἄρκετὰ πλουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησεν ὁ Χρῆστος Χορμοβίτης, ἡ ὁποία ὁμως δυστυχῶς κατεστράφη.

Ὁ Ἰ. Σακελλαρίδης ἐδημοσίευσεν, ἐξ ὧσων γνωρίζομεν, εἰς στίχους τὰ κάτωθι :

Α' — «Ἡ πολυκέλαδος Στιχοποιΐα. Περιέχουσα περίβλεπτον συνδιάλεξιν περὶ Ἑλληνικῶν Ἀρχαιοτήτων μετὰ καὶ τεσσάρων ἄσμάτων τῶν τεσσάρων ὥρων τοῦ ἔτους. Συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Σακελλαρίδου ἑλληνοδιδασκάλου τοῦ ἐκ Δελβινάκης τῶν Ἰωαννίνων» Ἀθῆναι 1864. Τὸ ἔργον ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ ἐξώφυλλον ἐξεδόθη «φιλοτίμῳ συνδρομῇ τῶν φίλων ὁμογενῶν».

Τὸ βιβλιάριον τοῦτο (ἐν ὄλῳ σ. 22) ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω συνδιαλέξεως (σ. 3—7), ἐνὸς ἄσματος εἰς ἐκάστην ὥραν τοῦ ἔτους (σ. 8—18) περιλαμβάνει καὶ «ἄσμα λυπηρὸν εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Συνταχθὲν κατ' αἴτησιν φίλων τινῶν» μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ Κ. Ζωσιμᾶ, Α. Καρύδη ἐκ Βογατζικοῦ τῆς Μακεδονίας (σ. 19—22). Ἀκολουθεῖ τέλος κατάλογος συνδρομητῶν (σ. 23—27).

Β' — «Ἐγκόλπιον ὑμνολογικὸν ἐκ διαφόρων ὑμνολόγων τῆς Ἐκκλησίας ἤτοι ἐκατὸν ὕμνοι καὶ εὐχαὶ διαφόρων μέτρων καὶ μελῶν εἰς τὴν Πολύμνητον Θεοτόκον» Κωνσταντινούπολις 1892.

Ἰωάννης Οἰκονόμου (—1933). Εἰς τὸν ἀναγνώστην ἴσως φανῆ ὑπερβολικόν, λέγοντες ὅτι ὁ Ἰ. Οἰκονόμου εἶνε ποιητῆς ἄγνωστος. Οὐδεμία μελέτη, οὔτε ἄρθρον τοῦ ἀφιερῶθη μέχρι τοῦδε. Τὸ τοιοῦτον εἶνε τόσο μᾶλλον παράδοξον, ὅσον ποιηταὶ ταλάντου μικροτέρου τοῦ Δελβινακιώτου τούτου, ἔγιναν ἀντικείμενον βιογραφιῶν ἢ μελετῶν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Ἰ. Οἰκονόμου εἶνε ποιητῆς ἀναμφισβήτητος. Ἡ ποιητικὴ του φλέβα εἶνε γνησία, τὸ αἶσθημά του πλούσιον, ἡ τέχνη του ὀλοκληρωμένη.

Ὁ ποιητῆς Ἰ. Οἰκονόμου, ὁ οὐδέποτε παραλείπων ὑπὸ τὴν

υπογραφὴν του νὰ προσθέτῃ πάντοτε « ἐκ Δελβινακίου » ἐγεννήθη εἰς Δελβινάκιον ὅπου καὶ ἤκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα. Ὀλόκληρον τὸν βίον του διήλθεν εἰς Μακροχώριον Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἀρτοποιῶλης.

Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξέδιδε τὸ ἐβδομαδιαῖον σατυρικὸν περιοδικὸν « ὁ Μεφιστοφελῆς », τὰ δὲ ποιήματά του εἶνε διεσπαρμένα εἰς Ἑπειρωτικὰ Ἡμερολόγια ⁽¹⁾.

Ὁ ποιητὴς Ι. Οἰκονόμου εἶνε συγγραφεὺς « Χαρακτηρῶν Δελβινακιῶτων » ὅπου εἰς ἕμμετρα δίστιχα ἢ τετράστιχα ἀπεικονίζει οὕτως πιστῶς τὸν χαρακτῆρα ὅλων σχεδὸν τῶν ὁμηλικῶν του συμπατριῶτων.

Εἶνε λυπηρὸν διότι τὸ ἔργον τοῦ Δελβινακιώτου τούτου ποιητοῦ δὲν περισυνελλέγη παρὰ τῶν ἀπογόνων του καὶ δὲν ἐξεδόθη εἰς ἰδικὸν τεῦχος, ἵνα οὕτω ὁ ἀναγνώστης κρίνῃ τὰς ιδέας τοῦ ὑψηλοῦ, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἰδανικοῦ αἱ ὁποῖαι ἐνέπνεον τὸν ποιητὴν καὶ καταστῆ οὕτω εὐχερῆς ἡ κατάταξις του εἰς τὴν χορείαν τῶν ἡπειρωτῶν ποιητῶν.

Ἀπέθανε κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1933 καὶ ἐτάφη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Βαλουκλῆ).

Χρυσόστομος Θ. Τσιοκῶνας, (Ἀρχιμανδρίτης 1913—1940)
Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἱεροκῆρυξ Χρυσόστομος Τσιοκῶνας ἐγεννήθη τὸ 1913 εἰς Δελβινάκιον καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Θεολ. Σχολὴν τῆς Κάλκης.

Ὁ αἰμίμητος Τσιοκῶνας μὲ τὴν μόρφωσίν του, τὸν χρηστὸν του χαρακτῆρα, τὴν ρητορικὴν του εὐφράδειαν καὶ τὴν ἐκτέλεισιν τοῦ καθήκοντος μὲ παραδειγματικὸν ζῆλον, παρὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του, ἀνήρχετο ταχέως τὴν κλίμακα τῆς Ἱεραρχίας, τὰς ἀνωτέρας βαθμίδας τῆς ὁποίας λίαν ἐνωρὶς θὰ κατελάμβανε.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Τσιοκῶνας σεμνός, ταπεινόφρων, ἄκακος καὶ πιστὸς στρατιώτης τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος εἶχε κατακτήσῃ κυριολεκτικῶς τὰς καρδίας τῶν συμπατριωτῶν του μὲ τὴν ἀφοσίωσίν του, εἰς τὰ ὑψηλὰ καθήκοντα τῆς διακονίας του, τὴν εὐπροσηγορίαν του καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην του.

Μὲ τὸν ἔνδοξον καὶ ἄδικον θάνατόν του, ἐστέρησεν οὕτως

1) Βλ. « Ἑπειρωτικὸν Ἀστέρα » Λ. Βασιλειάδη 1904. Ἡμερ. « Ἑπειρος » Ἑλπινίκης Μαυροκορδάτου, « Εἰκονογραφημένον Ἑπειρωτ. Ἡμερολόγιον » Μιλτ. Οἰκονομίδου 1911 καὶ 1912.

τὸ μὲν Δελβινάκι ἐνὸς ἀλησμονήτου καὶ ἀνεκτιμήτου τέκνου του, τὴν δὲ Ἐκκλησίαν πιστοῦ καὶ χρηστοῦ ὑπηρετοῦ της.

Ἐδολοφονήθη τὴν 25 Νοεμβρ. 1940, εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἑπτὰ ἐτῶν, κατὰ τὴν ἀνανδρον δράσιν τῆς φασιστικῆς ἀεροπορίας εἰς τὸν βομβαρδισμόν ὁμάχων πληθυσμῶν, πολυβοληθεὶς εἰς τὴν θέσιν «Γούβα» τῆς περιφερείας Περιστερίου τοῦ Πωγωνίου, ὅπου ὑπηρετεῖ ὡς ἱερεὺς τοῦ 40 Συν)τος.

Ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἀγνοῦ καὶ θερμοῦ αὐτοῦ συμπατριώτου μας θὰ τηρεῖται πάντοτε ζωηρὰ εἰς ὅλους τοὺς Δελβινακιώτας.

* * *

Οἱ σύγχρονοι Δελβινακιῶται ἐπάξιοι ἀπόγονοι ἐνδόξων προγόνων, συνεχίζουν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξακουστῆς πατρίδος των, παντοῦ προοδεύοντες καὶ πανταχοῦ εὐημεροῦντες.

Καταχωροῦμεν κατωτέρω τοὺς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας διαπρέποντας σήμερον Δελβινακιώτας:

ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Εὐάγγελος Ψῆμας. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἐρμουπόλεως (Αἰγύπτου), ἐγεννήθη τὸ 1904 εἰς Δελβινάκιον εἰς τὰς σχολὰς τοῦ ὁποίου ἤκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα, συμπληρώσας τὰς ἱερομνασιακάς του σπουδὰς εἰς τὸ Ζωγράφειον Γυμνάσιον Κωνσταντινουπόλεως.

Πτυχιούχος τῆς Θεολογίας τοῦ Ἐθνικοῦ μας Πανεπιστημίου κατετάγη τὸ 1931 εἰς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου χειροτονηθεὶς διάκονος εἰς Δελβινάκιον παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Βασιλείου. Μετὰ μικρὰν παρομονήν του ἐκεῖ, μετέβη εἰς Γιοχάνεσμπουργκ τῆς Ρωθεσίας προαχθεὶς τὸ 1935 εἰς Ἀρχιμανδρίτην, τὸ 1940 εἰς Ἐπίσκοπον Βαβυλωνος, τὸ δὲ 1943 εἰς Μητροπολίτην Ἐρμουπόλεως.

Ὁ Σεβασμιώτατος Ψῆμας, ρή-

Ὁ Σεβ. Μητρ. Ἐρμουπόλεως (Αἰγύπτου) κ. ΕΥΑΓ. ΨΗΜΑΣ

τωρ εὐφραδέστατος με φλογερὸν καὶ ἀγνὸν πατριωτισμὸν, βαθεῖαν πίστιν καὶ σταθερὰν ἐμμονὴν εἰς τὰ ἰδεώδη καὶ αἰώνια ἰδανικὰ τῆς φυλῆς, ἐξέδωσε τὸ 1944 συλλογὴν τῶν κυριωτέρων καὶ σπουδαιωτέρων του λόγων ἐγκωμιαστικῶν εἰς Ἁγίους καὶ Νεομάρτυρας, πανηγυρικῶν εἰς μεγάλας ἑορτάς τῆς Ἐκκλησίας ἔθνικῶν καὶ πατριωτικῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Θρησκευτικὰ καὶ Πατριωτικὰ σαλπίσματα*» εἰς τοὺς ὁποίους ἐξωτερικεῖ τοὺς ἔθνικούς παλμούς ὑφ' ὧν κατέχεται ἡ πατριωτικὴ τῶν καρδία καὶ διδάσκει τὴν ἀνυπόκριτον ἀγάπην του πρὸς τὴν αἰώνιαν Ἑλλάδα.

Εὐστράτιος Κ. Ἐξαρχος. Γεννηθεὶς τὸ 1893 εἰς Δελβινάκιον ἀπεφοίτησε τὸ 1913 τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς. Ὑπηρετήσας ἐπὶ ἔτος εἰς τὴν Μητρόπολιν Σμύρνης, κατέφυγεν εἰς Ἑλλάδα, μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ ἀνθελληνικοῦ διωγμοῦ εἰς Τουρκίαν, Χρηματίσας ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ σχολάρχης εἰς τὴν περιφέρειον Βόλου, προήχθη τὸ 1925 εἰς πρωτοβάθμιον καθηγητὴν εἰς τὸ Γυμνάσιον Μολάων τὸ δὲ ἐπόμενον εἰς τὴν ἱερατικὴν Σχολὴν Κορίνθου ἔνθα ἐξακολουθεῖ διδάσκων.

Ὁ Ε. Ἐξαρχος, γόνος ἐνδόξου ἀριστοκρατικοῦ οἴκου, διαπνέεται ἀπὸ ἄκρατον ἐνθουσιασμὸν καὶ ἄδολον πρὸς τὴν ἡρωϊκὴν μας γενέτειραν ἀγάπην.

Μιλτιάδης Αθ. Μούτσιος. Πτυχιούχος Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

Ἀχιλλεὺς Δ. Γκιώκας καὶ Ἰωάννης Ἀν. Σουλᾶκης.

ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΝΟΜΙΚΗΣ

Ἀριστοτέλης Β. Πατσέλης, Γεώργιος Ι. Γέτας, Ἀδελφ. Στυλιανὸς καὶ Κωνσταντῖνος Χ. Οἰκονομοπούλου, Πάτροκλος Ε. Λέτας, Σωκράτης Ι. Γκιώκας, Ἡλίας Κ. Κάμτσος (ἅπαντες τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν) καὶ **Θωμᾶς Ι. Γκιώκας** (τοῦ Πανεπιστημίου Λωζάννης).

ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Ἀδελ. Χρῆστος καὶ Ἡροκλῆς Ι. Γκιώκας (πτυχιούχοι Πολυτεχνείων Γερμανίας) **Χρῆστος Ἀχ. Μερτσάρης** (Πολιτικός Μηχανικός Μεταλλείων, Πτυχιούχος Σχολῆς Μεταλλείων Saint Etienne), **Ἀπόστολος Ἀν. Ἀποστόλου** (Ἐθνικοῦ Μετσ. Πολυτεχνείου) καὶ **Ἀριστείδης Δ. Γκιώκας.**

ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Πέτρος Κ. Κῦρος, (Πτυχ. Ἀνωτ. Ἐμπορ. Γαλλ. Σχολῆς Κωνσταντινουπόλεως), **Νικόλαος Κ. Δάλλας** καὶ **Νικόλαος Χρ. Μερτσάρης**, (Πανεπ. Λωζάννης), **Κωνσταντῖνος Χρ. Ἰακωβίδης**, (Ἀνωτ. Ἐμπορ. Σχολῆς Ντιζόν) καὶ **Νικόλαος Β. Πατσέλης** (Πολιτ. Ἐπιστημῶν Παρισίων)⁽¹⁾.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

1) Μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων τῆς αὔριον συγκαταλέγονται καὶ οἱ κάτωθι Δελβινακιῶται: **Σταῦρος Ν. Σκάντζος** (φοιτ. Νομικῆς Πανεπ. Ἀθηνῶν), **Βασίλειος Ἀντ. Πεσαλῆς** (ιατρικῆς ἰδίου Πανεπ.) καὶ **Ἀνδρέας Δ. Ἰακωβίδης** (Ἐθν. Μετσοβείου Πολυτεχνείου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5^{ΟΝ}

Συμβολή τοῦ Δελβινακίου εἰς τὸ 1821. Δράσις Παπαγιάννη Δάλλα εἰς μάχην Σκουλενίου. Ε. Ν. Χαρίτος. Ε. Γκούϊας, Γ. Γαζῆς, Ι. Μανδάλης.

Ἐὰν ὅμως, τὸ Δελβινάκι εἶχεν ἀποβεῖ τὸ προπύργιον τῆς ἐλευθερίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, καὶ ἰδίᾳ περὶ τὸ λυκαυγές τοῦ περὶ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, διαρκές δὲ πρόσκομμα κατὰ τῶν κατακτητικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, δὲν καθυστέρησε τοῦτο νὰ προσφέρῃ τὰς δυνάμεις του καὶ ὅταν ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία εἶχεν ἐξαπλώσῃ τοὺς πλοκάμους τῆς, παντοῦ ὅπου ὑπῆρχε ζωή.

Μόλις πράγματι ἤχησεν ἡ σάλπιξ τῆς ἐλευθερίας καὶ ὑψώθη ἡ σημαία τοῦ ἐθνικοῦ συναγερμοῦ, οἱ Δελβινακιῶται τοῦ ἐξωτερικοῦ τέρσσονται ἐκ τῶν πρώτων ὑπὸ τὰς πτυχάς τῆς.

Θὰ μᾶς δοθῇ εὐκαιρία εἰς τὰς ἐπομένους σελίδας νὰ ἴδωμεν πῶς ὁ Ἀλῆ πασᾶς μὲ κολακείας κατ' ἀρχάς, καταπιεστικὰ μέτρα κατοπιν, προσπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Παπᾶ Γιάννη Δάλλα, πρώτοπαππα τοῦ Δελβινακίου, νὰ τοῦ ὑπογράψῃ πωλητήριον ἔγγραφον τῆς πατρίδος του καὶ πῶς ὁ ὑπέροχος ἐκεῖνος πατριώτης ἀπήντησεν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ τυράννου.

Μετὰ τὴν ἄρνησιν ἐκείνην τοῦ Παπαγιάννη Δάλλα εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλῆ, καὶ τὰς διώξεις, συλλήψεις καὶ βασανιστήρια τὰς ὁποίας ὑφίσταντο οἱ ἐναντιούμενοι εἰς τὰ πανουργασχέδιά του, οἱ κάτοικοι βλέποντες τὸ ἀπροχώρητον, ἀπεφάσισαν ὅπως ὅλοι οἱ εἰς ὄριμον ἡλικίαν, οἱ φανερά κεκηρυγμένοι κατὰ τοῦ Ἀλῆ, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Παπαγιάννη Δάλλα, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξύ εἶχε δραπετεύσει τῶν φυλακῶν τῶν Ἰωαννίνων, ἀναχωρήσουν εἰς Βεσσαραβίαν, ἐνθα ὑπῆρχον ἤδη ἄρκετοὶ συμπατριῶται των, παραμείνουν δὲ εἰς Δελβινάκι πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος, ὁ Παπαδημητρί Δάλλας μὲ τοὺς λοιποὺς γέροντας.

Σημειώσωμεν ένταῦθα ὅτι ὁ Ἄλῆς πληροφορηθεὶς διὰ τῶν κατασκόπων του, τὴν ἐπικειμένην ἀναχώρησιν τῶν ἀνωτέρω Δελβινακιωτῶν, ἀπέστειλεν ἀπόσπασμα, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν Ἄραβος ἀξιωματικοῦ, πρὸς ἀνατροπὴν τῶν σχεδίων.

Ἡ συμπλοκὴ ἐγένετο παρὰ τὴν γέφυραν τῆς Κονίτσης, ὅπου ἐφονεύθη ὁ ἐπὶ κεφαλῆς Ἄραψ, εἰς θέσιν, καλουμένην καὶ σήμερον « τοῦ ἀράπη ἢ πέτρα ».

Κατόπιν τῆς δολοφονίας αὐτῆς τοῦ ἀρχηγοῦ, οἱ στρατιῶται τοῦ Ἄλῆ σκορπισθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Οὕτω λοιπὸν οἱ Δελβινακιῶται ὑπὸ τὸν Παπαγιάννη Δάλλα, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχον συνενωθῆ καὶ μέλη τῆς οἰκογενείας Τζουβάρα ἐκ Κονίτσης, ἀνενόχλητοι πλέον ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν τῶν, φθάσαντες μετὰ μακροχρόνιον πορείαν εἰς τὴν Βεσφραβίαν.

Εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ ὅπου τὸ ἐθνικὸν κίνημα ἤρχισε νὰ ἐξαπλοῦται εἰς τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας. Ἡ Ὑψηλάντης εἶχεν ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἰς τὴν προκήρυξίν του ἐκάλει τοὺς Ἕλληνας νὰ κινηθοῦν καὶ θὰ ἴδοῦν μίαν κραταιὰν δύναμιν νὰ ὑπερασπισθῆ τὰ δίκαιά μας.

Αἱ φάλαγγες τῶν ἱερολοχιτῶν του ἐπυκνώνοντο. Εἰς μίαν τοιαύτην ἀτμόσφαιραν εὐρεθεὶς ὁ ἀτρόμητος Παπᾶ Γιάννης Δάλλας προσχωρεῖ, ἐκ τῶν πρώτων, εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν, εἰς δὲ τὴν μάχην τοῦ Σκουνελίου (17 Ἰουν. 1821) λαμβάνει μέρος μὲ ἰδιαιτέραν φάλαγγα ἱερολοχιτῶν μὲ πρωτοπαλήκαρο τὸν δεκάοκταετῆ ἀνεψιὸν του Ἀντώνιον Μάνιαν καὶ ἄλλους Δελβινακιώτας καὶ μὲ τριάκοντα μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ (υἱοὺς καὶ ἀνεψιούς). Ἡ μάχη ἐκείνη τοῦ Σκουνελίου, δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς « μάχη Δελβινακιώτικη », ἀφοῦ εἰς τοὺς 700 Τούρκους, ποὺ ἀναφέρει τὸ χειρόγραφον τοῦ Ὑψηλάντη, ἀντετάχθησαν 400 γραικοὶ « σπαθὶ μὲ σπαθὶ » καὶ ἐξ αὐτῶν πάλιν ἑκατὸν περίπου ἦσαν Δελβινακιῶται.

Ἡ ἐπίλεκτος ἐκείνη δρᾶξ τῶν θαλερῶν γόνων τοῦ Δελβινακίου, ὑπὸ τὸν συγχωριανὸν των γηραιὸν ἥρωα ἀγωνιστὴν Παπαγιάννην Δάλλαν ἐπὶ ὀκτάωρον ἀμυνομένη μὲ θάρρος καὶ αὐταπάρνησιν ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας καὶ τὰ χειροκροτήματα τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς ἀπέναντι ὄχθης παρακολουθοῦντος τὴν μάχην ἐκείνην, διέσωσαν μαζί μὲ ἄλλους 300 συμπολεμιστὰς τὴν τιμὴν τῶν ἐλληνικῶν ὄπλων ἔναντι διπλασίων Ὀθωμανῶν κρατερώς ἀμυνομένων.

Ἡ δρᾶξ ἐκείνη τῶν νεαρῶν Δελβινακιωτῶν, ἡ ὁποία μὲ τὸ αἷμα τῆς ἔβαψε τὰ νερά τοῦ Προῦθου, μίαν καὶ μόνον λέξιν

ἐπανελάμβανε κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τῆς. Τὴν λέξιν «ἐλευθερία».

Μεταξὺ τῶν Δελβινακιωτῶν ποὺ ἠρίστευσαν εἰς τὴν μάχην ἐκείνην ὁ Γαζῆς μνημονεύει τὸν Κώστα Τσαγγούλη, Νικόλαον καὶ Ἰωάννην Ἐξαρχον καὶ Ἰωάννην Γαλάνην.

Συνεπεία τῆς ἀνδραγαθίας ἐκείνης τῶν Δελβινακιωτῶν ὁ ρώσσοις Ἀρχιστράτηγος, ὁ Σωματάρχης Σαμπανκίθ καὶ ὁ Γεν. Στρατ. Διοικ. τῆς Βεσσαραβίας Ἰβάν Νικήτις Ἰντσοφ προυκάλεσαν οὐκάζιον (αὐτοκρατορικὸν διάταγμα τοῦ Τσάρου) διὰ τοῦ ὁποίου προσεφέροντο εἰς τὸν Παπαγιάννη Δάλλα δύο κτήματα τοῦ στέματος, ἵνα τὰ νέμηται ἐφ' ὄρου ζωῆς. Ἐπετρέπετο ἐπὶ πλέον εἰς αὐτὸν νὰ λειτουργῇ εἰς οἵανδήποτε Ἐκκλησίαν τῆς Βεσσαραβίας ἄνευ εἰδικῆς ἀδείας, οἱ δὲ ἀπόγονοί του νὰ φέρουν τὸν τίτλον εὐγενείας «Δβοριανίν».

Ὁ Ἰντσοφ μάλιστα εἰς τὸ γαλλιστί περὶ Ἑλλάδος σύγγραμμά του φέρεται εἰπὼν εἰς τὸν Ἰάκωβον Ρίζον ὅτι «*ἂν ὁ Ὑψηλάντης ἦτο τόσον τυχηρὸς ὥστε νὰ ἔχη ὑπὸ τὰς ὀδηγίας του δεκάχιλιους ὁμοίους τῶν μαχητῶν τοῦ Σκουλενίου ἠμπόρει εὐκόλως ν' ἀνθέξῃ κατὰ τετραπλασίων Τούρκων*»⁽¹⁾.

Ἄλλη ἐπίλεκτος ὁμάς ἐξ ἑκατὸν περίπου θαλερῶν γόνων τοῦ Δελβινακίου, ὑπὸ τὸν ἥρωα Ἀθανάσιον Καρπενησιώτην, πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀπτόητος ἔδραμεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος.

Κατωτέρω δίδομεν τὰ ὀνόματα ἡρωϊκῶν τοῦ Δελβινακίου τέκνων, πάνυ προθύμως προσενεγκόντων τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος.

Μεταξὺ τούτων μνημονεύσωμεν ἐν πρώτοις τὸν ἐμψυχωτὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Κρήτῃ Χατζημιχάλην Νταλιάνην⁽²⁾.

(1) Δελβ. Ἱστορ. καὶ Ἐθν. Ἐτ. τόμ. 9ο σελ. 347 ἐξ. Σπηλιᾶδη: Ἀπομνημονεύματα 1851 Α. σ. 181.

(2) Ἡ οἰκία τοῦ Χατζῆ Μιχάλη ἔκειτο εἰς τὴν συνοικίαν Λεκατιᾶ, ὅπου μετέπειτα ἡ οἰκία Ἀγκου καὶ ἄργότερον Σταύρου Πάσχου.

Κατὰ τὸν στρατηγὸν τοῦ μηχανικοῦ Χρ. Χατζημιχάλη, ἐπισκεφθέντα τὸ Δελβινάκι τὸ 1917 καὶ φιλοξενηθέντα εἰς τὸν πατρικὸν μας οἶκον, κατ' ἀφήγησιν τῆς μάμης του, πλησίον μιᾶς συκῆς τοῦ πατρικοῦ τῆς οἴκου ἦτο κεκρυμμένος θησαυρός.

Εὐχαρίστως πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ Σεβασμ. Μητροπολ. Ἑρμουπόλεως (Αἰγύπτου) συμπατριώτης μας Κοσ Κοσ Εὐάγγελος Ψήμας ἔχει ἐτοίμην πρὸς ἔκδοσιν μελέτην σχετικὴν μετὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ στρατηγοῦ Χατζῆ - Μιχάλη Νταλιάνη.

Γεώργιος Γαζής (1795 - 1855). Ὁ Γ. Γαζής, ἐκτὸς τῆς πνευματικῆς δράσεως ἔχει νὰ ἐπιδείξη καὶ πολεμικὴν τοιαύτην εἰς τὸν συναγερμὸν τοῦ 1821.

Προσχωρήσας ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν Φ. Ἐτ. ἐπρόκειτο νὰ σταλῆ «ὡς ἀπόστολος» αὐτῆς εἰς τὴν Ἡπειρον, πρὸς διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τῆς. Μὴ προφθάσας ὅμως νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του, λόγῳ τοῦ κινήματος τοῦ Ὑψηλάντου εἰς Ἰάσιον, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐρρίφθη ἀκάθεκτος εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα. Φλογερός πατριώτης ἐπολέμησε παντοῦ.

Εἰς τὴν Σκίαθον τὸ 1823 ὑπὸ τὸν Περραιβόν. Εἰς τὰς ἐπάλλξεις τοῦ Μεσολογγίου ὑπὸ τὸν Μάρκον Μπότσαρην. Εἰς τὴν Στ. Ἑλλάδα, ὅπου ἠνδραγάθησεν εἰς τὴν Βάριανην τῆς Πανασσίδος, ὑπὸ τὸν Βαρνακιώτην, τοῦ ὁποίου ἦτο γραμματεὺς. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην τὸν ὁποῖον κυριολεκτικῶς ἐλάτρευε καὶ τοῦ ὁποίου διετέλεσεν «ὁ καθ' αὐτὸ γραμματεὺς». Εἶτα ὑπὸ τὸν Καρατάσσον τοῦ ὁποίου ἐξεφώνησε τὸν ἐπιτάφιον εἰς τὸ Ναύπλιον τοῦ 1830 καὶ τέλος ὑπὸ τὸν Αὐγ. Καποδίστριαν, ὡς γραμματεὺς ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑποθέσεων.

Ἡ δράσις τοῦ ἀφανοῦς τούτου ἥρωος Δελβινακιώτη, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ ἐξυμνῆται αὕτη ὑπὸ ὄλων τῶν ἀρχηγῶν ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐπολέμησεν οὗτος.

Ὁ Περραιβὸς οὕτω ἀποκαλεῖ τὸν Γαζὴν «*ἐνθερμον ζηλωτὴν τῆς ἐλευθερίας*», «*προθυμοποιούμενον εἰς τὸ νὰ δουλεύσῃ τὴν Πατρίδα μέχρι ἐσχάτης ρανίδος αἵματος*».

Ὁ στρατάρχης τῆς Ἀνατ. Ἑλλάδος Δ. Ὑψηλάντης, γράφει ὅτι ὁ ἐνθουσιώδης αὐτὸς Δελβινακιώτης καὶ φλογερός πατριώτης, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Ἐπαναστάσεως «*κινούμενος ἀπὸ εὐγενῆ αἰσθήματα ὑπὲρ τῆς Πατρίδος συνηγωνίσθη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μὲ ὄλην τὴν προθυμίαν καὶ πίστιν*».

Ὁ δὲ στρατάρχης τῆς Ρούμελης Καραϊσκάκης, τοῦ ὁποίου ὁ Γαζὴς εἶναι ὁ πρῶτος βιογράφος τὸν χαρακτηρίζει «ὡς καλὸν πατριώτην».

Δυστυχῶς ὁ ἀγνὸς αὐτὸς πατριώτης, ὁ ἐλεύθερος τὴν ψυχὴν καὶ δημοκράτης ἄδολος, τοῦ ὁποίου ὀλόκληρος ὁ βίος ἦτο μία ἀνιδιοτελὴς φιλογένεια, ὁ ἄξιος κάθε εὐγνωμοσύνης, ἐποτίσθη, ὅσον οὐδεὶς, τὸ ποτήριον τῆς ἀχαριστίας, ἀπὸ τοὺς κομματικῶς ἐκμεταλλευομένους τὴν ἐθνικὴν ἐκείνην ἐποποιΐαν.

Κατεδιώχθη οὕτω ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου, τοῦ πονηροῦ ἐκείνου Φαναριώτη. Ἐβασανίσθη ἀπανθρώπως ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν

τοῦ Δημ. Μακρῆ. Ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ Τρικούπη εἰς τὸ Μεσολόγγι χάριν τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ἀπέθανε τέλος εἰς Λαμίαν τὴν 21-4-1855, συνεπεία τῶν κακουχιῶν καὶ τῆς ψυχικῆς ὀδύνης, ἀφήσας εἰς Μεσολόγγι «εἰς ἄκραν ἀπορίαν καὶ ἀπελπίσιν τὴν σύζυγόν του καὶ τέσσαρα τέκνα στερηθέντα αἵφνης καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουαίου ἄρτου», ὅπως ἔγραφεν ἡ ἔφημερίς τοῦ Μεσολογγίου «Φιλόπατρις Ἑλλην» τῆς 23 ἰδίου μηνός, ἀγγέλουσα τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός.

Ἡμεῖς λογιζόμεθα εὐτυχεῖς, διότι ἐπιμεληθέντες τὴν τρίτην ἔκδοσιν τοῦ «Τροπαίου Δελβινακίου» τοῦ ἐνθουσιώδους αὐτοῦ συμπατριώτου μας, ἐπωφελήθημεν ταύτης ἵνα διὰ τῆς παραθέσεως ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν ὀρχηγῶν τῆς Ἐπαναστάσεως καταστήσωμεν γνωστήν, τὴν μέχρι τότε ἀγνωστὴν πατριωτικὴν δράσιν τοῦ ἀνδρός (1).

Νικόλαος Ι. Χρῆτος. Υἱὸς τοῦ ἥρωος Ι. Χρῆτου ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρίαν τῷ 1819 εἰς Ἰσμαλίαν ὑπὸ τοῦ Ροδιάδη. Ἐχρημάτισεν ἔφορος τὸ 1821 τῆς ἐν τῷ Ἰσμαλίῳ «Γραικικῆς Κοινοῦτητος», καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπέγραψε τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτῆς πρὸς τοὺς «Ἐφόρους τῆς ἐν Ὁδησσῷ Γραικικῆς Ἐφορίας» (2). Οἱ ἔφοροι οὗτοι τρεῖς τὸν ἀπὸ τῶν ἐν συνόλῳ ἐξελέγοντο δι' ὀκτῶ μῆνας «χωρὶς ἄλλων ἀφ' ὧν ἀποβύναται τις ἐξ αὐτῶν νὰ παραιτηθῆ ἐκ τῆς εὐλογοφανοῦς αἰτίας πρὶν τῆς προθεσμίας τῶν» καὶ ἵνα «ἀσχολῶνται εἰς τὰς κοινωφλεῖς τοῦ Γένους ἐδῶ, συμβαινούσας ὑποθέσεις κατὰ τὴν ἐννοιαν τῆς δυνάμιν τῶν ἐν τῷ ψηφίσματι τῆς ἐν Ὁδησσῷ Σεβαστῆς Ἐφορίας ἐμπεριλαμβανένων ἄρθρων.»

Εὐστράτιος Γκούϊκς Λαβῶν μέρος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπαναστάσιν ἐφονεύθη εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Σολῶνων δπου καὶ ἐτάφη (5 Σεπτ. 1824). Ἡ σύζυγός του ἔμας, λέγει ὁ Γαζῆς

(1) Περὶ τοῦ Γαζῆ ἐκτὸς τῆς εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος μνημονευομένης βιβλιογραφίας βλ. καὶ Λ. Βρανσόση: «Ὁ Δελβινακιώτης Γ. Γαζῆς (1795—1855) Δάσκαλος, ἀγωνιστὴς καὶ γραμματικὸς τοῦ Καρσινοῦ» εἰς «Ἡπειρωτικὰ Νέα» 29 Ἀπριλ. 1947 καὶ Μιχαήλ Περάνθη: εἰς ἐφ. «Ἔθνος» Ἀθηνῶν τῆς 23 Ἰανουαρίου 1947, ἀμφοτέρας γραφείσας ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς κυκλοφορίας ἐπιμελείᾳ ἡμῶν, εἰς τρίτην ἔκδοσιν τοῦ «Τροπαίου Δελβινακίου».

(2) Τ. Κανδηλώρου: Ἡ Φιλ. Ἐταιρία Ἀθῆναι 1926 σ. 332.

θυγάτηρ τοῦ Δούκα Μάτζη⁽¹⁾ νομίζουσα αὐτὸν ἄταφον ἐμοι-
ρολόγει τὰ κάτωθι :⁽²⁾

Ἄχ !... εἶθε νὰ γινόμουνα πουλί, ψηλά νὰ ἀπετοῦσα !
νὰ εὔρισκα τὸν σταυραῖτό γιὰ νὰ τὸν ἐρωτοῦσα
ἐκεῖ πού ἐσκοτώθηκες γραμμένο μου ξυφτέρι !
ποῖα πουλιά σὲ ἔφαγαν, νὰ μ' ἔδιδε χαμπέρι,
Νὰ σφάζομουν νὰ μ' ἔτρωγαν κι' ἐμένα τὴν καϋμένην
νὰ διάβαινα στὸ στόμα των ὅλη κομματιασμένη !
Νὰ εὔρισκα εἰς τὴν κοιλιάν καὶ τὰ δικά σου μέλη
κ' ἐκεῖ νὰ εἶμεθα οἱ δυὸ πάλι ἀνταμωμένοι !

Ἰωάννης Μανδάλης. Ὁ Δελβινακιώτης οὗτος ὁ ὑπηρε-
τήσας ὡς ὑπαρχηγὸς ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκη, διεκρίνετο διὰ τὴν
ἀνδρείαν του καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα εἰς τὴν ἵππασίαν. Ἦγωνί-
σθη ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκη καὶ τὸν Χρῦσανθον Σισίνην εἰς τὴν
Ἡλιδα τῆς Πελοποννήσου ὅπου μετωνομάσθη Ἰωάν. Κρίσταλης.

Ὁ Μανδάλης καίτοι ὑπηρέτησε μὲ αὐταπάργην τὴν κα-
τρίδα καὶ προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας, ἐν τούτοις δὲν
ἐτιμήθη, ὡς ἔπρεπε, συνεπεία τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐλαττωμά-
των, ὑπὸ τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν Γαζῆν, κατελαμβάνετο.

Ἀπέθανεν εἰς Δίβρην τῆς Ἡλιδοῦ ἐπὶ Βαυαροκρατίας.

1) Ἡ οἰκία Μάτζη ἔκειτο ὅπου νῦν ἡ οἰκία Σκράπα.

2) Γαζῆ: Βιβλιογραφία τῶν ἠρώων ... σελ. 32.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 6^{ΟΝ}

Η ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΩΤΙΣΣΑ — Κρυφὸς πόθος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Κρίσεις ξένων διὰ τὴν καλλονὴν της. Ἡρωϊσμοὶ Δελβινακιωτισσῶν.

Θρυλεῖται ὅτι ἐν τῶν κρυφῶν ὀνείρων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἰς ἐνδεχομένην ὑποταγὴν τῶν χωρίων Δελβινακίου καὶ Δροβιανῆς ἦτο τὰ ὑποχρεωτικὰ συνοικέσια ἀνδρῶν ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου μὲ τὰς φημιζομένας διὰ τὸ μεγαλοπρεπές των ἀνάστημα καὶ τὸ ἀπαράμιλλον κάλλος γυναῖκας τοῦ Δελβινακίου.

Τὸν πόθον τοῦ αὐτὸν ἐξέφρασεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὅταν ἀπὸ τὸν περίφημον κούλαν τοῦ εἰς τὸ Δελβινάκι, εἶδεν ἐξορίστους Δροβιανίτες, νὰ διέρχωνται ἐμπρὸς του, ὁπότε εἶπεν ὅπως «τὰ παιδιά τὰ Δροβιανίτικα νὰ πάρουν τοῦπρες ἀπ' τὸ Δελβινάκι».

Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἐπραγματοποιήθησαν τοιαῦτα συνοικέσια. Ἀπὸ τοῦ 1866 ὅμως μέχρι σήμερον ἔχομεν δύο τοιαῦτα μεταξὺ τῶν δύο ἡρωϊκῶν χωρίων τοῦ Πωγωνίου. Τὸ συνοικέσιον τῆς Βασιλικῆς, θυγατρὸς τοῦ Γ. Γαζῆ μὲ τὸν ἐμπορευόμενον εἰς τὰς Πάτρας πλούσιον Δροβιανίτην Θεόδωρον Νικολάου, καὶ τοῦ Δελβινακιώτου ἱατροῦ Ν. Μερτσάρη μὲ τὴν Παρασκευὴν Ἀθ. Δεσίρη, τὴν 27 Ἀπριλίου 1892, τοῦ τελευταίου ὅμως τούτου συνοικεσίου, γενομένου κατ' ἀντίστροφον λόγον τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

Ἡ Δελβινακιώτισσα φημίζεται διὰ τὸ λυγερὸν της ἀνάστημα, τὴν λευκὴν καὶ λεπτὴν ἐπίδερμίδα, τὴν ἐξυπνάδα της καὶ τὸ πλήρες ἰλαρότητος πρόσωπόν της, εἰς τὸ ὁποῖον κατοπτρίζεται μία εὐγένεια ψυχῆς ἀνωτέρου πολιτισμοῦ.

Ἡ κανονικὴ συμμετρία τῶν γυναικῶν τοῦ Δελβινακίου γράφει ὁ Λαμπρίδης, εἰς οὐδένα ἴσως μέρος τῆς Εὐρώπης ὑπάρχει. Ἐξ οὗ καὶ τὸ λεγόμενον προσθέτει οὗτος «*νύφη ἀπὸ τὸ Δελβινάκι καὶ γαμβρὸ ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρο*»⁽¹⁾ ἀντὶ ἐκείνου ποῦ

1) Πωγωνιακά σ. 23.

έτόνισεν ὁ Ἄλῃ πασᾶς καὶ ἀνεφέραμε.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω περιφέρειαν τοῦ Δελβινακίου, γράφει ὁ μεγαλοφάνταστος Βύρων συνήντησε τὰς ὠραιότερας γυναῖ-

Δελβινακιώτισσα.

κας, ὅσας εἶχεν ἴδει ἕως τότε «κατὰ τὴν μορφήν καὶ τὸ ἀνάστημα». (1) Τὰς συνήντησεν ἐργαζομένας εἰς τὴν

(1) Τσαΐλδ Χάρολδ σημ. κεφ. Β.

κατασκευὴν δρόμων, ὅταν ὁ ποιητὴς μετέβαινεν ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Τεπελένι πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἄλῃ πασᾶ.

Ὁ δὲ Μάνιας γράφει ὅτι «εἰς τὸ Δελβινάκιον εἶναι αἱ ὠραιόταται γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ὑπερέχουν εἰς τὴν ὠραιότητα καὶ τὸ κάλλος ἀπὸ πολλὰ μέρη τῆς Ἠπείρου, τὰ περίξ χωρία τοῦ Δελβινακίου τὸ ἔχουν διὰ ἔπαινον καὶ καύχημα μεγάλο ὅταν κανένας ἀπὸ αὐτὰ ἤθελεν λάβει γυναῖκα ἀπὸ τὸ Δελβινάκιον.»

Μήπως ὁμοίως ὁ Χόλανδ, δὲν ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν ὠραιότητα αὐτὴν τῶν γυναικῶν τοῦ Δελβινακίου καὶ τῶν περίξ, τὰς ὁποίας συνήντησε, κατὰ Μάϊον τοῦ 1812, καθ' ὁδόν, πρὶν ἀκούσῃ τὰς ἐντυπώσεις τῶν ἄλλων δι' αὐτάς; (1)

Μήπως ὁ γάλλος πρόξενος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἄλῃ πασᾶ, ἱστορικὸς Πουκεβίλ, δὲν ἐκδηλώνει τὸν ἴδιον θαυμασμόν διὰ τὴν ὠραιότητα τῶν Δελβινακιωτισσῶν, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς «τὰς ὠραιότερας γυναῖκας τῆς Ἠπείρου» *les plus belles femmes de l'Épire* (2).

Ἐπιβάλλεται νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα ὅσα διὰ τὴν καλλονὴν τῶν γυναικῶν τοῦ Δελβινακίου, γράφει ὁ ἐνθουσιώδης φίλος τῶν Ἀλβανῶν Χάν, ὁ ὁποῖος μὴ δυνάμενος νὰ κρύψῃ τὴν ἀλήθειαν, λέγει διὰ τὸ Πωγῶνι :

«Ὁ τόπος εἶνε περίφημος διὰ τὴν ὠραιότητα τῶν γυναικῶν του. Ἐδῶ πράγματι συνήντησα τοὺς καθαροὺς ἐλληνικοὺς τύπους... Δύο κεφαλαὶ μοῦ ἔκαμαν τὴν ἐντύπωσιν ζωντανευμένων ἀγαλμάτων» (3)

Ὅσον διὰ τὸν Hughes, οὗτος εὗρε τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν λεπτότατα.

Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ Ἄλῃ πασᾶ εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὑπῆρχε καὶ γυνὴ ὠραία ἐκ Δελβινακίου ἐκ τῆς οἰκογενείας Πάτση. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἄλῃ πασᾶ, ἡ μὲν Βασιλικὴ ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡ δὲ Δελβινακιώτισσα εἰς τὴν πατρίδα της. Πλὴν ἐκ παραδρομῆς τὰ κοσμήματά της ἐστάλησαν μετὰ τῶν κοσμημάτων τῆς Βασιλικῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν, αὕτη δὲ ἀπὸ τὴν μεγάλην της θλίψιν παρεφρόνησε καὶ ἀπεβίωσεν εἰς Δελβινάκι.

(1) Travels σ. 470—480

(2) Ταξίδιον εἰς Ἑλλάδα Α σ. 381.

(3) Ἀλβανικαὶ Μελέται 1854 σ. 51, βλ. καὶ Hughes: Travels σ. 233. καὶ Χρονικὸν Δρυόπιδος: «αἱ ἐκ Δελβινακίου γυναῖκες περίφημοι εἰσι διὰ τὴν ὠραιότητά των.»

Τὴν ὠραιότητά της αὐτὴν διατηρεῖ ἡ Δελβινακιώτισσα καὶ σήμερον ἀκόμη. Ὁ Γ. Φιλάρετος οὕτω ἐπισκεφθεὶς τὸ Δελβινακί τὴν 25 Ἰουλ. 1913 καὶ καταλύσας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀειμνήστου Γεωργ. Λάμπρου, ἀντελήφθη, ὡς γράφει, ἐπὶ τόπου τὴν σπανίαν καλλονὴν τῶν γυναικῶν τοῦ Δελβινακίου, διὰ τὰς ὁποίας, τοῦ εἶχε διηγηθῆ ἄλλοτε πολλὰ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὃ ἐπ' ἐξαδέλφῃ του γαμβρός, Δελβινακιώτης Ι. Βούρης (1)

* *

Ἐκτὸς ὅμως τῆς ὠραιότητος διὰ τὴν ὁποίαν, ὡς εἵπομεν, τόσον θαυμασμόν ἐξέφρασαν οἱ ἐπισκεφθέντες τὴν χώραν αὐτὴν, ἡ Δελβινακιώτισσα εἶνε ἐπίσης πεπροικισμένη καὶ μὲ ἐπίκτητα χαρίσματα, τὰ ὁποῖα θαυμάζει τις ἐξ ἴσου.

Αἱ γυναῖκες τοῦ Δελβινακίου, ὅπως γενικῶς καὶ ἄλλαι αἱ Ἑπειρώτισσαι, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ σύζυγοι καὶ τὰ τέκνα των περιέτρεχον τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐμπορευόμενοι ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως ἐργαζόμενοι καὶ πλουτίζοντες, αὐταὶ πολεμοῦσαι ἐνίοτε καὶ μὲ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, καθίστανον ὅσον τὸ δυνατόν γόνιμον τὸ ἄλλως ἄγονον καὶ ξηρὸν ἔδαφος τοῦ τόπου των, συντελοῦσαι οὕτω καὶ αὐταὶ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν εὐημερίαν.

Πόσα παραδείγματα αὐτοθυσίας δὲν ὑπάρχουν διὰ πολλὰς γυναῖκας τοῦ Δελβινακίου, αἱ ὁποῖαι μόνον ὑπὸ τοῦ μητρικοῦ φίλτρου κεντριζόμεναι καὶ οἰστρηλατούμεναι κατάρθωσαν μὲ ἀφαντάστους στερήσεις καὶ κακουχίας νὰ ἀναπτύξουν τὰ τέκνα των, ὅταν ὁ ταξιδεμένος πατὴρ ἐλησμόνει πολλὰς φορές νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα ἢ καὶ πολλὰς φορές δὲν ἐπέστρεφθῆ καθόλου.

* *

Καὶ πόσα ὅμως παραδείγματα ἀνδρικοῦ ἠρωϊσμοῦ δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Δελβινακιώτισσα ;

Μνημονεύεται οὕτω ὅτι μετὰ τὴν τιμωρίαν, διὰ ραβδισμόν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἐπέβαλεν εἰς τὸν Πρωτόπαπα τοῦ Δελβινακίου Παπᾶ Δημητρί Δάλλα, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν τιμωρίαν θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, ἀπέστειλεν οὗτος ἐξ Ἰωαννίνων τρεῖς στρατιώτας νὰ τὸν συλλάβουν καὶ τὸν φέρουν ἐνώπιόν του, ἵνα οὕτω τὸν ἐξαναγκάσῃ διὰ μαρτύρων, νὰ ὑπο-

(1) «Σημειώσεις ἀπὸ τοῦ 75 ὑψώματος» Τ. Δ. σ. 629.

γράψη τὴν τόσῃν ποθητὴν εἰς αὐτὸν ἀναγνώρισιν ἰδιοκτησίας ἐπὶ τοῦ Δελβινακίου.

Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἀλῆ, φθάσαντες εἰς Δελβινάκι καὶ μὴ εὐρόντες τὸν Παπαῦ Δημήτρι ἐξέθεσαν εἰς τὴν παπαδιὰν τὸν σκοπὸν τῆς ἀφίξεώς των. Ἡ τελευταία αὕτη, ἀφοῦ μετὰ προσοχῆς ἤκουσε τὴν ἀφήγησίν των, ἐκτὸς ἄλλης ἀπαντήσεως ἐξῆλθε τῆς οἰκίας, ἀφοῦ ἐκλείδωσε τὴν ἐξώθυραν καὶ τοὺς στρατιώτας ἐντὸς τῆς οἰκίας, καὶ ἀνέβη εἰς τὴν σκέπην σκεπασμένην μὲ πλάκας, ὅπως συνηθίζεται εἰς τὴν Ἡπειρον. Ἦρχισε τότε αὕτη νὰ ἀποσπᾷ τὰς πλάκας καὶ νὰ τὰς ἐκσφενδονίζῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν ἐγκλειστων εἰς τὴν οἰκίαν στρατιωτῶν τοῦ Ἀλῆ. Κραυγαὶ ὀδύνης ἠκολούθησαν τότε καὶ παρακλήσεις πρὸς τὴν παπαδιὰν νὰ μὴ συνεχίσῃ τὸν λιθοβολισμόν, ὑποσχεθέντες νὰ ἀναχωρήσουν ἄπρακτοι, ὅπως καὶ ἐγένετο.

Ἐπιστρέψαντες δὲ οὗτοι εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν καὶ προσέειπαντες εἰς τὰ γόνατά του ἐφώνησαν.

— Πολυχρονημένε μας Βεζύρη ! Στείλε μας καλλίτερα νὰ πολεμήσωμεν ὅλη τὴν κλεφτουριά τῆς Ρομίλης, ἀλλ' ἄλλη φορὰ μὴ μᾶς στέλλεις νὰ ἀντικρούσωμεν τὴν παπαδιὰ... (1)

Ὁ Λαμπρίδης εἰς τὰ Πρωγωνικά (2) ἀναφέρει ὅτι ἱερεῖά τις ἐκ Δελβινακίου εἰς Σωπικὴν ὀνόματι Διονυσία, ποτίζουσα ἀγρόν τινα τῆς Ἐκκλησίας ἔξω τοῦ χωρίου, εἶδεν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὴν ἕνα τζιοχαδάρην (3) τοῦ Ἀλῆ μὲ σκοπὸν νὰ τὴν πιάσῃ. Ἡ καλογραία προσεποιήθη ὅτι συγκατατίθεται νὰ κορέσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὀθωμανοῦ καὶ προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἀποσπᾷ εἰς ἀπόκεντρον μέρος. Ἐνῶ δὲ ὁ τζιοχαδάρης παρεσκευάζετο πρὸς τὸ ἔργον, ἡ ἱερεῖα συλλαβοῦσα αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ὄρχεις τὸν ἔσφιγξε τόσον πολὺ ὥστε οὗτος ἀπεβίωσεν. Ὁ ὀθωμανὸς ἔφερεν ἐπὶ τοῦ ἵππου του δισσάκιον εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθησαν ἀρκετὰ φλωρία, τὰ ὁποῖα, κατὰ προτροπὴν τοῦ ἱε-

1) Χρ. Δάλλα : Ἱστορικαὶ σελίδες σ. 9—10.

Ἡ παπαδιὰ τοῦ Δάλλα ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Καπετᾶν Νικολοῦ Τζουβάρᾳ ἀπὸ τὴν Ὀστενίτσαν τῆς Ἡπέρου.

2) Σημ. σελ. 50.

3) Τζιοχαδάρης : Ἐπίλεκτοι στρατιῶται τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Βλ. καὶ «Ἡπειρωτικά» Μιλτ. Οἰκονομίδου Α' σ. σ. 222 σχετικῶς μὲ τὴν ἀπόδρασιν ἐκ Δελβινακίου τῆς δεκαεξαέτιδος θυγατρὸς τοῦ στρατηγοῦ Χατζῆ-Μιχάλη Νταλιάνη, Δέσπως, περιβληθείσης, πρὸς τοῦτο, ἀνδρικήν ἐνδυμασίαν.

ρέως Ἰωάννου Οἰκονόμου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ ἱέρεια ὠμολόγησε τὸ γεγονός, ἔδαπανήθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν εἰς Σωπικὴν τῆς γεφύρας ἡ ὁποία ἐνώνει τὰς δύο συνοικίας «Ζιουμάταις» καὶ «Μεσαίαν» καθὼς καὶ τὴν ὁδὸν «Γκρημισμένους».

Παραπλήσιον, γεγονός συνέβη καὶ εἰς Δελβινάκιον μετὰ ἡρωίδα τὴν ἐκ Παρακαλάμου Ἑλένην χήραν σύζυγον Ἰωάννου Κοτρότσιου.

Αὕτη περὶ τὸ 1845, συνήντησεν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Δελβινακίου πρὸς τὸν Παρακάλαμον ἓνα τοῦρκον σουφαρῆν (ἔφιππον χωροφύλακα), ζητοῦντα ἐπιμόνως νὰ τὴν βιάσῃ. Παρασύρουσα ὅμως αὕτη τὸν χωροφύλακα εἰς ἀπόκεντρον μέρος, τὸν ἀφήκε νεκρόν. Εἶτα παραλαβοῦσα τὸν ἵππον τοῦ καὶ τὸ περίστροφον τὸ ὁποῖον ἔφερεν οὗτος ἐντὸς δερματίνης θήκης (σιλάχι) τὰ ἔφερεν εἰς τὸ Δελβινάκι.

Καὶ τὴν μὲν θήκην κατέστρεψεν, παῖς ὢν ὁ ἔγγονος τῆς ἡρωίδος Κωνστ. Κοτρότσιος, ποὺ μᾶς διηγῆθη τὸ γεγονός, τὸ δὲ περίστροφον «τρομπόνι» μήκους 0,34 καὶ περιφερείας στομίου 0,02 σώζεται καὶ σήμερον ἀκόμη καὶ φυλάσσεται, εἰς τὴν ἀνωτέρω οἰκογένειαν, ὡς κειμήλιον.

Ὡς τελευταῖον παράδειγμα πατριωτισμοῦ καὶ αὐταπαρνήσεως τῆς Δελβινακιώτισης, μνημονεύομεν καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῶν λευκῶν τῆς λίμνης Ζαραβίνης, κατὰ τὸ 1893—4. Ὁ ἐκ Βησσάνης τότε Μιχαὴλ Μέντζος θέλων νὰ οἰκειοποιηθῇ τμῆμα τῆς περιοχῆς ταύτης, ἐφύτευσεν ἐκεῖ λεύκας. Ὁμᾶς ὅμως Δελβινακιωτισσῶν μὴ ἀνεχομένη τὴν ἀπεμπόλησιν τῆς ἰδιοκτησίας τῆς πατρίδος των, διὰ τοῦ τρόπου τούτου, τὰς ἐξερρίζωσεν τὴν νύκτα. Ἀποτέλεσμα τῆς πράξεώς των αὐτῆς ἦτο ἡ προσφυγὴ τοῦ Μέντζου εἰς τὰ δικαστήρια. Ἡ ἀλληλεγγύη ὅμως τῶν Δελβινακιωτισσῶν ἐκείνων ποὺ ἀνέλαβον τὴν ἐκρίζωσιν ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἐπροτίμησαν αὐταὶ τὸν διασυρμὸν εἰς τὰ δικαστήρια καὶ τὴν φυλάκισιν, παρά τὴν προδοσίαν τῆς πατρίδος των⁽¹⁾.

*
* *

Δημοσιεύομεν κατωτέρω δύο ἄσματα, τὸ ἐν τῶν ὁποίων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Δελβινακιώτισσα» μᾶς διέσωσεν ὁ Ἄρα-

1) Φωνὴ τῆς Ἡπείρου 10-6-1894 ἀρ. 10. Μεταξὺ τῶν ἡρωίδων ἐκείνων μνημονεύομεν τὰς ἀειμνήστους Αἰκατερίνην Ἰακώβου, Ἀναστασίαν Χατζῆ Διαμάντη καὶ τὴν ἡμετέραν ἐκ μητρὸς μάμμην Μαρίαν Κ. Κύρου,

βαντινός. Εἰς αὐτὸ καταφαίνεται ἡ ἀκαταγώνιστος καὶ παροιμιώδης συζυγικὴ πίστις, ὑπομονὴ καὶ καρτερία, μὲ τὰς ὁποίας, ὡς ἄλλη Πηνελόπη, ἀναμένει αὕτη τὸν ἀποδημοῦντα σύζυγόν της.

Τὸ ἐν λόγῳ ᾄσμα ἔχει οὕτω :

Ἡ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΩΤΙΣΣΑ (1)

Κόρη Δελβινακιώτισσα ἔς τὸ θέρο κατεβαίνει,

σέρνει δρεπάνι δαμασκί, παλαμαριά ἰσημένα.

καὶ ἔς τὸ δερβένι θέριζε, γοργὰ γοργὰ θερίζει.

Ξενητεμένοι πέρναγαν καὶ τὴν καλημερίζουν·

— Καλῶς τὰ κάνεις, κόρη μου. — Καλῶς τοὺς τοὺς διαβάταις.

— Κόρη μου, ποῦν' ὁ πεθερός, θερίζεις μοναχὴ σου;

κόρη μου, ποῦν' ἡ πεθερά, θερίζεις μοναχὴ σου;

— Ὁ πεθερός μου γέρασε καὶ κείτεται ἔς τὸ σπίτι,

ἡ πεθερά μ' ἀπέθανε. Θερίζω μοναχὴ μου.

— Κόρη μου, ποῦν' ὁ ἄντρας σου, θερίζεις μοναχὴ σου;

— Ἄντρας μ' ἐξενητεύτηκε καὶ λείπει δέκα χρόνους,

ἀκόμα δυὸ τὸν καρτερῶ, ἔς τοὺς τρεῖς τὸν παντεχαίνω,

καὶ μέσ' τοὺς τρεῖς ἂν δὲν ἐρθῆ, τὰ μαῦρα θὰ φορέσω.

— Κόρη μ' ἀπέθαν' ἄντρας σου ἐδῶ καὶ πέντε χρόνους

κι' ἐγὼ τοῦ δάνεισα πανί, μοῦπε νὰ μοῦ, τὸ δώσης,

ἐγὼ κερὶ τοῦ δάνεισα, μοῦπε νὰ μὲ πλερώσης,

ἐγὼ φιλί τοῦ δάνεισα, μοῦπε νὰ μοῦ τὸ δώσης.

— Πανί, κερὶ ἂν τοῦ δάνεισες, ἐγὼ θὰ σοῦ τὸ δώσω,

μὰ τὸ φιλί, ἂν τοῦ δάνεισες, αὐτὸς νὰ σοῦ τὸ δώση.

— Κόρη, ἐγὼ εἶμ' ὁ ἄντρας σου, ἐγὼ εἶμαι κι' ὁ καλός σου.

— Ἄν ἦσ' ἐσὺ ὁ ἄντρας μου, ἂν ἦσαι σὺ ὁ ἴδιος,

ἴπες τὰ σημάδια τοῦ σπιτιοῦ καὶ τότες νὰ πιστέψω.

— Ἐχεις μηληὰ ἔς τὴν πόρτα σου μηληὰ μέσ' τὴν αὐλή σου,

ἔχεις καὶ χρυσοκάντηλο μέσα ἔς τὴν κάμαρή σου.

— Αὐτὰ τὰ ξέρ' ἡ γειτονιά, τὰ ξέρ' ὁ κόσμος ὅλος,

ἴπες μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ καὶ τότες νὰ πιστέψω.

— Ἐχεις ἐληὰ ἔς τὰ στήθη σου κ' ἐληὰ ἔς τὴν ἀμασχάλη,

κι' ἀνάμεσα ἔς τὰ δυὸ βυζιά σπυρὶ μαργαριτάρη.

— Ἐσύ, ἐσ' εἶσ' ὁ ἄντρας μου, ἔλα'ς τὴν ἀγκαλιά μου.

1) Π. Ἀραβαντινοῦ : Συλλογὴ Δημῶδων Ἀσμάτων τῆς Ἠπείρου, 1880, σελ. 211.

Τὸ δὲ ἕτερον ἔχει ὡς ἑξῆς⁽¹⁾

Τὸ μάθειαν τί γίνηκε μέσα στὸ Δελβινάκι
Μιά θυγατέρα τοῦ Παπαῦ νύφη τοῦ Γιάννη Μπάσιου
Ἐλούστηκ' ἄρματώθηκε στὴν ἐκκλησιὰ νὰ πάη
Τὸ δρόμο ὅπου πήγαινε τὸ δρόμο ποὺ πηγαίνει
Βρίσκει ἀσήκη ἐμπροστὰ καὶ τὸν καλημεράει
— Καλημέρα σ' ἀσήκη — Καλῶς την τὴ Μαλάμω
Μαλάμω μὲ τὰ χαϊμαλιὰ τὰ μακριὰ τζουλούφρια
Βγάνει στρώνει τὴ φλωκωτὴ ἀσήκης γιὰ νὰ κάτση
Χίλια φλωριὰ τῆς μέτρησε μέσ' τὸ δεξί της χέρι
Καὶ μιὰ φορὰ τὴ φίλησε στὰ μαῦρα της τὰ μάτια.

1) Ἡπειρωτ. Ἡμερολ. «Δωδώνη» 1899 σ. 167.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 70Ν

Διατί ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐποφθαλμία τὸ Δελβινάκι. Ἀγῶνες Δελβινακιωτῶν. Σχέδια Ἀλῆ. Ἀνέγερσις ἀνακτόρου.

Ἀπόδειξις ὅτι τὸ Δελβινάκι ἦτο πάντοτε κεφαλοχῶρι. Στρατηγικὴ θέσις Ἀγίου Ἰωάννου.

Διατί ἐματαιώθη ἡ ἀνέγερσις φρουρίου.

Βασανιστήρια Δελβινακιωτῶν.

Εἶδομεν εἰς προηγούμενον κεφάλαιον πῶς αἱ ἀρχικαὶ βλέψεις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς κατάκτησιν τοῦ Δελβινακίου κατέληξαν εἰς τὴν γνωστὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κούρτ πασᾶ μάχην καὶ τὴν πυρπόλησιν τῆς ἀνθηρᾶς αὐτῆς κωμοπόλεως ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων.

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὅμως φθονῶν τὴν εὐτυχίαν ποῦ εἶχον ἐπανακτῆση σὺν τῷ χρόνῳ οἱ Δελβινακιῶται, καὶ ἐποφθαλμιῶν τὴν ὀχυρὰν θέσιν τοῦ λόφου τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, τοῦ δεσπόζοντος τῆς μόνης ὀρμητικῆς τῆς συνδεούσης τότε τὰ Ἰωάννινα μὲ τὴν Ἀλβανίαν, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον λόφον θὰ ὁμιλήσωμε κατωτέρω, ἤρχισε καὶ μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἤτταν τοῦ Κούρτ πασᾶ, καὶ τὴν ἀνακήρυξιν του εἰς βεζύρην τῶν Ἰωαννίνων ὑπούλως καὶ διὰ πονηρῶν μέσων νὰ ἐποφθαλμιᾷ τὴν προσθήκην τοῦ Δελβινακίου εἰς τὰς κτήσεις του.

* * *

Τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς τοῦ Δελβινακίου κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τὰς μεθόδους, ραδιουργίας καὶ ἀπάνθρωπα μέσα, ποῦ μετήρχετο οὗτος πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν του, ἐξιστορεῖ εἰς ἔμμετρον λόγον τὸ «Τρόπαιον τοῦ Δελβινακίου» τοῦ Γ. Γαζῆ.

Τὸ «Τρόπαιον» τοῦτο παρὰ τὴν ἀτέλειαν καὶ ξηρότητα τῆς ποιητικῆς ὑφῆς τῶν στίχων του, ἀπεικονίζει ἐν τούτοις ἀρκετὰ καλὰ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ιδέας τὰς ὁποίας θέλει νὰ ἐκφράσῃ.

Οἱ ἄγῶνες οὗτοι, ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης, ἀντιπροσωπεύουν μίαν τῶν πλέον ἐνδόξων καὶ μεγαλειωδῶν προσπαθειῶν διὰ τὸ πολυτιμότερον καὶ ἱερώτερον δικαίωμα τῶν λαῶν. Τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἀφήγησις τῶν ἀγῶνων τούτων δὲν εἶναι ἀπλῆ ἱστορία, ἀλλὰ πραγματικὴ ποίησις καὶ σειρὰ περιπαθῶν δραμάτων. εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ὁποίων τὸ Δελβινάκι ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ σκηνας, αἵτινες οὐδόλως ὑπολείπονται τῶν δραματικῶν σκηνῶν τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας.

Ἐὰν ὅμως ἡ τύχη τῶν ὄπλων ἔφερε τὸν Ἄλῆν κύριον τοῦ Σουλίου, αἱ χρηματικοὶ θυσίαι, τὸ θάρρος καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῶν Δελβινακιωτῶν, ὅχι μόνον τὸν ἐκράτησαν μακρὰν τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλὰ καὶ τοῦ κατέφερον τὴν χαριστικὴν βολήν, καταστήσαντες τοῦτον διὰ τῶν ἐνεργειῶν των «φερμανλῆν» ἤτοι ἔκπτωτον τοῦ βαθμοῦ του.

Καὶ οἱ μὲν ἄγῶνες τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας εἶναι εἰς ὄλους γνωστοί. Αἱ ἥρωϊκαὶ ὅμως πράξεις, αἵτινες τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐλάμβανον χώραν εἰς τὸ ἥρωϊκὸν Δελβινάκι, κατὰ τοῦ αὐτοῦ ἄρπαγος, εἶναι δυστυχῶς ἄγνωστοὶ εἰς πολλοὺς ἢ μᾶλλον ἢ ἀνάμνησις αὐτῶν ἀπέμεινε μόνον εἰς τὰς διηγήσεις τῶν γερόντων ἢ εἰς τὰς παραδόσεις διαφόρων χωρίων, μεταφερόμεναι ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Δὲν ὑπῆρξε τρόπος βασάνου ἢ στραγγαλισμὸς μαρτυρίου, ποὺ νὰ μὴ ἐφήρμοσεν ὁ ἀλλόπιστος σατράπης τῆς Ἡπείρου ἐπὶ τῆς γενεᾶς ἐκείνης τῶν ἥρωϊκῶν προγόνων μας.

Ἡ κωμόπολις αὕτη ἠγωνίσθη πράγματι κατὰ τοῦ Ἄλῆ πασᾶ μὲ ἥρωϊκὴν καρτερίαν, καὶ κατέστη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, προπύργιον τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ Ἐθνισμοῦ εἰς τὸ Πωγῶνι καὶ ἡ Ἐθνικὴ μητρόπολις τοῦ καταδυναστευομένου λοιποῦ τμήματος τῆς Ἐπαρχίας. Τὸ Δελβινάκι ἐπροτίμησε νὰ ὑποστῇ ὅλα τὰ μαρτύρια ἵνα μὴ γίνῃ τιμᾶριον τοῦ ἀλλοπίστου τυράννου. Οἱ Δελβινακιῶται προσέφερον ἑκατόμβας ὀλοκλήρους εἰς τὸ θηριῶδες πάθος τσου, ἀναδειχθέντες οὕτω ἐπιφανεῖς πολῖται καὶ γενναῖοι χορηγοί. Πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας των, ὑπέστησαν κάθε κόπον, περιεφρόνησαν κάθε κίνδυνον, ἔδοκίμασαν κάθε στέρησιν, διεξήγαγον δὲ τὸν ἀγῶνα μὲ πείσμα καὶ ἐπιμονήν. Καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῶν ἀγῶνων τούτων τὸ Δελβινάκι, ἔπιπτε καὶ ἠγείρετο, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ συνόλου προухώρει καὶ ἔφθανεν εἰς τὸ τέρμα πρὸς τὸ ὁποῖον ἀπέβλεπε.

Οἱ ἄγῶνες οὗτοι τοῦ Δελβινακίου προκαλοῦν τοσοῦτο,

μᾶλλον τὸν θαυμασμόν, ὅταν σκεφθῶμεν τοὺς ἀντιπάλους τῆς φοβερᾶς ἐκείνης πάλης.

Δυσαναλογία ὁμολογουμένως τεραστία.

Ἄφ' ἐνὸς μὲν ἕνας ἀλλόπιστος καὶ ἀκόρεστος ἄρπαξ μῖγμα ἀμαθείας καὶ ὄξυνοίας, ψευδοῦς εἰλικρινείας, φιλαργυρίας, φανατισμοῦ, ὑποκρισίας καὶ ἐκδικήσεως ἀδιαλλάκτου, ὁ ὁποῖος ἐκ τοῦ πλησίον χωρίου Τεπελενίου, δὲν ἤργησε νὰ ἀξιωθῇ τὸν βαθμὸν ἀντιβασιλέως τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους διέλαμψε μὲ τόσον κλέος Ἄλέξανδρος ὁ Μέγας καὶ Πύρρος ὁ Ἡπειρώτης. Ἐνας ἄρπαξ, προσθέτομεν, τὸ κράτος τοῦ ὁποίου περιελάμβανε τὴν Πελοπόννησον καὶ ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, μέρος τῆς Εὐβοίας, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄωου καὶ Ἀλιάκμονος Ἡπειρον μὲ πληθυσμὸν ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου εἰς τρόπον ὥστε ὁ Vaudoisourt, εἰς ἔργον ἐκδοθὲν τὸ 1815 νὰ τὸν ἀποκαλεῖ «σημερινὸν κυρίαρχον τῆς Ἑλλάδος» (the present ruler of Greece)⁽¹⁾ αἱ πρὸς τὸν Βοναπάρτην ἐκθέσεις τοῦ 1802 καὶ 1804 χαρακτηρίζουν τὸ πασαλίκι τοῦ «Ἀληθῆ ἡγεμονίαν»⁽²⁾, ὁ δὲ Νέλσον τὸν ἐκάλει «ἥρωα τῆς Ἡπείρου».

Ὁ Rouqueville, περιγράφων τὸ κράτος τοῦ Ἀλῆ λέγει ὅτι «ὁ Τεπελενλῆς Ἀλῆς κατέσθωσε διὰ μέσου κυμάτων αἵματος νὰ σφετερισθῇ χώραν ἴσην κατὰ τὸν πληθυσμὸν πρὸς τὰ ἡνωμένα βασίλεια τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας».

Ἐναντιὸν οἱπὸν ἐνὸς τοιούτου ἄρπαγος ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Σάθαν, δι' ἀλληλουχίας ἐγκλημάτων... ἠξιώθη τῆς προσοχῆς ὅλου τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἔτρεμον Σουλτάνος καὶ Ραγιάδες, Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι, τὸ Δελβινάκι μόνον μαζί μὲ τὸ Σοῦλι «δὲν θέλει νὰ τοῦ πουληθῇ γιὰ τσιφιλίκι».

Τὴν τιμὴν τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀγῶνων τοῦ Δελβινάκιου τὴν κάμνει ὁ ἴδιος ὁ Ἀλῆ πασᾶς, συγκρίνων τούτους μὲ τοὺς θρυλικοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου, μὲ τὴν φράσιν τὴν ὁποίαν εἰς στιγμὰς ἀπελπισίας δὲν ἔπαυε νὰ ἐπαναλαμβάνη εἰς τὸν Θανάση Βάγια :

(1) Τὸ κράτος τοῦ Ἀλῆ εἶχεν ἑκτασιν 3.800 τετρ. λευγῶν καὶ πληθυσμὸν 1.500.000 περίπου.

(2) «Τὸ πασαλίκι τοῦ Ἀλῆ πρέπει νὰ θεωρῆται κατ' ἀπόλυτον τρόπον ἀληθῆς ἡγεμονία» (Beauchamps : Vie d'Ali pacha. Παρίσιος 1822 σ. 146).

«Ἄ ὦ ρέ Θανάση τὸ Ντελβινάκι μὲ τὰ γρόσια καὶ τὸ Σοῦλι μὲ τὸ ντουφέκι μου ἄσπρισαν τὰ γένεια.»

Ἐκ τῆς πάλης ἐκείνης, υπέστη βεβαίως καὶ τὸ Δελβινάκι καταστροφάς. Ἐκινδύνευσεν, ἐπάλαισεν, εἰς τὸ τέλος ὅμως ἐνίκησε καὶ ἐθριάμβευσε.

Ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι τρέφει δῆθεν ἰδιαιτέραν ἀγάπην πρὸς τὸ Δελβινάκι, διέταξε νὰ κτισθῇ δι' ἀγγαρείας τῶν κατοίκων ἐξοχικὸν ἀνάκτορον, εἰς τὸ μέσον τῆς κωμοπόλεως, ἢ περίφημος «κούλα» ὅπου σήμερον τὸ Μητροπολιτικὸν Μέγαρον, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν διέμενε κατὰ τὰ ἐκάστοτε εἰς Δελβινάκιον ταξείδιά του.

Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο τὸ ὁποῖον ἀναφέρουν ὅλοι οἱ ἐπισκεφθέντες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ Δελβινάκιον ξένοι περιηγηταὶ ἦτο συνήθης οἰκία, διότι ὁ μὲν Leake λέγει ὅτι ἦτο μετρίων διαστάσεων, ὁ δὲ Hobhouse τὸ ἀναφέρει ἀπλῶς «οἰκίαν» (house).

«Στὸ Δελβινάκι, λέγει ὁ Καζαντζῆς, ὁ Ἄλῃ πασᾶς εἶχε κτίσει ἓνα κίόσκι μὲ σαχνισιὰ καὶ μὲ χοιροκόσους ὅλα ἀπὸ ξύλο σκαλιστὸ ἀνεκτίμητο. Εἶχε καὶ μιὰ γκοντόσια ἐκεῖ ποῦ τοῦ ἐπρομήθευε κορίτσια, γιὰ τὸ Παληοπωγῶνι ἦταν ἀνεκάθε φημισμένο γιὰ τὰς ὡμορφες γυναῖκες του. Ἀμα ἔφθασε τὸ χαμπέρι πῶς τοῦ πῆσαν τὸ κεφάλι ἐσυναχθήκεν ὅλο τὸ χωριὸ καὶ σὲ μιὰ νύχτα τὸ ἐγκρέμισαν ἀπὸ θεμελιοῦ. Τὴν ἄλλη μέρα δὲν ἀπόμεινεν οὔτε λίθος ἐπὶ λίθου οὔτε γιὰ σημάδι. Τὰ Διδαρίτσια (τὶ παλάτι ἦταν ἐκεῖνο) ἐκάησαν σὰν τὸ δαδί σὲ ἀλίγες ὥρες». (1)

Τὰ θεμέλια τῆς «κούλας» αὐτῆς τοῦ Ἄλῃ πασᾶ εἰς τὰ μπουδρούμια τῆς ὁποίας ἐσήποντο οἱ Δελβινακιῶται, ὡς μὴ ὑπογράφοντες τὴν πώλησιν τοῦ χωρίου των εἰς τσιφλίκι τοῦ τυράννου, εὐρέθησαν κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μεγάρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς τὸ 1929. Ὁ αἰμίνηστος μάλιστα Μητροπολίτης Βασιλείος, μόλις τὰ ἀντίκρυσεν ἀνεφώνησε: «Νε νικῆ κασε Τεπελεν λῆ».

Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς δολοφονίας τοῦ Ἄλῃ πασᾶ, οἱ Δελβινακιῶται τὸ ἐκρήμνισαν εἰς μίαν καὶ μόνην νύκτα, εἰς τρόπον ὥστε τὴν ἐπομένην ὄχι μόνον ἵχνος

1) Καζαντζῆ: Ἀπ' τὰ σκλαβωμένα Γιάννενα. Ἀθῆναι 1926 σ. 110. κατὰ τὴν παράδοσιν φύλαξ τῆς κούλας ἦτο μία παπαδιά τοῦ Ἐξάρχου.

αὐτοῦ δὲν ἐφαίνετο, ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος εἶχε καλυφθῆ, ἐκσκαφῆ καὶ σπαρῆ μὲ λαχανικά καὶ ὄσπρια (1).

Κατὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μερικοὶ μπέηδες καὶ ἀγάδες τοῦ Ἀργυροκάστρου προβλέποντες τὸν προσεχῆ αὐτοῦ ὄλεθρον ἔσπευσαν καὶ κατέλαβον αὐθαιρέτως μερικά χωρία αὐτοῦ ἰδίως εἰς τὴν Λάκκαν τοῦ Μουχτάρ, ἀπέσπασαν δὲ καὶ πωλητήρια ἔγγραφα προγενέστερα δι' ἀπειλῶν ἐκ τῶν κατοίκων τῶν. Ὄταν δὲ βραδύτερον ὁ Μεχμέτ Ρεσίτ πασᾶς προσεκάλεσε τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων τούτων, ἵνα μάθῃ εἰς ποῖον πραγματικῶς ἀνήκον ταῦτα, οἱ κάτοικοι διὰ τὸν φόβον καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἀρπακτόρων ὠμολόγησαν, ὅτι ἀνήκον εἰς αὐτοὺς (2).

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀφ' ἐτέρου μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ προέβη εἰς τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας του, σύμφωνα μὲ παλαιὸν νόμον τῆς Ὄθ. Αὐτ. κατὰ τὸν ὁποῖον ὅταν βαθμοφόρος τοῦ Κράτους ἐξέπιπτε τοῦ βαθμοῦ καὶ κατεδικάζετο εἰς θάνατον ἢ περιουσία του περιήρχετο εἰς τὸ Δημ. Ταμεῖον. Πρὸς τὸν σκοπὸν ὅθεν τοῦτον ἐστάλησαν εἰδικοί ὑπάλληλοι εἰς τὰ μέρη ὅπου ὑπῆρχον περιουσιακὰ αὐτοῦ στοιχεῖα.

Κατέγραψαν ὅθεν οὗτοι τὰς ἰδιοκτησίας τοῦ Ἀλῆ καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του, αἱ ὁποῖαι ἰδιοκτησίαι ἐκηρύχθησαν ὀριστικῶς κτήματα τοῦ στέμματος καὶ κατεχωρήθησαν ὡς τοιαῦτα εἰς τὸ Ὑπ. τῶν Οἰκον. καὶ τὸ γενικὸν κτηματολόγιον.

Ὄταν ὅθεν ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀλῆ, ἀπεσταλμένοι τοῦ Χουρσίτ, καταγράφοντες τὴν περιουσίαν τοῦ Ἀλῆ, μετέβησαν εἰς Δελβινάκιον καὶ ἐζήτησαν νὰ συμπεριλάβουν καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν κτημάτων του, λέγοντες ὅτι ὁ Ἀλῆς εἶχε κτίσιν ἐκεῖ καὶ μέγαρον, τὴν «κ ο ὑ λ α ν» μετ' ἐκπλήξεως εἶδον οὗτοι ὅτι εἰς τὴν θέσιν τῆς ἦτο λαχανόκηπος, καὶ ἴχνος κτιρίου δὲν ὑφίστατο.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω παρακινούμενος ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους, Φιλητᾶς κατεχώρησε καὶ τὸ Δελβινάκιον, εἰς τὸν καταρτισθέντα παρ' αὐτοῦ κατάλογον τῶν ἀπανταχοῦ τῆς εὐρείας ἐπικρατείας τσιφλικίων τοῦ Ἀλῆ καὶ τῶν υἱῶν του, καὶ τὸ ὁποῖον σημείωμα ὁ γαμβρὸς τοῦ συγγραφέως συνταγματάρχης

(1) Τὸ αὐτὸ ἔπραξαν ἅμα τῇ ἐξοντώσει τοῦ Ἀλῆ καὶ οἱ Ζιτσαῖοι (Μ. Χρυσόχοῦ : Ἡπειρωτικὰ σελ. 3. Αἰμ. Παπασταύρου : Ἐνθ. ἀν. σ. 28.

(2) Λαμπίδης : Ὁ Τεπελενλῆς Ἀλῆ πασᾶς σελ. 13.

Θ. Σαρλής παρεχώρησεν εἰς τὸν Ἀραβαντινόν, ὅστις καὶ τὸ κατεχώρησεν εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (σελ. 602).

Ὁ κατάλογος ὅμως οὗτος καθὼς ἀπέδειξεν ὁ Τσοποτός, ὁ Κούμας καὶ ἄλλοι δὲν εἶνε ἀκριβής. Τὸ Δελβινάκιον οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶνε «κεφαλοχώρι» ὅπως καὶ ἄλλα κεφαλοχώρια, τὰ ὁποῖα ὁ Φιλητᾶς κατέγραψεν ὡς δῆθεν τσιφλίκια τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

*
* *

Τὸ Δελβινάκι ἀπετέλει ἀνέκαθεν χωρίον αὐτοτελές «καρηέ» ἦτοι «κεφαλοχώρι» καὶ ὄχι ἀπλοῦν συνοικισμόν ἐντὸς τσιφλικίου ἦτοι «τσιφλικοχώρι». Εἶχεν ἐπομένως τοῦτο ἴδιαν αὐτοτέλειαν. Ὅλαι αἱ περὶ αὐτὸ ἐκτάσεις, καλλιεργούμεναι καὶ μὴ, καθὼς καὶ αἱ οἰκίαι τῶν κατοίκων του δὲν ἔχαρακτηρίζοντο ὡς ἀνήκουσαι κατὰ κυριότητα εἰς τὸν τσιφλικούχον. Οἱ Δελβινακιῶται οὐδέποτε ἔθεωροῦντο ἀπλοῖ ἐργάται γεωργοὶ ἢ κολλῆγοι καλλιεργηταί, «ἀλακτσῆδες», «ὄρτακτσῆδες», ὑποχρεούμενοι νὰ ἐργάζωνται εἰς τὸ τσιφλίκι καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὰς γαίας τοῦ τσιφλικούχου, καταβάλλοντες εἰς αὐτὸν ὠρισμένον μέρος (γεώμορον) ἀπὸ τοὺς παραγομένους καρπούς. Ὅταν οὕτω χωράφια τοῦ Δελβινακίου περιήρχοντο ἐξ ἀγορᾶς ἢ λόγῳ προικοδοτήσεως εἰς κατοίκους τῶν πέριξ χωρίων δυνάμει ἐπισήμων τίτλων τοῦ Κτηματολογίου (ταπί), οἱ ἀγορασταὶ δὲν ἐπλήρωνον γεώμορον ἢ δεκάτην εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τσιφλικοχωρίου των (ἐὰν ἦτο τοιοῦτον), διὰ τὸν λόγον ὅτι αἱ γαῖαι αὗται οὐδέποτε ἔθεωροῦντο περιλαμβανόμεναι ἐντὸς τῶν συνόρων τοῦ τσιφλικοχωρίου των (ἐὰν ἦτο τοιοῦτον), τούναντίον δὲ κατέβαλον καὶ τὴν δεκάτην εἰς τὴν δεκαετίαν τοῦ αὐτοτελοῦς χωρίου (καρηέ) Δελβινακίου⁽¹⁾.

Συνεπεία τῆς ιδιότητος αὐτῆς τοῦ Δελβινακίου, δὲν ὑπήγετο τοῦτο εἰς τὰ «Ἐμλάκι Χουμαγιούν» ἦτοι τὰ Ἐθνικὰ κτήματα ἢ κτήματα τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατεχομένων Ἰμλακοχωρίων, τὰ ὁποῖα διετέλουν ὑπὸ τὴν συνεχῆ καὶ ἄγρυπνον φύλαξιν τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ ἐν Κων]πόλει Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ ὁποίου κατεβάλλοντο τὰ γεώμορα καὶ

(1) Εἰς τὴν Τουρκίαν, ὡς γνωστὸν ἡ δεκάτη εἰσεπράττετο κατὰ κτηματικᾶς περιφερείας ἐκάστου χωρίου, κατὰ τὰς ὁποίας παρεχωρεῖτο ἢ ἐνοικιάζετο αὕτη.

ἄλλα τέλη. Τὰ τέλη ταῦτα κατεχωροῦντο εἰς ξεχωριστὸν κεφάλαιον τοῦ ἑτησίου προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ τοῦ τουρκικοῦ κράτους καὶ εἰσεπράττοντο ἰδιαιτέρως.

Ἡ τοιαύτη ἰδιότης τοῦ Δελβινακίου φαίνεται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας δημόσια ἔγγραφα τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, ἀποτελοῦντα ἐπίσημον καὶ πανηγυρικὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ τουρκικοῦ Δημοσίου ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Δελβινακίου. Εἰς τὰ ἔγγραφα αὐτὰ πράγματι, ὅσακις γίνεται λόγος περὶ Δελβινακίου στερεοτύπως τοῦτο ἀναγράφεται καὶ χαρακτηρίζεται ὡς χωριστὴ καὶ αὐτοτελῆς κοινότης (καρηέ) ἢ «κεφαλοχώρι», οἱ ἄνδρες τοῦ ὁποίου ἐπικαλοῦνται ἴδια δικαιώματα καὶ ὄχι τοῦ τσιφλικούχου Σουλτάνου ἢ τουρκικοῦ δημοσίου.

Εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. 259 οὕτω καὶ ἀπὸ 21 Ἰουν. 1287 ἔτους εγγείρας (καθ' ἡμᾶς 1876) διαταγὴν πρὸς τὴν Διοίκησιν Ἀργυροκάστρου ὅλη ἢ μετὰξὺ τοῦ αὐτοκεφάλου χωρίου Δελβινακίου καὶ τῆς Βησσάνης διαφορά, ἐπὶ τῆς ἐπιδικου τότε ὑποθέσεως τῆς περιοχῆς τῶν λακκιῶν, χαρακτηρίζεται ἐκεῖ ὡς διαφορά τῶν κατοίκων Δελβινακίου μὲ τὰς γειτονικὰς γαίας τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ τσιφλικίου Βησσάνης τῆς ὑποδιοικήσεως Πωγωνίου.

Ἐκ τῆς ἰδιότητος αὐτῆς τοῦ Δελβινακίου πηγάζει καὶ ἡ ἰδιαιτέρα σημασία καὶ σπουδαιότης τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Δελβινακίου, εἰς τὴν ὁποῖαν διαταγὴν τὸ Δελβινάκι ἀναγνωρίζεται ὡς αὐτοτελῆς κοινότης «καρηέ» ποὺ ἐνεργεῖ, ὅπως εἰς κάθε περίστασιν ὡς ἀμέσως δι' ἑαυτὴν ἐνδιαφεραμένη.

Εἰς παρομοίας περιστάσεις οἱ κάτοικοι τῶν ἄλλων κοινοτήτων παρουσιάζοντο πάντοτε ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Θησαυροφυλακίου ἢ τοῦ τουρκικοῦ Δημοσίου καὶ ὡς κολληγοὶ αὐτοῦ, καὶ ὄχι ὡς διεκδικοῦντες ἴδια δικαιώματα. Ὅσον διὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν τσιφλικίων, αὕτη ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ ἀναγνωρίζῃ καὶ ὁμολογῇ τὰ ἱερὰ καὶ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τοῦ Δελβινακίου, ποὺ ἀνεγνώριζον καὶ οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωρίων.

Ἡ διαφορά ὥστε μετὰξὺ τοῦ Δελβινακίου καὶ τῶν γειτονικῶν χωρίων ἦτο εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὄχι ἀμφισβήτησις συνόρων, ἀλλὰ ἀπλὴ προσπάθεια καὶ διαμάχη μετὰξὺ τῶν χριστιανῶν κατοίκων Δελβινακίου καὶ τοῦ Σουλτάνου ἢ Τουρκικοῦ Δημοσίου, ποὺ προσεπάθει νὰ περιστείλῃ καὶ καταπατήσῃ τὰ δικαιώ-

ματα τῆς Κοινότητος καὶ ἐπεκτείνῃ αὐθαιρέτως καὶ παρανόμως τὰ σύνορα τοῦ Σουλτανικοῦ κτήματος.

Τὰς διαφορὰς αὐτὰς ὡς τοιαύτας τὰς χαρακτηρίζει καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 259 καὶ ἀπὸ 14 Δεκεμβρίου 1875 διαταγὴ πρὸς τὸν Χαΐρεδιν μουτεσαρίφην Ἀργυροκάστρου.

Ἡ ἰδιότης αὐτὴ τοῦ Δελβινακίου φαίνεται καὶ εἰς τὸ ἀπὸ 18 Μαρτίου 1328 (καθ' ἡμᾶς 1912) Σουλτανικὸν Διάταγμα ψηφισθὲν μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος ἐν Τουρκίᾳ καὶ δημοσιευθὲν εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 1122 τῆς 28 Ἀπριλ. 1912 φύλλον τῆς ἐπισήμου ἐφημερίδος «Τακβήμι-Βεκαῆ».

Εἰς τὸ Διάταγμα ἐκεῖνο ἐπιγραφόμενον «περὶ ἐγκαταστάσεως Μουσουλμάνων προσφύγων εἰς τὰς γαίας τῶν ἐθνικῶν τσιφλικίων, τῶν εὗρισκομένων εἰς τὰς περιφερείας τῶν νομῶν Ἰωαννίνων, Μοναστηρίου καὶ Σκόδρας» ἐπισυνάπτεται καὶ πλήρης πίναξ ἀναφέρων ὀνομαστικῶς ἕνα ἕκαστον τῶν τοιούτων ἐθνικῶν Τουρκικῶν χωρίων, οὐδεμία δὲ εἰς αὐτὸν μνεία γίνεται περὶ Δελβινακίου

*
**

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐπεχείρησεν, ὡς εἵπομεν, νὰ οἰκοδομήσῃ μὲ προσωπικὴν ἐργασίαν (ἀγγάρειαν) τῶν Δελβινακιωτῶν, φρούριον εἰς τὴν στρατηγικὴν θέσιν τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος λόφος ὑψούμενος ὀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸ Δελβινάκι διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, δεσπόζει τῆς μοναδικῆς ὁδοῦ ποὺ ὁδηγεῖ ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Ἀργυροκάστρον.

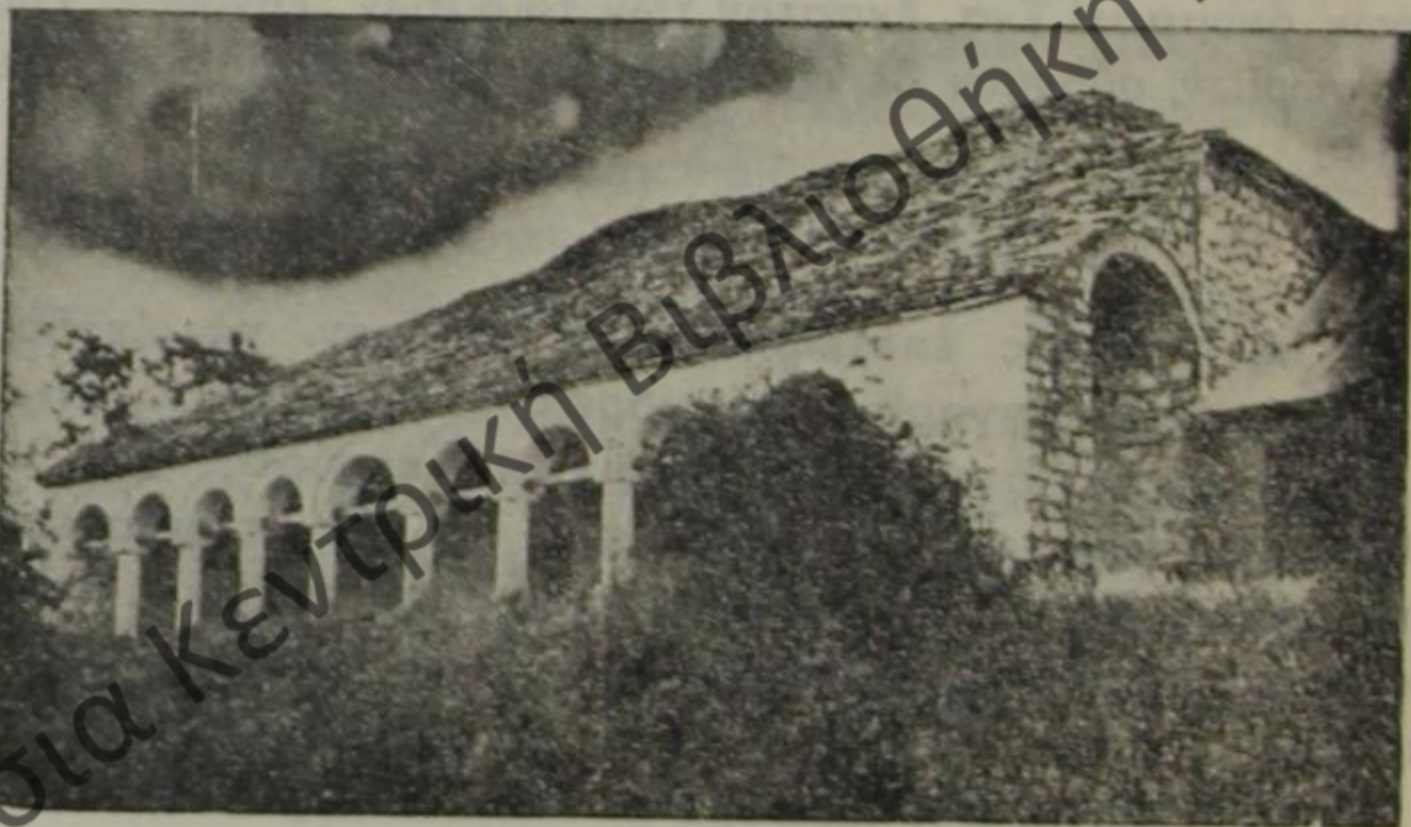
Ἡ ὁδὸς αὕτη διερχομένη διὰ τῶν στενωπῶν τῆς Λίμνης (Ζαραβίνας) προστατεύεται μὲ μικρὰς σχετικῶς δυνάμεις ἀπὸ τὰ πέριξ ὑψώματα, καταστρέφεται δὲ εὐκόλως πρὸς παρακώλυσιν τυχόν προελάσεως βαρειῶν φαλάγγων διὰ τῆς ἀναντινάξεως τῶν γεφυρῶν Ἀρινίστης καὶ Ἀγιῶν. Χάριν τῆς ἱστορίας σημειώνομεν ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη εἶνε ἐκείνη περίπου τὴν ὁποῖαν ἠκολούθησε τὸ 168 π.χ. ὁ Ρωμαῖος Ἀνίκιος, τὸ 460 μ. Χ. ὁ Μαρκελῖνος, τὸ 975 ὁ Σαμουήλ ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων, τὸ 1081 ὁ Ραΐμοϋνδος διὰ τὸν λόγον ὅτι ὅλοι οἱ ἄνωτέρω, πλὴν τοῦ Σαμουήλ, ὀρμώμενοι ἐξ Ἰταλίας ἀπεβιβάζοντο εἰς τὸ Δυρράχιον ἢ τὸν Αὐλῶνα, ἀκολουθοῦντες δὲ τὴν κοιλάδα τοῦ Δρίνου εἰσέβαλον εἰς τὴν Παλαιὰν ἢ Νέαν Ἠπειρον (Epirus Vetus—Epirus Nova).

Ἴδου λοιπὸν εἰς ἐπὶ πλέον λόγος διὰ τὸν ὁποῖον τὸ Δελ-

βινάκι εύρισκόμενον εἰς μίαν τοιαύτην τοποθεσίαν, παρὰ τὴν μεγάλην λεωφόρον τὴν ὀδηγοῦσαν ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Ἀργυρόκαστρον, Τεπελένι, Αὐλῶνα καὶ Κέρκυραν μέσῳ Δελβίνου, ὑπέφερον ἀνέκαθεν ἀπὸ τὰ στρατιωτικὰ καταλύματα (κονάκια).

Μὲ τὴν ἀνοικοδόμησιν ὄθεν φρουρίου εἰς τὸν λόφον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ τὴν κατάληψίν του, ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἀπέβλεπεν εἰς δύο τινά.

Ἰνα τὸν χρησιμοποιήσῃ ὡς ἀποπνικτικὸν κλοιὸν κατὰ τῶν ἀτιθάσσω Δελβινακιωτῶν. Καὶ διότι βλέπων οὗτος τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν κυβερνωμένην ἀπὸ τὸν εἰρηνικὸν καὶ ἀσθενῆ πρίγκηπα Σελίμ τὸν Γ' νὰ πλησιάζῃ εἰς τὴν πτώσιν της (1797), ἓνα δὲ πνεῦμα ἐπαναστάσεως νὰ καταλαμβάνῃ διαδοχικῶς ὄλους τοὺς πασάδες τῆς ἐποχῆς, ἤθελε καὶ αὐτὸς νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ σταθεροποιήσῃ τὴν κυριαρχίαν του.

Τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τὸ ὁποῖον ἐπεχείρησε νὰ κατεδαφίσῃ ὁ Ἄλῃ πασᾶς, διὰ νὰ κτίσῃ φρούριον.

Κατὰ τὸ παράδειγμα ἐπὶ πλέον τῶν διαφόρων πασάδων τῆς Μοσοῦλης καὶ τῶν μεγάλων βέηδων τῆς Μ. Ἀσίας, τῶν Μαμελούκων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν διαφόρων ἀγάδων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἀλβανίας, κατεχόντων κληρονομικῶς, εἴτε διαφόρους ἐπαρχίας, εἴτε διάφορα διαμερίσματα, ἤθελε καὶ αὐτὸς νὰ ἰδρύσῃ κληρονομικὴν δυναστείαν.

Ἀποβλέπων ὥστε οὗτος εἰς τὴν ὀλοσχερῇ ἀνεξαρτησίαν του ἀπὸ τὸν Σουλτάνον, τὸ κράτος τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸν Γούδαν, ἐθεώρει «σαυθρὸν παλάτιον ἐξωτερικῶς μόνον μεγαλοπρεπῶς

κεχρυσωμένον». και τήν ἴδρυσιν αὐτονόμου ἡγεμονίας, ἤθελε δια τῆς καταλήψεως τοῦ λόφου τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, νά ἐξασφαλίσῃ τὰ νῶτα του και τήν συγκοινωνίαν μέ τήν Ἀλβανίαν.

Τό ἔναντι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου πράγματι δασῶδες ὄρος Ρονίτσα, (1377 μ.), ἀποτελοῦν συνέπειαν τοῦ ὄρεινοῦ συγκροτήματος τῆς Μερόπης (Νεμέρτσκας) τοῦ ὁποίου τὰ ἀντερείσματα κατέρχονται ὁμαλῶς πρὸς Α καὶ Ν τοῦ Λαχανοκάστρου σχηματίζει φραγμὸν μεταξύ Ἑλλάδος και Ἀλβανίας.

Ἡ δὲ ἱστορία τῆς Ἠπείρου μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ ὁδὸς ἀπὸ Κακαβιάς εἰς Καλπάκι, τὴν ὁποίαν ἤθελε νά ἐξασφαλίσῃ ὁ Ἀλῆ πασᾶς, δια τῆς καταλήψεως τοῦ λόφου τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, ὡς εἶναι, εἶδομεν ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν ὅλοι οἱ εἰσβολεῖς ὅπως συνέβη κατὰ τὸ τελευταῖον ἑλληνοῖταλικὸν πόλεμον τοῦ 1940.

Ἴδου οἱ λόγοι δια τοὺς ὁποίους, ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ἐκτὸς τῆς ἀκορέστου ἀπληστίας και φιλοδοξίας ἐπωφθαλμία οὔτος ἀνέκαθεν τὴν κατάληψιν τοῦ Δελβινακίου.

Ἡ πραγματοποίησις ὅμως τῶν ἀνωτέρω ὀνειρῶν τοῦ δοξομανοῦς και ἀκορέστου ἄρπαγος, προϋπέθετε τὴν παραχώρησιν εἰς αὐτὸν τοῦ λόφου και τὴν μετατροπὴν τοῦ Δελβινακίου εἰς τσιφλίκι του. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ πονηρὸς βεζύρης μετῆλθε κάθε μέσον θωπείας, δωροδοκίας, ἀπειλῆς, δολοπλοκίας. Ὡς ἀπάντησιν ὅμως συνήντα τὴν ὁμόφωνον ἀντίστασιν τῶν ὑπερμάχων τῶν ἐλευθεριῶν των Δελβινακιωτῶν, οἱ ὁποῖοι σύσσωμοὶ ἀντέτασσαν κοινὸν μέτωπον κατὰ τῶν ἀρπακτικῶν διαθέσεών του, θέττοντες εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἀμύνης τῆς πατρίδος των ὅ,τι ἕκαστος εἶχεν, ὄπλα, ἰσχύον, μέσα και ἰδίως χρήματα, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν.

Ἐνῶ ὅμως ἐγένοντο ὅλαι αἱ προετοιμασίαι δια τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ φρουρίου και εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ εἶχον ἀνοιγῆ λάκκοι, σωζόμενοι και σήμερον ἀκόμη, πρὸς διάλυσιν τῆς ἀσβέστου, ὅλοι δὲ ἀνέμενον τὴν ἔλευσιν τοῦ τυράννου δια τὴν κατεδάφισιν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ και τὴν ἀνέγερσιν τοῦ φρουρίου, αἴφνης ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἔργου ματαιοῦται τὴν τελευταίαν στιγμὴν.

Και κατὰ μὲν τὸν Λαμπρίδην, ἡ ματαίωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῆς Κυρᾶς Βασιλικῆς, ἡ ὁποία ἰδοῦσα τὴν τελευταίαν νύκτα, ὄνειρον ἀληθὲς ἢ πλαστόν, ἀπέτρεψε τὸν τύραννον νά προβῆ εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ (1).

1. Πωγωνιανὰ σελ. 70.

Κατὰ τὸν Γαζῆν ἢ ματαίωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς ὄνειρον τὸ ὁποῖον εἶδεν ὁ ἴδιος Ἄλῆς εἰς Ζίτσαν, ὅπου ἐκοιμήθη μίαν νύκτα ἐρχόμενος ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Δελβινάκιον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ Ἄλῆ πασᾶς, λέγει ὁ Γαζῆς :

«Μέσα εἰς τοῦ Προδρόμου εὐρέθη τὸν Ναόν

Καὶ ἄνδρα μέγαν εἶδε μὲ τὸ σπαθὶ γυμνόν

Ἄγρια τὸν κοιτάζει, καὶ τὸν ἐπαπειλεῖ

Θυμὸν μεγάλον δείχνει, ἀπλώνει τὸ σπαθὶ

Γιὰ νὰ τὸν σφάξῃ θέλει νὰ τοῦ κοπῆ ἢ ζωή.

Φοβερισμοὺς τοῦ λέγει, τοιαῦτα ὁμιλεῖ·

Ἐσὺ ἐδῶ μοῦ θέλεις νὰ κτίσης τὸ τζαμί ;

Ναόν μου νὰ κρημνίσῃς, Τοῦρκος νὰ τὸν πατῆ

Τὸν πέρνει κυνηγῶντας, κατὰ κρημνῶν πηδῶν

Μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμον, ἠγέρθη ξεψυχῶν !

Κι' ἀμέσως διορίζει κάστρον νὰ μὴ γενῆ

Ὅτι ἀπὸ τὸν Ἄγιον θὰ τοῦ χαθῆ ζωή».

Κατ' ἄλλην τέλος παράδοσιν ἢ μὴ ἀνέγερσις τοῦ φρουρίου ὀφείλεται εἰς τὸ, κάτωθι περιστατικόν :

Διαβαίνων ὁ Ἄλῆς ἔφιππος, παρὰ τὴν λίμνην τῆς Ζαραβίνης, κατὰ τὴν μετάβασίν του ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Δελβινάκι διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ φρουρίου, βλέπει οὗτος αἴφνης τὸν ἵππον του νὰ προχωρῆ πρὸς τὴν λίμνην, ὅπου γλυστρίσας οὗτος ρίπτει ἐντὸς αὐτῆς τὸν Ἄλῆν. Ἐὰ ἐπνίγετο δὲ οὗτος, ἐὰν ἔντρομος δὲν ἐκάλει εἰς βοήθειαν τὸν συνοδεύοντα αὐτὸν σωματοφύλακα ἀράπην, ὅστις τὸν ἔσωσε τοῦ πνιγμοῦ, καὶ τὸν ὁποῖον ὄμως, ὁ ἀγνώμων τύραννος, κατὰ τὸν συνήθη εἰς αὐτὸν τρόπον τοῦ ἀνταποδίδειν τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀντιμισθίαν, τὸν ἐκρέμασεν ἀργότερον.

Θεωρήσας τὸ συμβᾶν τοῦτο, ὁ θρησκόληπτος καὶ προληπτικός τύραννος, ὡς κακὸν οἰωνόν, διέκοψε τὴν πρὸς τὸ Δελβινάκι πορείαν του καὶ μετέβη εἰς Τεπελένι, ὅπου φρίττων ἐκ λύσσης καὶ θυμοῦ διέταξε τὰ στρατεύματά του ὅπως διερχόμενα ἐκ Δελβινακίου παραμένουν ἐκεῖ, προβαίνοντα εἰς λεηλασίας, ἀρπαγὰς καὶ παντὸς εἴδους ἀκολασίας καὶ ἀτιμίας.

Τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι τῆς ἐποχῆς διελάλησε μὲ ὑπερηφάνειαν τὴν ἠρωϊκὴν αὐτὴν ἀντίστασιν τοῦ ἀνυποτάκτου Δελβινακίου :

«Κι' ἂν τὰ ντερβένια τούρκεψαν
καὶ τὸ δοβλέτι πάει.

Τὸ Δελβινάκι ζωντανὸ
πασάδες ἀψηφάει».

Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου καὶ τῆς ὄλης ἡρωϊ-
κῆς δράσεως τῆς ἱστορικῆς κωμοπόλεως, ἡ Κοινότης Δελβινα-
κίου, καλεῖ ἀπὸ τοῦ 1935, τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ Αὐ-
γούστου ἐκάστου ἔτους, τοὺς κατοίκους τῆς εἰς κοινὴν Τράπε-
ζαν ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ λόφου.

Τῆς πανδαισίας ταύτης προηγεῖται ἐπιμνημόσυνος δέησις
ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ, εἰς μνήμην τῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀγώνων
θυσιασθέντων τέκνων τῆς, ὡς ἐλάχιστος φόρος εὐλαβείας καὶ
εὐγνωμοσύνης δι' ὅσα ταῦτα ὑπέστησαν χάριν τῆς ἐλευθερίας
ἀντιτάξαντα κοινὸν μέτωπον κατὰ τῶν ἀκορέστων ὀρέξεων τοῦ
σατράπου.

*
*
*

Δὲν ὑπάρχει κακουργία δυναμένη νὰ διέλθῃ τῆς φαντα-
σίας ὠμοτάτου καὶ αἰμοχαροῦς τυράννου, τὴν ὁποῖαν νὰ μὴ
ἐφήρμοσεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς κατὰ τῶν προγόνων μας διὰ τὴν
ἄρπαγὴν τοῦ Δελβινακίου.

Ἐπέβαλεν οὕτω εἰς φοβερὰ μαρτύρια εἰς τὰς φυλακὰς
τοῦ Τεπελενίου καὶ τὰ μπαυδροῦμιά τῶν Ἰωαννίνων τοὺς πε-
ριφήμους ἡγέτας καὶ τολμηρατέρους ἀγωνιστὰς τοῦ Δελβινα-
κίου. Ἦσκησε κατ' αὐτῶν τὰς αἰσχίστας τῶν ὕβρεων καὶ διέ-
πραξε διὰ τῶν ἀγῶν ὀρδῶν τοῦ ἀνοσιουργήματα ἀνηκούστου
βαρβαρότητος. Ἐπὶ ὅλα ταῦτα ὁμοῦς τὸ Δελβινάκι, δὲν ὑπέ-
τάγη τελικῶς εἰς τὸν ἀκόρεστον ἄρπαγα καὶ ὡς ἀναφέρει τὸ
εἰς τὰς ἀπολούθους σελίδας δημοσιευόμενον ἄσμα, ὑπῆρξε τὸ
μόνον χωρίον τοῦ Πωγωνίου τὸ ὁποῖον δὲν ἐφοβήθη τὸν τρο-
μερὸν βεζύρη καὶ τὸ ὁποῖον «δὲν θέλει νὰ τοῦ πωληθῇ γιὰ τσι-
φτιλίκι».

Ἀναφέρομεν μερικὰς τῶν ἀπεριγράπτων κακώσεων καὶ
βασάνων, ὅσας διέσωσεν ἡμῖν ἡ ἱστορία καὶ ἡ παράδοσις.

Σκέπτεται οὕτω νὰ δηλητηριάσῃ τὸν «πρῶτον ὁδηγὸν τοῦ
Δελβινακίου» ἥρωα Γιάννη Νταῆν, καὶ τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἐξάρ-
χου «πρώτου ἀρχοντικοῦ σπιτιοῦ» Γιάννη Κίτσιον.

Μὴ κατορθώσας ὁμοῦς τοῦτο καὶ φοβούμενος μήπως ὑπο-
πέσῃ εἰς τὴν Σουλτανικὴν ὀργὴν δολοφονῶν τούτους εἰς Κων-
σταντινούπολιν, ἀπάγει μαζί μὲ ἄλλας δύο νεάνιδας καὶ ἀτι-
μάζει τὴν θυγατέρα τοῦ πρώτου, εὐθὺς μετὰ τὸν γάμον τῆς
μετὰ τοῦ Νίκου Ντελιάννη. Ἴνα ἐκδικηθῇ δὲ τὸν βον ἐκδίδει
διαταγὴν «μπουγιουρντί» τελέσεως ἀναγκαστικοῦ γάμου τῆς

θυγατρός του μετὰ νέου, κατωτέρας κοινωνικῆς θέσεως πρὸς ἐξευτελισμόν, παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε συνήθειαν, ἀρχαίαν φαίνεται καθόσον ἐπαινεῖ αὐτὴν ὄχι μόνον ὁ Πλούταρχος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Εὐριπίδης γράφων «*δουλοῖ τὸν ἄνδρα καὶ θρασύσπλαγγνός τις ἢ ὅταν συνειδῆ πατρὸς ἢ μητρὸς κακὰ*» καὶ κατὰ τὴν ὁποῖαν συνήθειαν :

«Ὁ ἀγενής νὰ ἔχη γυναῖκα ἀγενῆ
ὁ δ' εὐγενής νὰ ἔχη γυναῖκα εὐγενῆ»

ὅπως λέγει ὁ Γαζῆς.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ γονεῖς τῆς νύμφης δὲν συγκατατίθενται εἰς τοιοῦτον γάμον καὶ στεφανώνουν αὐτὴν μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Κώστα Μπράγκη, ὁ Ἄλῃ πασᾶς ὄχι μόνον διαλύει ἀμέσως τὸν γάμον, ἀλλὰ τὸν μὲν τελευταῖον τοῦτον ὅπως τὸν κληρονομήσῃ ὁ ἴδιος τὸν φυλακίζει εἰς τὰ μπουδρούμια τῶν Ἰωαννίνων, ἐξορίζει τὸν υἱὸν του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ ἀποθνήσκει, διατάζων τέλος τὴν ἐπιστροφήν τῆς νύμφης εἰς τοὺς γονεῖς της.

Ρίπτει εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸν ἱερέα Ἐξαρχον καὶ εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Τεπελενίου τὸν γέροντα Μπάσια Γεώργη καὶ Ἰωάννην Χαρίτον (1). Ἀτιμάζει τὴν σύζυγον τοῦ Ν. Ντάλλα. Ἀπαγχονίζει τὸν Ν. Νταῆν καὶ ἄλλους (2). Ὁ Γαζῆς μᾶς διέσωσε κατάλογον «*τῶν ὑπερμάχων Δελβινακίου καὶ ἐχθρῶν τοῦ Ἄλῃ πασᾶ*», τὸν ὁποῖον παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν «ὁ κύρ Ἀλέξης Νοῦτζος προεστῶς Ζαγορίου ἐν Ἄρτῃ τῷ 1821» καὶ εἰς τὸν ὁποῖον κατάλογον ἀναφέρονται :

1. Ν. Μάνια : Ἱστορία τοῦ Δελβινακίου.

Ὁ τάφος τοῦ Ἰωάννου Χαρίτου εὑρίσκεται εἰς τὸν ἐν Κουροῦ Τσεσμέ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἱερόν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅστις μετὰ τοῦ Ἁγιάσματος ὠκοδομήθη δαπάναις τοῦ Γ. Χατζῆ (Κώστα). Ἐπὶ τοῦ τάφου του ὑπάρχει τὸ κάτωθι ἐπιτύμβιον εὐγενῶς ἀποσταλὲν παρὰ τοῦ φίλου δικηγόρου κ. Θεοφ. Μέντζου, ἔχον δὲ ὡς ἐξῆς :

«Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος
τοῦ Θεοῦ Ἰωάννης Χαρίτος
ἀπὸ Ἐπαρχίας Δρηνουπό-
λεως καὶ Ἀργυροκάστρου
ἀπὸ χωρίου Δελβηνάκι
1806 Ἀπριλίου 8»

2. Λαμπρίδης : Πωγωνιανὰ σελ. 70.

† Ἐξάρχος	† Μήτσης Πάτσης
Κωνστάκος	† Γεώργιος Ντόκος
† Δελιγιάννης	† Ἀντωναῖοι
† Μμπράγκης	Παπανικόλαος οἰκονόμος
Πρωτόπαππας Γεώργιος	Παναπικόλαος Γάτσης
† Καραμήτσης ὁ καὶ Δελάρης	† Νικόλαος Σουρβάλης
† Γιάννη νταῆς	† Ἰωάννης Ζηντζήρης
† Γιάννη Κήτζος	Τζατοκουφός
Χαριταῖοι	Γιάννη κονόμος
Γιώτη ἡλίας	Βαγιάταις
Γεώργιος Φώλης	Ντουρτουφαῖοι
Γιάννη παλαιός	† Παππα - Ἰάννιτάλες.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευομένων ὁ Γαζῆς ἀποκαλεῖ εἰς τὴν αὐτοβιογραφίαν του τὸν Τζατοκουφὸν καὶ τὸν ἐκ τῆς οἰκογενείας Χαρίτου, Ἰωάννην Χαρίτον, προεστῶτα Δελβινακίου ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ « ἀνθρώπους συνεχεῖς καὶ θεοφοβοῦμενους » κυβερνήσαντας τὴν πατρίδα « ὡς πατέρες ».

Ἐπεξηγῶν τὸν ἀνωτέρω κατάλογον ὁ Γαζῆς προσθέτει :

Ἐκ τούτων ὅσοι ἔχουν σημεῖον τὸν σταυρὸν †
 Κατατρεγμένοι εἶναι, βλάφθηκαν ἀπ' αὐτόν.
 † Τὸν Ἐξάρχον σκοτῶνει πρῶτα τὸν παλαιὸν
 Τὸν Δῆμον κατατρέχει, τὸν ἔκαμε πτωχόν.
 † Τοὺς δὲ Δεληγιανναίους μακρὰν τοὺς κυνηγεῖ
 Εἰς τὴν Βλαχίαν πῆγαν τοὺς ἔχασεν ἐκεῖ.
 † Τὸν Χατζημπράγκη πάλιν βάζει στὴν φυλακὴν,
 Γρόσια πολλὰ τοῦ πέρνει, τοῦ Τζάνε ἀφορμὴν (α)
 † Τὸν Γιώργη Ντόκον ὅμως βάζει ἐν φυλακῇ
 Καὶ μέσα τὸν πεθαίνει τὸν ἔχασεν ἐκεῖ,
 Ὑστερα τοὺς υἱούς του πάλιν τζερεμετεῖ
 Πουγγεῖα ὡς ἐξῆντα, τῆς προίκας ἀφορμῇ (β)
 † Τοὺς Ἀντωναίους ὅμως στὴν πόλιν κυνηγεῖ,
 Κοντὰ γιὰ νὰ τοὺς πιάσῃ, νὰ τοὺς χαθῇ ζωή.

(α) (Σ η μ . Γ α ζ ῆ). Ὁ Τζάνες ἀποθανὼν πλούσιος εἰς Μολδοβλαχίαν, τὴν περιουσίαν του ἐκληρονόμησαν αἱ δύο τοῦ θυγατέρες ἐξ ὧν τὴν μίαν εἶχεν νυμφευθῆ ὁ Ἰωάννης ἀδελφός του Νικολάου Χατζημπράκη κατὰ νόμον· ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὅμως θέλων ὡς τύραννος νὰ κληρονομήσῃ αὐτὸς τὸν Τζάνε, φυλακώσας τὸν Χατζημπράδη τὸν ἐτζερεμέτισε.

(β) (Σ η μ . Γ α ζ ῆ). Ὁ Νικόλαος Γεωργίου Ντόκος ἔλαβε προῖκα ἀπὸ τὸν πενθερόν του, ἐχθρόν του Ἀλῆ πασιᾶ τὸν Γιάννη Παλαιόν· ὁ δὲ Ἀλῆ πασιᾶς ἐτζερεμέτισε τὸν Νικόλαον Ντόκον θέλων νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν προῖκα, ἠῦρεν αἰτίαν χωρὶς αἰτίαν.

Μ' ἀφανισμὸν μεγάλον ἐγλύτωσαν κι' αὐτοί,
Στὴν Μολδοβίαν πῆγαν. ἡσύχασαν ἐκεῖ.
'Ἄλλ' ὕστερον τοὺς πέρνει γυναῖκα παρευθύς,
Στὴν φυλακὴν τὰς βάζει χρόνους ὡς δεκατρεῖς.
'Αντώναινα πεθαίνει μέσα εἰς τὸ νησί (¹)
Τὴν κόρην τῆς τὴν πέρνει, χαρέμι τὴν κρατεῖ,
Τὸ σπῆτι ἐρημώνει, ἴχνος νὰ μὴ βρεθῆ.
† Νικόλαον Σουρβάλην κι' αὐτὸν ὡσὰν ἐχθρόν,
Δυναστικῶς τοῦ πέρνει τὸν εὐμορφον υἱόν,
Τὸν φέρνει εἰς τὴν χώραν μὲ δόλιον σκοπόν,
Μὲ πλάνην ἀπὸ πόλιν, μὲ τρόπον φιλικόν
Τὸν βάζει προεστῶτα, ἕως ἑναν καιρόν.
Μὲ τὸ φαρμάκι πάλιν, ἐφόνευσε κι' αὐτόν.
† Τὸν Γιάννη τὸν Ζηντζήρη, κι' αὐτὸν ὡσὰν ἐχθρόν.
Ξεμολευτὴν τὸν στέλλει μὲ τρόπον φιλικόν
Στοῦ κάστρου τὴν πανοῦκλα, νὰ χάσῃ καὶ αὐτόν (²)
Κ' ἐκεῖ νὰ τὸν πεθάνῃ, μὲ θάνατον κακόν.
Πανοῦκλα δὲν τὸν πῆρεν, ἐγλύτωσεν ἐκεῖ,
'Ἀλλὰ μὲ τὸ φαρμάκι κι' αὐτὸν δολοφονεῖ.
† Καραμητζαῖοι πάλιν ἐξόριστοι κι' αὐτοί,
Στὴν Μολδαβίαν πῆγαν, ἀπέθανον ἐκεῖ.
† Ὁ Γιάννη Νταῆς ὅμως ὁ πρῶτος, ὁ σκιᾶς,
Γελάστηκε καὶ ἤλθε, τὸν πιάν' Ἀλῆ πασιᾶς,
Καμώνεται τὸν φίλον, μὲ τρόπον τὸν πλανᾶ,
Στὴν Κόνιτζαν τὸν κράζει, τὴν νύκτα τὸν κρεμᾶ.
† Ὁ Γιάννη Κῆτζος πάλιν, καὶ Γιάννη Παλαιός,
'Εξόριστοι πεθαίνουν, στὰ ξένα λυπηρῶς.
† Τὸν Μήτζη Πάτζην πάλιν φαρμάκι στὸ κρασί,
Τὸν δίδει καὶ πεθαίνει μὲ βάσανο πολὺ.
† Τὸν Παπαγιάννη Ντάλλε ὡς ἄνδρα τολμηρόν
Μὲ φυλακαῖς, μὲ ξύλον, ἐδίωξε κι' αὐτόν,
Εἰς τὴν Βεσσαραβίαν μὲ πόθον λυπηρόν,
'Ἐπῆγε, καὶ πεθαίνει, ὡς γέρων μὲ καιρόν.

Σχετικῶς μὲ τὸν τελευταῖον τοῦτον ὁ Ἀλῆς τὸν κατεδίκα-
σεν εἰς τὴν ποινὴν τοῦ ραβδισμού, μέχρις οὗ θραυσθῶσιν ἐπ'
αὐτοῦ πεντακόσiai ράβδοι, τιμωρία ἰσοδυναμοῦσα μὲ θανατικὴν
καταδίκην, ἐκμανῆς ἀπὸ τὴν ἔμμονον ἄρνησιν τούτου, ὅπως ὡς
πρωτόπαππας τοῦ χωρίου καὶ ἀρχηγὸς τῶν ἐν Δελβινακίῳ πο-
λεμούντων τὰς ἀρπακτικὰς τάσεις του, ὑπογράψῃ δήλωσιν διὰ
τῆς ὁποίας νὰ ἀνεγνωρίζοντο αἱ ἐπὶ τῆς κωμοπόλεως ταύτης
ἀπαιτήσεις τοῦ ἀκορέστου ἄρπαγος, καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερήφανον
καὶ πατριωτικὴν ἀπάντησιν μὲ τὴν ὁποίαν συνώδευσεν οὗτος

1. Νῆσος τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων.

2. Ἡ πανώλης αὕτη, κατὰ τὸν ἴδιον Γαζῆν, συνέβη τὸ 1814.

τὴν ἄρνησιν λέγων ὅτι «τὸ χωριὸ δὲν ἀνήκει εἰς αὐτὸν ἀλλὰ εἰς ὄλους τοὺς Δελβινακιώτας καὶ δὲν ἔχει κανὲν δικαίωμα νὰ τοῦ τὸ χάριση».

Ἡ τιμωρία αὕτη τοῦ Παπα-Γιάννη Δάλλα ἔλαβε χώραν εἰς Κόνιτσαν, ὅπου συνελήφθη οὗτος ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ Ἄλῃ πασᾶ, ἐνῶ διεπραγματεύετο μὲ τοὺς μπέηδες τῆς Κονίτισης κοινήν συνεργασίαν κατὰ τοῦ Ἄλῃ. Ὁ Θανάσης Βάγιας ὅμως εἰς τὸν ὁποῖον ὁ τελευταῖος οὗτος ἀνέθεσε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεώς του, ἐχάραξε προηγουμένως διὰ μαχαίρας ὄλας τὰς ράβδους, αἵτινες οὕτω ἐθραύοντο εἰς τὸν πρῶτον ραβδισμόν. Πληροφορηθεὶς ὁ Ἄλῃς, ὅτι παρὰ τὸν τοιοῦτον ραβδισμόν, ἐν τούτοις ὁ Δάλλας ἔξει ἀκόμη, λέγεται ἠκούσθη λέγων:

— Μωρέ, πολὺ βαθειὰ ἔχει τὴν ψυχὴ ὁ κερατόπαππας!

*
**

Οἱ Δελβινακιῶται ὅμως μὲ ὄλα ταῦτα οὔτε κάμπτονται, οὔτε σταματοῦν τὸν ἀγῶνα. Ἡ παραδειγματικὴ αὐτοθυσία των, οἱ ἀκατάβλητοι ἀγῶνες των, τὰ ἠθικὰ καὶ σωματικὰ μαρτύριά των, χαλυβδώνουν τὸναντίον τὴν ψυχὴν των, καὶ τοὺς ἐμπνέουν εὐτολμίαν καὶ θάρρος.

Ἄλλὰ καὶ τοῦ πανούργου καὶ ἀκορέστου ἄρπαγος δὲν ἐξαντλοῦνται τὰ καταπιεστικὰ μέτρα. Θεωρῶν οὗτος τὸν ἐξ ἀσιτίας θάνατον ὡς τὸν ἀποτελεσματικώτερον σύμμαχόν του διέταξεν ὅπως διέρχωνται ἐκ Δελβινακίου ἀδιακόπως, ἄλβανικὰ ἀποσπάσματα καὶ διαμένουν ἐκεῖ μετὰ τῶν ὑποζυγίων των ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, εἰς βάρος τῶν κατοίκων ἐλπίζων νὰ καθυποτάξῃ οὕτω τὴν ἀκρόπολιν αὐτὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν καλύψῃ μὲ τὸν μέλανα πέπλον τῆς δουλείας.

Ἀπειλεῖ τοὺς Δελβινακιώτας διὰ μετοικεσίας πρὸς ἀλλοξοπιστίαν εἰς Κούδεσι τῆς Ἄλβανίας, πλησίον τῆς Χειμάρας, ἐλπίζων οὕτω νὰ ἀποσυνθέσῃ καὶ ὑποδουλώσῃ τὴν χώραν ἢ νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς τυχόν δειλοὺς ὡς ἔμπιστα ὄργανά του διὰ τὰ περαιτέρω καταπληκτικὰ του σχέδια.

Ἐζήτησεν (ὁ Ἄλῃς) λέγει ὁ Holland, ὅπως τὸ Δελβινάκι τοῦ καταβάλλῃ ἐτησίως 140.000 γρόσια. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κάτοικοι ἦσαν γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ τὰ πληρώσουν, ὁ Ἄλῃς προσθέτει ὁ συγγραφεύς, ἐπεχείρησε δι' ἄλλης ὁδοῦ τὴν εἴσπραξιν. Διέταξεν ὅθεν ὅπως ὁ ἄλβανικὸς

στρατός παραμένη εἰς τὴν χώραν εἰς βάρος τῶν κατοίκων. Σημαίνων κάτοικος τῆς χώρας, ἔξακολουθεῖ ὁ Holland, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι αὐτὸς μόνος ἐπέβαλεν εἰς τὴν χώραν ἑτησίαν φορολογίαν 80.000 γροσίων.

Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Hughes, λέγων ὅτι ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἵνα ὑποτάξῃ τὸ Δελβινάκι «προσέφυγεν εἰς τὰς πλέον καταθλιπτικὰς ἀγγραφείας καὶ τοὺς πλέον ἐπαχθεῖς φόρους διατηροῦν περὶ τοὺς ἕξ μῆνας ἀρκετὰς χιλιάδας Ἀλβανῶν, μεταθέτων δὲ τούτους ἵνα εἰσαγάγῃ εἰς τὴν πόλιν νέους ἄνδρας καὶ ἐμβάλῃ τοὺς κατοίκους εἰς μεγαλειτέραν δυστυχίαν» (1).

Σημειώσωμεν ἔνταῦθα ὅτι ὁ Ἄλῃς εἶχεν ἐπιβάλλῃ ἐπὶ πλέον εἰς τὸ Δελβινάκι καὶ εἰδικὴν φορολογίαν ἀπὸ 94.000 ἄσπρων, ὑπὲρ τοῦ ταμείου καὶ τοῦ ἱεροδιδασκαλείου (μεδρεσέ) τοῦ Τεπελενίου ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὸ κάτωθι αὐτοκρατορικὸν διάταγμα.

Ἀποδεικτικὸν φορολογιῶν εἰς τὰς ὁποίας ὑπήγαγεν ὁ Ἄλῃς πασᾶς τὸ Δελβινάκι.

Τύπος Αὐτοκρατορικοῦ μονογράμματος.

Σὺ (προηγούμενοι μερικοὶ κοσμητικοὶ τίτλοι) ὦ βεζύρη μου Ἄλῃ πασᾶ, Διοικητὰ τῆς Διοικήσεως Ἰωαννίνων, διαιωνισθεῖτω σοι παρὰ Θεοῦ ἡ δόξα καὶ σὺ Ἱεροδικὴ Τεπελενίου ὑπογραμμὲ τῶν ἱεροδικαστῶν, πηγὴ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν χαρίτων, ἀυξηθήτω ἡ παιδεία σου. Ἄμα ὡς φθάσει τὸ παρὸν Αὐτοκρατορικὸν μου γονόγραμμα (διάταγμα) ἔστω ὑμῖν γνωστὸν ὅτι ὁ φονευθεὶς Τεπελενλῆς Ἄλῃ πασᾶς, ἐνῶ ἀφιέρωσε τὸ εἰς τὰ πέριξ τοῦ χωρίου Καλπάκι τῆς Διοικήσεως Ἰωαννίνων πανδοχεῖον (χάνι) καὶ μύλον ἐξ πετρῶν μετὰ τῶν παρὰ τοῖς ὑποτελεσέει Δελβινακίων τοῦ Δήμου Παλαιοπωγωνίου 94.000 ἄσπρων εἰς τὸ τελευταίως οἰκοδομηθὲν εἰς τὴν πόλιν Τεπελενίου τέμενος, τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον (μεδρεσέ) καὶ σχολὴν καὶ ὥρισεν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ εἰρημένου πανδοχείου (χάνι) καὶ μύλου σιτηρέσιον διὰ τοὺς σιτηζομένους ἐν τῷ ἀφιερῶματι, ἐν τούτοις ἐκδοθείσης ὑψηλῆς μου διαταγῆς ἀφορώσης ἐρώτησιν περὶ τοῦ τί εἶναι τὰ ὠρισμένα σιτηρέσια, ἐπειδὴ σὺν τῇ δηλώσει ὅτι τὸ ἔξαχθὲν ἀντίγραφον ἐκ τοῦ ἀφιερωτηρίου τοῦ εἰρημένου ὑπεβλήθη, σὺ ὁ εἰρημένος Βεζύρης διὰ δελτίου, ὁ δὲ ἱεροδίκης Ἰωαννίνων δι' ἀποφάσεως ἐξαιτεῖσθε πρὸς βελτίωσιν καὶ πρόοδον τοῦ εἰρημένου τεμένους, διδασκαλείου καὶ σχολείου νὰ ἐπιδαπι-

1. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ οἶκος Κύρου ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ αὐτὰς τὰς φορολογίας, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ Ἄλῃς ἐνοσηλεύθη εἰς αὐτὸν ἀσθενήσας, ὅταν ἦτο δερβέναγας.

λευθῆ ἢ ὑψηλῆ μου εὐνοια ἠρωτήθη ἀφοῦ ἐξήχθη τὸ σημείωμα τὸ εἰρημένου διατάγματος τί δέον γενέσθαι παρὰ τοῦ ὄντος τὸ σέμνωμα τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν πρώην διευθυντοῦ τοῦ νομισματοκοπέου Χουσεῖν Χουσονῆ ὅστις ἀνέφερεν ὅτι καίτοι ὁ εἰρημένος φονευθεὶς ἐκ τε τοῦ τόκου τῶν εἰρημένων μετρητῶν καὶ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ χανίου καὶ τοῦ μύλου προσδιώρισεν ὅπως δίδονται διὰ μὲν τοῦ ἱεροδιδασκάλου ἐτησίως 6000 γρόσια διὰ τὸν ἱεροκήρυκα καὶ μουεζίνην, ἐπιστάτην καὶ διδάσκαλον τῶν νηπίων 1250 γρόσια, διὰ δὲ τοὺς μαθητὰς τῆς σχολῆς (μεδρεσέ) 1000 γρόσια, ἤτοι ἐν ὅλῳ 8250 γρόσια, ἐν τούτοις τὸ εἰρημένον ποσὸν μετ' ἄλλων δι' ὑψηλῆς μου διαταγῆς ἐξεχωρήθη εἰς σέ καὶ τὸν βεζύρην μου Ρεσίτ πασᾶν, πρώην διοικητὴν Τριζκάλων διὰ τοὺς μισθοὺς τῶν στρατιωτῶν καὶ ὅτι τὸ εἰρημένον πανδοχεῖον (χάνι) μετὰ τοῦ μύλου ἐπακτώθη διὰ τὸ ἔτος 38, ἀπὸ ἀντιτίμου 1500 γροσίων εἰς σέ καὶ ὑπέβαλε δι' ἐκθέσεώς σου εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν μου θρόνον, ὅτι, ἐπειδὴ τὰ εἰρημένα χρήματα, προωρίσθησαν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου, ἀπαιτεῖται ὅπως ἐκδοθῆ ὑψηλὸν μου διάταγμα ἐπιτάσσον τὴν παρὰ χροῖα εἰσπραξίν τοῦ εἰρημένου ποσοῦ ἂν τοῦτο δὲν εἰσεπράχθη ἄχρις ὄρας καὶ τὴν καταβολὴν τούτου εἰς ὑμᾶς, δοθῆ δὲ ἀπόδειξις εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν νομισματοκοπεῖον μου καὶ ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὴν λόγῳ φιλανθρωπίας παραχώρησιν τοῦ εἰρημένου πανδοχείου καὶ μύλου ἀπὸ τοῦ ἔτους 39, πάντως αὕτη ἐξαορτᾶται ἐκ τῆς ἐκδόσεως αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος.

Συνελεῖα τούτου μετὰ διαταγὴν μου ὅπως ἐκδοθῆ διάταγμα μου καθ' ἃ ἐγνωστοποιήθη ἐξεδόθη ἐπὶ τούτῳ αὐτοκρατορικὸν μου διάταγμα καὶ ἐπειδὴ διὰ τὴν εἰσπραξίν τοῦ εἰρημένου ποσοῦ ἐξεδόθη ἕτερα διαταγὴ ἣτις κατεχωρήθη εἰς τὸ οἴκεῖον γραφεῖον μου (χαλεφάτ) καὶ ἐδόθη ἀπόδειξις εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν μου νομισματοκοπεῖον, ἐξεδόθη καὶ ἀπεσιάλῃ ἡ παροῦσα διαταγὴ μου διαλαμβάνουσα ὅπως ἀπὸ τῆς εἰρημένης χρονολογίας ὁ ἀνωτέρω μῦλος καὶ πανδοχεῖον (χάνι) κατέκειται ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ἀφιερώματος. Ὅθεν ἅμα τοῦτο φθάση καὶ λάβητε γνῶσιν τοῦ πράγματος ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μου διατάγματος νὰ καταβάλητε πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν ὅπως ἀπὸ τοῦ εἰρημένου ἔτους καταληφθῶσι συμφώνως πρὸς αὐτοκρατορικὸν μου διάταγμα τὸ εἰρημένον πανδοχεῖον, μῦλος, παρὰ τοῦ ἀφιερώματος καὶ σὺν Ἱεροδίκη, νὰ συμμορφωθῆς πρὸς τὴν διαταγὴν μου καὶ ν' ἀπέχῃς ἀπὸ τοῦ νὰ πράττῃς τὰ ἀντιτιθέμενα εἰς τοῦτο.

Διέταξα ὅπως ὅταν φθάση ἡ διαταγὴ μου συμμορφωθῆς πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ παρόντος ἐκδοθέντος ὡς ἄνω διατάγματος εἰς ὃ ἐπι-

βάλλεται εὐπείθεια καὶ ὑποταγή, οὕτω γνώριζε καὶ ἔχε ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ὑψηλὸν μου σύμβολον.

Ἐγράφη τῇ 17 Ζιλχανιὲ τοῦ 1239

29 Ἰουλίου 1832

Σουλτὰν Μαχμουὶ Σανὶ

Συνεπεία τῶν πιέσεων τούτων ἡ καταστροφή ἦν ὑπέστη τὸ Δελβινάκι ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἐκ τῶν 350 οἰκιῶν τὰς ὁποίας εἶχε τοῦτο, κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Hughes, περὶ τὰς ἑκατόν, ὅπως γράφει οὗτος ἦσαν ἀκατοίκητοι «*συνεπεία τῶν ὤμων ἐκβιασμῶν τοῦ Ἄλῃ πασα ὅστις ἀπὸ ἀρκετοῦ καιροῦ ἐπεθύμει νὰ μετατρέψῃ τὴν πόλιν αὐτὴν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ βδελυρὰ τσιφλίκια του. Εἰς τὰς ἀποπείρας του ὅμως αὐτὰς συνήντα τὴν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων οἱ ὅποιοι ἐπεθύμουν ἐξ ἴσου νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν του.*».

Συνεπεία τῶν ἀδιακόπων αὐτῶν κακώσεων καὶ βασάνων ἡ κατάστασις τῆς χώρας περιῆλθεν εἰς σημεῖον ἀπελπιστικόν, ὥστε πρὸς στιγμὴν κλονισθέντες ὑπὸ τῶν κακώσεων τινὲς τῶν προυχόντων ἠτοίμαζον νὰ ὑπογράψουν πωλητήριον τῆς χώρας εἰς τὸν ἀκόρεστον ἄρπαγα. Εὐτυχῶς ὅτι καὶ εἰς τὰς ὑστάτας αὐτὰς στιγμὰς τῆς ἀπελπισίας, εὐρέθησαν ἄνδρες τῶν ὁποίων δυστυχῶς τὰ ὀνόματα δὲν ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν, οἵτινες ἐμπνευσμένοι μὲ θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν, προσέφερον τὸ πᾶν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδας καὶ τὴν συγκράτησιν τοῦ ἠθικοῦ σθένους.

Ἴδου κατὰ τὸν Γαζῆν, πὼς ἓνας «*ἐκ τῶν πρώτων γενναῖος καὶ καλὸς*», συνδράμει τοὺς ἀπηλπισμένους κατὰ τὴν ὑστάτην ταύτην διὰ τὴν χώραν στιγμὴν λέγων ὅτι :

Ὅσον δὲ δι' ἐκείνους ὅπου δὲν ἠμποροῦν πλέον νὰ ὑποφέρουν κονάκι νὰ βαστοῦν,
πτωχοὶ κι' ἀπηλπισμένοι, χήραις καὶ ὀρφανά,
ἐγὼ πουλῶ τὸ βιό μου, καὶ κυβερνῶ κι' αὐτά.
Καὶ ἂν δὲν μὲ πιστεύουν, τὰ δίδω μετρητὰ
τὰ ἔξοδά τους ὄλα, τριῶν ἡμερῶν σωστά.

Τὸν γενναῖον αὐτὸν πατριώτην διαδέχεται ἄλλος ἀναλαμβάνων μόνος του τὴν συντήρησιν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὰ στρατεύματα τοῦ Ἄλῃ, συνιστῶν ὑπομονὴν καὶ ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, προσθέτων ὅτι «*ὡς μιὰ φουρτούνα ἴσως περάσῃ τὸ κακόν*».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8^{ΟΝ}

**Προσφυγή εις τὸν Σουλτάνον. Γιάννη Νταῆς. Σύσκεψις
Δελβινακιωτῶν καὶ Ἱερομόναχος Σαμουήλ. Ἐπιστο-
λὴ Κούρτ πασᾶ. Οἱ Δελβινακιῶται πρὸ τοῦ Μ.
Διβχνίου. Ὁ Ἄλῆς κηρύσσεται «φερμανλῆς».
Ρόλος Κ. Γραμματικοῦ καὶ Παπαδιαμαν-
τοπούλου. Ἑορταὶ ἑκατονταετηρίδας.**

Πρὸς συστηματικὴν καταπολέμησιν τῶν σχεδίων τοῦ Ἄλῆ, οἱ Δελβινακιῶται, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦς ἐν Κωνσταντινουπόλει συγχωριανούς των κατήρτισαν ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ προέβαινεν εἰς διαβήματα διαμαρτυρίας πρὸς τὸν Σουλτάνον, διὰ τὴν ἐναντίον των στάσιν τοῦ ὑπαλλήλου του καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ ἐχρησίμευεν ὡς συνδετικὸς κρῖκος μεταξὺ τῶν ἐν Δελβινακίῳ καὶ τῶν ἐν Βεσσαραβίᾳ πλουσίων Δελβινακιωτῶν, οἱ ὅποιοι ἐπρομήθευον τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος χρηματικὰ ποσά.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη, ἐκτὸς τῶν ὑπομνημάτων της εἰς τὸν Σουλτάνον, κατάρθωσε διὰ τῶν χρηματικῶν δωροδοκιῶν νὰ ἐξαγοράσῃ καὶ ἀρκετούς ἐκ τῶν πλησιέστερον πρὸς τὸν θρόνον προσκειμένων αὐλικῶν, εἰς τρόπον ὥστε οἱ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Μαχμούτ εὐρέθησαν διηρημένοι εἰς ὑποστηρικτάς τῶν Δελβινακιωτῶν καὶ εἰς φίλους τοῦ Ἄλῆ, οἱ ὅποιοι διὰ τῶν ἐνεργειῶν των ἐξουδετέρωνον κάθε ἐνέργειαν τῶν πρώτων.

Ἡ δωροδοκία (ρισβέτ) ὡς γνωστόν, ἀπετέλει πάντοτε εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν μόνην κλεῖδα διὰ τῆς ὁποίας ἠνοίγετο ἡ θύρα τοῦ ἄρχοντος. Τὸ φιλοδόρημα ἦτο ἀπαραίτητον εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ὃ δὲ μὴ διαθέτων μέσα δωροδοκίας ἔβλεπε τὴν ὑπόθεσιν του καταστρεφομένην.

Ὁ ἱστορικὸς Γερβῖνος ἔγραφεν ἤδη ὅτι ὁ Τοῦρκος διὰ τὸ «μπαχσίσι» εἶναι πρόθυμος καὶ αὐτὸν τὸν Προφήτην του νὰ πω-

λήση ὁ δὲ λαὸς ἀνεπαρέστησε διὰ τῶν κάτωθι στίχων τὴν τάσιν αὐτὴν πρὸς δωροδοκίον τοῦ Τούρκου ;

«Τοῦρκον εἶδες ; Γρόσια θέλει !
Κι' ἄλλον εἶδες ; Κι' ἄλλα θέλει !»

Ἡ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπή, βλέπουσα τὴν ἀντίδρασιν ἢ ὁποῖα ἐπεκράτει εἰς τὰ ἀνάκτορα, παρεδέχθη τέλος τὸ σχέδιον τοῦ ἀτρομήτου Γιάννη Νταῆ ἐλπίζουσα διὰ τούτου νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Σουλτάνου.

Οἱ ἱστορικοὶ ἔκριναν πάντοτε ὁμαδικὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς φυλῆς, τὰ δὲ πρόσωπα, ποὺ διεδραμάτισαν κάποιον ρόλον εἰς τοὺς μακροὺς ἐθνικοὺς μας ἀγῶνας, κρίνονται μὲ μιὰν ἀντικειμενικὴν προοπτικὴν, σχετιζόμενα μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀγῶνων καὶ μὲ τὴν γενικωτέραν πνοὴν τοῦ ἐθνικοῦ περιβάλλοντος. Εἰς τὰς κρίσεις αὐτάς μειονεκτεῖ οὕτω ἡ προσωπικὴ δυναμικότης τῶν ἀτόμων καὶ παραγνωρίζονται εἰ ἡρωϊσμοὶ καὶ ἡ δράσις των ποὺ ἀποτελοῦν τὴν μεγαλειώδη πρωτοπορείαν τῶν ἀγῶνων καὶ τὴν πολυτιμωτέραν συμβολὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐθνικῆς ἀναστάσεως. Καὶ ὁμως ἡ ἱστορία τῶν λαῶν ὅπως εἶπεν ὁ Μόμσεν, εἶναι ἱστορία ἀτόμων, ἢ δὲ ἱστορία τῶν ἀτομικῶν ἡρωϊσμῶν εἶνε ἢ ἱστορία τῶν ἡρωϊσμῶν τῆς φυλῆς. Ὁ Γιάννης Νταῆς δὲ εἶνε ἐκ τῶν τοιούτων ἡρώων τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου κάθε Δελβινακιώτης πρέπει νὰ προφέρῃ μὲ τὸν μεγαλείτερον σεβασμὸν. Ὁ Γ. Νταῆς ἀνήκει εἰς τὸ Πάνθεον τῶν Ἐθνικῶν ἀνδρῶν, ἢ δὲ προσωπικότης του εἰς τὰς ἱστορικὰς φυσιογνωμίας αἱ ὁποῖαι ἀφήκαν τὴν σφαγίδα τῶν ὑπηρεσιῶν των πρὸς τὴν πατρίδα κατὰ τοὺς μαύρους χρόνους τῆς σκλαβιάς.

Τὴν ἐπομένην οὕτω τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεως, ἡμέραν Παρασκευῆν καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Σουλτάνος περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν βεζυρῶν, ὑπουργῶν καὶ αὐλικῶν μετέβαινεν ἔφιππος εἰς τὸ τζαμί διὰ τὸ τακτικὸν προσκύνημα, ἀποσπᾶται, ἀπὸ τὸ ὑποκλινόμενον πρὸ τοῦ Σουλτάνου πλῆθος, ὁ ἀτμόμητος Γιάννης Νταῆς, ὁ ὁποῖος διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς ἀρπάζει τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου τοῦ Σουλτάνου, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας ἐπιδίδει εἰς αὐτὸν ἀναφορὰν κατὰ τοῦ Ἄλῆ λέγων «Παισιάχ ! μερχαμὲτ (ἔλεος) ζητοῦμεν ἀπὸ τὴν Μεγαλειότητά σου !» Ὁ Σουλτάνος παραλαμβάνων τὴν ἀναφορὰν τὴν παρέδωσεν εἰς τὸν ὀπισθὲν του εὕρισκόμενον Βυζύρην, αὐτὸς δὲ ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τὸ τζαμί πορείαν του, ἀφοῦ προηγουμένως δι' ἑνὸς νεύματός

του διέταξε τὴν σωματοφυλακὴν του νὰ θέσῃ τὴν σπάθην τῆς εἰς τὴν θήκην, τὴν ὁποῖαν σπάθην εἶχεν αὕτη ἐτοίμην νὰ καταφέρῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Γιάννη Νταῆ, τολμήσαντος νὰ σταματήσῃ τὸν ἵππον τοῦ Σουλτάνου καὶ νὰ ἀτενίσῃ τὸ ἱερόν του πρόσωπον!

Εἰς τὴν ἀναφορὰν ἐκείνην πρὸς τὸν Σουλτάνον οἱ Δελβινακιῶται ἐξιστόρουν πρὸς αὐτὸν ὅλα τὰ βάσανά των.

Ἡ ἀπλοϊκὴ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν, ἔκκλησις ἐκείνη τῶν Δελβινακιωτῶν δεικνύει τὴν ἀπελπισίαν εἰς τὴν ὁποῖαν εἶχον περιέλθει οὗτοι, πρὸ τῆς θηριωδίας καὶ τῆς ἀρπακτικότητος τοῦ ἀπίστου τυράννου, τὸ σύστημα τοῦ ὁποίου ἦτο νὰ ἀπαλλάσσῃται ἐχθρῶν καὶ ἀντιζήλων διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου μέσου. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη εὐρεθεῖσα μεταφρασμένη μετὰ τῶν ἐγγράφων ἑνὸς τῶν σημαντικῶν καὶ πιστῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἄναφορὰ Δελβινακιωτῶν πρὸς τὸν Σουλτάνον

Κραταϊότατε! Δικαιοῦτατε! Βασιλεῦ Βασιλέων Μέγιστε! Κύριε τῶν Κυρίων Κράτιστε! Ἐπίτροπε τῶν λαῶν τοῦ Θεοῦ Ὑπέρτατε! Πατισιάμ Ἐφέντη Μερχαμετλοῦ!!! (1).

Σκλαβικῶς τὰς χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἐκτείνομεν, καὶ δεήσεις πρὸς τὸν προστάτην τοῦ κράτους σου Θεὸν προσφέρομεν ἵνα πολυχρόνιον, εὐδαίμων, καὶ μακάριον διατηρήσῃ τὸ κράτος τῆς Βασιλείας σου! καὶ ἐπ' αὐτοῦ φωτεινοτάτην, καὶ παντὸς ἐχθροῦ ἀνωτάτην διαφυλάττει τὴν ἱερὰν κορυφὴν τῆς Μεγαλειότητός σου! γένοιτο!... γένοιτο!... γένοιτο!...

Ἐπὶ τούτοις τολμῶμεν νὰ χύσωμεν τὰ πτωχικά μας δάκρυα εἰς τὰ ἴγνη τοῦ θεοχαρίστου καὶ προφητοδόξου θρόνου τῆς Μεγαλειότητός σου, ἀναφέροντες ὅτι δὲν μᾶς ἔμεινε τόπος νὰ ζήσωμεν ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀλῆ πασιᾶ, τοῦ Βαλῆ τοῦ τόπου μας· διότι αὐτὸς ὄχι ὡς ἓνας Βαλῆς, ἀλλ' ὡς ἓνας Ζορμπᾶς (3) μᾶς πέρνει τὸν τόπον, μᾶς ἔκαυσε τὴν χώραν, μᾶς ἐρήμωσε τὰ σπήτια, μᾶς ἄρπαξε τὸ βιό, κορίτζια μᾶς τὰ ἀρπάζει, τὰ παιδιὰ μας τὰ ἀτιμάζει, τὰς γυναῖκας μας ἐντροπιάζει, ἀνδρογόυνα χωρίζει, τὴν πίστιν μας ὑβρίζει, ἀδίκους κάμνει κρίσεις· ἄλλον φυλακώνει, ἄλλον κρεμᾶ, καὶ ὅλους χωρὶς φτέξιμον ζητεῖ νὰ μᾶς ἐξολοθρεύσῃ, μάρτυρας ὁ θεὸς εἰς ταῦτα! καὶ ἄμποτε νὰ γίνῃ

1. Πατισιάχ = τίτλος ἀπομενόμενος εἰς τὸν Σουλτάνον.

2. Μερχαμετλοῦ = φιλεύσπλαχνε.

3. Ζορμπᾶς : ἀντάρτης, ἀποστάτης.

βουκούφης ἢ μεγαλειότης σου. Ἀμάν! ἔλεος καὶ τόπον καὶ Μερχαμὲτ εἰς ἡμᾶς!

Ελάχιστοι σκλάβοι τῆς κραταιᾶς βασιλείας σου
Δελβινακιῶται

Τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς τῶν Δελβινακιωτῶν προηγῆθη τοιαύτη καὶ διὰ παρεμφερῆ σκοπὸν τῶν Διβριωτῶν.

Ὅταν πράγματι οἱ Δελβινακιῶται ὑπέγραφον τὴν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πρὸς τὸν Σουλτάνον ἀναφορὰν των, ὁ Ἀλῆς ἐπολιόρκει τὴν Δίβρην, κωμόπολιν τῆς Σκόδρας, ἡ-ὅποια εἶχε περιέλθει εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, ἐξηκολούθει δὲ νὰ βασανίζῃ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀντιπάλου του Πασόμπεη, εἰς τὴν ὑπόγειον φυλακὴν, ὅπου εἶχεν ἀποθάνει ἐν τῷ μεταξύ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ θυγάτηρ. Ὁ Πασόμπεης ὅθεν ἔστειλε διὰ δύο πιστῶν των σωματοφυλάκων εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀναφορὰν τῶν Διβριωτῶν, εἰς τὴν ὁποίαν διεκήρυττον οὗτοι πρὸς τὸν Σουλτάνον τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον διατέλει ἡ πατρίς αὐτῶν πολιορκουμένη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὄνειρον τοῦ ὁποίου, καθὼς ἔλεγον, ἦτο ἡ κατάλυσις τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ ἡ ἀνακήρυξις του εἰς αὐθαίρετον τύραννον (1).

*
**

Τὴν παραμονὴν ὅμως τῆς ἀνωτέρω ἀποπέρας καὶ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, οἱ Δελβινακιῶται ἐπιχειροῦν τὸ κάτωθι πρωτάκουστον τέχνασμα. Συναθροίσαντες πληθώραν λέμβων καὶ καταρτίσαντες οὕτω ἐπιβλητικὸν στολίσκον, κατὰ μῆκος τῆς Ἀσιατικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου, πρὸς τὸ προάστειον τοῦ Σκουταρι καὶ ἀφοῦ ἀνήρτησαν εἰς αὐτὰς ψάθας, μὲ εὐφλεκτον ὕλην, τὰς ἤναψαν (2) ἰκετεύοντες συγχρόνως τὸν Σουλτάνον, ὅπως τοὺς δεχθῇ εἰς ἀκρόασιν καὶ λάβῃ οὕτω γνῶσιν τῶν ἀνηκούστων θηριωδιῶν εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβάλλοντο οἱ ἐν Δελβινακίῳ συμπατριῶται των, οἱ μάρτυρες αὐτοὶ τῆς ἐλευθερίας. Τὸ θέαμα ἦτο τρομακτικόν.

1. Εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνας λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλῆς ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τοὺς Ἀλβανοὺς Σελίμ καὶ Χουσεϊνάφωσιω μένους εἰς αὐτὸν καὶ γενναίως ἀμειφθέντας ἵνα φονεύσουν τὸν ἄσπονδον ἐχθρὸν του Πασόμπεην.

2. Κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν «φαίνεται ὅτι ἡ ὄσμη τῆς καιομένης ψάθας ἐπέδρα ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τῆς ρινός των ἀντιπροσώπων τοῦ Μωάμεθ ὅπως ἡ κνίσσα των θυμάτων ἐπὶ τοῦ ὀσφραντικοῦ νεύρου των Ὀλυμπίων Θεῶν».

Εἰς τὸ μέσον τοῦ στολίσκου ἐκεῖνου διεκρίνετο λέμβος μὲ μαῦρο πανὶ καὶ ὄρθιον ἓνα Δελβινακιώτην, κρατοῦντα τὴν ἀναφορὰν (ἀρτζιχάλ) πρὸς τὸν Σουλτάνον.

Ὁ Σουλτάνος παρακολουθῶν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων τὴν σκηνήν.

Ἄμάν! ἄμάν! ἀκούει, ντουσιμάν (!) Ἄλῃ πασᾶς

Ἄδικα πολλὰ κάμνει! ἐχάθη ὁ ραγιᾶς!

Κανένα δὲν φοβεῖται! αὐτὸς εἶναι ζορμπᾶς!

Ἐλεος, μερχαμέτι νὰ γίνῃ εἰς ἡμᾶς!

Ὁλόκληρος ἐκεῖνος ὁ στολίσκος καὶ ἡ ἀπειρία τοῦ εἰς τὴν παραλίαν πλήθους προυκάλεσαν ἀρκετὴν ἀνησυχίαν εἰς τὸν Σουλτάνον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἤδη κυριεύσει τὸ φάσμα τῆς ἐπερχομένης ἐπαναστάσεως καὶ ἠρώτησε μὲ ἀγωνίαν περὶ τινος ἐπρόκειτο,

Πληροφορηθεὶς ὅθεν οὗτος τὰ αἷτια τῆς συγκέντρώσεως ἐκείνης καὶ ἀναγνώσας τὴν ἀναφορὰν τῶν Δελβινακιωτῶν, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἠσθάνθη τὴν βασιλικὴν του φιλοτιμίαν ὀρκετὰ προσβεβλημένην, Ἐκάλεσεν ὅθεν ἀμέσως τὸν πρωθυπουργὸν του Χαλέτ ἐφέντην, στενὸν φίλον τοῦ Πασόμπεη, ἵνα συσκεφθῇ περὶ τοῦ πρακτέου.

Πληροφορηθεὶς λέγομεν ὁ Σουλτάνος ἐκ τῶν φιλικῶς πρὸς τοὺς Δελβινακιώτας προσκειμένων αὐλικῶν του, ὅτι διὰ τῆς ἐκκλήσεώς των οἱ Δελβινακιῶται ἐζήτησαν νὰ ἐπισύρουν τὴν προσοχήν του ἐπὶ τῶν ἀρπακτικῶν διαθέσεων τοῦ Ἄλῃ καὶ σώσουν τὴν πατρίδα των, ἐξέφρασεν οὗτος τὴν δυσαρέσκειάν του διὰ τὴν μὴ ἐπίλυσιν εἰσέτι τοῦ ζητήματος τῶν Δελβινακιωτῶν καὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ μὴ πειθαρχοῦντος εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἄλῃ πασᾶ, προσθέσας ὅτι:

«Ζορμπάδες δὲν ἀφήνω ἐνόσω ἐγὼ ζῶ».

Διατάζει ὅθεν οὗτος ὅπως ἐκδοθῇ ἀμέσως διάταγμα (φερμάνι) ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ ἀπίστου καὶ ἀπειθοῦς ὑπαλλήλου.

Ἐνῶ οὕτω ὁ υἱὸς τῆς Χάμκως ἔμενεν ἡσυχος εἰς Ἰωάννινα, ἀπολαμβάνων τῶν ἡδονῶν τοῦ σεραῖου του, λάμβάνει παρὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐμπίστων του εἰδοποίησιν, ὅτι κατόπιν ἐπανειλημμένων καὶ ἐπιμόνων παραπόνων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀπηνῶς καταδιωκομένων Δελβινακιωτῶν, ὁ Σουλτάνος διέταξε τὴν ἀποστολὴν εἰς Ἰωάννινα «καπουντζῆ» μὲ φερμάνι ἀποκεφαλισμοῦ του, καὶ ὅτι καλὸν ἦτο ὅπως

1. Ντουσιμάν=ἐχθρός.

μέχρι νεωτέρας είδοποιήσεως, άναχωρήση ούτος έξ 'Ιωαννίνων μεταβαίνων είς Τεπελένι.

'Απελθών ὅθεν έξ 'Ιωαννίνων, ὁ 'Αλή πασᾶς, παρέμεινεν άρκετόν χρόνον είς Τεπελένι, προφασιζόμενος τήν άνέγερσιν εκεί μεγάρου. 'Ενώ δέ ὅλοι είς Κωνσταντινούπολιν άνέμενον τήν είδησιν τοῦ άποκεφαλισμοῦ τοῦ 'Αλή καί τήν άποστολήν τῆς κεφαλῆς του είς τόν Σουλτάνον, τά είς τήν πρωτεύουσαν ἔμμισθα ὄργανα τοῦ 'Αλή προσπαθοῦν :

Μέ γρόσια καί μέ μέσα, νά έξιλεωθῆ
Σουλτάνος, καί ὡς πταίστης γιά νά συγχωρηθῆ
'Αλή πασᾶς, άν ἴσως ἔγλύττωσε καί ζῆ
Καί κρίσις νά τοῦ γένη. κ' ἔπειτ' ἄς παιδευθῆ.

Μεταπεισθεῖς ὅθεν καί ὁ Σουλτάνος, κατόπιν τῆς εἰσηγήσεως αὐτῆς τοῦ 'Αλή πασᾶ :

'Επρόσταξεν άμέσως ἰτλάκι (1) νά δοθῆ.
Κ' ἡ κρίσις του άφεύκτως δικαίως τά γενῆ
Αὐτοῦ καί τῶν ραγιάδων καλῶς νά ζεταχθῆ
καί ὅποιο μέρος φταίει, εὐθύς νά παιδευθῆ (2).

Κατόπιν τῆς τροπῆς αὐτῆς τήν ὁποίαν ἔλαβε τὸ ζήτημα, είδοποιεῖται δια μέν τοῦ ἰδίου βεζύρη ὁ κεχαγιαῶς τοῦ 'Αλή πασᾶ, ὅπως άναλάβῃ τήν ὑπεράσπισίν του, οἱ δέ Δελβινακιῶται ὅτι πρόκειται νά δικασθοῦν ένώπιον τοῦ Σουλτάνου μέ αὐτόν, καί νά άποδείξουν ὡς άληθῆ τά άναγραφόμενα είς τήν άναφοράν των.

«Κι' άν εἶναι συκοφάνται ὅλοι θά κρεμασθοῦν
Διότι ὅσα γράφουν πρέπει ν' άποδειχθοῦν».

Πρὸς άναίρεσιν δέ τῶν κατὰ τοῦ 'Αλή πασᾶ κατηγοριῶν τῶν Δελβινακιῶτων, τά ὄργανα τούτων μετῆλθον πᾶν μέσον μή δειλιάσαντα καί πλαστόν πιστοποιητικόν, βεβαιωμένον ὑπὸ τοῦ μουτφῆ τῶν 'Ιωαννίνων νά καταθέσουν είς τὸ διβάνι, πρὸς άπόδειξιν τῆς χρηστῆς καί άμερολήπου διοικήσεως τοῦ τυράνου τῆς 'Ηπείρου, έναντίον τοῦ ὁποίου οὐδέν παράπονον εἶχον οὔτοι.

'Αντίγραφον άποδεικτικοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ 'Αλή πασᾶ άναγνωσθέν είς τὸ Διβάνι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Δίδομεν τὸ παρόν μας σάϊ σερχάτι (3) ἡμεῖς οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι τοῦρκοι καί ρωμαῖοι, ὅτι μέ τὸ οὐγοῦρι τοῦ πολυχρονημέ-

1. 'Ιτλάκι = συγχώρησις.

2. παιδευθῆ = τιμωρηθῆ.

3. 'Επίσημος δήλωσις.

νον βασιλέως μας ζοῦμε καλά, ὡς θέλει ὁ Θεός, μὲ τὸν ὑψηλότατον Βαλῆ ἑφέντην μας Ἄλῆ πασιᾶ. Χαϊνίδες (1) καὶ ζορμπάδες τοὺς ἔκαμεν ὅλους ζάπ (2)· καὶ πάλι μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὸ κισμέτι (3) τοῦ Μερχαμετλῆ (4) βασιλέως μας· γλίγωρα παντεχαίνομαι νὰ γένουν σερίφ μουράτια (5) τῆς καρδιᾶς του· καὶ νὰ βάλῃ τὸ νιζάμι (6) καὶ σ' ἐκείνους ὁποῦ δὲν γέρονται ζάπι, καθὼς οἱ Δελβινακιῶται ὁπαῦ ἔχουν μιὰ γνῶσι καὶ μιὰ κουβέντα μὲ τοὺς Γαοδικιῶτες καὶ Κασιερούς, καὶ ἐξάπωσαν τὸν τόπον ὅλον μὲ σερετιλίγια (7) καὶ δὲν ἀφίρουν τὰ γειτονιὰ ἱμλιάγια καὶ πισιὰ χωριά τοῦ βασιλέως διὰ νὰ ζήσουν· τοὺς πῆραν τὸν τόπον ὅλον καὶ τὸν ἔκαμαν ἐδικόν τους, καὶ ζάπι δὲν γίνονται, οὔτε ἀφέντη ἀκούουν· καὶ ἂν λέμε ψέματα, νὰ ἤμασθε ἔξω ἀπὸ τὴν πίστιν μας τοῦρκοι καὶ ρωμαῖοι, καὶ ἀπὸ τὸ σιεφαέτ (8) τοῦ Μουαμέτ Ἄλῆ.

Οἱ προεστοὶ τῆς Παληοπωγωνικῆς, ἀπὸ ὅλα τὰ χωρία περὶ καὶ πέρα μαρτυροῦμεν καὶ βεβαιώνωμεν τὰ ἄνωθεν.

Οἱ Τοῦρκοι

Νταλίος Κολώνιας

Χουσεῖν Διμποχόβας

○ βούλαις

○

Σουλεϊμάν Προμέτης

Τοῦν Βλιόσας

○

○

Μεζμέτ Βοσίνας

Ἄλιους Χασάνης

○

○

Τῆς σουλτανικῆς αὐτῆς ἀποφάσεως ὅπως οἱ Δελβινακιῶται, εἰς τὸ πρῶτον συγκληθησόμενον «Διβάνι» προσέλθουν ἐνώπιόν του καὶ ἀναπτύξουν τὰ κατὰ τοῦ Ἄλῆ πασιᾶ παράπονά των, ἔλαβον οὔτοι γνῶσιν, συνηθροισμένοι εἰς Τοπχανέ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τῶν αὐλικῶν.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν σύσκεψιν ἐπὶ τῆς σοβαρᾶς φυσιογνωμίας τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἦτο ἐζωγραφισμένη ἢ κατήφεια, ἢ μελαγχολία, ἀλλὰ καὶ εὐστάθεια χαλυβδίνη. Ἐπιστοποίησαν πράγματι ὅλοι ὅτι ἐὰν ἦσαν ἀτρόμητοι πρὸ τοῦ Ἄλῆ πασιᾶ ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου, τῶν Βεζυρῶν καὶ πασάδων ἦσαν ὁμῶς ἀνίκανοι, λόγῳ ἀτελοῦς γνώσεως τῆς τουρκικῆς νὰ ἀναπτύξουν τὰ δίκαιά των, ὅποτε χαρακτηριζόμενοι ὡς συκοφάν-

1. Χαϊνίδες=προδόται. 2. Ἐκαμεν ὅλους ζάπι=τοὺς ὑπέταξεν. 3. Κισμέτ=τύχη. 4. Μερχαμετλῆ=φιλοσπλάγχνου. 5. σερίφ μουράτια=εὐσεβῆς πόθος. 6. Νὰ βάλῃ τὸ νιζάμι=νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν νόμον. 7. Σερετιλίγια=στρεφοδικία. 8. Σιεφαέτ=εὐχαρίστησις.

ται θὰ ἐπλήρωνον διὰ τῆς κεφαλῆς των μίαν τοιούτην συκοφαντίαν. Χαρακτηριζόμενοι ἐπὶ πλέον οὗτοι καὶ ὡς ἀνυπότακτοι, κατὰ τοῦ δῆθεν πιστοῦ εἰς τὸν θρόνον θεράποντος Ἄλῃ πασᾶ, θὰ προεκάλουν τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος των, τὴν ὁποίαν ἀνέμενεν ἡ τύχη τοῦ Χορμόβου καὶ τοῦ Γαρδικίου. Τῆς δεινῆς αὐτῆς θέσεως ἐξήγαγε τοὺς ἀτυχεῖς ἐκείνους ἥρωας, ὡς ἀπὸ μηχανῆς Θεός, ἱερομόναχος τις Σαμουήλ, ἐκ τῶν ἀποστελλομένων κατ' ἔτος ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ, εἰς τὰς ὀρθοδόξους ἐπαρχίας, πρὸς συλλογὴν ἐράνων.

Ἡ θεία ὄθεν πρόνοια ἔφερεν ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς σκοπέφως τὸν ἱερομόναχον Σαμουήλ, βαθὺν γνώστην τῆς Τουρκικῆς καὶ Ἀραβικῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ Κορανίου, γνωστὸν δὲ εἰς τοὺς Δελβινακιώτας, ἐκ προηγουμένων ταξιδίων. Ὁ ἱερομόναχος οὗτος, λαβὼν γνώσιν τῆς νέας τροπῆς τοῦ ζητήματος τῶν Δελβινακιωτῶν, ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ θέσις τούτων ἦτο ἀρκετὰ δεινὴ καὶ λεπτή, ἐὰν τὰ ἀναμφισβήτητα δίκαιά των, δὲν ὑπεστηρίζοντο δι' ἐπιχειρημάτων εἰς τὸ Διβάνιον. Τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν ἀνέλαβε νὰ προσφέρῃ ὁ Σιναΐτης καλόγηρος, μεταμφιεζόμενος εἰς χότζαν, μετὰ τὴν παράκλησιν ὅπως, τὴν ἡμέραν τῆς παρουσιάσεως εἰς τὸ Διβάνι, ἔχουν ἐτοιμὴν λέμβον, ἢ ὁποία θὰ τὸν ἀπεμάκρυνε τῆς πόλεως, μετὰ τὴν λήξιν τούτου, διὰ τὸν φόβον τῆς ἀναγνωρίσεως, καὶ ὅπως μὴ τὸν φωνάζουν μετὰ τὸ πραγματικόν του ὄνομα, ἀλλὰ «Ἄσλαν ἐφέντη».

Ὁ καλόγηρος λοιπὸν οὗτος Σιναΐτης, ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἄσλαν ἐφέντης, μετ' ἄλλων δύο Ὀθωμανῶν θανασίμων ἐχθρῶν τοῦ Ἄλῃ πασᾶ, ἀνέλαβον τὴν πρὸ τοῦ Διβανίου ὑποστήριξιν τῆς ὑποθέσεως τῶν Δελβινακιωτῶν ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως :

Εἰς τὸ Διβάνι μέσα αὐτὸς νὰ ὁμιλῇ
Κ' ἐκεῖνα ὅπου λέγει, νὰ συμφωνοῦν οἱ τρεῖς,
Μὲ νεύματα, μὲ σχῆμα καὶ ἐκ κοινῆς φωνῆς,
Ἄπὸ τοὺς ἄλλους δύο καθεὶς νὰ ἴμολογῇ
Λόγια τοῦ Σιναΐτη, νὰ τὰ ἐπικοιρῇ.
Χωρὶς νὰ τὸν ἠξεύρουν, πῶς εἶναι Χριστιανός
Τεπτίλι (1) καμωμένος, καλὸς πνευματικός.

Σπουδαίαν ὁμως συνδρομὴν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δελβινακίου, προσέφερε καὶ ἡ μεταξὺ τῶν χειρογράφων τοῦ Κούρτ πασᾶ εὑρεθεῖσα ἐπιστολὴ τούτου πρὸς τὸν Κυβερνητικὸν Ἐπί-

1. Τεπτίλι=μετημφιεσμένος.

τροπον (Δεβλέτ Κεχαγιᾶ), άνεπίδοτος ὅμως λόγω τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Κούρτ πασᾶς περιγράφει ὅλα τὰ δεινὰ πού ὑφίστατο ἡ περιφέρεια Βερατίου καὶ Ἄργυροκάστρου ὑπὸ τοῦ Ἄλῆ πασᾶ.

Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ κατὰ μετάφρασιν σωθεῖσαν ἡμῖν παρὰ τοῦ Γαζῆ ἔχει ὡς ἑξῆς :

Πολυτίμητε καὶ μεγαλοπρεπέστατε Δεβλετλοῦ Κεχαγιᾶ ἑφένδιμ ταπεινῶς σέ προσκυνῶ καὶ δουλικὸν σιλιᾶμ ⁽¹⁾ προσφέρω.

Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς, ὅπου ἠξιώθηκα ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἄλλο προσκυνητὸν σου γράμμα, καὶ ναζάρ μπουϊρουτι ⁽²⁾ εἰς τὸ ὁποῖον εἶδον γὰρ μοῦ ζητῆς λεπτομεροῦς περιγραφὴν, διὰ τὰ ὅσα κακὰ δοκιμάζει ὁ εὐνοημένος σου δοῦλος· ἐγὼ, ἀπὸ τὸν γνωστὸν ζουρμπᾶν τοῦ Μουτζοήσου ⁽³⁾ τὸν Ἄληπελενησί· πολλαῖς φοραῖς σοῦ τὰ ἔκαμα ὑφαντέ ⁽⁴⁾, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἐγνωστοποιήθησαν ἀπὸ τὸ ὄψος σου καὶ εἰς τὸ πολυχρονημένον Δεβλέτι μας· ἐγὼ ὅμως ἀκολουθῶν προθύμως τὰς προσταγὰς σας, διὰ γὰρ σᾶς πληροπορήσω ἐντελῶς, στέλλω τὰ παρόντα δύο ἰλιάμια ⁽⁵⁾ ἀπὸ τοὺς μεχτεμέδες ⁽⁶⁾ Βερατίου καὶ Ἄργυροκάστρου, καὶ πάλιν ἀναφέρω ὅτι τὰ κακὰ του αὐξάνουν εἰς τὸ χειρότερον· διότι δὲν τὸν ἔφθασεν ὅπου ἀφάνισε τὸν ραγιᾶν, καὶ ἐξωλόθρευσε τὸν φακίρ φουκαρά ⁽⁷⁾ δὲν τὸν ἔφθασεν ὅπου ἐχάλασε καὶ ἀφάνισε ὅλον τὸν ναχαγιέ ⁽⁸⁾ τῆς παληαπωγωνιανῆς, ἔκαυσε τὸ Δελβινάκι, μοῦ ἐσκότισε τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὰ διζάκια τῶν Τουρκῶν ἐκατάντησε γὰρ τὰ παρὰ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ εἰς τὴν τιμὴν λάβετε πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτᾶ· ἡ δόξα δὲ καὶ οἱ χρόνοι σου εἴησάν μοι θεόδεν πολλοί!

ὁ δουαιζῆς σου
Κούρτ Πασιᾶς

1. Σελιάμ=χαιρετισμὸς.

2. Ναζάρ μπουϊρουτι=ὑπουργικὴ διαταγὴ.

3. Μουτζοήσου ἦσαν πρόγονοι τοῦ Ἄλῆ πασᾶ. «Μουτσο - Χοῦσος» ὑποκοριστικὸν ἄλβανιστί τοῦ Μουσταφᾶ - Χουσεῖν, ἀκμάσαντος τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ διακριθέντος διὰ τὴν ὠμότητα καὶ τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς, ἃς ἐπεξέτεινε μέχρι καὶ τῶν ὑπαίθρων καὶ χωρίων τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Ὁ Leak ἀποκαλεῖ τὸν μὲν Μουτσο, Μουσάν (Μωϋσῆ), τὸν δὲ Χοῦσο, Γιουσοῦφ (Ἰωσήφ). (Λαμπρίδης: Ἄλῆ πασᾶς σημ. σελ. 15).

4. Ὑφαντέ=γνωστά.

5. Ἰλιάμια=ἀναφοραί.

6. Μεχτεμέδες=δικαστήρια.

7. Φακίρ φουκαρά=πάμπτωχος.

8. Ναχαγιέ=ὑποδιοίκησις.

Τὴν ἡμέραν ὅθεν τῆς συγκλήσεως τοῦ Μ. Διβανίου, ὁ ἀτρόμητος Γιάννης Νταῆς μεθ' ἑνὸς εἰσέτι Δελβινακιώτη καὶ τοῦ μετημφιεσμένου εἰς Χότζα, Σιναῖτη Σαμουήλ ἀνέμενον εἰς τὸν ἀντιθάλαμον ἵνα παρουσιασθοῦν ἐνώπιόν του. Τὸ Διβάνιον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξηρτᾶτο πλέον ἢ τύχη τοῦ Δελβινακίου ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ὑπουργῶν καὶ μεγάλων βαθμούχων τοῦ κράτους, συνήρχετο τότε τακτικῶς ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος (1).

Ἄμα τῇ εἰσόδῳ τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν Δελβινακιωτῶν καὶ μετὰ τοὺς πρώτους τυπικοὺς χαιρετισμούς, ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Μ. Βεζύρη εἰς τὸν χότζαν, ἡ ἐρώτησις τῆς αἰτίας τῆς παρουσιάσεώς των ἐνώπιον τοῦ Μ. Διβανίου.

Ὁ ἀγέρωχος τότε Σαμουήλ, εἰς ἄπταιστον τουρκικὴν ἐξέθεσε λεπτομέρῳς τὰ δεινὰ τῶν Δελβινακιωτῶν, πιστῶν ἀνέκαθεν ὑπηκόων τοῦ θρόνου. Ἄφοῦ δὲ ἀνέφερεν αὐτός διαφόρους στροφὰς τοῦ Κορανίου, ὑποδεικνυούσας εἰς τὸν Σουλτάνον, ὡς ἀρχηγὸν τοῦ Ἰσλάμ, τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ἐφαρμόζη πάντοτε τὴν δικαιοσύνην, κατέληξε μὲ τὴν κάτωθι προσφώνησιν στραφεὶς εἰς τὸ χρυσοῦφαντον παραπέτασμα τῆς αἰθούσης, τὸ ὁποῖον ἀπέκρυπτεν ἀπὸ τὰ βέβηλα βλέμματα τῶν κοινῶν θνητῶν τὸν παντοδύναμον Σουλτάνον «τὸν ἀπόλυτον κύριον τῶν τριῶν ἡπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν».

«Ὅπως ὁ ἥλιος φέγγει εἰς τὸν οὐρανόν, ἔλεγεν ὁ Σαμουήλ, οὕτω καὶ σύ, Παισάχ, φωτίζεις ὅλην τὴν γῆν. Πλὴν ἓνα μικρὸν νέφος, τὸ δείλαιον! ἐτόλμησε νὰ περάσῃ πρὸ τοῦ ἡλίου, ἡ λάμψις τοῦ ὁποίου δὲν ἐβράδυνε νὰ τὸ διαλύσῃ. Τὸ νέφος τοῦτο εἶναι ὁ Ἄλῆς Τεπελενλῆς, τολμήσας, ὁ ἀσεβής, νὰ παρεντεθῇ μετὰ τῶν ὑπηκόων σου, ζητούντων, Μεγαλειότατε, γονυπετεῖς πρὸ τοῦ Θρόνου σου τὴν ἐξαφανιστὴν του! Γενοῦ ἥλιος καὶ χορήγησον τὸ δίκαιον εἰς τοὺς πτωχοὺς αὐτοῦς ὑπηκόους σου, ἐναντίον τοῦ ἀσεβοῦς, τοῦ τέρατος ἐκείνου, τοῦ τολμήσαντος νὰ Σε ἐπισκιάσῃ!»

Ἡ ἀγόρευσις αὕτη τοῦ χότζα ἐπροξένησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ Διβανίου ἀναμένοντα πλέον τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ Σουλτάνου, ὅστις πεισθεὶς ἤδη περὶ τοῦ δικαίου τῶν Δελβινακιωτῶν, δὲν ἐδίστασε, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1820, νὰ ἐκδώσῃ «χά ττι σε ρί φ» (ἦτοι ἱερὸν γράμμα) ἀφο-

1. Τὸ Διβάνιον (διβάνι χουμαγιούν=Συμβούλιον τῆς Μεγαλειότητος ἀπετέλουν εἰς τὴν Τουρκίαν οἱ ἀνώτατοι λειτουργοὶ τοῦ κράτους· διότι ὑπουργεῖα καὶ ὑπουργικὸν συμβούλιον, κατὰ τὸ σημερινὸν σύστημα καὶ διοργανώσιν, δὲν ὑπῆρχον τότε εἰς τὴν Τουρκίαν, εἰσαχθέντα εἰς αὐτὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη Μαχμοῦτ τοῦ Β'.

ρίζον καὶ καταρρώμενον τὸν Ἄλῆν, ἀναγνωσθὲν δὲ εἰς τὰς μεγαλειτέρας πόλεις τοῦ Κράτους. Τὸ χάττι σερίφ ἐκήρυσσε τὸν Ἄλῆν « φερμανλῆν », ἤτοι ἔνοχον ἐγκλήματος καθοσιώσεως καὶ ἀνεγνωρισμένον ἐχθρὸν τοῦ Κράτους, ἔκπτωτον τῶν δικαιωμάτων του καὶ ἄξιον τῆς ἐσχάτης τῶν ποινῶν, ἐὰν ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν δὲν ἐνεφανίζετο εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἀπολογία *« ἐνώπιον τοῦ χουσοῦ κατωφλίου τῆς Πύλης τῆς εὐτυχίας »* κατὰ τὴν στομφώδη φρασεολογίαν τοῦ Σουλτανικοῦ διατάγματος.

Ἡ ὄργη τοῦ Σουλτάνου ἦτο διὰ τὸν Ἄλῆν ἀνέλπιστος, ἡ δὲ εἶδησις τῆς καταδικῆς ἦλθεν ὡς κεραυνός. Λυσσῶν ἀπὸ ὄργην ὁ αἰμοδιψῆς τύραννος καὶ μὴ ἀπελπιζόμενος μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς :

Ἄχ! Δελβινάκι, λέγει, ἂν ζήσω! ὦσιντί! (1)
Καὶ οἱ Δελβινακιῶται οἱ πρῶτοι μου ἐχθροί
Στὴ γλῶσσα καὶ στὸ στόμα μου ἔβγαλαν μαλλί!
Μὲ τὰ καμώματά τους μοῦ ἔσκασ' ἡ χολή!
Μά! Ισαλάχ! ἐλπίζω! καιρὸς νὰ μοῦ ἐλθῆ
Τὸ ἄχτι μου νὰ βγάλω! ψυχὴ νὰ μὴ μ' εὐγῆ
Διότι τὸ μουστάκι καὶ γέναια τὰ μισά,
Δελβινακιῶται μόνοι μοῦ τ' ἄσπρισαν αὐτά!
Ὅθεν ἀποφασίζει σκεδιδιον ἐχθρικὸν
Κατὰ Δελβινακίου ἐξολοθρευτικόν.
Πρῶτον νὰ κατατρέξῃ μὲ κίνδυνον ζωῆς,
Στὴν πόλιν καὶ στὴν χώραν, ὅλους τοὺς εὐγενεῖς,
Ὅτ' αἰπὴ νὰ χαλάσῃ, κανένας μὴ φανῆ
Υπέρμαχος πατρίδος στὴν πόλιν νὰ γενῆ
Ἄλλ' οὔτε στὴν πατρίδα κανεῖς νὰ μὴ σταθῆ,
Ἐχθρὸς του, καὶ προστάτης γιὰ νὰ τὴν βοηθῆ.

Εἰς μάτην ὅμως! Τὰ καταστρεπτικὰ διὰ τὸ Δελβινάκι καὶ τὰ ἥρωϊκά του τέκνα μέτρα τοῦ ἐκδικητικοῦ καὶ αἰμοβόρου τυράννου ἐλαμβάνοντο πολὺ ἀργά. Τὸ ζήτημα τοῦ Δελβινακίου εἶχε λάβει πλέον τὴν ὀριστικὴν του λύσιν

Καὶ οἱ Δελβινακιῶται ἄφοβοι στὸ ἐξῆς
Στὴν χώραν καὶ στὴν πόλιν, δὲν τοὺς μιλεῖ κανεῖς.

Ὁ Ἄλῆς χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας των ἐκηρύσσετο, ὡς εἰπομεν, φερμανλῆς. Ἡ Σουλτανικὴ διαταγὴ τοῦ ἐστάλη, προσκαλοῦσα αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ἐπειδὴ δὲ εἰς παρομοίαν πρόσκλησιν, οὔτε ἠδύνατο, οὔτε διάθεσιν εἶχε νὰ ὑπακούσῃ οὗτος, ἐξεδόθησαν τὰ συνήθη θρησκευτικὰ ἀναθέματα,

1, Εἶδος ἀπειλῆς.

τὰ ἐκτοξευόμενα ἐναντίον ὑπαλλήλου καὶ ἀρχηγοῦ ἀποκεκηρυγμένου. Τοιοῦτον ἀνάθεμα ἐπεξετείνετο καὶ ἐναντίον ὅλης τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἄλῃ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀφηρεῖτο κάθε ἐξουσία καὶ βαθμός, ἐκάστου μέλους τῆς θεωρουμένου ἀσεβοῦς καὶ ἀξίου θανάτου. Συμπληρωματικὴ διαταγὴ κατεδίκαζεν εἰς θάνατον κάθε ὑπάλληλον ἢ μεγιστάναν, ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ἐχθροῦ τῆς βασιλείας.

Οὕτω λοιπὸν ἡ ἡρώϊκὴ κωμόπολις τοῦ Δελβινακίου ἔδιδε τὴν χαριστικὴν βολὴν εἰς τὸν φοβερὸν σατράπην τῆς Ἡπείρου.

*
**

Ἡ μὴ ὑποδούλωσις ὅμως τοῦ Δελβινακίου εἰς τὸν Ἄλῃ πασᾶ, ὀφείλεται μετὰ τινὰς ἐκτὸς τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν κατοίκων, καὶ εἰς τὸν διπλωματικὸν ἐν μέρει, ἄς τὸν χαρακτηρίσωμεν οὕτω, χειρισμὸν τοῦ ζητήματος τοῦ ἐκ Κονίτισης, γνωστοῦ γραμματέως τοῦ Βεζύρη, Κώστα Γραμματικοῦ, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τὴν ὁποίαν ὁ Γαζῆς προτάσσει εἰς τὸ «Τρόπαιον Δελβινακίου» καὶ εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος χαρακτηρίζει τὸν Γραμματικὸν «φίλον ἀντιλήπτορα καὶ εὐεργέτην» τῆς πατρίδος του, πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ συμπατριῶται του θὰ εἶναι εὐγνώμονες. (1)

Ὡς δεῖγμα δὲ τῆς εὐγνώμοσύνης ὀλοκλήρου τοῦ Δελβινακίου πρὸς τὸν Κ. Γραμματικόν, ὁ Γαζῆς, ἀφιερώνει εἰς αὐτὸν τὸ ἀνωτέρω ἔργον του «φιλίας μὲν τῆς πρὸς σέ μοι τεκμήριον, σημεῖον δὲ τῆς ἀποκοινοῦ τῶν Δελβινακιωτῶν εὐγνώμοσύνης ἀνθ' ὧν οὐ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ».

Ὁ κ. Εὐρ. Σούρλας, μάλιστα, μεμυημένοι, ὡς ὁ ἴδιος γράφει εἰς τὸν φραστικὸν τρόπον τῆς διατυπώσεως τοῦ Γραμματικοῦ, παραδέχεται ὅτι καὶ αὕτη ἡ ἀναφορὰ τῶν Δελβινακιωτῶν πρὸς τὸν Σουλτάνον, εἶνε ἔργον τοῦ Γραμματικοῦ (2)

Ἀναμφιβόλως εὐεργετικὴ θὰ ἦτο ἡ δρᾶσις τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Δελβινακίου, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ ἀφιέρωσις εἰς αὐτὸν τοῦ «Τρόπαιου»

1. Ε. Σούρλας: Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης Ἡπ. Χρον. 1929 σελ. 208-218.

2. Ε. Σούρλας: Ὁ ἐκ Δελβινακίου τῆς Ἡπείρου Γραμματεὺς τοῦ στρατάρχου Καραϊσκάκη Γεώργιος Γαζῆς εἰς Λεύκωμα Ἡπειρωτικοῦ Ἀλληλοβοηθητικοῦ Συλλόγου «ἡ Ἀναγέννησις» Νέα Ὑόρκη 1936.

ως δείγμα της πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνης ὀλοκλήρου της χώρας. Αὐτὸς ἐμεσολάβησεν οὕτω διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Τεπελενίου Δελβινακιωτῶν.

Τὸν ρόλον τοῦτον τοῦ Γραμματικοῦ θὰ ἐπληροφότηθη ἀσφαλῶς ὁ Γαζῆς ἀπὸ τὸν Καραϊσκάκη πλησίον τοῦ ὁποίου ὑπηρέτησεν οὕτως ὡς γραμματεὺς καὶ ὁ ὁποῖος Καραϊσκάκης, ἀπὸ τοῦ 1808—1820, διετέλεσεν ὡς γνωστὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἄλῆ πασᾶ ὡς τσοχανδάρης (ἐπίλεκτος στρατιώτης) μετὰ τὸν Ὀδυσσεῆ Ἄνδρουτσον, Χρηστον Παλλάσκαν καὶ ἄλλους, ὑποστηριζομένους ὑπὸ τοῦ Κωλέττη τοῦ Νούτσου τοῦ Μαρίνογλου καὶ λοιπῶν αὐλικῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐμπιστευτικὴν θέσιν κατεῖχεν ὡς γνωστὸν ὁ Κώστας Γραμματικός, ὁ ὁποῖος ὡς πιστοποιεῖται καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν δὲν περιορίζεται, ὡς ἐκ τοῦ ἀξιώματός του, εἰς ἀπλᾶς μόνον συνεργασίας πρὸς τὴν Ἡπειρον, ἀλλὰ ἦτο μεμυημένος εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, μετ' ἄλλων ἀνδρῶν τῆς αὐλῆς τοῦ τυράννου.

Σπουδαίας ἐπίσης ὑπηρεσίας εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δελβινακίου προσέφερε καὶ ὁ κατὰ τὴν Στέρεαν Ἑλλάδα πρόξενος τῆς Ρωσσίας Ἰωάννης Παπαρηγόπουλος, τὸν ὁποῖον ὁ αὐτὸς Γαζῆς καλεῖ *«πρόθυμον φίλον καὶ εὐεργέτην Δελβινακίου, πρὸς ὃν εὐγνωμονοῦντες μένομεν ὑπόχρεοι διὰ βίου, ἀφίνοντες κληρονομίαν εἰς τὰς τέχνας μας καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς Δελβινακίου τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν εὐλαλίαν τοῦ ὀνόματός του»*. (1)

*
* *

Ἡ Κοινότης Δελβινακίου, εὐγνώμων πάντοτε εἰς τὰ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των θανόντα τέκνα της, ἀπέδωκεν εἰς αὐτὰ τὸν ὀφειλόμενον φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης. Κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας, ἡ Κοινότης Δελβινακίου μὴ καθυστεροῦσα εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὀφειλομένης εὐγνωμοσύνης, φρονουῦσα δὲ τούναντίον ὅτι ὅσον οἱ ἀγῶνες τῶν τέκνων της διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἦσαν ἐπιπυνώτεροι, τόσον ἐνδοξότερος πρέπει νὰ εἶνε καὶ ὁ στέφανος τὸν ὁποῖον ἡ πατρίς προσφέρει εἰς αὐτὰ, ἐτίμησε τὰ διὰ τὴν ἐλευθερίαν της ἀγωνισθέντα τέκνα της, διὰ τοῦ ἐντοιχισμοῦ τὴν 6—7—1930, ἐπὶ τῆς Ν πλευρᾶς τῶν ἐκπαιδευτηρίων της, εἰδικῶν ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου πλακῶν εἰς ἔνδει-

1. Τρόπαιον Δελβινακίου. σημ. σελ. 50.

ξιν τιμῆς πρὸς ὅσα αὐτὰ ὑπέστησαν, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος των καὶ πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Αἱ πλάκες αὗται τρεῖς τὸν ἀριθμὸν φέρουν ἄνωθεν λαξευτὸν κλῶνον φοίνικος εἰς σχῆμα Χ, κάτωθεν δὲ τούτου ἀπὸ ἐν ἡρωελεγείον ἐκάστη, χρυσοῖς γράμμασι γεγραμμένον, συνταχθέν παρὰ τοῦ τότε Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς ἀειμνήστου Βασιλείου.

Ἐκ τῶν πλακῶν αὐτῶν ἡ μὲν ἐκ δεξιῶν, ἐντοιχισθεῖσα εἰς μνήμην τοῦ πανσόφου κλεινοῦ τέκνου τοῦ Δελβινακίου ἱατροφιλοσόφου Κωνστ. Ἡροκλ. Βασιάδη, διὰ τοὺς ἀγῶνας τοὺς ὁποίους κατέβαλεν οὗτος διὰ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους φέρει τὰ κάτωθι :

Ω ΞΕΝΕ ΟΥ ΚΕΥΘΕΙ ΠΑΤΡΗ ΩΔ ΙΑΤΡΟΝ ΒΑΣΙΛΔΗΝ
ΗΡΟΚΛΗΝ ΚΕΥΘΕΙ ΤΟΝΔΕ ΠΑΤΡΗ ΚΡΕΙΠΩΝ
ΚΗΡ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΟΥΣΩΝ ΜΥΣΤΟΥ ΠΡΟΦΡΟΝΟΣ
ΕΝ ΚΡΑΔΗ ΕΘΝΟΥΣ ΚΥΔΙΜΟΙΟ ΠΕΛΕΙ

Ἡ εἰς τὸ μέσον, ἡ καὶ ἡ μεγαλυτέρα ἐστήθη εἰς μνήμην τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἡρωϊκῆς κωμοπόλεως κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, μνημονεύει τὰ κάτωθι :

ΚΙΑΓΓΑ ΝΤΕΡΒΕΝΙΑ ΤΟΥΡΚΕΨΑΝ
ΚΑΙ ΤΟ ΔΟΛΒΕΤΙ ΠΑΕΙ
ΤΟ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ ΖΩΝΤΑΝΟ
ΠΑΣΑΔΕΣ ΑΨΗΦΑΕΙ

ΤΩΝ ΥΠΕΡΜΑΧΩΝ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΑΛΗ ΠΑΣΑ
ΕΞΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΕΛΙΓΙΑΝΝΗ
ΠΡΑΓΚΗ ΠΡΩΤΟΪΑΝΝΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΚΑΡΑΜΗΤΣΗ. ΓΙΑΝΝΗ ΝΤΑΗ
ΓΙΑΝΝΗ ΚΗΤΣΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΝΤΟΚΟΥ
ΑΝΤΩΝΑΙΩΝ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΑΤΣΗ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΟΥΡΒΑΛΗ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΖΙΝΤΖΗΡΗ ΤΣΙΑΤΟ ΚΟΥΦΟΥ
ΧΑΡΙΤΑΙΩΝ. ΓΙΩΤΗ ΗΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΩΛΗ
ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΛΑΙΟΥ ΜΗΤΣΗ ΠΑΤΣΗ. ΓΙΑΝΝΗ
ΚΟΝΟΜΟΥ ΒΑΓΙΑΤΩΝ ΝΤΟΥΡΝΤΟΥΦΑΙΩΝ
ΠΑΠΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΤΑΛΕ

Ἡ τρίτη τέλος ἐξ ἀριστερῶν, ἐντοιχισθεῖσα εἰς μνήμην τοῦ ἀγωνιστοῦ καὶ ψάλτου τῆς ἐλευθερίας Δελβινακιώτου Γ. Γαζῆ, ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ω ΤΥ ΓΕΩΡΓΙΕ ΟΣ ΚΕΚΛΗΣΑΙ ΓΑΖΗΣ. ΕΙ ΣΥ
ΚΛΥΧΗ ΕΥΑΝΔΡΟΥ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ
ΚΑΙ ΓΑΡ ΕΝ ΑΓΛΑΕΙ ΗΔΕ ΑΓΑΝ ΚΛΕΙΝΗ ΤΡΟΙΖΗΝΙ
ΕΔΡΑΣΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΥΔΙΜΟΙΟ ΜΑΛΑ
ΕΘΝΟΥΣ ΗΜΕΤΕΡΟΙΟ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ. ΑΝΘ ΩΝ ΧΑΡΜΑ
ΕΥ ΠΑΝ ΕΟΡΤΑΣ ΤΥ, ΕΘΝΟΥΣ ΝΥΝΙ ΡΟΔΟΙΣ
ΠΑΤΡΗΣ ΣΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΝ ΤΟΝΔ' ΑΝΘΕΤΟ ΧΑΙΡΟΝ ΚΡΑΤΙ
ΣΗ. ΣΟΙ ΑΝΑΞ ΔΕ ΘΕΟΣ ΥΨ ΑΘΛΟΝ ΔΩΗ.

Τὰ ἀποκαλυπτήρια τῶν ἐν λόγῳ πλακῶν ἐγένοντο ἐν ἐπι-
σήμῳ τελετῇ μετὰ προηγουμένην ἐπιμνημόσυνον δέησιν, ἐνώ-
πιον τοῦ πρὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου χάρου στηθέντος κενотаφίου,

Τελετῇ ἀποκαλυπτηρίων ἀναμνηστικῶν πλακῶν εἰς μνήμην Γ. Γαζῆ καὶ λοιπῶν ἀγωνιστῶν τοῦ Δελβινακίου. Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ: Ὁ τότε Γεν. Διοικητῆς Ἠπείρου κ. Ἀχ. Καλεύρας. Ὁ Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως ἀειμνήστος Βασιλείος. Στρατηγὸς Χασαπίδης. Ἀριστοτέλης Β. Πατσέλης (δικηγόρος) ἐκφωνῶν τὸν πανηγυρικὸν τῆς τελετῆς.

χοροστατοῦντος τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Βασιλείου τῇ συμπράξει τοῦ κλήρου τῶν πέριξ κοινοτήτων. Παρίσταντο εἰς τὴν ἱεροτελεστίαν ἐκείνην, ἀντιπρόσωποι τοῦ τότε Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων, Πολιτικά καὶ Στρατιωτικά Ἀρχαί, ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Δήμων, Κοινοτήτων, Σωματείων καὶ διαφόρων ὀργανώσεων τῆς Ἠπείρου, ἐνῶ συγχρόνως ἡ φιλαρμονικὴ τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα τῶν Ἰωαννίνων ἐπαιάνιζε τὸν ἐθνικὸν ὕμνον καὶ διάφορα θούρια καὶ ἐμβατήρια.

Τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξεφώνησεν ὁ Δελβινακιώτης δικηγόρος κ. Ἄριστ. Β. Πατσέλης, ὅστις δι' ὑπερόχου καὶ ἀφθάστου ὕψους λόγου ἐξύμνησε καὶ ἐξιστόρησε τοὺς ἄθλους τῶν ἀθανάτων τῆς ἡμέρας νεκρῶν (1).

Πρὸ τῶν ἀναμνηστικῶν αὐτῶν πλακῶν, ἅς κλίνουν τὸ γόνυ οἱ ἀπόγονοι τῶν ἡρώων ἐκείνων καὶ ἅς τελοῦν κατ' ἔτος μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς ἐκείνων οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν οἱ τιμωροὶ τοῦ αἰμοβόρου σατράπου καὶ οἱ πρωτεργάται τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος των.

Πρὸ τῶν ἀναμνηστικῶν αὐτῶν πλακῶν, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν γονέων καὶ διδασκάλων, ἅς προσέρχεται, ἐν κατανύξει ἡ νεολαία τοῦ Δελβινακίου καὶ ἐξ αὐτῶν ἅς ἐμπνέεται νὰ μὴν δι' ὅλης τῆς ζωῆς, ἀξία τῆς ἐλευθερίας ποὺ τῆς ἐκκηροδότησαν οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι (2).

Τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως ποὺ ἐκέντριζε τοὺς προγόνους μας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀδιάκοπα ἐπὶ ἔτη εἰργάζοντο γύρω ἀπὸ τὴν ὠραίαν καὶ εὐγενῆ ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ Δελβινακίου, ἅς κληροδοτήσουν αἱ ἀναμνηστικαὶ ἐκεῖναι πλάκες καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν ἡρώων ἐκείνων.

Ἡ ἀνάμνησις τῶν ἱστορικῶν ἡμερῶν καὶ ὁ φόρος τιμῆς ὁ ἀπονεμόμενος εἰς τοὺς ἥρωας καὶ μάρτυρας ποὺ ἔγραψαν διὰ τοῦ αἵματός των τὴν ἱστορίαν αὐτὴν εἶνε ἱερὸν καθῆκον, κάθε πολιτισμένου ἀνθρώπου, ἰδίως σήμερον ὅπου συνεπεία τῶν πολυετῶν πολιτικῶν ἀναστατώσεων, τὸ πατριωτικὸν αἶσθημα ἐχαλαρώθη, αἱ κοινωνικαὶ ἠθικαὶ ἀρχαὶ ἀνεστατώθησαν, ἡ διαφθορὰ κατέκλυσε τὴν οἰκουμένην, ἡ δὲ ἀρνησιπατρία, ἀρνησιθηρικεία καὶ ἐκφυλισμὸς ἐν γένει καταπνίγουν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου τὰς ἠθικὰς βάσεις τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἀτόμων.

Ἡ νεολαία ἅς ἔχει διαρκῶς εἰς τὴν μνήμην τῆς τοὺς ἥρωας ἐκείνους, τῆς ἀξίας παντὸς ἐπαίνου Κοινότητος Δελβινακίου, καὶ ἅς μὴ λησμονῇ ὅτι τὰ ἰδανικὰ δὲν δύνανται νὰ στηριχθοῦν εἰς ὕλιστικὰς ἐκδηλώσεις, ἀλλ' ἀπορρέουν ἀπὸ παράδοσιν καὶ παραμένουν βαθέως χαραγμένα εἰς τὴν ψυχὴν ἀπαρμείωτα καὶ φλογερά.

1. Ὁ πανηγυρικὸς ἐκεῖνος ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Κῆρυξ» τῶν Ἰωαννίνων τῆς 10 Ἰουλίου 1930.

2. Αἱ ἀναμνηστικαὶ πλάκες τῆς ἐκατονταετηρίδος, ἀποσπασθεῖσαι τῆς ἀρχικῆς τῶν τοποθεσίας, ἐτοποθετήθησαν εἰς τὸ ἡρώον τὸ ὅποιον ἡ φιλοπατρία τῶν Δελβινακιωτῶν πρόκειται νὰ στήσῃ εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου.

Ἡ λαϊκὴ μοῦσα τέλος ἐξύμνησε τοὺς ἀγωνιστὰς αὐτοὺς μὲ τὸ κατωτέρω ᾠσμα, εἰς τὸ ὁποῖον κατοπτρίζεται ὅλος ὁ ἥρωϊσμός, οἱ ὑπεράνθρωποι ἀγῶνες καὶ μυθικοὶ ἄθλοι τῶν μαρτύρων ἐκείνων τῆς ἐλευθερίας μας.

Διασώζεται ἀκόμη καὶ ἀντηχεῖ εἰς τὸν ὀρίζοντα τὸ περιβόητον τραγοῦδι τοῦ Δελβινακίου, τὸ ὁποῖον δικαίως μὲ ὑπερηφάνειαν τραγουδοῦν καὶ σήμερον οἱ ἀπόγονοι τῶν ἡρώων ἐκείνων εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις.

Δελβινακιώτισσαι ἐν χορῶ κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς ἐκατονταετηρίδος (6 Ἰουλίου 1930) ᾄδουσαι τὸ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἥρωϊκῆς των πατρίδος, κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἀναφερόμενον κάτωθι τραγοῦδι τῆς γενετείρας των

- «Ὅλαις ἢ χῶρες καὶ χωριά, φοβερὲ μ' Ἀλῆ πασᾶ
»Σὲ προσκυνοῦσαν, Βεζύρ' ἐφέντη
- »Ὅλοι τὸν τόπον σ' ἔδιδαν, φοβερὲ μ' Ἀλῆ πασᾶ.
»Γιὰ τοιφιτίκι, Βεζύρ' ἐφέντη.
- »Κ' ἓνα χωριὸ Πωγωνιανῆς, φοβερὲ μ' Ἀλῆ Πάσᾶ,
»Τὸ Δελβινάκι, Βεζύρ' ἐφέντη,
- »Δὲν θέλει νὰ σοῦ πουληθῆ, φοβερὲ μ' Ἀλῆ Πασᾶ
»Γιὰ τοιφιτίκι, Βεζύρ' ἐφέντη.
- »Σὲ πολεμεῖ μὲ τὰ φλωριά, φοβερὲ μ' Ἀλῆ Πασᾶ
»Καὶ μὲ τὰ γρόσια, Βεζύρ' ἐφέντη.

«Στήν Πόλιν σά κατέτρεξαν, φοβερé μ' 'Αλλή Πασά.
«Εἰς τόν Σουλτάνον, Βεζύρ' ἐφέντη.

«Στέλνει πασάδες δώδεκα, φοβερé μ' 'Αλλή Πασά.

«Σέ κλειοῦν στό Κάστρο, Βεζύρ' ἐφέντη.

«Καί τίποτα δέν ἔκαμες, φοβερé μ' 'Αλλή Πασά.

«Καί σέ νικοῦνε, Βεζύρ' ἐφέντη.

«'Ανάφτουν φάθες γιά τέ σέ, φοβερé μ' 'Αλλή Πασά.

«Κάνουν σκιαίτια, Βεζύρ' ἐφέντη.

«'Αράτισες τοῦς ἄνδρες μας, φοβερé μ' 'Αλλή Πασά.

«Κοί τὰ παιδιά μας, Βεζύρ' ἐφέντη.

«'Άλλοι ἐπῆραν τήν Βλαχιά, φοβερé μ' 'Αλλή Πασά.

«Τό Βουκουρέστι, Βεζύρ' ἐφέντη.

«'Εσκλάβωσες τές τσοῦπρες μας, φοβερé μ' 'Αλλή Πασά.

«Τές μαυρομάτες, Βεζύρ' ἐφέντη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 9^{ΟΝ}

Οικονομικὸς πόλεμος Ἀλῆ πασᾶ καὶ Δελβινακιωτῶν. Πῶς προῆλθε τὸ κοινοτικὸν χρέος (μουκαδὲμ μπὸρτζ) τοῦ Δελβινακίου. Διανομὴ 1827 καὶ διαφωνία Δελβινακιωτῶν. Ἐπέμβασις Οἰκ. Πατριαρχείου καὶ Θανάση Βάγια. Συμφωνίαι 1838 καὶ 1850.

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Δελβινακιωτῶν, καὶ παρὰ τὴν παροιμιώδη φιλαργυρίαν του, δὲν ἔπαυε δαπανῶν ἀφειδῶς ἀμύθητα ποσὰ πρὸς συγκράτησιν τῆς φιλίας καὶ τῆς προστασίας τῶν προσκειμένων εἰς τὸν Σουλτάνον, ἵνα οὕτω παρακολουθῆ, δι' αὐτῶν, τὰς ἐναντίον του ἐνεργείας τῶν Δελβινακιωτῶν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Δελβινακιῶται ποτὲ δὲν ἔπαυσαν δαπανῶντες ἀφειδῶς, ὥστε ὄχι μόνον νὰ ἐξουδετερώνουν οὕτω τὰ πανοῦργα σχέδια τοῦ αἰμοβόρου ἀντιπάλου των, ἀλλὰ καταρτίσαντες καὶ αὐτοί, εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σουλτάνου περιβάλλον φιλικὰ πρὸς αὐτοὺς προσκείμενον κατῶρθωσαν ὥστε τὰ δίκαια παράπονά των νὰ φθάσουν ἕως τὸν Σουλτάν Μαχμούτ τὸν Β' ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐδικάσθησαν, ὅπως εἶδομεν, μὲ τὸν Τεπελενλήν.

*
**

Ποῦ εὔρισκον ὅμως τόσα χρήματα οἱ πρόγονοί μας ὥστε νὰ καταβάλουν μὲ αὐτὰ τὸν πλουσιώτερον τοπάρχην τῆς Ἐπαρχίας των; Πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ οἱ Δελβινακιῶται ἐδανείζοντο χρήματα ἀπὸ διαφόρους μπέηδες Κονίτσης, Ἀργυροκάστρου, Τεπελενίου, Λιμποχόβου, Χρυσόδουλης, Βοστίνης (Πωγωνιανῆς) ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἀλῆ διακειμένους καὶ ἀπὸ διαφόρους μονάς (τεκέδες).

Διὰ τὴν σύναψιν τῶν δανείων τούτων οἱ προεστῶτες τῆς

Κοινότητος ὑπέγραφον γραμμάτια ἀλληλεγγύως καὶ ἀδιαιρέτως «ὄλοι κοινῶς μικροὶ καὶ μεγάλοι» καὶ μὲ τόκον ἀκρκετὰ βαρὺν κυμαινόμενον μεταξύ 10 - 12⁰/₁₀ «καὶ γὰ τρέχη τὸ διάφορον τὸ δέκα ἔνδεκα τὰ ἑκατόν», κατὰ τὴν συνήθη τότε φρασεολογίαν. Τὰ ποσὰ αὐτά, κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ γραμματίου, τὰ ἐκάλυπτον μὲ τὰ ἐμβάσματά των οἱ εἰς τὴν Βεσσαραβίαν καὶ Βλαχίαν Δελβινακιῶται. Διὰ τοῦ τοιούτου δανεισμοῦ οἱ ἐν λόγῳ μπέηδες ὄχι μόνον ἐτοποθέτουν τὰ κεφάλαιά των μὲ ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὸν τόκον, ἀλλὰ καὶ συνέτεινον καὶ οὔτοι εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἄλῃ, σφετεριστοῦ τῆς πρώην ἐξουσίας των.

Οὕτως ἐδημιουργήθη διὰ τὸ Δελβινάκιον δυσβάστακτον χρέος, τὸ ὀνομαστὸν «μ ο υ κ α δ ἔ μ - μ π ὀ ρ τ ζ», τὸ ὅποιον ὁ μὲν Μάνιας ἀναβιβάζει εἰς 1000 πουργιά ἄσπρα, ὁ δὲ Γαζῆς, ὅστις μᾶς διέσωσε τὸν ἐκτιμητικὸν κατάλογον, βάσει τοῦ ὅποιου ἐγένετο ἡ κατανομή του μεταξύ τῶν Δελβινακιωτῶν, ἀναβιβάζει εἰς «ἐν μιλλιόνιον σχεδὸν γρόσια» προσθέτων ὅτι συνεπεία τοῦ χρέους τούτου «ὄλοι ἐδυστύχησαν (1).

Ὁ Λαμπρίδης τὸ ἴδιον χρέος μετὰ τῶν τόκων καὶ ἀνατοκισμῶν ἀναβιβάζει εἰς 12000 Λίρας (*), προσθέτων ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν ἐκποιήσεως τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῆς Κοινότητος ἐξωφλήθη τοῦτο «διὰ τῆς ἀπὸ κοινοῦ συνδρομῆς προσενεγκόντος τοῦ Λουκᾶ Κασύφη Δ. Ὁθ. 1000 ὑπὲρ τῶν πτωχῶν».

Τύπος χρεωστικοῦ γραμματίου :

«Φαιερῶνομε καὶ ὁμολογοῦμε ἡμεῖς ἡ χώρα Δελβινακίου ὄλοι κοινῶς μικροὶ καὶ μεγάλοι ὅτι πῶς ἐδανεισθήκαμε ἀπὸ τὸν Τζοῦφι Σέλω ἀπὸ Βοστίνα γρόσια 1000 ἦτοι χίλια καὶ γὰ τρέχουν μὲ τὸ διάφορό τους τὰ δέκα ἔνδεκα καὶ μισὸ τὸν χρόνον καὶ διὰ βέβαιον ἐδόσαμε τὴν παροῦσάν μας ὁμολογίαν εἰς χεῖρας του καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν : τῇ 8 Ἰανουαρίου 1830 :

γιάννη ντελιγιάννης ἔγραψα μὲ λόγον τῶν χωριανῶν καὶ βεβαιῶνω

γιαννη μπασιος βεβεῶνω

παπακῶνστα φολης βεβεῶνω

παπαδιμήτρη ντάλγες βεβεῶνω κ.λ.π.

1. Γ. Γαζῆς : Αὐτοβιογραφία.

2. Λαμπρίδης : Πωγωνιακὰ σημ. σελ. 76. Μεταξὺ τῶν πιστωτῶν τῆς Κοινότητος Δελβινακίου φέρεται καὶ ὁ Θαν. Βάγιας διὰ γρ. 5200. ἐξ ὧν 5000 διὰ κεφάλαιον καὶ 200 γρ. διὰ τόκους (διάφορον).

ὅμως οἱ ἄνθρωποι συνήθως δὲν φροντίζουν διὰ τὰ κοινὰ μὲ τὸν ἴδιον ζῆλον μὲ τὸν ὁποῖον μεριμνοῦν διὰ τὰς ἀτομικὰς τῶν ὑποθέσεις, τὰ πρὸς ἐξαργύρωσιν τῶν χρεωστικῶν γραμμάτων ἀπαιτούμενα χρήματα δὲν ἐξοικονομοῦνται εἰς παρομοίας περιπτώσεις ἐγκαίρως καὶ ταχέως. Οἱ ὀφειλέται ἵνα μὴ ἐρεθίζουν καὶ ἐμβάλλουν εἰς ὑπονομίας τοὺς δανειοτάς, ἤρκοῦντο νὰ πληρώνουν εἰς αὐτοὺς κατ' ἔτος τὸν τόκον ἢ νὰ ἀλλάσσουν τὸ λήξαν γραμματίον διὰ νέου, προσθέτοντες εἰς τὰ κεφάλαια καὶ τοὺς τόκους. Ἐπραττον δὲ τοῦτο ὄχι ἐξ ἰδίων, ἀλλὰ διὰ τῆς συνάψεως νέου δανείου καὶ τούτου βέβαια τοκοφόρου, ὥστε ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς ἐπόψεις τὰ ἀρχικὰ κεφάλαια δι' ἀνατοκισμοῦ ἐντὸς πενταετίας ἐδιπλασιάζοντο. Ἡ πληρωμὴ ὅθεν παρομοίων χρεῶν ἦτο ἀδύνατος ἐὰν δὲν διενέμοντο μεταξὺ τῶν κατοίκων καθιστάμενα οὕτω ἀτομικὰ, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τὴν διανομὴν αὐτὴν τοῦ κοινοτικοῦ χρέους μεταξὺ τῶν Δελβινακιωτῶν, ἀνέλαβον οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει συμπατριῶται των, οἱ δὲ ἐν Δελβινακίῳ κατόπιν συνεννοήσεως «ἐδέχθησαν» καὶ «ἔστρεξαν» τὴν 1 Ἰαν. 1827 τὴν διανομὴν αὐτὴν, διὰ τοῦ κάτωθι ἐγγράφου.

Ἦτοι :

Διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιούμεν, καὶ ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς οἱ Δελβινακιῶται ὅλοι κατὰ μικροὺς καὶ μεγάλους, ὅτι καθὼς ἐμοιράσθη τὸ κοινὸν χρέος τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει συμπατριώταις μας, τὸ ἐδεχθῆκαμεν συμφώνως καὶ τὸ ἐστέρηκαμεν ὅλοι μας· καὶ ἰδοὺ ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀποκρινόμεθα ὁ καθεὶς εἰς τὴν πόλιτζαν του μὲ τοὺς συντροφούς τῆς πόλιτζας, καὶ ὅποια πόλιτζα δὲν θέλει νὰ ἀποκριθῆ εἰς τὸ χρέος τῆς, ἢ σύντροφος τῆς πόλιτζας νὰ εἴμεθα νταβιτζίδες ὅλο τὸ χωριὸ ἐπάνω του, καὶ νὰ τὸν βιάζωμεν μὲ κάθε τρόπον νὰ ἀποκρίνεται εἰς τὸ χρέος των, καὶ ὑποσημειούμεθα ἰδιοχείρως : 1827 Ἰανουαρίου :

1 : Δελβινάκιον.

Γεώργιος Κώσια Γάτζης μὲ λόγον κοινὸν τῆς χώρας ἔγραψα καὶ στέργω.

» πα'' δημήτριος ντάλες στεργω	» γιάνη μπάσος στεργω :
» πα'' κωνστα φολης στεργω	» νῆκο κουιζουκης στεργω
» πα'' γιανη σταγκούλης στεργω	»
» γιανι ντηκος στεργω	»
» νικολαος κατζελος	»
» Χατζη κουμπης	»
»	»
» κώσια πάζις στεργω	»
»	»
»	»
»	»
»	»

«Μοιρασμὸς τοῦ κοινοῦ χρέους τῆς χώρας μας Δελβινακίου εἰς πόλιτζαις καὶ παράθεσις τῶνμπορτζιλίδων ἐκάστης πόλιτζας ποῦ νὰ ανταποκρίνεται ἢ κάθε πόλιτζα εἰς τὸνμπορτζηλὴ τῆς. 1827 Φεβρουαρίου 1».

Ὁ κατάλογος οὗτος τῆς διανομῆς τοῦ χρέους ὑπογραφεῖς παρὰ τριάκοντα ἑννέα, ἐκ τῶν προυχόντων τῆς Κοινότητος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, φέρει τὴν κάτωθι δήλωσιν :

«Τὸ ἄνωθεν μουκαντέμ-μπόρτζι τῆς χώρας μας ἐμοιράσθη με κοινήν θέλησιν καὶ γνώμην τῆς πατρίδος χωρὶς δόλον καὶ φθόνον ἤτοι ἐχλὲ καὶ χασέτ, ἐνώπιον ὄλων τῶν συμπατριωτῶν καὶ ἂν κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς ἐβαρουφορτώθη ἢ ἡδικήθη διὰ τὸ χαηρὸ τῆς πατρίδος νὰ μὴν πικρανθῆ, ὅτι θεοὶ δὲν εἴμαστε νὰ βάζωμεν δρόμι τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ ἄνθρωποι σφαλεροί, καὶ ἄλλην μίαν φορὰν ὅποιος γείνη αἷτιος νὰ βαλθῆ μουκαντέμ-μπόρτζι, ἀνάθεμα νὰ ἔχη καὶ ὑπογραφομεθα ἰδιοχείρως».

Παπακώστα Φόλης σιέργω.

Γιάννη Μπάσιος σιέργω

Νικόλα Γκατζελος

Νικόλα Μούτζιος

(Ἔπονται τριάκοντα τέτα ἄλλαι ὑπογραφαι)

Εἰς τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ διὰ τὸ Δελβινάκι ἔγγραφον ἐνσαρκώνονται ὅλα τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῶν δημοκρατικῶν ἀντιλήψεων «ἐμοιράσθη με κοινήν θέλησιν καὶ γνώμην τῆς πατρίδος ἐνώπιον ὄλων τῶν συμπατριωτῶν», τοῦ πατριωτισμοῦ «χωρὶς δόλον καὶ φθόνον», τῆς πειθαρχίας καὶ αὐτοθυσίας «ἂν κανεῖς ἡδικήθη διὰ τὸ χαηρὸ τῆς πατρίδος νὰ μὴ πικρανθῆ ὅτι θεοὶ δὲν εἴμαστε νὰ βάζωμε δρόμι τῆς δικαιοσύνης» καὶ τέλος τῆς ὑπερτάτης φρονήσεως διὰ τὸ μέλλον καὶ ἐκρήξεως τοῦ πόνου ποῦ προδίδει ψυχὴν πατριωτικὴν «καὶ ἄλλην φορὰν ὅποιος γείνη αἷτιος καὶ βαλθῆ μουκαντέμ-μπόρτζι, ἀνάθεμα νὰ ἔχη».

Ἀνήρχετο δὲ τὸ κοινοτικὸν χρέος τοῦ Δελβινακίου τὴν 2 Φεβρουαρίου 1827, ὅταν ὑπεγράφη ἡ ἀνωτέρω συμφωνία, εἰς γρόσια 376.964, ἐκ τῶν ὁποίων 29.136,30 ἀντεπροσώπευον τόκους, τὰ δὲ ὑπόλοιπα κεφάλαιον.

Ὁ κατάλογος οὗτος συνεπληρώθη βραδύτερον με νέον κονδύλιον ἀπὸ γρ. 21.447,38⁽¹⁾ καὶ οὕτω τὸ ὅλικόν χρέος

1. Τὸ πρόσθετον αὐτὸ κονδύλιον φέρει ὡς τίτλον «σημειῶνω τὰ ὅσα ἐσφράμαμε δευτέρῳ καινούργιου».

ἀνήλθεν εἰς γρόσια 398.411,38 ἤτοι 796 πουγγιά καὶ 416 γρόσια.

Ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου μὲ 12000 γρ. ἐχρεώθησαν τὰ κάτωθι μοναστήρια :

4000	Παναγιὰ
3500	Πρόδρομος
1000	Ἅγιος Θεόδωρος
1750	» Ἀθανάσιος
1750	Προφήτης Ἡλίας
<hr/>	
12000	

Ἡ αὔξησης τοῦ χρέους τούτου εἰς «ἐν μιλλιόνιον» σχεδὸν γρόσια, ὅπου ἀναφέρει ὁ Γαζῆς, προῆλθεν ἐκ πολλῶν λόγων. Ἀπὸ τὴν ἀνανέωσιν ἐν πρώτοις πολλῶν γραμματίων, κατὰ τὴν λήξιν τῶν ὁποίων ὁ τόκος προσετίθετο εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ νέου γραμματίου. Οἱ μεταγενέστεροι ὥστε ἀνελάμβανον εἰς βάρος των

1. Τὰ ὑπόλοιπα (μπακαέδες) τῶν καθυστερουμένων τῶν προγόνων τῶν μπορτζιλίδων καὶ

2. Τὰ ὑπόλοιπα ἐκ προηγουμένου χρέους διὰ τὸ ὅποιον διαρκῶς ἐπλήρωνον «ἐναντι» ἤτοι «χαλίλ-ἔσαπί», ὅπως ἀναφέρεται εἰς πολλὰ γραμμάτια.

Οἱ κάτοικοι μὴ δυνάμενοι ὑπὸ τοιούτους ὅρους νὰ ἀναλάβουν τὴν πληρωμὴν παρομοίων χρεῶν, ἀδυνάτου ἐξοφλήσεως, ἤρχισαν νὰ ἐκπατρίζωνται. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐναπομείμαντες εἰς τὸ χωρίον ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐξόφλησιν παρομοίου χρέους.

Ὅπως εἶπομεν, ἐκτὸς τοῦ Δελβινακίου, τὴν ἐξόφλησιν παρομοίου «μουκαντέμ-μπόρτζ» εἶχον ἀναλάβει καὶ ἄλλα χωρία τοῦ Πωγωνίου, ὅπως ἡ Πολύτσανη, ἡ Σωπική, ἡ Δρόβιανη καὶ ἄλλα. Ὁ ἐκπατριαμὸς δὲ ἐκ τῶν χωρίων τούτων εἶχε λάβει τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε πρὸς πρόληψίν του, ἐξεδόθησαν τὸ 1825 δύο διατάγματα. τοῦ Ρούμελη Βαλησῆ, Μεχμέτ Ρεσῆτ Πασᾶ.

Διὰ τοῦ ἀπὸ 10 Μαρτίου «πρὸς ὄλους ἔσαῖς τοὺς φευγάτους ραγιάδες ἀπὸ τὸν Ναχηγὲν τῆς Παληο-Πωγώνης» ἐκαλοῦντο οἱ ἀναχωρήσαντες πρὸ δεκαετίας νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς πατρίδας των. Ὅσον διὰ τοὺς πέραν τῶν δέκα ἐτῶν, οὗτοι διετάζοντο νὰ πληρώσουν τὴν ἀναλογίαν τοῦ χρέους τῆς πατρίδος των. Μὲ τὸ διάταγμα αὐτὸ ὄχι μόνον ἐτέθη φραγμὸς εἰς τὸν

έκπατρισμόν, ἀλλὰ καὶ πολλαὶ οἰκογένειαι ἐπανήλθον εἰς τὰς πατρίδας των.

Τὸ ἐν λόγῳ διάταγμα ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Πρὸς ὅλους ἐσᾶς τοὺς φευγάτους ραγιάδες ἀπὸ τὸν Ναχηγὲν τῆς Παληο-Πωγώνης !

Μετὰ τὸν χαιρετισμὸν μου σᾶς φανερώνω, ὅτι ὅθεν καὶ εἰς ὅποιον μέρος εἴσθε διασκορπισμένοι, ἐπειδὴ εἶνε φερμάνι βασιλικὸν ὅπου ὁ καθένας νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, διὰ τοῦτο βλέποντας τὴν παροῦσαν μου προσταγὴν ἀμέσως νὰ σηκωθῆτε νὰ ἔλθητε εἰς τὸ βατάνι ⁽¹⁾ σας χωρὶς ἄλλο ὅλοι οἱ φευγάτοι ἐδῶ καὶ δέκα χρόνους χωρὶς τὴν παραμικρὰν πρόφασιν καὶ ἀργοπορίαν ἐξάπαντας. Ὅσοι δὲ εἴσθε φευγάτοι ἀπὸ δέκα χρόνους καὶ ἐπάνω, ἐπειδὴ σερῆεν ⁽²⁾ δὲν σηκώνεσθε προστάξεσθε νὰ πληρώσετε τὸ ἀνάλογον τοῦ μουκαντέμ μποριζίου τοῦ Ναχηγέ σας χωρὶς νὰ κάμετε διαφορετικὰ τῆς προσταγῆς μας, ὅτι δζεβάπι δὲν μοῦ δίνετε ἐξ ἀποφάσεως.

Σεῖς δὲ Χακίμηδες ⁽³⁾ ἀγιάνηδες ⁽⁴⁾ καὶ Ζαπιτάδες ⁽⁵⁾ τῶν μερῶν τῶν Καζάδων εἰς τοὺς ὁποίους οἱ ἀπὸ τὸν Ναχηγὲν τῆς Παληο-Πωγώνης φευγάτοι εὐρίσκονται, διατάττεσθε ἀπὸ μέρους μας ὅπου αὐτοὺς τοὺς φευγάτους νὰ τοὺς κάμετε τεσλίμι ⁽⁶⁾ εἰς τὸν ἐξεπίτηδες στελλόμενον ἄνθρωπον διὰ νὰ τοὺς συνάξῃ εἰς τὰ βατάνια των ἅπαντας, ὅτι ἀλλέως ραζῆς δὲν εἶμαι ἐξ ἀποφάσεως καὶ ὑγιαίνοιτε».

Διὰ τοῦ ἐτέρου διατάγματος ἀπὸ 18 Μαΐου 1828 ἐκηρύσσετο τριετὲς χρεωστάσιον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πωγωνίου. Τὸ χρεωστάσιον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν σχετικὴν διαταγὴν τοῦ Ρουμέλη βαλησί Μεχμέτ Ρεσίτ πασᾶ ἐκηρύχθη «ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων καὶ ἀνωμαλιῶν» ἠῦξησε κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τὸ χρέος τῆς Κοινότητος Δελβινακίου, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ τότε ἐπιτόκιον 10—12 %.

Ἡ δὲ σχετικὴ μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ χρεωστασίου διαταγὴ τοῦ Μεχμέτ Ρεσίτ πασᾶ ἔχει ὡς ἑξῆς :

1. Πατρίς.
2. Κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον.
3. Δικασταί.
4. Πρόκριτοι,
5. Ἄξιωματικοί.
6. Νὰ τοὺς παραδώσητε.

Βεζήρ Μεχμέτ Ρεσίτ πασᾶ

Τ. Σ.

Ἀπὸ τὸν Ρούμελη Βαλησῆ

Πρὸς ἐσᾶς ὅσοι ἔχετε καὶ λαμβάνητε ἄσπρα μὲ ὁμολογίας καὶ δάνεια ἀπὸ τὸν ναγγὲ παλιοπωγώνης ! μετὰ τὸν χαιρετισμὸν μου σᾶς φανερώνω ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν παρελθουσῶν περιστάσεων καὶ ἀνωμαλιῶν οἱ ραγιάδες κοντεύουν νὰ γίνουν περουσιάνοι καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν κοδρέτι νὰ ἀποκριθοῦν εἰς τοὺς ἀλαζακλίδες των. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ βασιλικὸν φιρμάνι ὅπου ἐξεδόθη προστάζει ὅλους ἐσᾶς ὅπου ἔχετε νὰ λάβητε νὰ τοὺς κάμητε σάμπρι χρόνους τρεῖς. Ἐὰν δὲ τινὰς θέλει νὰ πάρῃ τὰ γρόσια του καὶ οἱ ραγιάδες ἠμπορέσουν ὅπου καὶ τοῦ τὸ δώσουν ἔχει νὰ πάρῃ μόνον τὸ κεφάλαιον χωρὶς διάφορον ἐξάπαντος. Ἐὰν δὲ τινὰς παρέβῃ τὴν προσταγὴν μας καὶ βιάσῃ ἢ ἐνοχλήσῃ τοὺς ραγιάδες εἰς τὸ παραμικρὸν διὰ μαντὴν μπορτζιοῦ, ὁ τοιοῦτος ἄς ἠξεύρῃ ὅτι μὲ τὸ κεφάλι του τζεβάπι δὲν μοῦ δίδει. Ἐξ ἀποφάσεων ὑγιαίνοιτε.

1828 Μαΐου 18, Ἄρτα

Προσέτι ἡ αὔξησης αὕτη τοῦ χρέους προέρχεται ἐκ τῆς ἀνάγκης εἰς τὴν ὁποίαν, καὶ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἄλῆ πασᾶ, εὐρίσκετο τὸ Δελβινάκι, ὅπως, πρὸς ἀποφυγὴν δηώσεων καὶ καταστροφῶν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐπιδρομῶν (ντερεμπέϊδων), παραδίδη εἰς αὐτοὺς χρεωστικά γραμμάτια, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ αὔξησης αὕτη τοῦ δημοσίου χρέους τοῦ Δελβινακίου, προέρχεται τέλος ἀπὸ τὸν « τ ζ ε ρ ε μ ἔ ν τ ο ὕ Ἄ σ λ ἄ ν καὶ Κ α π λ ἄ ν μ π ἔ η », οἱ ὅποιοι ἐπιστρέφοντες ἐκ Βοιωτίας εἰς τὴν Ἠπειρον τὸ 1829, ἀφοῦ κατέλαβον ἀσυστόλως τὸ Ζαγόρι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐζήτουν ἐπιμόνως 1.500.000 γρ. πρὸς ἐξόφλησιν τῶν καθυστερουμένων μισθῶν τῶν στρατιωτῶν των, ἐπέπεσαν ἔπειτα κατὰ τοῦ Πωγωνίου. Οἱ Δελβινακιῶται τότε ἵνα προλάβουν τὴν παντελῆ γύμνωσιν τῆς χώρας των, ἐξηγόρασαν αὐτὴν μὲ γενναίαν χρηματικὴν θυσίαν τὴν ὁποίαν ὁ Λαμπρίδης ἀναβιβάζει εἰς 80.000 γρόσια (1).

*
*
*

1. Ἄ ρ α β α ν τ ι ν ο ὕ : Χρονογραφία Α' σ. 834. Μ ἄ ν ι α : ἐνθ' ἄν. Λ α μ π ρ ῖ δ η : Πωγωνιακά σ. 76.

Σημειωτέον ὅτι τὸ χρέος τοῦτο ἦτο τόσο βαρὺ διὰ τὴν Κοινότητα, ὥστε ἐπὶ τετραετίαν (1826—1830) ἔμειναν κλειστά τὰ σχολεῖα (1). Ταῦτα ἤνοιξαν χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Γ. Γαζῆ, διδασκάλου τότε εἰς Δελβινάκι, ὅστις εἰς λόγον του ἐκφωνηθέντα τὸ 1830, ἐχαρακτήρισε τὸ κλείσιμον ἐκεῖνο τῶν σχολῶν, ποὺ ἐστέρει τοὺς μαθητὰς τῆς «προγονικῆς διατροφῆς ὡς πρᾶξιν « ἄ τ ι μ ο ν ».

Δίδομεν κατωτέρω περικοπὰς τινὰς τοῦ προτρεπτικοῦ ἐκείνου λόγου τοῦ Γαζῆ :

«..... Ἄν δὲν φοβῆσθε τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἐντρέπεσθε τὸ ὄνομά σας ὀλοῦ λέγεσθε Δελβινακιῶται, πρώτη χώρα, γὰρ κάμει ἕνα τέτοιον ἔργον ἄτιμον ! γὰρ χαλάσῃτε τὸ σχολεῖον, ἐνῶ ἐδίδετε τὴν καλὴν φήφην σ' αὐτό ! ὀλοῦ ἐλάβετε τόσοις ἐπαινοῦς καὶ δόξαν, δι' αὐτὸ ὄχι μόνον εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ εἰς Ρωσοίαν καὶ Δρένην ! καὶ ἐγένετο παράδειγμα ὄχι μόνον ἐναρέτου δόξης, ἀλλὰ καὶ πόλεις καταιοχύνετε καὶ τοὺς ἐπαρακινήσατε γὰρ μιμηθοῦν ἕνα γουρίον.

Ἐοῦς λέγω Δελβινακιῶτες ἐνεκλήθησαν πόλεις μεγάλαι καὶ ἔκαμαν ἑλληνικὰ σχολεῖα ! καὶ τῶρα διὰ μίαν παρὰ μικρὰν δυστυχίαν, καὶ αὐτὴν ὄχι μόνον ἰδικήν ἡμῶν ! ἀλλὰ φεῦ ! κοινήν ὅλης τῆς Ἑλλάδος γὰρ χάσεται τὴν δόξαν ἡμῶν, τὸ φρόνημά σας τὸ γενναῖον, ἀπ' ἐκεῖ ὀλοῦ ἦσαν παράδειγμα ἀρετῆς, γὰρ γίνετε τῶρα παράδειγμα κακίας ! Ἄπο ἐκεῖ ὀλοῦ ἡμεῖς ἀνόμαζαν ἕως τῶρα προκομμένους καὶ ἐναρέτους, τῶρα γὰρ οὗτοι ἀνομάζονται βαρβάρους καὶ κακοήθεις... Μὴ γένοιτο ! ὁδοῖτο τὴν ἀγαθῶν καὶ πηγὴ πάσης σοφίας ! Πλούσιοι ! θὰ στερῆσθε τὰ πλούτιά σας ἀπὸ τὸν στολισμὸν τῆς παιδείας καὶ ἀπὸ τὴν προγονικὴν ἀνατροφήν, διὰ τῆς ὀλοίας θὰ προξενοῦν σέβας πανταχοῦ καὶ ἔπαινον εἰς τὸ ὄνομά σας ; Πτωχοὶ δυστυχισμένοι ! θὰ στερῆσθε τὸν πόρον τῆς ζωῆς τῶν παιδιῶν σας ! καὶ θὰ ἀποκαταστήσῃτε αὐτὰ ἀθλιώτερον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σας !

Πατέρες καὶ μητέρες ! τί λόγον θὰ δώσητε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἔμπροσθεν τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου κριτηρίου καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅστις οὐκ ἔδωκεν ὡς ἀμανέτι, εἰς τοῦτον τὸν κόσμον αὐτὰς τὰς ψυχάς, διὰ γὰρ τὸν ἀποκαταστήσῃτε ὁμοίωμα καὶ εἰκόνα αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐζητεῖτε γὰρ τὰς ἀποκαταστήσῃτε ὁμοίωμα τοῦ Διαβόλου.

Δὲ τούτο φίλοι μου συμπατριῶτες δὲν πρέπει γὰρ νικηθῶμεν

1. Τρ. Εὐαγγελίδης : Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας Ἀθῆναι 1936 Α' σ. 190.

ἀπὸ μίσην μικρὰν δυστυχίαν καὶ νὰ στερηθῶμεν τὴν εὐτυχίαν ὅλης τῆς ζωῆς μας, μὴ σὰς ἀπονεκρώση φίλοι μου, ἢ ἐπάρατος πενία, μήτε νὰ σὰς καταδαμάση ἢ προσωρινὴ δυστυχία τῆς πατρίδος μας, νὰ ἀμελήσητε τὴν σπουδὴν τῶν παιδιῶν σας...

Ἐντιθέτομαι, λέγω ἀδελφοί μου, νὰ ἐκφωνήσω τὴν βαρβαρότητα τῆς πατρίδος μου, εἰς τὴν ὁποίαν εὐχομαι νὰ μὴ φθάσῃ φεῦ. Τί θὰ εἴποῦν ὅσοι μᾶς ἤξευραν; Αὐτοὶ εἶναι οἱ Δελβινακιῶται! Οἱ πρότερον ἔνδοξοι, τῶρα δὲ ἀδοξότατοι, οἱ πρότερον προκομμένοι, τῶρα δὲ βαρβαρικώτατοι πάντων! Οἱ πρότερον ἀγαθοὶ καὶ ἐνάρετοι, τῶρα δὲ ἀγράμματοι καὶ κακοήθεις! Οἱ πρότερον εὐφυεῖς καὶ ἔξυπνοι, τῶρα δὲ μπουνταλάδες καὶ χονδροειδέστατοι.

Τοιοῦτους ζητοῦν νὰ σὰς ἀποκαταστήσαν οἱ γονεῖς σας ὡς ἀπὸ νεολαία! ἡμεροδούλιδες, ἡμεροφάγιδες, ἄθλιοι ἀθλίων! εἰς τὴν εὐδαιμονίαν!

Τελευτῶν δὲ τὸν λόγον τοῦ ὁ φλογερὸς ἐκεῖνος πατριώτης ἔλεγεν εἰς τοὺς συμπατριώτας του ὅτι ἀπὸ τὴν διατήρησιν τῶν Σχολῶν «θὰ φανῆ ἡ ἀρετὴ σας. Τῶρα θὰ λάμψῃ ὁ ἡρωϊσμὸς σας καὶ θὰ πολλαπλασιασθῆ ἡ φήμη σας, ἢ εὐτυχία τῆς πατρίδος».

..

Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἐξοφλοῦντας τὴν καταλογισθεῖσαν εἰς αὐτοὺς μερίδα ἐδίδοντο ὑπὸ τῆς Κοινότητος Δελβινακίου «εἰς ἔνδοξον εἶναι καὶ ἀσφάλειαν» ἐξοφλητικαὶ ἀποδείξεις ὑπογεγραμμέναι παρὰ τῶν προεστώτων τῆς Κοινότητος ὅπου ἀνεγράφετο ὅτι ἐξεπλήρωσαν οὗτοι ὀλοσχερῶς τὰς ὑποχρεώσεις των, ἢ διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν συνήθη τότε φρασεολογίαν «ἐπλήρωσαν ἕως τὸ ψηλὸν λιανὸν ὀμοῦ μετὰ τὸ διάφορον καὶ εἰς τὸ ἔξῃς νὰ εἶναι ἀλείραχτοι ἀπὸ τὸ μοιρασμένον χρέος.»

Εἰς τοὺς μὴ δυναμένους ὅμως νὰ ἐξοφλήσουν ταύτην ἢ κατὰ τὴν συνήθη τότε φρασεολογίαν «νὰ ἀποκριθῶν» εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των, προέβαιεν ἡ Κοινότης εἰς ἀναγκαστικὸν πλειστηριασμὸν τῆς ἀκινήτου περιουσίας των, πρὸς κάλυψιν τοῦ χρέους των, σύμφωνα μὲ ὅρον καταχωρημένον εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς 1 Ἰανουαρίου 1827, ποῦ ἐμνημονεύσαμεν, δυνάμει τοῦ ὁποίου, ὅπως εἶδομεν «ὅποια πόλιτσα δὲν θέλει νὰ ἀποκριθῆ εἰς τὸ χρέος τῆς ἢ σὺντροφος τῆς πό-

λιτςας να ειμεθα νταβιτζίδες ὄλο τὸ χωριὸ ἐπάνω του καὶ νὰ τὸν
βιάζουμε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀποκοίνεται εἰς τὸ χοῦρος του».

Ἐπίδειξις ἀναγκαστικῆς ἐκποιήσεως.

Ἐπιμετρον φανερώνομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι
μὲν ἀπὸ τῆς Δελβινακῆς ὄλοι κοινῶς μικροὶ καὶ μεγάλοι
ὅτι πῶς ἐπουλήσαμε τὰ χωράφια τοῦ λογοθέτη πὸν τὰ ἔχει ἀπὸ τὸ μερομήγηκ
εἰς τὴν λύπαν καὶ εἰς τὴν Καζαογιάν γρ. 420: λέγω τετρακόσια εἴκοσι
τὰ ὅποια ἐδόθησαν εἰς τὸ διάφορον εἰς τὸ μουκαδέμ μπόρτζι καὶ ἔχει
νὰ τὰ ἐξου-

1878: κίρτζι: 11:

μετὰ τὸν μὲν ὄλο τῶν ἐπιμετρῶν καὶ βεβαίως:
καὶ τῶν κοινῶν βεβαίως
καὶ τῶν κοινῶν βεβαίως
καὶ τῶν κοινῶν βεβαίως
καὶ τῶν κοινῶν βεβαίως
καὶ τῶν κοινῶν βεβαίως
καὶ τῶν κοινῶν βεβαίως
καὶ τῶν κοινῶν βεβαίως
καὶ τῶν κοινῶν βεβαίως

«Σήμερον φανερώνομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς ἡ χώρα Δελβινα-
κιῶται ὄλοι κοινῶς μικροὶ καὶ μεγάλοι ὅτι πῶς ἐπουλήσαμε τὰ χωρά-
φια τοῦ λογοθέτη πὸν τὰ ἔχει ἀπὸ τὸ μερομήγηκ εἰς τὴν λύπαν καὶ εἰς
τὴν Καζαογιάν γρ. 420: λέγω τετρακόσια εἴκοσι τὰ ὅποια ἐδόθη-
σαν εἰς τὸ διάφορον εἰς τὸ μουκαδέμ μπόρτζι καὶ ἔχει νὰ τὰ ἐξου-

σιάζη ὡς ἴδιος νοικοκύρης καὶ ἂν τοῦ γίνῃ κανεὶς νταβιτζῆς ἔχωμεν
να ἀποκριθῶμεν ἡμεῖς ἢ χώρα καὶ δίδωμεν τὸ παρὸν ὡς ἔνδειξιν τὰ
ὁποῖα χωράφια ἐδώθησαν τοῦ σταύρου ντουρντούφη καὶ να εἶναι κα-
λῶς πουλημένα χωρὶς καμμίαν ἐνόχλησι. 1828: αὐγούστου 11»:
γαλάνης με λ λόνον τῆς χώρας ἔγραψα καὶ βεβαιῶ
γιάνη μπάσος βεβεόνο.

*
*
*

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τοῦ δανεισμοῦ, οἱ πρόγονοί μας,
ὄχι μόνον εἶχον πάντοτε εἰς τὴν διάθεσίν των τὰ ἀπαιτούμενα
χρηματικά μέσα πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἀντί-
δρασιν κατὰ τῶν ἀρπακτικῶν του βλέψεων, ἀλλὰ καὶ ἐμμέ-
σως συνέτεινον εἰς τὴν προστασίαν τῆς πατρίδος των κατὰ
τῶν διαφόρων ληστανταρτῶν καὶ ἐπιδρομῶν κακοποιῶν Ἀλ-
βανῶν.

Ὡς γνωστόν, ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας, συνεπεία διαφό-
ρων ἐπιδρομῶν, ἀρπαγῶν καὶ λεηλασιῶν, Ἀλβανῶν, ἰδίως κατὰ
τὴν, κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείαν (1769) πολλά χωρία
τοῦ Πωγωνίου, ὅπως μὴ εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὴν διάκρισιν
τοῦ τυχόντος Ὀθωμανοῦ, ἤναγκάζοντο να ἐκποιοῦν κατ' ἀρχᾶς
τὴν κοινοτικὴν των ἰδιοκτησίαν, ὡς αἱ μοναὶ τῆς Γκούρας καὶ
τοῦ Μολυβδοσκεπάστου καὶ να συνάπτουν δυσβάστακτα χρέη.
Οἱ κάτοικοι τῶν ἰδίων χωρίων ἤναγκάζοντο να ἐκπατριθοῦν
πρὸς ἀπαλλαγὴν καὶ ἐλάττωσιν τῆς πατρίδος των ἐκ τοῦ χρέους
τούτου. Ἀργότερα οἱ διὰ τοῦ ἀρότρου καὶ τῶν τεχνῶν ζῶντες
Χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας ἵνα ἀναχαιτί-
σουν τὰς ὀρμὰς τῶν ἐπιδρομῶν τούτων, ἤναγκάζοντο να ἀφο-
σιώνωνται καὶ ὑποβάλλωνται ὑπὸ τὴν προστασίαν διαφόρων
ἰσχυρῶν ἀγάδων καὶ μπέηδων, οἱ ὁποῖοι οὕτω καθίσταντο
γαιοκτήμονες προστάται αὐτοδικαίως.

Οἱ κάτοικοι οὕτω τῆς Διπαλίτσης, κατὰ τὸν XVII αἰῶνα,
(1635-1640) ἤναγκάσθησαν να ἐπικαλεσθοῦν τὴν προστασίαν
καὶ ὑπεράσπισιν τῆς ἐν Μεσαρίᾳ ἐγκατεστημένης πατριᾶς τῶν
Λιαλιατῶν, ἀντὶ φόρου ὑπερασπίσεως κατὰ τῶν παρενοχλούν-
των αὐτοὺς καὶ διαρπαζόντων τὴν περιουσίαν των ἐπιδρομῶν.
Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Κερασόβου τῆς Κονίτσης, κατ' ἀρχᾶς
μὲν ἐχορήγουν εἰς τὸν ἐκ Φράσσαρης Μουσλῆ μπέη χρηματι-
κὸν τι ποσόν, λόγῳ ὑπερασπίσεως, ἀναγκασθέντες ἐπὶ τέλους

νά έκποιήσουν καί αὐτήν τήν ἀκίνητον περιουσίαν των ἐπισήμως χάριν τοῦ ἴδιου.

Κατά τὸ «Χροικόν» ἀφ' ἑτέρου τοῦ Γεροπλατάνου (τέως Ἄλιζότ Τσιφλίκ) τὸ ὁποῖον μνημονεύει ὁ ἴδιος Λαμπρίδης, ἡ Καστάνιανη μετὰ τήν ἐκποίησιν τῶν μεγαλειτέρων κοινοτικῶν ιδιοκτησιῶν της, προσήλθε τὸ 1753 ὑπὸ τὸν Κούρτ πασᾶν. ἀντὶ 700 γροσίων ἐτησίως, τὸ 1759 ὑπὸ τὸν διοικητὴν τῶν Ἰωαννίνων Σουλεϊμᾶν πασᾶν τὸν βον, ἕως ὅτου τὸ 1781 ὑπέκυψεν εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν. Ἡ δὲ Ρουσιᾶ, πρὶν περιέλθει καί αὕτη ὑπὸ τὸν τελευταῖον τοῦτον, διετέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κούρτ πασᾶ ἀντὶ 1500 γροσίων. Ἡ Πολύτσιανη πρὸς ἀποφυγὴν παρομοίων δεινῶν ἐξεποίησε τὴν ἀκίνητόν της περιουσίαν εἰς τὸν Κούρτ πασᾶν ἀντὶ 12000 γρ. Ἡ Μέβδεζα (νῦν Μερόπι) διὰ τοὺς ἰδίους λόγους περιήλθεν εἰς τὴν κυριότητα τῶν Ὁσμᾶν καὶ Ἐλμᾶζ μπέηδων ἐκ Πρεμετῆς. Ἡ Βάλτισα εἰς τὸν Ἀχμέτ βέη ἀπὸ τὸ Ἀργυροκάστρον. Ἡ Κολοδὲ καὶ ἡ Δημόκορη εἰς τὸν Ταχῆρ βέη ἐξ Ἰωαννίνων. Τὸ Κουρεμάδι εἰς τοὺς Ἀργυροκαστρίτας Μουσταφᾶ καὶ Ἀσῆμ βέηδες. Τὸ Κεράσοβον εἰς τοὺς Χουσεῖν Τόμφ καὶ Ἀλῆ βέη Ἀργυροκαστρίτας.

Τῶν τοιούτων ἐπιδρομῶν τὸ Δελβινάκι ἦτο ὅπωςδὴποτε ἀπηλλαγμένον. Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν οὕτω τοῦ λησταντάρτου Ταφίλ Μπούτση, ἐσώθη τοῦτο ἐκ τῶν ὀνύχων του, χάρις εἰς τὴν βοήθειαν μπέηδων ἐξ Ἀργυροκάστρου, οἱ ὁποῖοι ἔχοντες λαμβάνειν παρ' αὐτοῦ μεγάλα ποσά, ἔδραμον ἀμέσως πρὸς βοήθειάν του, πρὸς ταυτόχρονον ὑπεράσπισιν καὶ τῶν ἰδίων τῶν συμφερόντων.

Ἐκ τῶν σχέσεων τούτων τοῦ Δελβινακίου μετὰ τῶν πισωτῶν του μπέηδων καὶ ἀγάδων ὀρμώμενοί τινες ἰσχυρίζονται ὅτι ὅταν οἱ Δελβινακιῶται προσέφυγον δι' ἀναφερᾶς των εἰς τὸν Σουλτάνον, ἐγένοντο ἀπλούστατα ὄργανα τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἀλῆ, καὶ τῶν πασάδων τοῦ Δελβίνου καὶ Ἀργυροκάστρου. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅμως οὗτος εἶνε ψευδὴς καὶ συκοφαντικὸς.

Τὸ ποσὸν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου γροσίων εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήλθε τὸ χρέος τῆς Κοινότητος Δελβινακίου, μαρτυρεῖ ὅτι ἐὰν μετὰ πολυετεῖς ἀγῶνας ἢ νίκη ἔστεψε τὴν χαλύβδινον ἀντίστασιν τῶν Δελβινακιωτῶν, πλὴν ὅμως τὸ ἀνυπότακτον εἰς τὴν δουλείαν. Δελβινάκι ἐξήλθεν οἰκονομικῶς ρακένδυτον καὶ ψυ-

χομαχοῦν. Ἀπαλλαγέν δὲ τοῦτο τῶν ὀνύχων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἐκινδύνευε νὰ ὑποδουλωθῆ εἰς διαφόρους μπέηδες καὶ ἀγάδες, ἢ μετὰ τῶν ὁποίων ἀλληλεγγύη διετηρεῖτο ὅσω ὑφίστατο ὁ κίνδυνος τοῦ Ἀλῆ. Μετὰ τὴν ἐξόντωσιν ὅμως τούτου οἱ ἐν λόγῳ μπέηδες ἐπωφελοῦμενοι τῆς δυσχεροῦς οἰκονομικῆς θέσεως τῆς χώρας, ἐγίνοντο καθ' ἐκάστην ἀπαιτητικώτεροι. Ἐζήτουν δὲ οὗτοι ὅπως εἰς περίπτωσιν ποῦ δὲν ἐξωφλεῖτο τὸ πρὸς αὐτοὺς χρέος, νὰ ἀναγνωρισθοῦν οὗτοι ὡς ἰδιοκτῆται τοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον οὕτω ἀπὸ «κεφαλοχῶρι» θὰ μετετρέπετο εἰς ἀπλοῦν «τσιφλίζι» των.

Ὁ νέος οὗτος κίνδυνος ποῦ διέτρεχεν ἡ χώρα, διήγειρε τὸν κοινὸν ζῆλον τῶν ἐν Δελβινακίῳ καὶ τὴν προθυμίαν νὰ συνεισφέρῃ ἕκαστος πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους καὶ διάσωσιν τῆς κινδυνευούσης πατρίδος των. Ὁ κίνδυνος οὗτος ἦτο ἀκόμη μεγαλείτερος, λόγῳ διαφωνίας ποῦ ἀνεφύει μετὰ τῶν ἐν Δελβινακίῳ καὶ ἐν Βεσσαραβία Δελβινακιωτῶν συνεπείᾳ τῆς ὁποίας οἱ τελευταῖοι ἤρχισαν νὰ ἀρνοῦνται τὴν χρηματικὴν βοήθειαν τὴν ὁποίαν ἄλλοτε προσέφερον πρὸς τοὺς ἐν Δελβινακίῳ.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι στερηθέντες οὕτω τοῦ κυριωτέρου των εἰσοδήματος, ἔβλεπον περὶ τὸ 1827 τὴν ἐλευθερίαν των ἀπειλουμένην παρ' ἄλλου κινδύνου ἐξ ἴσου τρομεροῦ, ὅσον καὶ ὁ ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ.

Ἀναμετρήσαντες ὅθεν οὗτοι τὰς καταστρεπτικὰς συνεπείας τοῦ νέου τούτου ἀγῶνος ἀπέστειλαν εἰς μὲν τὴν Βεσσαραβίαν τὸν Γ. Γαζῆν, εἰς δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἐπιτροπὴν ἢ ὁποία, ἐνισχυθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Θεανάση Βάγια, ἐπέδωκεν εἰς τὴν Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ Ἀπρίλιον τοῦ 1827 ἀναφορὰν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέγραφεν αὕτη τὴν ἀθλίαν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε καταντήσῃ ἡ ἡρώϊκῃ κωμόπολις, τὸ ὑπέρογκον χρέος τῆς ὁποίας ἠπεῖλει τὴν παντελῆ ἐρήμωσίν της. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ὀλέθρου τούτου, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐζήτηε τὴν μεσολάβησιν τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας πλησίον τῶν ἐν Βεσσαραβία Δελβινακιωτῶν, ὅπως ἐπέλθουν καὶ αὐτοὶ ἄρωγοὶ πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῶν Πατριαρχείων συγκεκινημένη ἀπὸ τὸν νέον αὐτὸν κίνδυνον ποῦ ἠπεῖλει τὸ Δελβινάκι καὶ διαβλέπουσα ὅτι εἰς τὴν αἵματοβαμμένην αὐτὴν κωμόπολιν τῆς Ἠπείρου ἐγιγάντωνε καὶ ἠνδροῦτο ἡ μεγάλη πνοὴ τοῦ λυτρωμοῦ «ἐπήνεσε τὸν θεοφιλεῖ τῶν Δελβινα-

κιωτῶν πατριωτισμόν, οἵτινες μὲ ὄλην τὴν δυστυχίαν καὶ γύμνωσιν ἀπέκοψαν μ' ὄλον τοῦτο ἐκ τοῦ ἄρτου αὐτῶν ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν τέκνων των διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν δυστυχῆ πατρίδα των», ἀπέστειλε δὲ τὴν κάτωθι πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἐπιστολὴν ἀληθὲς ἀριστούργημα στοργῆς καὶ πόνου, πρὸς τοὺς εἰς Βεσσαραβίαν Δελβινακιώτας. Εἰς τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο ἡ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία μὲ πόνον καὶ στοργὴν μητρικὴν, προέτρεπε καὶ συνεβούλευε τοὺς, ὅπως συνδράμουν οἰκονομικῶς τὴν ἀγωνισθεῖσαν, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδα καὶ τὴν ἀνακουφίσουν ἀπὸ τὸν οἰκονομικὸν ζυγόν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐστέναζεν αὕτη.

Πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Δελβινακιώτας (1).

Ἄγαθὰ γέλωσ ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως. Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τιμιώτατοι καὶ ἡμέτεροι κατὰ πνεῦμα υἱοὶ ἀγαπητοὶ καὶ περιπόθητοι, οἵτε Δουκᾶς Εὐστορατίου, ὁ κὺρ Ἰωάννης Κοττῆς, ὁ κὺρ Νικόλαος Δήμης, ὁ κὺρ Δημήτριος Χαρίτου, καὶ ὁ κὺρ Ἰωάννης Δελάρης, καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι Χριστιανοί, ἐκ τῆς Κωμοπόλεως Δελβινακίου ὁρμώμενοι, καὶ ἐν Βεσσαραβία καὶ Μολδανία διατρίβοντες, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις· οἱ συμπαιριῶται σας Χριστιανοὶ κάτοικοι Δελβινακίου, ἐυφρανισθέντες κατ' αὐτὰς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν δι' ἀναφορᾶς των, ἐξετραγώδησαν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν κατήντησεν ἡ πολυπαθὴς αὕτη κωμόπολις, ὅτι τὸ ὑπέρογκον χρέος εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέπεσεν ἐκ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, ἐπαπειλοῦν τὸν παντελῆ ὄλεθρον καὶ τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς, διήγειρε τὸν κοινὸν αὐτῆς ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ συνεισφέρῃ ἕκαστος καὶ ὑπὲρ δύναμιν σχεδόν, πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους καὶ διάσωσιν τῆς κινδυνευούσης πατρίδος των, καὶ ὅτι ἡ τιμιότης ὑμῶν, ἄτεγκτοι ὅλως καὶ ἀνάλητοι φανέντες εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν τῆς πατρίδος σας, δὲν ἠθελήσατε μήτε ἀκρόασιν νὰ δώσητε εἰς τὰς θεομᾶς παρακλήσεις αὐτῶν, οἵτινες ἐζήτησαν καὶ παρ' ὑμῶν τὸ ἀνάλογόν σας εἰς συνδρομὴν αὐτῆν, καίτοι ἐν καλῇ καταστάσει διάγοντες χάριτι θεῆα, καὶ ἔχοντες τρόπον νὰ συνδράμητε καὶ ὑμεῖς ὑπὲρ τῆς δυστυχοῦσης

1. Πατρ. Κώδιξ 16 σελ. 50. Μητρ. Ἀθηνῶν ἀγόρα: Θανάση Βάγιας σελ. 59-61.

πατριδος Σας. Ταῦτα πληροφορηθέντες ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τῶν κατοιδύ-
των αὐτῶν πατριωτῶν Σας, ὅπου ἐπηγέσαμεν τὸν θεοφιλῆ τούτων πα-
τριωτισμόν, οἵτινες μὲ ὅλην τὴν δυστυχίαν καὶ γύμνωσίν των ἀπέκο-
ψαν μ' ὅλον τοῦτο ἐκ τοῦ ἄρτου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σιόματος τῶν τέκνων
των διὰ νὰ βοηθήσωσι τὴν δυστυχοῦσαν πατρίδα των, τοσοῦτον ἐκ
τοῦ ἄλλου μέρους κατεμεμιξάμεθα τὸ μισόπατρι καὶ τὸ ἄτεγκτον τῆς
ψυχῆς ὑμῶν, πολλῶ μᾶλλον, ὅτι οὐ μόνον τὸ πρὸς τὴν πατρίδα Σας
ἱερὸν χρέος τῆς εὐγνωμοσύνης, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ δικαίου λόγος σας ὑπο-
χρεος, καθότι καὶ ὑποσιατικὰ ἔχετε ἐκεῖ εἰς τὴν πατρίδα Σας, καὶ φα-
μηλίας καὶ συγγενεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλετε νὰ συνεισφέρητε καὶ
ὑμεῖς εἰς τοὺς κοινούς ἐράνους τῶν δοσιμάτων καθὼς καὶ ἄλλοι ἐν
ἀποδημίᾳ ὄντες πατριῶται πληροῦσι τὰ δοριζόμενα παρὰ τῶν συμπολι-
τῶν αὐτῶν ἀνάλογα δοσίματα ὅθεν καὶ ἔγνωμεν νὰ παροτρύνωμεν
τὴν χριστιανικὴν σας διάθεσιν, διὰ τῆς παρούσης εὐχετικῆς μας ἐπι-
στολῆς, δι' ἧς γράφοντες πρῶτον μὲν εὐχόμεθα καὶ εὐλογοῦμεν πάντα
ὑμᾶς πατρικῶς, ἐξαιτούμενοι θεόθεν ὑμῖν ὑγείαν διήρησιν, εὐημερίαν
καὶ τῶν σωτηριωδῶν αἰτημάτων τὴν ἐπίτευξιν. Ἐἶτα δὲ προτροπέμεθα
καὶ συμβουλεύομεν ὑμῖν, ὅπως στοχαζόμενοι πόσῃν εὐγνωμοσύνην
χρεωσῆτε εἰς τὸ ἔδαφος ἐκεῖνο τῆς ἐνεργούσης καὶ θεραπεμένης ὑμᾶς
γῆς καὶ πόσον ἢ πρὸς αὐτὴν ἀγνωμοσύνη, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἢ τελεία
ἄρνησις, εἶναι μισητὸν ἁμάρτημα πρὸς τὸν Θεόν, ἀποτρόπαιον ἄκου-
σμα εἰς κάθε γενναίαν καὶ τιμίαν ψυχὴν, καὶ χαρακτηρίζει μίαν ἀγενῆ
καὶ ἀπάνθρωπον σχεδὸν φύσιν, νὰ μὴν ὑποφέρητε ἢ τιμιότης σας
οἵτινες ἀνετράφητε μετὰ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας, καὶ κλείζεσθε μετὰ χαρα-
κτῆρα τιμιότητα καὶ εὐαισθησίαν ψυχῆς, νὰ μὴν ὑποφέρητε, φαιμέν,
νὰ μείνητε ἀδιάφοροι θεαταί τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῆς πατρίδος
Σας, καὶ νὰ φειδωλευθῆτε εἰς τὸ νὰ συντρέξητε καὶ ὑμεῖς πρὸς διά-
σωσίν της ἐξ ὧν ὁ πλουσιόδωρος Θεὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν ἀγαθῶν, ἀνα-
λογίσασθε τέλος πάντων, ὅτι ἢ βαρυνθυσία καὶ οἱ καθ' ὑμῶν στε-
ναγμοὶ τῶν πτωχῶν συμπατριωτῶν σας, εἰς τοὺς ὁποίους σπεύ-
δετε νὰ ἀφήσητε τὸ βάρος τῆς ἀναλογούσης ὑμῖν δόσεως καὶ ὁ
ἄδικος αὐτὸς τρόπος Σας εἶναι τόσα κέντρα, διεγείροντα καθ' ὑμῶν
τὴν θείαν ἀγανάκτησιν καὶ ἐκδίκησιν, καὶ τὸ κέρδος, ὅσον ἀνεπαίσθη-
τον πρὸς ὑμᾶς, τοσοῦτον βδελυρὸν καὶ ἀπάνθρωπον παρὰ τῷ Θεῷ καὶ
κατάκριτον ὅθεν νὰ ἔχητε τὴν εὐχὴν μας ἐν ἁγίῳ πνεύματι, νὰ φιλο-
τιμηθῆτε ὡς εὐσεβεῖς χριστιανοὶ καὶ καλοὶ συμπατριῶται, καὶ νὰ ἀπο-
στείλητε τὸ ἀνάλογόν σας καθὼς σᾶς προέγραψαν οἱ συμπατριῶται
σας, καὶ νὰ μὴν τοὺς ἀφήσητε παραπονεμένους καὶ προσηλαιομένους,
γνωρίζοντες καλῶς, ὅτι ἢ τοιαύτη φιλόπατρις διάθεσις καὶ γενναιότης
σας, κονιά εἰς τὴν κοινὴν εὐγνωμοσύνην ἐκείνων τῶν ἐξηπορημένων

συναδελφῶν σας, καὶ τὰς εὐχὰς καὶ τὰ ἐγκώμια τῆς κοινῆς μητρὸς τῶν εὐσεβῶν ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, θέλει ἀνταμειφθῆ μνησιοπλασίως μὲ τοὺς θεόθεν ἀποκειμένους μισθοὺς ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν ἔργων εἰσάσεως, καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον πατρικῶς· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίῃ εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν.

αωκζ' Ἀπριλίου ηκ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως
ἐν Χριστῷ εὐχέτης Ἀγαθάγγελος

* *
*

Εἰς τὴν δυσχερῆ ταύτην διὰ τὸ Δελβινάκι στιγμὴν ἕλως αὐτοβούλως προσέφετε τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ὁ Θεοῦ Βασιλέως, ὅστις τρέφων ἀνέκαθεν ἰδιαιτέραν πρὸς αὐτὸ σπουδὴν, δείγμα τῆς ὁποίας ἔχομεν καὶ τὴν ἐκ 5000 γροσίων οἰκονομικὴν πρὸς αὐτὸ ἐνίσχυσιν, ποὺ ἀνεφέραμεν, οὐδέποτε ἔπαυεν εἰδοποιῶν τοὺς προκρίτους τῆς ἡρωϊκῆς κωμοπόλεως περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ βυσσοδομουμένων ἢ καὶ θέτων εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν Δελβινακιωτῶν τὴν ἐπὶ τοῦ τυράννου ἀτομικὴν του ἐπιρροήν.

Τὴν ἀνωτέρω Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ φέρῃ εἰς Βεσσαραβίαν ὁ Γαζῆς, συνώδευε καὶ παραινετικὴ πρὸς τοὺς Δελβινακιώτας ἐπιστολὴ τοῦ Θεοῦ Βασιλέως, τὴν ὁποίαν ὁ ἀειμνήστου πρώην Παραμυθίας Ἀθηναγόρας ἀποκαλεῖ «*θαυμάσιον ἐκμαγεῖον εὐγενοῦς ψυχῆς, πατριωτικῆς καὶ εὐλαβείας*» καὶ εἰς τὴν ὁποίαν κατοπτρίζεται μία ψυχὴ ἐμπνεομένη, κατὰ τὸν ἴδιον, «*ἐξ αἰσθημάτων εὐαγγελικῆς ταπεινότητος καὶ προνοητικῆς φιλοπατρίας*» (1) προσόντα πᾶν ἄλλο ἢ δικαιολογοῦντα ἄνθρωπον, θεοκατάρτατον τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ διήλθεν ἐν μέσῳ φόνων καὶ καταστροφῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου χωρὶς οἴκτον ἐρρίφθη ἢ κατακραυγὴ καὶ ἡ κατάρα ἐνὸς ὀλοκλήρου γένους.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, τὸ πρωτότυπον τῆς ὁποίας κατετέθη, παρὰ τοῦ ἀειμνήστου ἱατροῦ Χρήστου Δάλλα, ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ἔχει ὡς ἑξῆς :

1. Ἀθηναγόρας ἐνθ' ἄν. σ. 41.

βοντες ἐν ὑγείᾳ καὶ ἡσυχίᾳ ὑπὸ τὴν κραταιὰν σκέπην καὶ προστασίαν τοῦ Γαληνοτάτου καὶ πολυχρονημένου κράτους τῆς ὑψηλῆς Πόριτας, μετὴν ἀπόλαυσιν ὄλων τῶν ἐν τιμῇ, καὶ χριστιανικῶν μας δικαιωμάτων ἐπὶ τούτοις εἰξεύρευτε, ἀδέλφια, πόσον πόθον ἔχω νὰ ἀκούω τὴν ὑγείαν, καὶ εὐτυχίαν καὶ τὴν καλὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος σας· διότι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἠπειρωτικῆς μου δυνάμεως ἐπροστάτευσα αὐτὴν τὴν χώραν, ὡς ἴδιόν μου σπῆτι, καὶ τώρα πάλιν δὲν λείπω νὰ ἀγωνίζωμαι διὰ τὸ καλόν της λόγῳ τε καὶ ἔργῳ, ὅσον τὸ χρέος μας τὸ ἀπαιτεῖ, καὶ αἱ περιστάσεις μᾶς τὸ συγχωροῦν· μετὴν λυπὴν μου ὁμως μανθάνω καὶ βλέπω ἢ περίφημος πατρίς σας κατεβυθίσθη εἰς μίαν λαβύρινθον κοινοῦ χρέους, ἐκ τοῦ ὁποίου κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὴν ὑπαρξίν της, καὶ (ὃ μὴ γένοιτο) νὰ ἐρημωθῇ, τὸ ὅποιο ὄσαι ψυχαὶ φιλάνθρωποι καὶ αἰσθαντικαὶ τὸ ἤκουσαν, ὅλοι ἐλυπήθησαν καὶ ἐταράχθησαν, διότι τὸ Δελβινάκιον ἐστάθη ἐπαινετὸν καὶ ἐξακουσμένον πάντοῦ, καὶ οἱ Δελβινακιῶται εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου ἔμειναν ἀνίκητοι καὶ ἀκαταδάμαστοι ἀπὸ ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ καταδιωγμούς· πρὸ πάντων ἀκούσασα τοῦτο καὶ ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία ἐταράχθη, καὶ ἄκρως ἐλυπήθη διὰ τὴν συμφορὰν τῆς πατρίδος σας, ἥτις καὶ γράφουσα πατρικῶς πρὸς τὴν τιμιότητά σας, ἀπορεῖ, πῶς ἀφήσατε τὴν πατρίδα σας, ἐσεῖς οἱ δυνατότεροι καὶ πλουσιώτεροι Δελβινακιῶται, νὰ φθάσῃ εἰς τοιαύτην ἐλεεινὴν κατάστασιν καὶ δυστυχίαν! ἀπορῶ καὶ ἐγὼ! ἂν καὶ μερικοὶ εἶχατε καὶ κάποια δίκαια καὶ παρόνα κατὰ τῆς πατρίδος, μετὸν ὅλον τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ βαστάξῃ ἢ ψυχῆ σας, ἀδέλφια, νὰ τὴν ἀλησμονήσητε καὶ νὰ τὴν ἀρνηθῆτε· πῶς τὸ βαστᾶ, λέγω, ὁ χαρακτήρ σας, ἀδέλφια νὰ σκορπίζητε τὸν πλοῦτον σας εἰς τὴν ξένην, ὅπου ποτὲ ἴσως δὲν σᾶς τὸ ἔχουν διὰ χάριν, καὶ τὰ ἐκεῖ ὀσπήτιά σας νὰ τὰ ἐρημάξῃτε καὶ νὰ πνίξῃτε τοὺς ἀνθρώπους σας μέσα εἰς τὸ μπόριζι; δὲν εἶσθε ἄρᾳ γε ἐκεῖνοι οἱ Δελβινακιῶται ὅπου ἤσθε μίαν φορὰν, δὲν εἶσθε ἐσεῖς ἐκεῖνοι ὅπου σᾶς εἰξεύρω ἐγὼ καὶ ὁ κόσμος ὅλος; ἄρᾳ γε ζῆτε ἢ ἀπεθάνετε; ζῆτε βέβαιον· ζῆτε φίλοι καὶ εὐτυχεῖτε, καὶ ταῦτα ὅπου σᾶς γράφω ἴσως τὰ θυμηθῆτε· ὅθεν σᾶς λέγω, ἀδέλφια, ὅτι ἡ πατρίς σας σήμερον κρέμαται εἰς τὸ χέρι σας, ἢ νὰ τὴν χάσῃτε, ἢ νὰ τὴν φυλάξῃτε ἀπὸ τὴν ἐπαπειλουμένην αἰχμαλωσίαν. καθὼς ὁ Θεὸς διεφύλαξεν ἐσᾶς ἄχρι τῆς ὥρας εὐτυχεῖς· μὴ παραβλέψῃτε, ἀδελφοί, τὰ δάκρυα τῶν ὄρφανῶν συμπατριωτῶν σας, μὴν ἀδιαφορήσητε καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς μας συμβουλάς, καὶ τέλος πάντων, μὴ παραβλέψῃτε τὰς θεοπνεύστους συμβουλάς καὶ εὐχάς, ἐνὸς Οἴκου-

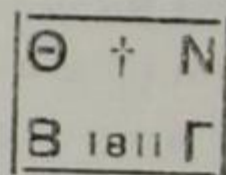
μενικοῦ Πατριάρχου, ὅτι ἔχομεν καὶ ψυχὴν καὶ θάνατον, καὶ Θεὸν εἰς τὴν μέσσην, ἀλλὰ παρακαλεῖσθε, νὰ ἀκολουθήσητε. καθὼς σὰς γράφει ἡ πατρὶς καὶ ὡς θέλετε πληροφορηθῆ καὶ ἀπὸ τὸν κὺρ Γεώργιον Γαζῆν τὸν πατριώτην σας στελλόμενον καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ἐδῶ πρὸς τὴν τιμιότητά σας. Ἐγὼ λοιπὸν ὡς ἄνθρωπος λογικὸς, ὡς αἷμα ἠπειρωτικὸν καὶ ὡς ἀδελφός σας παντοεινός, τὸ ἐνόμισα διὰ χρέος μου μέγα, καὶ χριστιανικόν, νὰ σὰς γράψω πᾶσαν ἀλήθειαν ἐλευθέρως, κινούμενος εἰς τοῦτο, ὄχι ἀπὸ ἰδιοτελέ; τι συμφέρον, ἀλλ' ἀπὸ μέγαν πατριωτισμὸν καθαρὰν ἀδελφωσύνην ἢ τιμιότης σας, πάλιν μένοντες μὲ τὴν ἀμοιβαίαν πρὸς ἐμὲ εἰλικρίνειαν καὶ ἀδελφωσύνην, κάμητε ὅπως σὰς φωτίσῃ ὁ Θεὸς καὶ ὑγιαίνητε εὐτυχοῦντες.

Τῆς 26 Ἀπριλίου 1827

Τῆς ἐντιμιότητός σας συμπατριώτης καὶ (δυσανάγνωστος λέξις)

ἀδελφός σας

Θανάσης Βάγιας

Τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ δημοσίου χρέους τοῦ Δελβινακίου, ἐπεκάθητο ἐπὶ πενήκονταετίαν ὀλόκληρον ὡς ἐφιάλτης ἐπὶ τῆς Κοινότητος, προκαλὼν διηνεκεῖς προστριβὰς καὶ ἔριδας μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἐξοφλήσεώς του.

Τὴν ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσαν διανομὴν τοῦ 1827, κατόπιν τῆς γνωστῆς διαφωνίας μεταξὺ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Βεσσαραβία Δελβινακιωτῶν, διεδέχθη ἕτερα τοιαύτη τῆς 10 Αὐγούστου 1838. Ἡ διανομὴ αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Δελβινακιωτῶν τῇ συγκαταθέσει ὄλων τῶν συγχωριανῶν. Εἰς ἐξωφλημένον οὕτω γραμμάτιον τοῦ 1839 ἀναφέρεται ὅτι τὸ ποσὸν δίδεται «διὰ τὸ κοινὸν μοιρασθὲν χρέος ὅπου ἐμοιράσθη εἰς κωνσταντινούπολιν = 1838 = αὐγούστου 10 ἀπὸ ὄλους τοὺς χωριανούς». Ἀγνοοῦμεν τὸ ποσὸν εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήρχετο τὸ χρέος τῆς κοινότητος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ δευτέρα αὕτη διανομὴ δὲν ἱκανοποιεῖ φαίνεται ὄλους τοὺς Δελβινακιώτας, ἠκολούθησε τὴν 7 Μαΐου 1850 τρίτη τοιαύτη εἰς τὴν ὁποῖαν «φανερώνετε τὸ κοινὸν χρέος τῆς χώρας μας δελβινακίου ὅσοι ἐβρίσκονται εἰς σὴν πόλιν καὶ ὅσοι ἐδὸ
στὸν κάθένα τι χρωστάει».

Κατὰ τὴν διανομὴν αὐτὴν ἢ ὁποῖα φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ

ἡ τελευταία, τὸ μουκαδὲμ - μπόρτζ τοῦ Δελβινακίου συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τόκων ἀνήρχετο εἰς γρόσια 477327. Τὸ ποσὸν τοῦτο διηρέθη τότε εἰς τρεῖς κατηγορίας.

Ἡ πρώτη κατηγορία περιελάμβανε τὸ ποσὸν γρ. 150505, τὴν ἐξόφλησιν δὲ τούτου ἀνελάμβανον οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Δελβινακιῶται. Ὁ σχετικὸς κατάλογος φέρει ὡς τίτλον «ἀρχὴν γράφομεν τοὺς ἐβρισκομένους στὴν πόλιν πρότις τη χρεοστούν».

Ἡ δευτέρα κατηγορία περιέχουσα «ἕτερα ὀνόματα τοῦ χοριοῦ μας ὅσοι ἐβρίσκοντε ἐδὸ στο χοριό μας καὶ νὰ δόσουν ὡς φαίνετε κάτωθεν τὰ ὀνοματα ονοματοδο» περιλαμβάνει γρόσια 108930.

Ἀκολουθεῖ τέλος τρίτη κατηγορία μὲ γρόσια 217892 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἴδου φανερόντε καὶ τα ἄλα σπήτια ὡς φένετε κάτωθεν».

Τὸ χρέος τοῦτο καίτοι ἐλαττωθὲν ἀρκετὰ ἐξηκολούθει νὰ εἶναι δυσβάστακτον διὰ τοὺς Δελβινακιώτας. Ἐνώπιον ἐνὸς τοιούτου ἐφιάλτου εὐρισκόμενοι οὗτοι ἠναγκάσθησαν ὅπως διὰ τοῦ Σουλτάνου ζητήσουν τὸν ὀριστικὸν διακανονισμόν του. Προσέφυγον ὅθεν οὗτοι εἰς τὸν συμπατριώτην των Ζιντζίρην, κρεοπώλην εἰς Καρά-Κιοῖ Κωνσταντινουπόλεως, γνωστὸν εἰς τὸ σουλτανικὸν περιβάλλον, καὶ διὰ τούτου παρουσιάσθησαν εἰς τὸν Σουλτάνον παρὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτησαν τὴν διαγραφὴν τοῦ χρέους τούτου, ἀναπτύξαντες εἰς αὐτὸν καὶ προφορικῶς τὴν ἀρχικὴν προέλευσιν τούτου καὶ τὰ αἷτια τῆς συνεχοῦς ἀυξήσεώς του.

Συνέπεια τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως τοῦ Σουλτάνου ἦτο ἡ ἔκδοσις φερμανίου τὸ ὁποῖον ἀναγνώσθην εἰς τὸ δικαστήριον, διέτασσε τὴν ἑπταετῆ ἀναστολὴν τοῦ χρέους.

Τὸ χρέος τοῦτο τῆς Κοινότητος Δελβινακίου ἐξωφλήθη μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἀφ' ἐνὸς μὲν λόγῳ τῆς μεγάλης πτώσεως τοῦ τότε νομίσματος (καϊμέ) καὶ τῶν μεγάλων κερδῶν τὰ ὁποῖα ἀπεκόμισαν τότε, οἱ ἐν Ρωσσίᾳ ἰδίως, Δελβινακιῶται.

Δημοσιεύομεν κατωτέρω τὸ ἀπὸ 1855 ἀρχιερατικὸν ἔγγραφον διὰ τοῦ ὁποίου προετρέπετο ἡ Κοινότης Δελβινακίου ὅπως ἐφοδιάσῃ διὰ πληρεξουσίου ἐγγράφου τοὺς ἐν Ἰωαννίνοις ἀντιπροσώπους τῆς πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους.

Τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφον ἔχει ὡς ἐξῆς :

Αἰδεσιμώτατοι ἱερεῖς οἱ ψάλλοντες εἰς Δελβινάκι, Τίμιοι Γέροντες καὶ λοιποὶ πάντες χριστιανοὶ τῆς χώρας ταύτης πατρικῶς σᾶς εὐχόμεθα. Σᾶς εἶναι γνωστὸν ὅπου οἱ προεσιῶτες τῆς χώρας σας ἀπὸ καιρὸν εὐρίσκονται ἐνταῦθα καταγινομένοι νὰ ἐνεργήσωσιν ἐν μέσον,

δι' οὗ νὰ δυνηθῆ ἡ χώρα σας νὰ πληρώσῃ τὸ κοινὸν χρέος διὰ τὸ ὁποῖον ὑποφέρετε ἅπαντες τόσας δυσκολίας καὶ μεγαλωτάτας ζημίας, χάρις τῷ θεῷ ἢ ἐπιμέλεια καὶ οἱ κόποι αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς μέρους, καὶ ἡ πρόνοια καὶ φροντὶς ἡμῶν συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ληφθῶσι τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ νὰ κατορθωθῆ ὥστε νὰ πληρώσῃτε τὸ κοινὸν τοῦτο χρέος ἐν ἀνέσει καὶ χωρὶς ζημίας μεγάλας, κόπους καὶ ταλαιπωρίας ὑπέφεραν πολλοὺς χάριν τοῦ συμφέροντος τῆς χώρας σας· καὶ ἐπειδὴ ἐνταῦθα εἰς τὴν διοίκησιν ἀνεγνωρίσθησαν ὡς βεκίληδες καὶ πληρεξούσιοι τῆς χώρας σας διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καὶ ἀνεδέχθησαν τὸ βάρος αὐτό, νὰ φροντίσῃτε διὰ νὰ ὑπογράψῃτε τὸ βεκιαλέτι ἔγγραφον (1) ὅλοι χωρὶς νὰ δείξητε τὴν παραμικρὰν ἀδιαφορίαν· ἰδίως οἱ ἱερεῖς ἅπαντες νὰ φροντίσῃτε νὰ τὸ ὑπογράψῃτε, ἀποφεύγοντες πᾶσαν προφασιολογίαν δυναμένην νὰ φέρῃ πρόσκομμα εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν θέλετε εἶσθε ὑπεύθυνοι νὰ δώσῃτε λόγον εἰς ἡμᾶς· χωρὶς λοιπὸν τὴν παραμικρὰν πρόφασιν ἅπαντες ἱερεῖς καὶ λαϊκοὶ νὰ τὸ ὑπογράψῃτε διὰ τὸ συμφέρον καὶ τὴν ὑφέλειαν τῆς χώρας σας, ἢ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἶη μετὰ πάντων ἡμῶν.

Τῆ 5 Ἀπριλίου : 855 : Ἰωάννινα

Ὁ Δουῖνουπόλεως Παντελεήμων καὶ εὐχέτης.

1. Πληρεξούσιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 10^{ΟΝ}

Δεινοπαθήματα τοῦ Δελβινακίου μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Τζερεμῆς Ἀσλάν μπέη (1828) καὶ Ἰμῖν πασᾶ (1834). Λήσταρχος Κόδρα (1855) καὶ Χατζῆ Γομάρας (1870). Ἐπιδρομὴ 1947. Ἐκπατρισμὸς Δελβινακιωτῶν. Διαπρεπεῖς Δελβινακιῶται εἰς τὰ ξένα. Τοποθεσίαι οἰκιῶν μεταναστευσασῶν οἰκογενειῶν.

Τὸ Δελβινάκι ὅμως, ὅπως καὶ ὅλη ἡ Ἡπειρος καὶ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται τὰ δεινὰ τῆς ἀναρχίας, ἡ ὁποία πάντοτε διαδέχεται τὴν κατάλυσιν ἑνὸς τυραννικοῦ καθεστῶτος. Διήρκεσε δὲ ἡ τυραννία αὕτη μέχρι τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγ. Βεζύρου τοῦ Μεχμέτ Ρεσίτ πασᾶ.

Τὴν τυραννίαν αὐτὴν τὴν ἐξήσκησαν τρεῖς κυρίως ἄνδρες. Ὁ Σιλιχτάρ Πόδα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὁ Ἀσλάν βέης, υἱὸς τοῦ σφραγιδοφύλακος τούτου Ἄγκο Μούχουρδάρη καὶ ὁ Βελῆ βέης, φύλαρχος Ἀλβανῶν, σύμμαχος τοῦ Ρεσίτ Μεχμέτ πασᾶ.

Ὁ πρῶτος τούτων, ἀποκεκηρυγμένος ἐχθρὸς τῆς τοπικῆς διοικήσεως καὶ λησταντάρτης εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἡπειρον, φεύγων τὴν ὄργην τοῦ σατράπου τῆς Θεσσαλίας. δι' ὅσας καταχρήσεις καὶ κακουργίας ἐξετέλουν τὰ ἄλβανικὰ στίφη ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του. Εἰσελθὼν λοιπὸν ὁ Σιλιχτάρ Πόδα εἰς τὴν Ἡπειρον, διέτρεχε τὰς ἐπαρχίας Πωγωνιανῆς, Κονίτισης καὶ Ἰωαννίνων, ἐπιβάλλων τὰς θελήσεις του κατὰ τῶν ἀδυνάτων καὶ διασπείρων τὴν ἀνυποταξίαν καὶ συνωμοσίαν.

Τὰ ληστρικά αὐτὰ ἀποσπάσματα ἐπέπιπτον κατὰ τῶν διαφόρων χωρίων τὰ ὁποῖα ἐλεηλάτουν, ἀφήρπαζον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας τῶν εὐπορούντων, τὰς ὁποίας ἀπέλυον μετὰ προηγουμένην καταβολὴν λύτρων, ἀνάλογον μὲ τὴν ἀκόρεστον φιλαργυρίαν των καὶ τὴν κατάστασιν τῶν αἰχμαλωτιζομένων.

Εἶνε ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ (1829) κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐγένετο καὶ ἡ ἐπιδρομὴ τῶν «ντερεμπέϊδων» Ἀσλάν καὶ Καπλάν, ὡς ἀνε-

φέρσμεν, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Μάνιας ἀποκαλεῖ, ὡς εἶδομεν «τζε-
ρεμὲν τοῦ Ἄσλὰν μπέη».

Τὸ 1834 τὸ Δελβινάκι ὑπέστη νέαν ἐρήμωσιν συνεπεία
μάχης παρὰ τὸ Ξηρόβαλτο λόγῳ ἀνυπακοῆς τῶν Ἀλβανῶν,
τῆς ἐπαρχίας Ἀργυροκάστρου, εἰς τὰς διοικητικὰς ἀρχὰς καὶ
τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰμὶν πασᾶ.

Κατόπιν τούτου καὶ τῆς δολοφονίας εἰς Ἀργυρόκαστρον
τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Ἰμὶν πασᾶ, Χασὰν μπέη καὶ Ταξιμ
ἐφέντη, ἀπὸ τοὺς ἐπαναστατήσαντας Ἀλβανούς, ὁ Ἰμὶν πα-
σᾶς ἐξεστράτευσεν ἀμέσως μὲ ὄλον τὸν διαθέσιμον εἰς Ἰω-
άννινα στρατὸν πρὸς τιμωρίαν τῶν Ἀλβανῶν, μετὰ τῶν ὁποίων
εἶχον ἐνωθεῖ καὶ οἱ Λιάπιδες ἀπὸ τὸ Κουρβελέσι. Ἡ μάχη
συνήφθη τότε παρὰ τὸ Ξηρόβαλτο τοῦ Πωγωνίου, ἐφανεύθη-
σαν δέ, κατ' αὐτὴν, περὶ τοὺς διακοσίους Ἀλβανούς.

Ἴδου πῶς ὁ Γαζῆς, περιγράφει τὴν ἐρήμωσιν ποῦ ὑπέστη
τὸ Δελβινάκι, συνεπεία τῆς μάχης ἐκείνης.

«Μετὰ δὲ τὴν μάχην τοῦ Ξηροβάλτου τῆς 6 Ἀυγούστου 1834, ἐξη-
γριώθησαν οἱ Ἀλβανοὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ ἔκαμαν ἄπειρα κακὰ
καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν πατρίδα μου Δελβινάκι οἱ δανεισταὶ Ἀργυ-
ροκαστροῦ κρεμῶντες, καίοντες, ταναρίζοντες μὲ λάδι καὶ ἄλλα ἀνή-
κουστα κακὰ ἐσύναξαν ὑπὲρ τὰ τριακόσια πονγγιά».

Τὸ Δελβινάκι εὕρισκόμενον, ὡς εἶπομεν, παρὰ τὴν μεγά-
λην λεωφόρον τὴν ὀδηγοῦσαν ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Ἀργυρόκα-
στρον, Τεπελένι καὶ Αὐλῶνα, ὑπέφερεν ἀνέκαθεν ἀπὸ τὰ
στρατιωτικὰ καταλύματα (κονάκια).

Διὰ τοῦτο καὶ χαρακτηριστικῶς, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεί-
νους τῶν ληστειῶν καὶ διαρπαγῶν, τὸ Δελβινάκι ἐθεωρεῖτο «τὸ
πρῶμὸ ὅλης τῆς Ἀρβανιτιᾶς».

Ὁ Μάνιας οὕτω ἀναφέρει ὅτι ἐπιδρομὴ ληστῶν τὴν 22
Αὐγούστου 1835, ἐξεγύμνωσε «τελείως τὸ σπίτι τοῦ φιλοπαίριδος
καὶ εὐεργέτου Ν. Δορδούφη».

Ἐτέραν ἐπιδρομὴν ὑπέστη τὸ Δελβινάκι τὸ 1855 παρὰ τοῦ
Τουρκαλβανοῦ ληστάρχου Ἀχμέτ Μπέη Κόδρα ἐξ Ἀργυροκά-
στρου, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ τὸ ἐλήστευεν, ἐφόνευσεν καὶ τὸν ἔγκρι-
τον Δελβινακιώτην Ἰωάννην Κιτσιούλην.

Τὸ 1870 ὑφίσταται τοῦτο τὴν ἐπιδρομὴν τῶν λησταρχῶν
Χατζῆ Γομάρα καὶ Χαμητ Γκούγκα οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ ἀφήρεσαν
πολύτιμα ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια τῆς Ἐκκλησίας, ἐλεηλάτησαν
τὴν οἰκίαν τοῦ προύχοντος Δελβινακιώτου Νικολάου Ἰακώβου.

Τὴν μεγαλυτέραν ὄμως ἐπιδρομὴν ὑπέστη τὸ Δελβινάκι τὴν νύκτα τῆς 27 πρὸς τὴν 28 Νοεμβρίου 1947, ὑπὸ διακοσίων περίπου συμμοριτῶν τῆς σλαυοκομμουνιστικῆς ὀργανώσεως μὲ πλήρη ὄπλισμὸν εἰς ταχυβόλα, αὐτόματα καὶ ὄλμους, οἱ ὅποιοι ὀρμώμενοι ἐκ Ζαγορίου, μετὰ προγουμένην ἄκαρπον ἔφοδον κατὰ τῆς Ζίτσης, ἀφοῦ περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας, ἀνετίναξαν τὴν γέφυραν τῶν Ἀγιῶν, ἀποκόψαντες οὕτω πᾶσαν ἐπικοινωνίαν μὲ Ἰωάννινα, ἤνοιξαν περὶ τὸ μεσονύκτιον γενικὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ «Μπολιάνιτσαν» καὶ «Χούνην» κατὰ τῆς ἱστορικῆς κωμοπόλεως.

Ἡ καταστροφή τὴν ὁποίαν ὑπέστη τὸ Δελβινάκι ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης εἶναι πρωτοφανὴς εἰς ἀγριότητα. Περί τὰς εἴκοσιν οἰκίας ἐπυρπολήθησαν, καταστήματα ἐλεηλατήθησαν, ὁ ἄμαχος πληθυσμὸς ἐκακοποιήθη, ὡς πιστεύων εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μὴ ἀσπαζόμενος τὴν δημοκρατίαν τοῦ ἐρυθροῦ συγκροτήματος.

Ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπέστη τὸ Δελβινάκι κατὰ τὸ διάστημα τῆς τετραετοῦς ἐχθρικῆς κατοχῆς παρὰ τὴν ἀκλόνητον πίστιν τοῦ εἰς τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς φυλῆς, τὰ ὑπέστη παρὰ τῶν συμμοριτῶν τούτων διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν δημοκρατικῶν ἰδεωδῶν των (!)

Τῆς εἰσβολῆς ταύτης ἠλευθερώθη τὸ Δελβινάκιον, τὴν 30 Νοεμβρίου ὑπὸ τοῦ 24 τάγματος χωροφυλακῆς, ὑπὸ τὸν βουλευτὴν Ἰωαννίνων κ. Ἰωάννου, ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ 629 τοιούτου τῆς 74 ταξιαρχίας, μαχομένου εἰς τὰ ὑψώματα τῆς Ρονίτσας.

*
* *

Τὸ Δελβινάκι ἔνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπιδρομῶν, ἐρημώσεων, δηώσεων καὶ καταπιέσεων πολλῶν καὶ ποικίλλων τυραννίσκων, τῶν ἐξεγέρσεων, τῶν πολέμων καὶ τῶν ληστῶν ἐστερήθη πολλῶν τέκνων του, ἀναγκασθέντων νὰ ἐκπατρισθοῦν καὶ νὰ ζητήσουν ἀσφάλειαν καὶ πόρον ζωῆς ἀλλαχοῦ. Ἀπεδήμησαν ὅθεν οὔτοι ἰδίως εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἴστρον Ἠγεμονίας,

1. Κατὰ τὴν διήμερον κατοχὴν τοῦ Δελβινσκήου ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν, ἐξετελέσθησαν, εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν διὰ μαχαίρας οἱ Εὐάγ. Ἐξάρχου, Γεώργ. Λιάγκος καὶ Κωνστ. Μηντζιλώνης. Ἐφονεύθη, κατὰ τὴν μάχην ὁ Μάνθος Οἰκονόμου, ὑπὸ δέριπῆς πολυβόλου πρὸ τῆς οἰκίας των, ἡ τριμελὴς οἰκογένεια τοῦ Γεωργίου Κολοδίτη.

τὸ μόνον μέρος, ὅπου ἀπελάμβανον οὗτοι κάποιαν ἐλευθερίαν καὶ ἠδύναντο νὰ ἀναδειχθοῦν καὶ διαπρέψουν.

Ἡ ἀποδημία αὕτη ἀπὸ τοῦ 1830 ὀφείλεται ἐπὶ πλεόν καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τῶν φόρων πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ κοινοτικοῦ χρέους, ποῦ ἀνεφέραμε, μαζὺ μὲ τοὺς βαρεῖς τόκους καὶ ἐπιτόκιά του.

Ὁ ἐκ Δελβινακίου ἰατρός ἀειμνηστος Χρῆστος Δάλλας, ὑπολογίζει ὅτι κατὰ τὴν Ἑλλην. Ἐπαν. ἑκατὸν πενήκοντα ἐν ὄλῳ μεγάλα κτήματα εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ Βεσσαραβίαν ἀνήκον εἰς Δελβινακιώτας (1).

Κατὰ δὲ τὸν Λαμπρίδην, ἐκ τῶν διακοσίων περίπου ἐλλήνων, οἱ ὑποῖοι, κατὰ τὸ 1830, ἠκατώκουν εἰς τὴν περιφέρειαν Κισνόβι, οἱ ἑκατὸν εἴκοσι κατήγοντο ἐκ Δελβινακίου ἔχοντες ὡς προεστῶτα τὸν γέροντα συγχωριανόν των Μπασιὰ Λούκαν.

Σύμφωνα μὲ ἓνα κατάλογον συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ Δελβινακιώτη ἀειμνήστου Λεωνίδα Μωραΐτη, (πατὴρ) ὁ ὁποῖος ὅμως κατάλογος δυστυχῶς ἀπωλέσθη, αἱ εἰς τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας καὶ ἰδίως εἰς Βεσσαραβίαν ἐξαναγκασθεῖσαι εἰς ἀπομάκρυνσιν οἰκογένειαι ἐκ Δελβινακίου ἀνήρχοντο εἰς τετρακοσίας, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ μακρὰν σειράν ἐτῶν καὶ μέχρι τοῦ 1859 ἀπὸ οἰκογενειακὴν παράδοσιν καὶ μὲ συγκίνησιν ἐνεθυμοῦντο τὴν καταγωγὴν των ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴν κωμόπολιν.

Αἱ οἰκογένειαι αὗται διὰ τῆς ἐπιγαμίας των μὲ ξένους, παρ' ὅλην τὴν ἐμμονὴν των εἰς τὰ πάτρια ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῶν ἐντοπίων καὶ ἐξηφανίσθησαν, καὶ ἔχασαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἦθη καὶ ἔθιμα οἰκογενειακὰ καὶ ἐθνισμὸν καὶ θρησκείαν.

Ἄρκετοὶ ἀπόγονοι Δελβινακιωτῶν σώζονται σήμερον εἰς Λεβαδειαν καὶ Θήβας τῆς Ἀττικῆς, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ καταγωγὴ των ἐκ Δελβινακίου ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ ἱεράν παρακαταθήκην, τὴν ὁποῖαν οὗτοι στοργικῶς διαφυλάττουν, διατηροῦντες παρὰ τὸ ἐπώνυμόν των καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς καταγωγῆς των «Δελβινακιώτης». Εἰς τὰς Θήβας οὕτω ὑπάρχει ἀρτοποιεῖον μὲ ἐπιγραφὴν τοῦ καταστηματάρχου «Ἰωάννης Δημητρίου Δελβινακιώτης — ἀρτοποιός» (2) ὡς καὶ ἰδιαιτέρα συνοικία «τὰ Δελβινακιώτικα».

1. Ἱστορικαὶ σελίδες. σελ. 5.

2. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μιχαὴλ Βόδα τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχει κατάστημα ἀποικιακῶν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἀδελφοὶ Δελβινακιώτης»

Σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν ἦσαν ἐγκατεστημένοι καὶ εὐποροῦντες, ἄρκετοὶ Δελβινακιῶται καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Οὗτοι συνεπεία τῶν ἀγῶνων τούτου διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Δελβινακίου καὶ τοῦ δυσβαστάκτου ἀργότερα δημοσίου χρέους τῆς πατρίδος των, πού ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ἀπέσυραν τὰς οἰκογενεῖας των, ὥστε εἰς Δελβινάκι ἀπέμειναν οἱ ἄποροι.

Ὁ Νικόλαος Μάνιας γράφει σχετικῶς τὰ κάτωθι:

«Πρὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἶχε (δηλαδὴ τὸ Δελβινάκι) 300 οἰκοκυραίων καὶ ὁπότε ἐλέγετο χώρα καὶ κωμόπολις, τὴν σήμερον (1835) εὐρίσκονται ἕως ἑκατὸν τριάντα ὀσπήτια, ὅμως αὐτὰ δὲν ξεδιαλέγονται περισσότερα ἀπὸ πενήκοντα ὅπου νὰ ποκρίνωνται εἰς τὰ βασιλικὰ δοσίμια καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐν ὅλα τὰ βάρη καὶ αὐτὰ τὰ πενήκοντα ὀσπήτια βαστοῦν τὸ ὄνομα τῶν τριακοσίων ὀσπητίων ὅπου προσέλαμεν ὅτι προτιήτερα ἦσαν».

Ὁ Hughes, ἐπισκεφθεὶς ὡς εἶπομεν τὸ Δελβινάκιον τὸ 1820, γράφει ὅτι ἐκ τῶν τριακοσίων πενήκοντα οἰκογενειῶν τὰς ὁποίας εἶχε τοῦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, περὶ τὰς ἑκατὸν ἦσαν «ἀκατοίκητοι συνεπεία τῶν ὤμων ἐκβιασμῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις ἀπὸ ἀρκετοῦ καιροῦ ἐπειθύμει νὰ μετατρέψῃ τὴν πόλιν αὐτὴν εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ βδελυρὰ τσιφλίκια του», εἰς τὰς προσπάθειάς του ὅμως ταύτας, προσθέτει ὁ Hughes ὁ Ἀλῆ πασᾶς «συνήντα τὴν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων οἵτινες ἐπειθύμουν ἐξ ἴσου τὴν ἀνεξαρτησίαν των».

Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐκπατρισθέντα αὐτὰ τέκνα τοῦ Δελβινακίου διέπρεψαν εἰς τὰ ξένα. Μνημονεύομεν ὀνόματά τινα τούτων ὅσα διέσωσεν ἡμῖν ἡ ἱστορία καὶ ἡ παράδοσις. Μὴ λησμονῶμεν οὕτω τὸν Δελάρη, χρηματίσαντα ἐκ τῶν γραμματέων τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, λαβόντα μέρος εἰς τὴν ἐπιβληθεῖσαν εἰς τὸν Μ. Ναπολέοντα συνθήκην τῶν Παρισίων τοῦ 1815, ἐπιδοθέντα δὲ καὶ εἰς ἀγρονομικὰς μελέτας καὶ μέγαν ἐλεοθέτην τῆς Κοινότητος.

Μπασιὰ Λούκα: Προεστῶτα τῆς πόλεως Κισνοβίου τὸ 1830.

Ὡς διηγείτο εἰς τὸν γράφοντα τὴν παροῦσαν, μέλος τῆς ἐπωνυμίας, τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τῆς οἰκογενεῖας, εὐρισκομένης σήμερον εἰς Θήβας, ἦτο «Παπαναστάση». Κατὰ τὸν ἐκπατρισμὸν ὅμως αὐτῆς ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ, αὕτη προτιμήσῃ τὴν θυσίαν τοῦ ἀρχικοῦ τῆς ὀνόματος, μετατρέψασα τοῦτο εἰς «Δελβινακιώτην», εἰς ἀνάμνησιν τῆς καταγωγῆς τῆς ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴν κωμόπολιν.

Ἰωάννην Γεωργιάδην : Ἐμπορον ἐν Ὁδησσῷ, θεῖον τοῦ Γ. Γαζῆ, ἀποβιώσαντα τὸ 1814.

Χρῆστον I, Ντέμον. Διοικητὴν Κισνοβίου τὸ 1837 καὶ πρῶτον ἐλεοθέτην τῆς Κοινότητος κατὰ τὸ 1841.

Εὐστράτιον Κοττῆν. Μέγαν κτηματίαν εἰς Κισνόβι τῆς Ρωσσίας, ἀποθανόντα εἰς τὰς Θήβας ὅπου οὐνέταξε τὴν διαθήκην του. Δι' αὐτῆς, κατὰ προτροπὴν τοῦ Γ. Γενναδίου, ὁ μέγας οὗτος εὐεργέτης, διέθετε τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας τοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Κισνοβίου κτήματός του ἀξίας 750000 ἀργυρῶν ρουβλίων, ὑπὲρ τῶν σχολῶν Δελβινακίου. Δυστυχῶς ὁμως ἡ διαθήκη ἐκείνη ἐξηφανίσθη, χάριν τοῦ ἀδελφοῦ του, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σπύρου Μήλιου, Κων. Μήστιορη καὶ Ἀντ. Γεωργίου ἢ Μάνια.

Εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς διαθήκης αὐτῆς καὶ τὴν γενναίαν ἀνταμοιβήν, τῶν ὅσων συνετέλεσαν εἰς τὴν πράξιν αὐτήν, ὀφείλεται καὶ ἡ ἀπονομὴ παρασήμων ἐλληνικῶν, ὑπὸ τοῦ Σπύρου Μήλιου, ὑπουργοῦ τότε, εἰς τὸν I. Ζῶτον ἐξ Ἰωαννίνων καὶ εἰς τοὺς Δελβινακιώτας Τσιαγγούλην καὶ Δάλλαν καὶ ἡ δίκη καὶ καταδίκη τοῦ στρατηγοῦ διὰ τὴν ἄδικον ἐκείνην παρασημοφορίαν.

Εἰς ὅσους δὲ διερωτῶνται πῶς ὁ στρατηγὸς ἐκεῖνος ἀνεμίχθη εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, ἀπαντῶμεν ὅτι ὁ Σπύρο Μήλιος ὑπεχρεώθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ νὰ νυμφευθῆ τὴν ἐκ Δελβινακίου Νόνναν (Αἰκατερίνην ἢ Διόχνω) τῆς οἰκογενείας Τίρη, καὶ οὕτω ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀφορμὴ ἐπεμβάσεώς του εἰς τὸ ἀνωτέρω κληροδοτήμα⁽¹⁾.

Οἰκογένεια Κώσκου ἡ ὁποία ἐκρωσισθεῖσα μετωνομάσθη Κέσκωφ. Τῆς οἰκογενείας ταύτης ἓνα μέλος ὁ συνταγματάρχης Κέσκωφ ἦτο πατὴρ τῆς βασιλίσσης Ναθαλίας τῆς Σερβίας καὶ τῆς ἀδελφῆς τῆς πριγκηπίσσης Γκίκα

1. Λαμπρίδου: Πωγωνιανὰ σ. 49, Σπυρομήλιου: Ἀπομνημονεύματα τῆς Βασ. πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου 1825—26, Ἀθῆναι 1926 σ. 1 Ἐφημ. «Ἀθηνᾶ» 16 Αὐγούστου 1851.

Ἡ σύζυγος τοῦ Σπυρομήλιου Νόννα ἀπέθανε πολὺ πρὸ αὐτοῦ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1859 (Ἐφ. «Ἀλήθεια» 9 Αὐγούστου 1869).

Νικόλαον Στύλον. Χημικόν, διευθυντήν οίνοποιείου εἰς Ὀδησσόν.

Ἰωάννην Στύλον. Ἀδελφόν τοῦ προηγουμένου σφαγιασθέντα ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων.

Δ. Δάλλαν. Χημικόν. **Εὐστρ. Δάλλαν.** Δικηγόρον.

Νικόλ. Νικέπουλον. Φιλόπατριν εἰς Φολέστι Δελβινακιώτην πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ Κοιν. Δελβινακίου εἰς ἔνδειξιν τῆς πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνης διὰ τὸ μέγα ἐνδιαφέρον του ὑπὲρ τοῦ Παρθεναγωγείου, ἀπέστειλε τὸ 1883, διὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του Εὐστρ- Δόβα τὸ πρῶτον ἐργόχειρον τῆς Ὑφαντ. Σχολῆς τῆς Κοινότητος (μία βελέντζα ἐννέα ὀκάδων).

Εἰς Κισνόβι τῆς Ρωσσίας εὐρίσκομεν ἐπίσης τὰς οἰκογενείας Δελλάρη, Τσιαγκούλη, Δουρδούφη, Γκατζέλου, Ζάγκα.

Ὄνόματα παλαιῶν οἰκογενειῶν
Δελβινακίου, τὸ πλεῖστον μὴ ὑ-
παρχουσῶν σήμερον

Τοποθεσίαι
σημερινῶν οἰκιῶν

Ἄντωναῖοι	Ἀγγελῶ Δάλλα
Βετσέλου	Ἄνδρέα Λεβέντη
Γκατζέλου (1)	Σωκρ, Ἀλέξη
Γκόρα	Ἄθαν. Δόβα
Γκούγια	Παπαγεώργη
Γκρύκου (2)	Γεώργ. Βάκαλου
Δάλλα	Κάμτσου
Δηλιγιάννη	Κάτωθι Ἀδελφῶν Ρούκη
Ἐξάρχου	Ἐμπροσθεν Καμάρη (Μηλιὰ Παπᾶ)
Ζιάγκα	Ἄχ. Μερτσάρη
Ζιντζίρη	Δορδούφη
Ζώτου Κώστα	Μπρέσουρα εἰς Λεκατιὰν
Καραμίτση	Βασιλ. Πατσέλη
Κίτζιος Γιάννη	Ματθαιοπούλου (Ματέλη)
Κοττῆ	Ἀδελφοὶ Μάγκου
Κούμπη	Παντελῆ Νόννη
Κουτσούκη	Ἀναστ. Νταβαντζῆ

1. Ἀπεβίωσεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1835 εἰς καιρὸν πανώλως καὶ τὸν ἔκαυσαν προληπτικῶς. Τὰ τέκνα του μετηνάστευσαν εἰς Ρωσσίαν.

2. Πρωτόπαππας ἀποθανὼν τὸ 1850 εἰς Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας.

Κωστάκου	Ἴδιον εἰς Κάτω Χώραν
Λανάρη	Νίκου Μυλωνᾶ
Λέκα (ἐν ὄλῳ τρία)	Χρήστου Ν. Λάμπρου
Λίλη	Γκαμπράνη (ἐναντι Ἁγ. Θεοδώρων)
Μανδάλη	Μπεκαραιῖοι
Μάτζη	Σκράπα
Μπακάλη	Γκιώχα
Μάστορη	Ἁγ. Θεόδωροι
Μηλιώνη	Νιάρου
Νακαρᾶ	Τζάρη
Νικοπούλου	Γ. Τσελεπῆ (παραπλεύρως κ. Σ. Δη- μοπούλου)
Νταῆ Γιάννη	Γ. Γέτα (πρῶην Καλλιμέρω)
Ντελάρη	Δάλλα
Ντόκου	Κ. Τσώνη - Γκιώκα
Περτῆ	Δημ. Τσάβου
Σιούχα	Παραπλεύρως Σαρρῆ
Σουρβάλη	Ἴδιον
Σούσουνα Ε.	Π. Δόβα
Σφόρου	Στ. Ψῆμα (Μπρίμπα)
Τίρη	Ἐμπροσθεν Ι. Ραῖδη
Φαρμάκη	Μαργ. Τζούμη ἢ Μανωλέκα
Χαρίτου Ι.	Σχολεῖον
Χαρίτου Κ.	Σπ. Ἀποστόλου (πρῶην Χαριτοπού- λου) ἔνθα ἡ πηγὴ τῆς Κεντρι- κῆς Βρύσης
Χατζίνη	Δημ. Ταμεῖον
Ψῆμα ἢ Σκόδρα	Δημητράκος (Δ. Μπαλκῶνη).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 110Ν

Δημοκρατική διοίκησις Δελβινακίου. Δικαστική καὶ ἀγορανομική ἐξουσία προεστώτων. Προεστώτες Δελβινακίου καὶ δρᾶσις ἐνὸς ἐκάστου.

Ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἀνωτέρω ἐγγράφων καταδεικνύεται τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον διεῖπε τοὺς παλαιούς Δελβινακιώτας.

Ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐγγράφων τούτων ἀποδεικνύεται ἐπὶ πλέον ὅτι, οἱ Δελβινακιῶται τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐνεπνέοντο ὑπὸ δημοκρατικοῦ πνεύματος, μὴ δεχόμενοι τὴν προσφυγὴν εἰς τὰ Τουρκικὰ δικαστήρια, προτιμώντες νὰ λύουν μόνοι των ὅλας τὰς διαφοράς των, ὀρμώμενοι ἀπὸ τὸ αἴσθημα τῆς κοινῆς ἀλληλεγγύης καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν πιέσεων καὶ τῶν ἐξευτελισμῶν τὰς ὁποίας θὰ ὑφίσταντο ἐν περιπτώσει καθυστερήσεως καταβολῆς τῶν ὀφειλομένων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐγγράφων ἀποδεικνύεται ἐπὶ πλέον ὅτι καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν εἶχον κατορθώσῃ νὰ συγκεντρώσουν εἰς τὰς χεῖράς των οἱ πρόγονοί μας, αὐτονομηθέντες οὕτω καὶ διατηρήσαντες ἀμόλυντα τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ τὴν γλῶσσαν. Οἳαδήποτε διένεξις, φιλονικεῖα, μικροδιαφοραὶ καὶ ἐπεισόδιον ἐλύετο ὑπὸ τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν, ἢ ἐτυμογορία τῶν ὁποίων δὲν ἐδέχετο ἀντίρρησιν. Οἱ διάδικοι ὤφειλον νὰ τὴν σεβασθοῦν χωρὶς ἐπιφύλαξιν, ὁμολογοῦντες ὅτι «στρέουν».

Τὸ Δελβινάκι εἶχεν ἀνέκαθεν ἴδιον προεστὸν καὶ μερικὸς συμβούλους, τοὺς λεγομένους «δημογέροντας» τῆς Κοινοτικῆς.

Οἱ δημογέροντες ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν κατοίκων, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον ὅλοι οἱ ἐνήλικοι πολῖται, οἱ ἔφοροι τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ σχολῶν, ἀπαραιτήτως δὲ ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦ ὁποίου ἡ ἐκλογή ἦτο ἄκυρος. Εἰς τὴν ἐκλογήν αὐτὴν ἡ τουρκικὴ διοίκησις οὐδεμίαν εἶχεν ἐπέμβασιν.

Ὡς δημογέροντες ἐξελέγοντο συνήθως οἱ προχωρημένης

ήλικίας πολίται, ἄνδρες διακρινόμενοι διὰ τὴν φρόνησιν, μόρφωσιν, ἀρετὴν καὶ χρηστότητα, μὲ ἄψογον παρελθόν καὶ χαρακτηριστῆρα ἀκέραιον, ἀνήκοντες δὲ εἰς παλαιὰ ἀρχοντικὰ σπίτια.

Τὸ ἠθικῶς ἀνεπίληπτον τῶν δημογερόντων, ἡ ἰκανότης καὶ ἡ ἀκατάβλητος δραστηριότης, αἱ μεγάλαι καὶ σοβαραὶ εὐθύναι ποῦ τοὺς ἐβάρυναν, ὅλα αὐτὰ τοὺς ἐξησφάλιζον τὸν ἀπόλυτον σεβασμὸν τῶν κατοίκων, ἐκδηλούμενον διαφοροτρόπως καὶ εἰς κάθε εὐκαιρίαν.

Οἱ δημογέροντες ὁσάκις ἀνελάμβανον τὴν λύσιν τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν κατοίκων ἐνήργουν, μᾶλλον ὡς διαιτῆται παρά ὡς δικασταί. Προσεπάθουν ὅθεν διὰ τοῦ συμβιβασμοῦ τῶν ἀντιδίκων μᾶλλον νὰ ἐπιτύχουν τὸ ποθοῦμενον ἀποφεύγοντες οὕτω τὴν ἐπέμβασιν τῶν τουρκικῶν δικαστηρίων, εἰς τὰς μεταξὺ των διενέξεις τῶν χριστιανῶν.

Αὐτοί, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δικαιοδοσιῶν τῶν ὁποίας ἀνεφέραμεν, ἐπέβλεπον ἐπὶ πλεόν τὴν αὐστηρὰν τήρησιν τῶν ἐθίμων καὶ παραδόσεων, ἀποτρέποντες καὶ νοθετοῦντες ὅσους τὰς προσέβαλλον. Εἰς παλαιότεραν μάλιστα ἐποχὴν οἱ δημογέροντες εἰς τὸ Δελβινάκι ἐπεπέβαινον αὐτοβούλως καὶ εἰς τὸν διακανονισμὸν τῶν προίκων.

Ἡ ἐπίσημος σφραγὶς τῆς Κοινότητος Δελβινακίου, μέχρι τοῦ 1900, διηρεῖτο εἰς τέσσαρα τεμάχια καὶ τὴν κλεῖδα. Τὰ τεμάχια αὐτὰ ἢ Κοινότης ἐνεπιστεύετο ἀνὰ ἓν εἰς τὰ πέντε μέλη τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κοινότητος, τὰ ὁποῖα μέλη τὰ προσήρμοζον καὶ ἐσφράγιζον τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ὅσακις ἡ διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ ἦτο τριμελής, ὁ ἀναδεικνυόμενος ἐξ αὐτῆς ὡς ταμίας, ἐκράτει δύο τεμάχια τῆς σφραγίδος. (1)

Εἰς τὸ γραφικὸν περιστύλιον «χαγιάτι» τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας, αἱ βιβλικαὶ μορφαὶ τῶν προγόνων μας, συνηθροίζοντο ἵνα φροντίσουν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας, τὴν διατήρησιν τῶν σχολῶν καὶ ἐκκλησιῶν, τὴν εὕρεσιν πόρων διὰ τὰς κοι-

(1) Τὴν κατάτμησιν αὐτὴν τῆς σφραγίδος εἰσήγαγε διὰ πρώτην φοράν ὁ κατὰ τὸ 1764 ἀνελθὼν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον Σαμουήλ ὁ ἀπὸ Δέρκων «ἀνὴρ πεπαιδευμένος, λίαν χρηστός, ἅμα δὲ καὶ ρέκτης καὶ δραστήριος.» Ὁ Σαμουήλ ἵνα θέσῃ τέρμα, εἰς τὰς ἀνωμαλίας τῶν Πατριαρχείων, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Μ. Βεζύρην εἰδικὸν χάτι-σερίφ διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετράπη καὶ ἐπεβλήθη ὁ τεμαχισμὸς τῆς σφραγίδος (βούλας) εἰς τέσσαρα μέρη. Ἀπὸ τὰ τεμάχια αὐτὰ ἓν ἐκράτει ὁ Πατριάρχης, τὰ δ' ἄλλα τρία, τρεῖς ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

νάς ανάγκας, τήν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων διὰ τὰ ὅποια ἡ κυβερνητική μέριμνα οὐδέποτε ἐξεδηλοῦτο, ἐπὶ πλέον δὲ νὰ κρίνουν καὶ λύουν τὰς διαφορὰς τῶν ἐνώπιόν των προσερχομένων συγχωριανῶν των, ἐπιβάλλοντες μάλιστα καὶ ποινὰς διὰ τὰ μικρὰ ἐγκλήματα.

Μὲ τὴν σύντομον διαδικοσίαν τὴν ὁποίαν ἐφήρμοζον οἱ παλαιοὶ Δελβινακιῶται, διὰ τὴν λύσιν τῶν διαφορῶν, καὶ ἡ ὁποία διαδικασία ἦτο κατὰ πολὺ προτιμωτέρα καὶ ὠφελιμότερα διὰ τοὺς διαδίκους, ἀπὸ τὰς σημερινὰς ἀτελευτήτους διατυπώσεις, ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ τοῦ Δελβινακίου ἐξήσκει, εἰς παλαιὰν ἐποχὴν, ἀνεκκλήτως καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ἡ δημοσία ἀρχὴ Δελβινακίου ἐξετέλει ἄλλοτε καὶ ἀγορανομικὰ καθήκοντα, καθορίζουσα τὰς τιμὰς τῶν προϊόντων ποὺ ἤρχοντο ἀπὸ τὰ γειτονικὰ χωρία πρὸς πώλησιν. Οἱ πωληταὶ οἱ μὴ συμμορφούμενοι μὲ τὴν διατίμησιν αὐτήν, ὤφειλον ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως νὰ παραλάβουν τὰ προϊόντα των καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Δελβινάκι.

Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, ἐγένετο ὡς γνωστὸν εἰς Δελβινάκι ἐμποροπανηγυρίς, κατ' ἄλλους μὲν ἐκάστην Παρασκευὴν κατ' ἄλλους δὲ κατὰ πᾶν Σάββατον⁽¹⁾. Τῆς πανηγύρεως ἐκείνης, ἠγεῖτο ὁ παρὰ τοῦ πρωθιερέως τῆς Κοινότητος, καθορισμὸς τῶν τιμῶν «νὰ κόψη τὸ παζάρι», κατὰ καθιερωθεῖσαν φράσιν, δι' ἧ καὶ τὸ κάτωθι :

«Κόπιασε πρωτόπαπα
νὰ κόψης τὸ παζάρι
δύο τὸ λάδι, δύο τὸ ξεῖδι
καὶ δέκα τὸ φκιασίδι
· · · · ·
· · · · · »

*
* *

Ὁ παλαιότερος προεστῶς τοῦ Δελβινακίου πλούσιος γαιοκτῆμων, ἦτο κατὰ τὸν Γαζῆν ὁ Γκιούλης, ἡ ἐγγονὴ τοῦ ὁποίου Μαρία ἦτο σύζυγος τοῦ Παπανικόλα Γάτζη, πάππου τοῦ Γ. Γαζῆ.

Ἄλλος προεστῶς, ἐπὶ δεκαεπταετίαν ὀλόκληρον, ἀναφέρεται ὁ Πρωτόπαππας Παπαδούκας, ἡ ἐγγονὴ τοῦ ὁποίου Μαλάμω, σύζυγος τοῦ Κώστα Γάτζη ἦτο ἡ μήτηρ τοῦ Γαζῆ.

1. Λαμπρίδης : Πωγωνιανὰ σελ. 34.

Προεστώς τοῦ Δελβινακίου ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ, μνημονεύεται ὁ Ἰωάννης Χαρίτος καὶ ὁ γέρον Μπασιᾶ Γεώργης τοὺς ὁποίους ὁ Γαζῆς ἀποκαλεῖ «ἀνθρώπους νουνεχεῖς καὶ θεοφοβουμένους κυβερνήσαντας τὴν πατρίδα των ὡς πατέρες», ὁ δὲ Μάνιας, ὡς «φιλοπάτριδας καὶ ἀγαθοὺς, ὁποῦ διὰ ἑκατὸν πενήντα πουγγιὰ ἄσπρα ἐφυλακίσθησαν εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Τεπελενίου πολὺν καιρὸν καὶ τὰ ἐγλύτωσαν μὲ τὴν πολυκαιρίαν τῆς φυλακῆς».

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὡς προεστώς τοῦ Δελβινακίου, μνημονεύεται καὶ ὁ Ἰωάννης Μπάσιος, ὁ ὅποιος, κατὰ τὸν Μάνιαν «μὲ τὴν ἡμερότητά του καὶ τὴν σύνεσίν του ἐδιοίκησε τὸ Δελβινάκιον, πολὺν καιρὸν προεστώς».

Τοῦτον διαδέχεται ὁ Ἰωάννης Γκάτζας, ὁ ὅποιος, κατὰ τὸν ἴδιον Μάνιαν «εἰς τὰς δυστυχίας τῆς πατρίδος του ἔδειξε μεγάλην ἀξιότητα».

Τὸν τελευταῖον τοῦτον διεδέχθη τὴν 6 Ἰανουαρίου 1846 ὁ Γεώργιος Ἐξάρχος «κοινῇ γνώμῃ ἐπίτροπος καὶ προεστώς ἐπὶ λόγῳ νὰ θεωρῆ ἀκριβῶς τὰς ληψοδοσίας αὐτῆς ὁμοῦ μετὰ τῆς λοιπῆς ἑπταμελοῦς ἐπιτροπῆς... ὅσον τῶν ἐσόδων τόσον καὶ τῶν ἐξόδων τῆς χώρας». Ἡ ἑπταμελής δὲ αὕτη ἐπιτροπή, τὰ ὀνόματα τῆς ὁποίας δυστυχῶς, μᾶς εἶναι ἄγνωστα, εἶχεν ἐντολὴν «νὰ παρατηρῆ ἀκριβῶς τοὺς λογαριασμοὺς καὶ νὰ καταγράφη αὐτοὺς ἐν καθαρῷ καταστήχῳ διὰ νὰ δώσῃ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἐν καιρῷ τοὺς λογαριασμοὺς καθαρῶς καὶ δικαίως» εἰς τρόπον ὥστε «οἱ λοιποὶ ἐγχώριοι νὰ μείνουν ἡσυχοὶ καὶ ἀμέριμνοι τῶν ἐγχωρίων φροντίδων, ἀλλ' οὔτε πρὸς τὸν κύριον Γεώργιον δεδώκαμεν ἀπόλυτον ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν νὰ πράττῃ κατὰ τὴν ἀρέσκειαν, χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν καὶ γνώμην τῶν ἑπτὰ.»

Καὶ ἀκολουθοῦν αἱ κυρώσεις διὰ τοὺς παραβάτας τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καὶ τοὺς καταχραστὰς «καὶ ἂν τολμήσῃ τι παρ' ἄδειαν, ἢ μὲν πρᾶξις νὰ εἶναι ἄκυρος, αὐτὸς δὲ νὰ δίδῃ λόγον πρὸς ἡμᾶς τῆς αἰτίας.»

Ἡ συγκατάθεσις αὕτη τῆς ἑπταμελοῦς ἐπιτροπῆς ἦτο ἀπαραίτητος «διὰ νὰ παύσῃ ἡ τυραννικὴ μοναρχία διὰ νὰ εὕρῃ κάθε εἷς τὰ δικαιώματά του.»

« Διὰ νὰ παύσῃ ἡ τυραννικὴ μοναρχία ... » ἄλλη ἐκδήλωσις καὶ αὕτη τῶν δημοκρατικῶν φρονημάτων καὶ τοῦ ὑψηλοῦ πατριωτισμοῦ καὶ φρονήματος, τὸ ὁποῖον ἐνέπνεεν ὅλας τὰς πράξεις τῶν ἀποτέρων προγόνων τῆς γενετῆρας μας !

Τὴν ἐκλογὴν ὅμως ἐκείνην τοῦ Γ. Ἐξάρχου προσέβαλον εἰς τὸν νομάρχην Ἰωαννίνων, ζητοῦντες τὴν ἀκύρωσιν οἱ Σταῦρος Δορδούφης καὶ Κώστα Δάλλας.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸ Δελβινάκι, φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον δύο μερίδες. Μία ὑπὸ τὸν Γ. Ἐξαρχον καὶ ἕτερα ὑπὸ τὸν Διαμάντη Ἰάκωβον.

Γεώργιος Ἐξαρχος, Διαμάντη Ἰάκωβος ! ⁽¹⁾ Δύο ἄνδρες μὲ πραγματικῶς μεγάλην ψυχὴν καὶ δύναμιν οἱ ὁποῖοι ἔζησαν καὶ ἀπέθανον ἀριστοκράται. Δύο μορφαί, δύο ἱστορικαὶ φυσιογνωμίαι, αἱ ὁποῖαι ἀφήκαν τὴν σφραγίδα τῶν ὑπηρεσιῶν των πρὸς τὴν πατρίδα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς σκλαβιᾶς.

Μὴ ἐπιτυχόντες λοιπὸν οἱ ἀνωτέρω τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἐξάρχου, προέβησαν εἰς τὴν ἀνάδειξιν ἰδικοῦ των προεστῶτος τοῦ Δ. Ἰακώβου. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅμως Δελβινακῶται, εὕρισκόμενοι μακρὰν τῶν προστριβῶν τῶν ἐν Δελβινακίῳ συμπατριωτῶν των, σεβόμενοι τὴν λαϊκὴν ψῆφον τὴν ἀναδείξασαν τὸν Γ. Ἐξαρχον, καὶ ἵνα μετριάσουν τὰ βάρβαρα, ἐπουλώσουν τὰς πληγὰς καὶ προλάβουν ἀπευκταίας συνεπειάς, ἔγραφον εἰς τοὺς ἐν Δελβινακίῳ ὅτι καίτοι ὁ ἐκλεγείς Δ. Ἰακώβος εἶνε «καλὸς καὶ τίμιος» ἐν τούτοις αὐτοὶ

(1) Ὁ τάφος τοῦ Δ. Ἰακώβου εὕρσκεται εἰς τὸ χαγιάτι (πρόναον) τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας Δελβινακίου. Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή :

ΧΑΤΣΗ ΔΙΑΜΑΝΤΗ Ο ΤΑΦΟΣ ΟΥΤΟΣ
ΤΟΥ ΘΕΑΡΕΣΤΩΣ ΒΙΩΣΑΝΤΟΣ ΒΙΟΝ
ΕΙΣ ΑΙΩΝΙΟΥΣ ΜΟΝΑΣ Δ' ΑΠΕΛΘΟΝΤΟΣ
ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑΝ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΟΥΤΟΥ
ΤΗΝ 18 ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ

1868

ΓΑΙΑΝ ΕΧΟΙΣ ΕΛΑΦΡΑΝ

«δὲν τὸν γνωρίζουν ὡς προεστὸν ἂν δὲν πε-
ράση τὸν καιρὸν τοῦ ὁ Γιώργης».

Ἡ θητεία ὅμως τοῦ τελευταίου τούτου δὲν διήρκεσε πο-
λὺν καιρὸν, διότι τὴν 8 Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους, ἀποφάσει γε-
νικῆς συνελεύσεως τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος, ἐκλέγεται
διὰ μίαν πενταετίαν προεστῶς αὐτῆς «καὶ γενικὸς ἐπίτροπος
ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ Προδρόμου,
τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ Προφήτου
Ἡλιοῦ» ὁ Διαμάντης Ἰακώβου.

Πληρεξούσιον Κοινότητος Δελβινακίου ὑπὲρ Διαμάντη Ἰακώβου

Ὁ Δουϊνουπόλεως Νικόδημος ἐπιβεβαιοῖ

Διὰ τοῦ παρόντος ἐπιτροπικοῦ γράμματος, δηλοποιούμεν οἱ ὑπο-
φαινόμενοι Δελβινακιῶται κοινῶς μεγάλοι καὶ μικροὶ ὅτι ἐδιορίσαμεν
τὸν κύριον Διαμάντην Ἰακώβου γενικὸν ἐπίτροπον ὄλων τῶν ἐκκλη-
σιῶν τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ Προδρόμου, τῶν ἁγίων Θεο-
δώρων, τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ νὰ παρα-
τηρῇ ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς πράξεις, νὰ καλλιεργῇ τακτικῶς τὰ χω-
ράφια καὶ ἀμπέλια αὐτῶν, νὰ συνάξῃ τοὺς καρποὺς καὶ νὰ τὰ οἰκο-
νομῇ ἐν ἐνὶ λόγῳ προπόντως· ἔχει δὲ χρέος νὰ ἐπιτηρῇ τὰς ἐκκλησίας
ὅλας μὲ τὸ ἐνδεχόμενον κερὶ καὶ λάδι, νὰ πληρῶνῃ συμφωνημένους
ἱερεῖς τὰς κυριακὰς καὶ ἐπισήμους ἑορτάς, νὰ διορθῶνῃ κάθε μέρος
ὅπου νὰ χαλᾷ, ἔξω μόνον ἀπὸ σημαντικὰ χαλάσματα πολυέξοδα, καὶ
ὅσα κέρδη ἢ ζημίας ἤθελον συνέβῃ ἀφ' ὅλα τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν εἶνε
ἐπάνω του, ἔχει δὲ τὴν πληρεξουσιότητα αὐτὴν διὰ πέντε ἔτη, καὶ νὰ
δίδῃ τὸ ὅλον δι' αὐτὰ τὰ ἔτη γρόσια τὸν ἀριθμὸν πέντε χιλιάδες καὶ
ἑξακόσια 5800 γρόσια εἰς τὸ σχολεῖον, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἔτος εἶνε νὰ
δίδῃ χίλια γρόσια, καὶ τὰ λοιπὰ τέσσαρα ἔτη ἀπὸ χίλια διακόσια·
ὁμοίως ἔχει νὰ δίδῃ καὶ τὸ κατ' ἔτος διορισμένον τοῦ χατζῆ Δημήτρη
σοῦλα καὶ ὄχι ἄλλο καὶ ὅσα δὲ ἀφιερῶματα γίνονται ἀπὸ τοὺς χρι-
στιανοὺς εἰς τὰς ἐκκλησίας ἀπὸ προθέσεις καὶ λοιπὰ κατὰ προαίρεσιν
τοῦ καθενὸς νὰ ἦνε τῶν ἐκκλησιῶν καὶ νὰ τὰ ἀποδείχῃ μὲ τακτικὸν
κώδικα· ἔχει δὲ νὰ ἐξοικονομῇ τὰς ἐκκλησίας ὡς εἵπομεν μὲ κηρί,
λάδι, θυμίαμα καὶ λοιπὰ χρειαζόμενα, καὶ νὰ τὰς εὐπρεπίξῃ ὅσον τὸ
δυνατὸν τακτικῶς· διὸ ἐγένετο τὸ παρὸν ἐπιτροπικὸν καὶ ἐδόθη αὐτῶ
ἵνα ἔχῃ τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ ὑποφαινόμεθα· τὴν 3 Σεπτεμ-
βρίου 1846.

Γεώργιος ἐξάρχου ὑπόσχομαι
στάβρο Δορδούφης
βασίλειος μάνθου

Παπαπάνος
παπαλέξης
παπαχρίστος πνευματικὸς

νικόλα μουτζος
παπαγιάνη
προτόπαπας
Ἐθανάσιος οἰκονόμος
Εὐστοράτιος μπάσιος

Ἰωαννης λαμπρος
νηκολα βαγιας
γιάνη χκιωχας
γιανη ψημας
κόστα μανωλεκας

Τὴν 8 Φεβρουαρίου 1861 ἡ Κοινότης Δελβινακίου «βλέπουσα τὴν ἀνώμαλον καὶ δεινὴν τῆς χώρας θέσιν ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως τακτικῶν συστημάτων περὶ τὴν διεύθυνσιν ὄλων ἐν γένει τῶν κοινῶν αὐτῆς πραγμάτων» καὶ ἵνα «προλάβῃ ἀπενεχτέα ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα πιθανὸν νὰ συνεπιφέρῃ τῆς αὐτῆς δυσχερὲς κατάστασις» καὶ ἵνα τέλος ἀποκαταστήσῃ «ἓνα καλὸν σύστημα καὶ τάξιν εἰς ὅλα τὰ κοινὰ τῆς χώρας ἡμῶν πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τῶν κοινῶν αὐτῆς πραγμάτων», διώρισεν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. Σταύρου Δουρδούφη καὶ Ἰωάννου Λάμπρου «μετὰ πλήρους ἐμπιστοσύνης» ἀνέθεσεν «ὄλον τὸ βάρος τῶν ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν τῆς χώρας πραγμάτων» καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς «ἐντελὴ πληροῦσιότητα ἵνα εἰς βάρος τῆς συνειδήσεως αὐτῶν ἐπιφέρωσιν εἰς τὰ κοινὰ τῆς χώρας τακτοποίησιν καὶ βελτίωσιν τὴν ὁποῖαν ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτοὺς αἱ περιστάσεις» κατὰ τὸ ἐξῆς διάγραμμα :

Αον. Οὔτοι θέλουν ἐξακολουθεῖν νὰ ἔχουν τὴν ἀπαιτουμένην πρόνοιαν περὶ τῆς ἐν ἐνεργείᾳ ἀποπληρωμῆς τοῦ κοινοῦ χρέους λαμβάνοντες ἀπὸ τοὺς μὴ πληρώσαντας εἰσέτι τὸ ἀνάλογον αὐτοῖς χρέος μέχρι τῆς τελείας αὐτοῦ ἐξοφλήσεως.

Βον. Θέλουν θεωρήσει τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ κ. Καφημάλη καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θέλουν εἰσπράττει αὐτοὶ τὰ Βασιλικὰ δοσίματα.

Γον. Θέλουν θεωρήσῃ ὡσαύτως τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου τῶν Βαζουφίων καὶ μεριμνήσῃ περὶ τὴν βελτίωσιν αὐτῶν.

Δον. Θέλουν λάβῃ πρόνοιαν περὶ λασσῶν, περὶ διδασκάλων καὶ περὶ τῆς διατηρήσεως καὶ βελτιώσεως τῶν Σχολείων καὶ λοιπῶν κοινωφελῶν καταστημάτων.

Εον. Θέλουν διορίσῃ δασονόμους, ἀγροφύλακας καὶ ὅ,τι ἄλλους ἀπαραιτήτους ἀναγκαίους εἰς τὴν διατήρησιν καὶ πρόοδον τοῦ κοινοῦ καλοῦ τῆς χώρας.

ΣΤ. Θέλουν διανέμῃ εἰς ἕκαστον χωριανὸν κατὰ τὴν δυνάμιν του τὸν Βασιλικὸν φόρον τὴν εἰσπραξίν του ὁποῖου θέλουν ἐνεργήσῃ κατὰ τὸ ὠφελιμώτερον.

Ζ. Θέλουν παρενδρίσκεσθε εἰς πᾶσαν περίστασιν τῆς χώρας, θέλουν τρέχῃ ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς, θέλουν προσπαθῆν νὰ ἐξετάζουσι

ἐπὶ τὸ εἰρηρικώτερον ὅλας τὰς συμπιπούσας ἰδιαιτέρως τῶν χωριανῶν διαφορὰς συμμορφούμενοι πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς δικαιοσύνης.

Η. θέλουν φροντίση νὰ παραλάβουν ὅθεν εὐρίσκονται ὅλα τὰ ἀφοροῦντα τὸ κοινὸν ἔγγραφα, τὰ ὅποια θέλουν φυλάττη ἐν καλλίστη τάξει.

Θ, διὰ ἐτήσιον αὐτοῖς μισθὸν θέλομεν πληρώση γρ. ὅ,τι προεριθῶμεν ἐκτὸς τῶν δαπανηθησομένων εἰς ἐκτάκτους ἐξωτερικὰς τοῦ κοινοῦ ἡμῶν ὑποθέσεις.

Ι. καὶ τελευταῖον ἡ πληρεξουσιότης αὐτῶν ἐκτείνεται ἐν γένει εἰς πᾶν ὅ,τι εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ τάξιν καὶ ἔπαινον εἰς τὴν πατρίδα καὶ πρόοδον εἰς τὸ κοινὸν καλόν, εἴτε ἐσωτερικῶς, εἴτε ἐξωτερικῶς.

ἡμεῖς δὲ ἅπαντες ἀπονέμοντες εἰς αὐτοὺς τὸ ἀνήκον σέβας ὑποσχόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὰς κοινωφελεῖς πράξεις των εἰς ἔνδειξιν ὅθεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω δέκα ἀρθροῖς κοινῇ τῇ γνώμῃ συμφωνηθέντων καὶ ὁμολογηθέντων μεταξὺ ἡμῶν συνετάχθη τὸ κοινὸν ἡμῶν παρὸν ἔγγραφον μὲ συνυπόσχεσιν γενικὴν νὰ τὸ διατηρήσωμεν ἀπαράβατον καὶ ἀδιάσειστον καὶ ὑποφαινόμεθα.

τὴν 3 Φεβρουαρίου 1861

ἐν Δελβινακίῳ

Χαιζῆ διαμάντης

Εὐστράτιος τζα μπάσιος

Νικόλαος ντόκος

μηνας στυλος

Σχετικῶς μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ Δελβινακίου, ἰδοὺ τί γράφει ὁ Μάνιας :

«Οἱ παλαιοὶ Δελβινακιῶται ἐστάθησαν, καθὼς βλέπομεν, πολλὰ ἄξιοι, τίμιοι καὶ φιλοπάτριδες. Ἐστάθησαν πολλὰ ἐπαινετοὶ διὰ τὴν μεγάλην ὑπεράσπισιν ὅπου ἔδειξαν εἰς τὴν πατρίδα τους. Τεσσαράκοντα χρόνους ἐφύλαξαν τὴν σωτηρίαν της καὶ ὑπόληψιν της πρῶτον μὲ τὴν βοήθειαν καὶ δύναμιν τοῦ Ὑψίστου καὶ δεύτερον μὲ τὴν ἀξιότητά τους, Εἰς τοὺς κινδύνους ἔδειξαν τὴν ἀγιότητά τους καὶ τὴν ἀρετὴν τους καὶ οὔτε τὴν πατρίδα τους ἄφισαν νὰ πουληθῇ καὶ σχολεῖον ἐσύστησαν Ἑλληνικὸν (δὲν λέγω Ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια μὲ τὰ ὅποια ἐπεριτύχησαν καὶ ἐπερκύκλωσαν τὴν χώραν τους, δὲν λέγω τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην ὅπου εἶχαν ἀναμεταξύ τους οἱ παλαιοὶ Δελβινακιῶται, δὲν λέγω τὰς ἐλεημοσύνας ὅπου ἔδειχσαν εἰς τοὺς πτωχοὺς διαβάτας, δὲν λέγω ταῖς καλαῖς συνήθειας κ.λ.π.) αὐτὰ

ὅλα ἄς τὰ ὁμολογήσουν οἱ ξένοι καὶ διαβάται, ἄς τὰ ὁμολογήσουν ὅλη ἡ Ἀρτιαντιὰ (.....) καὶ ὅσοι τὰ ἐδοκίμασαν, ἐγὼ δὲ δικαίως ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ τὸ Σολωμόντος ρητὸν περὶ τοῦ Δελβινακίου «πολλὰ μὲν χῶραι ἐκτήσαντο, πολλαὶ δὲ δύνανται καὶ κάλλος, σὺ δὲ ὑπεροῖσας πάσας (ὃ περίφημον Δελβινάκιον).

Ὡς προεστῶτα τοῦ Δελβινακίου, κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη εὐρίσκομεν τὸν Παναγ. Δάλλα, ἀναλαμβάνοντα τὴν διαχείρισιν τῶν κοινοτικῶν ὑποθέσεων ἐπωφελοῦμενος τῆς ἀπουσίας ἐκ Δελβινακίου σημαινόντων συμπατριωτῶν του.

Λόγω τῆς διὰ τοιαύτης μεθόδου ἐκ μέρους τοῦ Π. Δάλλα ἀναλήψεως τοῦ ἀξιώματος τοῦ προεστῶτος τῆς Κοινότητος καὶ τῆς ἐνεργοῦ ἀναμίξεως του εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινοτικῶν κληροδοτημάτων (λάσσω), ἡ Κοινότης Δελβινακίου τὸ 1865, τὸν ἀπεμάκρυνε τούτου. Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Π. Δάλλα ἐζητήθη ἐπὶ πλέον καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι τῇ ἐνεργείᾳ τούτου ἐγένετο ὁ διορισμὸς τῶν ἐν Ἀθήναις διαχειριστῶν τοῦ κληροδοτήματος Ψῆμα καὶ λόγῳ τῶν μυστικῶν σχέσεων καὶ τῆς τακτικῆς ἀλληλογραφίας, τὴν ὁποίαν εἶχε μετ' αὐτῶν, κατὰ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Δελβινακιώτας.

Τὸν Παν. Δάλλα παυθέντα διεδέχθη τὴν 26 Ἀπριλίου 1877 διαχειριστικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν κ. κ. Παναγιώτη Εὐστ. Μπάσιου Ἰωάννη Κ. Ἰακώβου, Δημητρίου Γ. Σούρβη, Κωνσταντίνου Δάλλα, καὶ Νικολάου Χατζῆ Διαμάντη.

Ἐξακολουθεῖ. ὡς βλέπομεν ἡ ἐποχὴ, ποὺ λόγῳ τῆς διαχείρισεως τῶν κληροδοτημάτων Ψῆμα, ἡ Κοινότης Δελβινακίου εἶχε χωρισθῆ εἰς δύο ἀντιμαχομένας μερίδας.

Ἐκ τούτων ἡ μία ἀντιπροσωπευομένη ἐκ τῶν κ. κ. Δημητρίου Νικολάου Χατζῆ Διαμάντη Ἰακώβου, Γιάννη Σόκου (1) (Ἰωάννη Δόστη) Γιάννη Μανωλέκα (Ἰωάννη Λέκα) Δημητρίου Βομπλιώτη (Παπᾶ) καὶ Ἀθανασίου Δόβα, ἡ δὲ ἑτέρα ἐκ τῶν κ. κ. Χρήστου Μερτζάρη, Παναγιώτη Ντάλλα (Δάλλα) Ἰωάννη Γ. Λάμπρου, Κώστα Ι. Ντάλλε (Δάλλα) καὶ Παναγιώτη Κοσύφη.

Ἡ πρώτη τούτων ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν τὸ 1880, ἔχουσα ὡς ταμίαν τὸν Χατζῆ Διαμάντη Ἰακώβον καὶ γραμματέα τὸν Γιάννη Σόκον.

(1) Τὰ ὀνόματα τὰ καταχωροῦμεν ἐνταῦθα ὅπως εὐρωμεν αὐτὰ εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, ἐντὸς δὲ () τὰ κατεχωρήσαμεν ὅπως ταῦτα γράφονται σήμερον.

Εικόνα τῆς τότε καταστάσεως τοῦ Δελβινακίου, εὕρσκει ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ι. Βούρη «Ἐπεξηγηματικοὶ λ)σμοὶ» ποὺ ἐμνημονεύσομεν ἀνωτέρω καθὼς καὶ εἰς τὸ φυλλά- τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη ὡς ἀπάντησις εἰς αὐτὸ παρὰ τῶν ἐν Κων- σταντινουπόλει Δελβινακιωτῶν.

Τὴν 17 Ἰανουαρίου 1882 τὴν διοίκησιν τῆς Κοινότητος ἀ- νέλαβεν ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κ. κ. Λεωνίδα Πάνου, Κωνσταντίνου Γκόβελα, Μάρκου Οἰκονομίδου, Ἰωάννου Τσωκῶνα καὶ Πέ- τρου Ν. Μάγκου.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἡ ἐκλεγομένη παρὰ τῆς Γενι- κῆς Συνελεύσεως τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος, Ἐπιτροπὴ, ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν ὅλων τῶν κοινοτικῶν ὑποθέσεων. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ πάθη, αἱ ἔριδες καὶ οἱ διαπληκτισμοὶ με- ταξὺ τῶν κατοίκων ἐξηκολούθουν, τὰ δὲ συμφέροντα μεταξὺ τῶν Σχολῶν καὶ Ἐκκλησιῶν πολλάκις ἀντεκρούοντο, ἡ Κοι- νότης Δελβινακίου ἐζήτησε τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἀπὸ τὸν τότε Μητροπολίτην Κλήμεντα, ἵνα οὗτος ἐγκρίνη τὴν ἐκλογὴν εἰδι- κῶς διὰ τὰ σχολεῖα Ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη καλουμένη εἰς τὸ ἐξῆς «Ἐφορεία τῶν Ἐπαιδευτησίων Δελβινακίου» ὡς μό- νην φροντίδα θὰ εἶχε τὴν τελειοτέραν ἀναδιοργάνωσιν τῆς παιδείας, ἵνα οὕτω καταστήσῃ τὸ Δελβινάκι «κέντρον ἐστίας τῶν φώτων».

Κατόπιν λοιπὸν ἐγκρίσεως ἐκ μέρους τοῦ Μητροπολίτου τῆς προτεινομένης μεταρρυθμίσεως, ἐξελέγη τὴν 3 Φεβρουα- ρίου 1883 εἰδικὴ τριμελὴς διὰ τὰ σχολεῖα Ἐπιτροπὴ, ἀπὸ τὸν Εὐστράτιον Πρωτοπαπᾶν, ὡς πρόεδρον, (ἀποβιώσαντα μετὰ τινὰς μῆνας), Ἰωάννην Δόστην Ταμίαν καὶ Ἀχιλλέα Ἰακώβου.

Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς τῶν ἐξουσιῶν, ἄς τὸν χαρακτηρίσω- μεν οὕτω, ἔφερε κάποιον κατευνασμὸν εἰς τὰ ἐξηρεθισμένα μέχρι τότε πνεύματα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἰς μὲν τὸν Μητρο- πολίτην Κλήμεντα προεκάλεσεν «πνευματικὴν τέρψιν καὶ ἀγαλ- λίασιν», εἰς δὲ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Δελβινακιώτας «ψυχικὴν ἀνακούφισιν καὶ χαρὰν ἀνέκφραστον».

Ἡ ἐποχὴ αὕτη τοῦ 1883 ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν ἱστο- ρίαν τοῦ Δελβινακίου καὶ δι' ἄλλον λόγον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καθιερώθη καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ὀρκωμοσίας τῶν ἀναλαμβα- νόντων κοινοτικῶν ἀξίωμα, δεσμευομένων οὕτω δι' ὄρκου, εἰς τὴν πιστὴν καὶ ἀμερόληπτον ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόν- των. Καὶ οἱ μὲν νεοεκλεγέντες ὠρκίσθησαν πρὸ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὅτι θὰ ὑπηρετήσουν εὐσυνειδήτως τὴν

πατρίδα, οἱ δὲ πρῶην ὅτι «*ὑπηρετήσαν εὐσυνειδήτως διὰ τὸ συμφέρον Ἐκκλησιῶν τε καὶ Σχολῶν*», ὅτι «*κατέστρεψαν χάριν τῶν κοινῶν συμφερόντων τὰ ἰδικά των*» καὶ τέλος ὅτι «*ἔγιναν ἐχθροὶ μὲ συγγενεῖς καὶ φίλους χάριν τῶν ἰδίων γενικῶν συμφερόντων*».

Εἰς τὸν προσωρινὸν ἐκεῖνον κατευνασμὸν τῶν πνευμάτων ἀρκετὰ συνέτεινε καὶ παραινετική της ἐπιστολῆ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Δελβινακιωτῶν ⁽¹⁾ ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1882, οἱ ὅποιοι ἀφοῦ περιέγραφον τὸν πόνον ποῦ ἠσθάνοντο οὗτοι ἀπὸ τοὺς διαπληκτισμοὺς τῶν ἐν Δελβινακίῳ συμπατριωτῶν των, τοὺς ἐξώρκιζον νὰ δώσουν «*χεῖρα ἀδελφικὴν, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἀπαραγράπτων δικαίων τῆς πατρίδος ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, τῶν ἀναιδῶς καταλατούντων αὐτὰ καὶ διασυστόντων τὴν ὑπόληψιν τοῦ Δελβινακίου*».

Τὸ ἔτος αὐτὸ τοῦ 1883 συνδέεται ἐπὶ πλέον καὶ μὲ τὴν ἀνάληψιν τῆς προεδρίας τοῦ Κοιν. Συμβ. Δελβινακίου ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Δελβινακιώτου Ἰωάννου Π. Τσιοκῶνα. Ὁ πραγματικὸς φιλόπατρις αὐτὸς ἀνὴρ ἐχρημάτισεν ἐπὶ τριακονταπενταετίαν περίπου πρόεδρος τῆς Κοινότητος, ἐξαιρέσει μικρῶν διαλειμμάτων, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ὀξέων ἀνταγωνισμῶν ὁπότε, πρὸς κατευνασμὸν τῶν πνευμάτων τὴν προεδρίαν ἀνελάμβανεν ὁ αἰδεσιμότατος Παπᾶ Γεώργης Οἰκονόμου.

Ὁ Ἰ. Τσιοκῶνας, ἀληθῆς εὐπατρίδης, διώκησε τὸ Δελβινακί, μὲ πόνον, ἐνδόμυχον πατριωτισμὸν καὶ τελείαν ἀνιδιοτέλειαν, οὐδεὶς φειδόμενος κόπου, διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του, τὸ μεγαλεῖον τῆς ὁποίας εἶχε πάντοτε κατὰ νοῦν. Ὁ οἶκος του, σωστὸ ἀρχοντόσπιτο, ἦτο τὸ κατάλυμα καὶ τὸ ἐντευκτῆριον παντὸς ἐπισήμου ξένου ἐπισκεπτομένου τὸ Δελβινακί.

Τοῦτον τὸ 1921 διεδέχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος ὁ Λεωνίδας Λ. Μωραΐτης (υἱὸς) ἐπὶ τριετίαν καὶ μετέπειτα εἰς συνεχεῖς περιόδους ἐξυπηρετήσας τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος του ⁽²⁾.

1. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Δελβινακιωτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἶχεν ὡς πρόεδρον τὸν ἀείμνηστον Βασίλειον Σούλαν, γραμματέα τὸν Ἰωάννην Γκιώχαν καὶ ταμίαν τὸν Ἰ. Μανωλέκα.

2. Ἀποφεύγομεν τὰς κρίσεις ἐπὶ ζώντων, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἐξακολουθοῦν προσφέροντες τὰς ὑπηρεσίας των διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν συμφερόντων τοῦ Δελβινακίου. ἔλλειπει δὲ καὶ ἡ ἀπαραίτητος προοπτικὴ χρόνου διὰ τὴν ἀμερόληπτον δι' αὐτοὺς κρίσιν.

Τὸ 1924 ὡς πρόεδρον τῆς Κοινότητος συναντῶμεν τὸ αἰμνηστον Βασίλειον Ν. Πατσέλην (1869 - 1944), πτυχιούχον τῆς Μεγ. τοῦ Γεν. Σχολῆς, προοδευτικῶν ἀρχῶν, μὲ παραδειγματικὴν τάξιν, σωφροσύνην καὶ οἰκοκυρωσύνην ἐκτελέσαντα τὰ ἀνατεθέντα εἰς αὐτὸν προεδρικὰ καθήκοντα.

Ἐκτοτε τὸ προεδρικὸν ἀξίωμα κατέλαβον οἱ κ. κ. Χρήστος Ν. Λάμπρος, Ἰωάννης Γκαμπράνης Ἀθανάσιος Γκιώκας καὶ Παντελῆς Γεωργίου, προεστὸς σήμερον τῆς Κοινότητος.

Δὲν δυνάμεθα νὰ κλείσωμεν τὸ παρὸν κεφάλαιον χωρὶς νὰ μνημονεύσωμεν, ἐκτὸς τῶν, κατὰ καιροῦς, προεστώτων καὶ τῶν ὀνόματα φιλαπατρίδην συμπατριωτῶν μας οἱ ὅποιοι μὲ ἀγνὸν πατριωτισμὸν, ἀφοσίωσιν εἰς τὰς παραδόσεις τῆς ὀρθοδοξίας, ἀγνήν καὶ ἰδεώδη ἀντίληψιν εἰς τὴν καθόλου μέριμναν περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, σχολικῶν καὶ κοινοτικῶν πραγμάτων ἐξυπηρέτησαν τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος τῶν.

Τὰ ὀνόματά των δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωπηθοῦν ὡς κατέχοντα δικαιοματικῶς θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Δελβινάκιου, ἀφοῦ μὲ τὴν ἐν γένει δράσιν των ἔδωσαν σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν τόνωσιν τῶν γραμμάτων, τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἐκπολιτιστικὴν πρόοδον τῆς ἡρωϊκῆς κωμοπόλεως.

Αἱ μορφαὶ αὐταὶ τῶν ἀμέσων καὶ ἀπωτέρων προγόνων τῆς στενωτέρας πατρίδος μας, πρέπει νὰ μελετηθοῦν εἰς τὸ ἱστορικὸν τῶν πλαισίων καὶ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν των κατὰ τὴν ἐποχὴν ποῦ ἔζησαν καὶ ἔδρασαν.

Γ. Γέτας καὶ Θωμᾶς Γκιώκας, ὁ ἀνακαινιστὴς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ταξιαρχῶν, Ἀθαν. Μούτσιος (ἰατρός) (26.12.1927). Σταῦρος Μπέλλος καὶ Παναγ. Κοσύφης ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διαχειρισταὶ τῶν οἰκονομικῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Φίλιππος Δριμύλιας, πληρεξούσιος δικηγόρος τῆς Κοινότητος, Νικόλ. Γαλάνης, Ἀναγνώστης καὶ ὁ υἱὸς του Κωνστ. Κάμτσιος Μουχτάρηδες καὶ προστάται τῶν συμφερόντων τῆς Κοινότητος κατὰ τῶν Τουρκικῶν αὐθαιρεσιῶν. Ἐλευθ. Τσελεπῆς φιλόπατρις καὶ φιλόθρησκος Δελβινακιώτης, Χρήστος Βάσιος (ἰατρός Κωνσταν. Τσιοκώνας, ἐκ τῶν κυριωτέρων συντελεστῶν τῆς ἀνεγέρσεως τῆς βρύσης «Χούνης» τοῦ κληροδοτήματος Δηλιγιάννη. Δημ. Ἰακώβου, Βασίλ. Σούλας, Δῆμο Ἀλέξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 12^{ΟΝ}

**Ποῦ ἔταξιίδεουν καὶ ποῦ ταξιδεύουν οἱ Δελβινακιῶται.
Δείγματα φιλοπατρίας τῶν εἰς τὰ ξένα Δελβινα-
κιωτῶν. Ὄνόματα καὶ διαθήκαι εὐεργε-
τῶν. Διαχείρισις κληροδοτημάτων.**

Οἱ παλαιοὶ Δελβινακιῶται ἔταξιίδεουν πάντοτε μέ τὴν ιδέαν τῆς παλινοστήσεως. Ἐπανερχόμενοι δὲ συναπεκόμιζον περιουσίας ἀξίας λόγου μέ τὰς ὁποίας καὶ οἰκίας μεγαλοπρεπεῖς ἔκτιζον καὶ ἐκκλησίας ἐκαλλώπιζον καὶ εἰς ἀγαθοεργοῦς σκοπούς, διὰ τῶν ὁποίων προήγετο ὁ πολιτισμὸς τῆς πατρίδος των, συνέτρεχον.

Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, οἱ Δελβινακιῶται ἔταξιίδεουν, ὅπως ἐπεκράτει τότε γενικῶς ἡ συνήθεια, τὴν 14 Σεπτεμβρίου, μετὰ τὴν πανήγυριν τῆς Παλλιουρῆς, μέ τὰ περίφημα καραβάνια, τὰ ὁποῖα μετὰ ταξίδιον ἑνὸς καὶ πλέον μηνός, ἔφθανον, διὰ τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν Γρεβενῶν, εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ τὸ Βουκουρέστι.

Τὸ Δελβινάκι, ὅπως καὶ ὅλη ἡ Ἡπειρος, χρεωστεῖ πολλὰ εἰς τὴν ξενητειάν. Αὐτὴ καὶ κυρίως ἡ χιλιοτραγουδισμένη Βλαχία καὶ τὸ Βουκουρέστι ἦτο ἡ πηγὴ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Δελβινακίου.

Οἱ Δελβινακιῶται ἔταξιίδεουν τότε :

«Νὰ πᾶν νὰ καζαντήσουν.

Νὰ φέρουν γρόσια φόρτωμα,

γεμάτα τὰ δισάκια»,

ὅπως λέγει τὸ ἀθάνατο δημοτικὸ τραγοῦδι.

Οἱ παλαιοὶ Δελβινακιῶται, ταξιδεύοντες καὶ διαμένοντες ἐπὶ ἔτη εἰς τὰ ξένα, οὐδέποτε ἐλησμόνουν τὴν μακρυνὴν των πατρίδα καὶ τὰς πολυειδεῖς ἀνάγκας της.

Ἡ καρδιά των εἰς τὰ ξένα ἐπάλλετο ἀπὸ τὰ πλέον ἀγνὰ αἰσθήματα φιλοπατρίας, τὸ δὲ πατριωτικὸν των φίλτρον ἐκχειλιζον κάποτε μετεβάλλετο εἰς ἀσυνήθη ἀλτροῦισμόν καὶ

ἀληθινὴν λατρείαν πρὸς τὸ Δελβινάκι, τὸ ὁποῖον προσεπάθουν μέ τὴν ἐργατικότητά των καὶ τὰς οἰκονομίας των νὰ φωτίσουν, νὰ ἐκπαιδεύσουν, νὰ ἐξυψώσουν.

Καὶ εἰς μὲν παλαιότερας ἐποχάς, ὅπως εἶπομεν, οἱ Δελβινακιῶται ἐταξίδευσον εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἀναφέρει ὁ Λήκ.

Ἐπὶ Ἄλῃ πασᾶ, διὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας, ἀρκεταὶ οἰκογένειαι μετηνάστευσαν εἰς Ρουμανίαν, Βεσσαραβίαν, Λειβαδίαν καὶ Θήβας τῆς Ἑλλάδος ὅπου καὶ ἐγκατεστάθησαν ὀριστικῶς.

Τελευταίως καὶ μέχρι τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἐταξίδευσον οὗτοι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἀπετέλουν μίαν τῶν πολυαριθμοτέρων ἡπειρωτικῶν παροικιῶν, διακριθέντες εἰς ὅλα τὰ ἀξιώματα, ὡς ἐπαγγελματίαι, ἐπιστήμονες, βιοτέχναι καὶ στοιχεῖα φιλόνομα καὶ ἐργατικά.

Πρὸς συντονισμόν τῶν πατριωτικῶν τῶν ἐνεργειῶν, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Δελβινακιῶται ἰδρύσαν τὸ 1909 σωματεῖον «Ἡ Εὐσέβεια» λειτουργήσαν μέχρι τοῦ 1914, μὲ δρᾶσιν ἀξιόλογον, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ φιλοπάτριδος Δελβινακιῶτου ἱατροῦ, ἀειμνήστου Χρήστου Δάλλα (1).

Ἀπὸ τοὺς διαπρέψαντας, εἰς τὸν κερδῶν ἐρμῆν, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν Δελβινακιῶτας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν καθόλου δρᾶσιν των, ἐτίμησαν τὸ ἡπειρωτικὸν ὄνομα καὶ τὸ Δελβινάκι, σημειώνομεν τοὺς κάτωθι ἀειμνήστους.

Ἰωάννην Γκιώχαν (—1924) μέγαν τραπεζίτην, βιομήχανον καὶ μέτοχον εἰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ἑσκή - Σεχῆρ καὶ Ποντοηράκλειαν (Ζογκουλδάκ)

Εὐστράτιον Ἀλέξην (—1918) καὶ τοὺς ἐπιζῶντας σήμερον ἀδελφοὺς **Χρῆστον καὶ Γεώργιον Ἰακωβίδην**, τὸν πασίγνωστον εἰς Καρὰ - Κιοῖ, μέχρι τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς τραπεζικὸν οἶκον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἀλέξη Ἰακωβίδη».

Τὸ τραπεζικὸν γραφεῖον **Παναγιώτη καὶ Χρήστου Μερτσάρη** καὶ **Ἰωάννου Γέτα** (—1944).

Τοὺς δερματεμπόρους καὶ ἐργοστασιάρχας βυρσοδέψας

(1) Τὸ Δ. Σ. τῆς Εὐσεβείας ἐκτὸς τοῦ προέδρου ἀειμνήστου Δάλλα, ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀειμνήστους κ. κ. Βασίλ. Πατσέλην (Ταμίαν) Παν. καὶ Νικ. Μερτσάρην (ἱατρὸν) (Συμβούλους) καὶ τὸν ἐπιζῶντα κ. Χρ. Ἰακωβίδην (Γραμματέα).

άειμνήστους **Βασίλειον Ν. Πατσέλην** (1869—1944) καὶ **Πέτρον Στάθην**.

*
* *

Ἡ Μικρασιατικὴ ὄμως καταστροφὴ τοῦ 1922, καὶ ἡ ἐκδίωξις τῶν ἐκ Τουρκίας ὁμογενῶν, ἐστέρησε τὸ Δελβινάκι σημαντικῶν πόρων, συνέτεινε δὲ ἄρκετὰ εἰς τὴν πτώσιν τοῦ βιοτικοῦ τοῦ ἐπιπέδου.

Οἱ περισσότεροι, ἐκ τῶν ἐκπατρισθέντων τότε ἐκ τῆς Τουρκίας Δελβινακιωτῶν, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔνθα ἀποτελοῦν σήμερον μίαν τῶν πολυπληθεστέρων καὶ τῶν πλέον φιλοπροόδων ἡπειρωτικῶν παροικιῶν.

Οἱ ἐν Ἀθήναις Δελβινακιῶται τῇ εὐγενεῖ πρωτοβουλίᾳ τοῦ συγγραφέως τῆς παρούσης καὶ τοῦ δικηγόρου κ. Γεωργ. Ι. Γέτα, συνέπηξαν τὸ 1933 σύνδεσμον τὴν «Ἐνωσιν Δελβινακιωτῶν» ἣτις χάρις εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν ξενιτευμένων Δελβινακιωτῶν, οἵτινες τόσῃν ἀγάπῃν τρέφουν εἰς τὴν ἐκλεκτὴν γενετείραν των, ἔχει νὰ ἐπιδείξη πολυσχιδῆ καὶ πλουσίαν δρᾶσιν ἀξίαν παντὸς ἐπαίνου καὶ ἐξάρσεως.

*
* *

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, μέρος τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος τῶν Δελβινακιωτῶν ἐστράφη εἰς τὰς Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς ὅπου οὔτοι σήμερον ἀνέρχονται εἰς σεβαστὸν ἀριθμὸν, ἐν σχέσει μὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς πατρίδος των.

Ὁ δεσμὸς τούτων μὲ τὸ Δελβινάκι, ἰδίως δι' ὄσους ἐγκατέλειπον εἰς αὐτὸ τὰς οἰκογενεῖας των δὲν ἐχαλαρώθη ἀκόμη. Εἰς τὰς ψυχὰς των διατηρεῖται τὸ ἰδιαίτερον ἐκεῖνο συναίσθημα τῆς λατρείας τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος. Εἰς τὰ ὦτα των ἀντηχοῦν ἀκόμη μακρυνοὶ ἦχοι καὶ φωναὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας εἰς τὰ νεανικά των χρόνια ἀντήχησαν ἡ γῆ καὶ τὰ βουνὰ τοῦ Δελβινακίου. Εἰς τὰ ὄνειρά των ἀναπαρίστανται συχνὰ τὰ ὄνειρα τοῦ πατρικοῦ οἴκου καὶ αἱ εἰκόνες τῆς γενετείας. Εἰς τὴν μνήμην των ἐπανέρχονται, κατὰ τὰς ἐορτὰς οἱ ἦχοι διαφόρων τραγουδιῶν, τὰ δὲ νεῦρα των πάλλονται ἀκόμη ἀπὸ ἀναμνήσεις καὶ πόθους τῆς γενετείας των.

Ὅσοι ὄμως παρέλαβον τὰς οἰκογενεῖας των καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, εἰς αὐτοὺς οἱ δεσμοὶ οὔτοι σὺν τῷ χρόνῳ χαλαιοῦνται. Ζῶντες καὶ οὔτοι ὅπως οἱ προηγούμενοι μὲ τὰς ἄ-

ναμνήσεις καὶ τὴν ἐπικοινωνίαν ἔστω καὶ ἀραιὰν μὲ τοὺς ἐν Δελβινακίῳ ἐπιζῶντας γονεῖς καὶ συγγενεῖς των, διατηροῦν ὀπωσδήποτε ἀκμαῖον τὸ πατριωτικὸν αἶσθημα. Τοὺς παλμοὺς ὅμως αὐτοὺς καὶ τὸ μυστήριον τῆς ἀφυπνίσεως τῆς νοσταλγίας, τὰ ὁποῖα θεωροῦν τινὲς ὡς ἔμφυτον εἰς τὸν ἠπειρώτην, οἱ Δελβινακιῶται τῆς κατηγορίας αὐτῆς δυσκόλως τὰ μεταδίδουν εἰς τὰ τέκνα των. Τὰ τελευταῖα ταῦτα πράγματι γεννηθέντα τὰ πλεῖστα εἰς Ἀμερικὴν, ὡς μόνον δὲ δεσμὸν μὲ τὸ Δελβινάκι ἔχοντα τὰς ἀνομνήσεις τῶν γονέων των, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀπολεσθέντα δι' αὐτό. Καὶ εἶναι δυστυχῶς ἀρκετά !!

*
* *

Δείγματα τῆς φιλοπατρίας αὐτῆς τῶν Δελβινακιωτῶν ἔχομεν πλεῖστα ὅσα. Εἰς τὴν φιλοπατρίαν αὐτὴν ὀφείλονται τὰ δημόσια ἰδρύματα τῆς ἠρωϊκῆς κωμοπόλεως, εἰς αὐτὴν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκπαιδευτήρια ὅπου μαζῇ μὲ τὴν φοιτῶσαν νεολαίαν, στεγάζονται καὶ αἱ δημόσιοι ὑπηρεσίαι. Εἰς τὴν φιλοπατρίαν αὐτὴν, ὀφείλεται ἡ μεταφορὰ τοῦ ποσίμου ὕδατος, ἀπὸ τὴν πηγὴν του εἰς τὴν «Ἐπάνω Βρύσιν». Εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὸν ὄβολόν τοῦ ξενιτευμένου Δελβινακιώτου, ἡ ἀνέργειαι τοῦ κεντρικοῦ ξενοδοχείου, τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μεγάρου, τῆς Ὑφαν. Ταπητ. καὶ Οἰκοκυρικῆς Σχολῆς, τῆς Λαϊκῆς Βιβλιοθήκης, ἡ ἐπιστέγασις τὸ 1902 διὰ κεράμων τῶν Σχολῶν καὶ τὸ περιτοίχισμα αὐτῶν (1) καὶ πᾶν ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τῆς ἱστορικῆς κωμοπόλεως

Ὁ ἀναγινώσκων τὰς διαθήκας ὅλων αὐτῶν τῶν εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν μίαν καὶ μόνον ἀκριβῆ ἀντίληψιν ἀποκομίζει, ὅτι τὸ χαρακτηρίζον τοὺς ἄνδρας ἐκείνους ἦτο τὸ βαθὺ θρησκευτικὸν αἶσθημα, ἡ ὑψηλὴ κοινωνικὴ ἀντίληψις καὶ χριστιανικὴ φιλανθρωπία.

Εἶναι καιρὸς νομίζομεν νὰ γνωσθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν ὑπερόχων αὐτῶν φυσιογνωμιῶν, ἡ ἀπλῆ ἀνάγνωσις τῶν διαθηκῶν τῶν ὁποίων, μᾶς ἀποκαλύπτει τὸν φλογερὸν πατριωτισμὸν ποὺ ἐθέρμαινε τὰ στήθη των.

Κώστας Βάγιας. Ὁ μέγας οὔτος εὐεργέτης τοῦ Δελβινακίου, τὴν διαθήκην τοῦ ὁποίου καταχωροῦμεν κατωτέρω καὶ τοῦ

(1) Διὰ τὸ πρῶτον συνήφθη ἄτοκον δάνειον 190 Λ. Τ. διὰ δὲ τὸ δεύτερον 20.

ὁποίου ὀλόκληρος ὁ βίος ἦτο «ἀρετῆ, τιμιότης καὶ ἕνα φλέγον αἴσθημα φιλοπατρίας» ἀπέθανεν ἄγασμος τὴν 9 Φεβρ. 1892 εἰς Φοῦλγκο τῆς Ρουμανίας.

Ὁ ἀείμνηστος Βάγιας διὰ διαθήκης τῆς 9 Ἀπριλίου 1891 ἐκτὸς τῶν 3000 φρ. ποῦ ἄφινε διὰ νὰ κτισθῇ εἰς Δελβινάκι τὸ ἐξωκκλήσι τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, ὅπως ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, κατέλιπε φρ. 12.000 «νὰ κτισθῇ Παρθεναγωγεῖον εἰς τὴν ἀγαπητὴν μου πατρίδα Δελβινάκι, τὰ ὅποια χρήματα νὰ κατατεθοῦν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν Ἀθηνῶν (Ἑλλάς) καὶ μόνον τοὺς τόκους νὰ πέρνη τὸ σχολεῖον, τὰ δὲ κεφάλαια ποτέ».

Εἰς τὴν αὐτὴν διαθήκην ὁ εἰλικρινὴς ἐκεῖνος πατριώτης προσέθετεν ὅπως, μετὰ τὴν ρευστοποιήσιν τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας του καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν παρὰ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης τῶν ὑποχρεώσεων του «ὅσα χρήματα περισσεύσουν μετὰ τὴν πληρωμὴν ὅλων παρακαλῶ τοὺς κ. ἐκτελεστὰς τῆς παρούσης διαθήκης νὰ τὰ καταθέσουν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν Ἀθηνῶν (Ἑλλάς) μὴ χαίρων τὸ δικαίωμα κανεῖς νὰ τὰ σηκώσῃ οὐδέποτε, οἱ δὲ τόκοι κατ' ἔτος νὰ στέλλονται παρὰ τῆς Τραπεζῆς τακτικώτατα εἰς τὴν προσφιλῆ μου πατρίδα Δελβινάκι, Ἐπαρχία Πωγῶνι (Ἡπείρου) πρὸς διατήρησιν τῶν σχολείων θηλέων καὶ ἀρσένων, ὅμως ἀφοῦ κατὰ πρῶτον κτισθῇ τὸ σχολεῖον τῶν θηλέων»:

Καὶ προαισθανόμενος φαίνεται ὁ ἀγνὸς ἐκεῖνος συμπολίτης μας, τὴν τύχην ποῦ ἐπερίμενε τὴν τελευταίαν αὐτὴν θέλησίν του, ὅπως κατωτέρω θὰ μνημονεύσωμεν, προσέθετε «ὅστις ἐκ τῶν κληρονόμων ζητήσῃ τὴν ἀκύρωσίν της (δηλ. τῆς διαθήκης) νὰ εἶναι κατατηραμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ».

Ἰωάννης καὶ Χρυσ. Βάγια: Ὑπὲρ τῶν Σχολῶν Δελβινάκιου δρχ. χρ. 1264,10 ὡς ἢ ὑπ' ἀριθ. 11309 Ὁμολ. Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ἡροκλῆς Βασιάδης: Λίρας Τουρκίας 50, ὑπὲρ τῶν Σχολῶν

Γεώργιος Γέτας: Κατέθεσε τὴν 2 Ἰουνίου 1909 εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος προθεσμακῶς διὰ εἴκοσιν ἔτη δρχ. χρ. 5000 διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν Δελβινάκιου, ὡς ἢ ὑπ' ἀριθ. 26697 Ὁμολογία τῆς ἐν λόγῳ Τραπεζῆς. Ὁ ἴδιος τὸ 1909 ἐδωρήσατε εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐκκλησίαν δύο ἀργυροὺς δίσκους.

Θωμᾶς Ι. Γκιώχας καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ **Ἐλένη** (1906) ἀνά Λ. Τ. 50 ὑπὲρ τῶν Σχολῶν καὶ Ἐκκλησιῶν.

Ἰωάννης Γκιώχης (—1924). Τὸ 1904 ἔδωρήσατε Λ. Τ. 40, διὰ τὸ περιτοίχισμα τοῦ νέου νεκροταφείου εἰς Ἀγίους Ταξιάρχας.

Τὸ 1911 ὁ αὐτὸς φιλόπατρις Δελβινακιώτης προσέφερε Λ. Τ. 400 διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ἐκ βάθρων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καταστημάτων τῆς κεντρικῆς ἀγορᾶς. Καίτοι αἱ προκαταρκτικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ταύτην ἐγένοντο, ὁ ἐκραγῆς τότε βαλκανικὸς πόλεμος ἐματαίωσε δυστυχῶς τὴν πραγματοποίησίν του.

Ἰωάννης Δόβας (—1924). Τὸ 1911 προσέφερον εἰκόσιν εἰκοσόφραγκα διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς μελισσοκομίας εἰς μνήμην τῶν γονέων του.

Ζώης Γκούϊας. Παρεπιδημῶν εἰς τὴν Μολδαυίαν ἀφῆκε διὰ τοῦ ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης του Χρήστου Βάγια φλωρ. καισ. 350, ὅπως ἀπὸ τοὺς τόκους των 6 οἱ ο καιατεθειμένων εἰς τὴν Ἐθν. Τράπεζαν, τὸ μὲν ἐν ἑβδομῶν χρησιμεύη πρὸς εὐπρέπειαν τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κοινότητος, τὰ δὲ ὑπόλοιπα ὑπὲρ τῶν ἀπόρων (1).

Κωσταντῖνος Δάλλας. Τὸ 1867 ὑπὲρ τῶν σχολῶν Δελβινακίου ρούβλια χρ. 600.

Εὐστράτιος Παπαῖ Δημητρίου Δάλλας. Κατέθεσε τὸ 1873 ἐν Βεσσαραβία, εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῶν Σχολῶν Δελβινακίου ρ. χρ. 1000, ὡς ἡ ὑπ' ἀρ. 3256 τῆς 19 Φεβρ. 1872 Ὁμολ. τῆς ἄνω Τραπεζῆς, διὰ δραχ. παλαιᾶς 3812.

Ἰωάννης Δηλιγιάννης (ιατρός). Ἀποθανὼν ἐν Κερκύρα τὸ 1907, δι' ἐπιστολῆς του τῆς 7 Σεπτ. 1905, ἐγνώριζεν εἰς τὴν Κοινότητα Δελβινακίου ὅτι «*προτίθεται νὰ δωρήσῃ εἰς αὐτὴν ἀκίνητον ἐν Κερκύρα*».

Εἰς ἑτέραν ἐπιστολὴν του τῆς 11 τοῦ ἰδίου μηνός, ὁ ἱατρός Δηλιγιάννης προσέθετεν ὅτι ἀποστέλλει εἰς τὴν Κοινότητα «*ἐπιταγὴν ἐξ 8000 φρ. χρ. ἅτινα νὰ διατεθῶσι πρὸς κατασκευὴν ὠφελίμων ἔργων*».

Τὸ ἄνωτέρω ποσὸν ἐχρησιμοποιήθη παρὰ τῆς Κοινότητος Δελβινακίου διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ὕδατος Χούνης, ἐκ τῆς

1. I. Λαμπρίδου: Περί τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀγαθοεργημάτων. Ἀθῆναι 0881 μέρος Β. σελ. 217. I. Βούρη: Ἐνθ. ἀν. σελ. 113.

πηγῆς εἰς τὴν ὁμώνυμον βρύσιν ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως, πρὸς πρόληψιν τῆς, κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ θέρους παρουσιαζομένης ἐνίοτε λειψυδρίας.

Εὐχαριστήριοι ἐπιστολαὶ Κοινότητος
πρὸς τὸ Ν. Δηληγιάννη

Ἄρ. πρωτ. 138

Ἐοίτιμε συμπολίτα Κύριε Νικόλαε Δηληγιάννη ἰατρὲ

Μετ' ἀνεκφράστου χαρᾶς ἐλάβομεν καὶ τὰς δύο ἐπιστολάς Σας τὴν πρώτην ὑπὸ χρονολογίαν ἐπτά καὶ τὴν δευτέραν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11 ὑπερμεσοῦντος, ἀναγνώσαντες δὲ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἑξαλλοὶ ἐγενόμεθα ἐπὶ τῇ γενναίᾳ δωρεᾷ ἣν ἡ φιλόπατρις καὶ φιλόμουσος ὑμῶν καρδία προυθυμοποιήθη γὰ προσφέρει εἰς τὴν φιλότιμην πατριίδα. Ἐπὶ τούτῳ ἐκφράζομεν Ὑμῖν τὰς ἀπείρους μας εὐχαριστίας καὶ τὴν αἰδίων εὐγνωμοσύνην μας εὐχόμενοι ὅπως ὁ Πανάγαθος Θεὸς χαρίζη ὑμῖν ὑγείαν καὶ μακροβιότητα πρὸς μεγάλην χαρὰν τῆς φίλης πατριδος δικαίως ἀναβρυνομένης ἐπὶ τῇ γεννήσει τοιούτων φιλομυσῶν τε καὶ εὐγενῶν τέκνων.

Ἐλάχιστον φόρον εὐγνωμοσύνης ἀποδίδοντες ἐπὶ τῇ γενναίᾳ Ὑμῶν δωρεᾷ συνήλθομεν εἰς ἑκτακτον Γενικὴν Συνέλευσιν καὶ ὁμοφώνῳ γνώμῃ καὶ ἀποφάσει συνετάξαμεν ψήφισμα τὸ ὁποῖον ἀποστέλλομεν Ὑμῖν. Κατὰ δὲ τὴν ἐορτὴν τῶν Ἑσοδίων τῆς Θεοτόκου ἐτελέσαμεν πάνδημον δοξολογίαν καὶ παράκλησιν ὑπὲρ ὑγείας καὶ μακροβιότητος Ὑμῶν.

Συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν Ὑμῶν ἀποστέλλομεν αὐτόθι ἀντιπρόσωπον ἡμῶν καὶ ἀπόλυτον πληρεξούσιον τὸν κ. Ἰωάν. Τσιοκῶναν γὰ παραλάβῃ καὶ ἐξαργυρώσῃ τὸ ἐξ 8000 χιλ. φρ. συνάλλαγμα καὶ ἵνα συνεννοηθῇ μεθ' ὑμῶν διὰ τὴν μεταβίβασιν τοῦ κτήματος καὶ ἐν γένει διὰ πᾶσαν εὐγενῆ πρόθεσιν καὶ διάθεσιν ὑμῶν, συγχρόνως δὲ ἵνα διερμηνεύσῃ καὶ προφορικῶς τὰς εἰλικρινεῖς εὐχαριστίας μας καὶ τὴν ἄκραν εὐγνωμοσύνην.

Ἐπὶ τούτοις εὐχόμενοι τῷ Ὑψίστῳ ὅπως διαφυλάτῃ τὴν πολυτιμον ὑμῶν ὑγείαν καὶ δωρεῖται μακροβιότητα διατελοῦμεν μετ' ἐξιδιασμένης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως καὶ βαθυτάτου σεβασμοῦ.

Ἐν Δελβινακίῳ 22 Σηβρίου 1905

Ἔπονται ὑπογραφαὶ

Δυστυχῶς λόγω πλημμελοῦς κατασκευῆς τοῦ ἔργου, ἐδέη-
σεν ὅπως ἀνακαινισθῆ τοῦτο ἐξ ὀλοκλήρου, δι' ἀντικαταστά-
σεως τῶν σωλήνων καὶ ἐπισκευῆς τῆς πηγῆς. Ἡ νέα αὕτη δα-
πάνη ἐκαλύφθη δι' ἀτόκου δανείου συναφθέντος τότε μεταξύ
τῆς Κοινότητος Δελβινακίου καὶ τῶν κάτωθι φιλοπατρίδων Δελ-
βινακιωτῶν καὶ ἐξοφληθέντος «ἐντὸς πενταετίας ἤτοι
δύο λίρας ἐκάστῳ κατόχῳ γραμματίου δέκα Λι-
ρῶν Τουρκίας».

Παραθέτομεν κατωτέρω τὰ ὀνόματα τῶν φιλοπατρίδων
τούτων Δελβινακιωτῶν, ὡς εἰς τιμητικὴν στήλην.

Χρῆστος Τζῆμος Λ. Τ. 70, Δημ. καὶ Χρ. Ἰακωβίδης Χρ

Ἄρ. πρωτ. 139

Ἐν Δελβινακίῳ τῇ 19 10/βρίου 1905

Μεγάτιμε συμπολίτα κ. Νικόλαε Δεληγιάννη

Παρὰ τοῦ ἀξιοτίμου συμπολίτου ἡμῶν κ. Ἰωάν. Τσιοκῶνα ἐπα-
νελθόντος αὐτόθεν μετ' εὐαρεσκείας ἐμάθομεν ὅτι ἡ πολύτιμος ἡμῶν
ὕγεια Σας βαίνει ἐπὶ τὰ κρεῖττω τούτο δὲ μεγίστως ἐνέπλεσεν ἡμῶς
χαρᾶς ἐφ' ᾧ καὶ διαπύρως ἐδχόμεθα ὅπως ὁ Ὑψιστος διαφυλάτῃ
αὐτὴν ἐπὶ μήκιστον.

Συγχρόνως παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἐλάβομεν καὶ τὴν πρὸς τὴν Σχολὴν
δωρηθεῖσαν ἡμῶν βιβλιοθήκην ἣτις ἔσεται οὐ μόνον λαμπρὸν κόσμημα
τῆς Σχολῆς μας, ἀλλὰ καὶ ἀληθὲς ἐντρούφημα τῶν λογίων τῆς πατρί-
δος μας, διὰ τὴν παραλαβὴν δ' αὐτῆς ἐκφράζομεν τὰς ἀπείρους εὐχα-
ριστίας μας.

Διὰ δὲ τὴν μεταφορὰν τοῦ ὕδατος τῆς Χούνης ὡς προκαταρκτικὴν
ἡμῶν ἐνέργειαν ἐθεωρήσαμεν νὰ προσκαλέσωμεν ἐξ Ἀργυροκάστρου
μηχανικὸν εἰδήμονα ὅστις καταμετρήσας τὴν ἀπόστασιν εὔρεν αὐτὴν
ἀνερχομένην περίπου εἰς 2000 μέτρα, ὡς σωλήνας διὰ τὴν διοχέτευσιν
τῶν ὑδάτων μᾶς ἐσύστησε τοὺς tyzanze en Cres, συμφώνως δὲ πρὸς
τοὺς ἐν γένει ὑπολογισμοὺς τοῦ τὸ ποσὸν τῶν 400 εἰκοσαφράγκων δύ-
ναται νὰ ἐπαρκέσῃ διὰ τὴν περάτωσιν τοῦ ἔργου.

Ταῦτα καθιστῶντες ὑμῖν γνωστὰ παρακαλοῦμεν ὅπως συνεννοούμε-
νοι μετὰ τοῦ Ἀξιοτίμου συμπολίτου ἡμῶν κ. Κων)νου Τσιοκῶνα εὐα-
ρεστηθῆτε ν' ἀπαντήσητε ἡμῖν περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι πρὸς τα-
χεῖαν ἐναρξιν τοῦ ἔργου.

Ἐπὶ τούτοις διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης καὶ ἄκρας ὑπολήψεως.

Ὅλως πρόθυμος
Οἱ Ἐφοροεπίτροποι

Π. Μερτσάρης, Γεώργ. καὶ Ι. Γέτας, Ἐφοὶ Μάγκου ἀνά Λ. Τ. 20, Παναγ. Βαδῆμας, Ι. Τσιοκῶνας, Ἐθ. Γκιώκας, Βασίλ. Πατσέλης, Εὐστρ. Ἀλέξης, Κων. Νατσιόπουλος καὶ Ἄνδρ. Ἀποστόλου ἀνά Λ. Τ. 10.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω ποσὰ προσετέθησαν καὶ τὰ κάτωθι :

α) Προϊὸν πωλήσεως κοιν. μαγαζιῶν εἰς κ. Ἄνδρ.

Ἐποστόλου

Γροσ. 6956

β) Δωρεὰ τῆς ἐν Κων]λει ἀδελφότη. «Ἡ Εὐσέβεια»

» 2375

γ) Διάφοροι μικροδωρεαὶ

» 4605

Τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἐκτελουμένου ἔργου ἀνέλαβε τότε «Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ Ὑδραγωγείου Χούνης», ἀποτελουμένη ἀπὸ τοὺς ἀειμνήστους Δελβινακιώτας Ἰωάννην Τσιοκῶναν (πρόεδρον), Δημ. Ἰακώβου (ταμίαν) καὶ ἰατρὸν Ἄθαν. Μούτσιον, τῆς ὁποίας τὰ δικαιώματα ἦσαν εὐρύτατα, οἱ αὐτοὶ δὲ ἀπόφασίς τῆς «ἱερὰ καὶ σεβαστή», τὴν ὁποίαν ὅλοι ὤφειλον νὰ σεβασθοῦν «ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἀντιλογίας καὶ οὐδεμιᾶς προφάσεως».

* * *

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ δανείου τούτου διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς κωμοπόλεως, μνημονεύομεν καὶ τὸ κάτωθι, δεῖγμα καὶ τοῦτο τοῦ πατριωτισμοῦ ποὺ οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ διακρίνη τοὺς Δελβινακιώτας.

Συνεπεῖα τοῦ πρώτου βαλκανικοῦ πολέμου 1912 — 13 καὶ τοῦ πενταμήνου ἀποκλεισμοῦ ὁ ὁποῖος ἠκολούθησε, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦ ὁποίου διεκυβεύετο ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων καὶ αὐτὴ ἡ ὑπαρξίς τοῦ Δελβινακίου ἐκ τῆς μετακινήσεως τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν καθημερινῶς ἐπερχομένων Ἀλβανικῶν ὀρδῶν, ἡ κοινότης Δελβινακίου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πασχόντων καὶ πρόληψιν λεηλασίας ἀπὸ τὰ μαινόμενα στίφη, ἔδαπάνησε κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο περὶ τὰς 300 Λ. Τ. Χρ.

Ἐὰν ὅμως εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο προσθέσωμεν καὶ τὸ ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἡ ἐξόφλησις ὅλων τῶν χρεῶν ἐκείνων κοινοτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀνεβίβαζε τοῦτο εἰς Λ. Τ. Χρ. 450. Ἡ Κοινότης Δελβινακίου τότε ἵνα ἐπαναφέρῃ τὰ οἰκονομικά της εἰς τὴν πρώην ἀνθηρὰν κατάστασιν, ἀπαραίτητον διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν Ἐκπαιδευτηρίων, ἐζήτησε δι' ἐκκλήσεώς της τὴν ἐνίσχυσιν ἀπὸ κάθε Δελβινακιώτην. Ὁ ἀκραιφνὴς καὶ μέγας πατριωτισμὸς τῶν κατοίκων ἀπεδείχθη καὶ πάλιν. Τὸ συλλεγὲν τότε ποσὸν, ἀνήλθεν εἰς Λ. Τ. Χρ. 494^{1/2}.

Ἀδελφότης «Εὐσεβεία». Σωματεῖον τῶν ἐν Κων)πόλει Δελβινακιωτῶν, συσταθὲν τὸ 1909 καὶ διαλυθὲν κατὰ τὸν πρῶτον πανευρωπαϊκὸν πόλεμον, μετὰ τὴν βιαίαν διάλυσίν του κατέθεσεν εἰς τὴν Ἐθν. Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῶν σχολῶν Δελβινακίου φρ. χρ. 3525, ὡς αἰ ὑπ' ἀρ. 34530 καὶ 47449 Ὁμολογίαι τῆς ἐν λόγῳ Τραπεζῆς. (1)

Λουκᾶς Εὐστρατίου. Διέθετο τὸ 1828 φλωρ. καισ. 2000, ἐκ τῶν ὁποίων μετὰ δωδεκαετεῖς δικαστικούς ἀγῶνας καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἰωάννου Κοττῆ, μόλις τὸ ἥμισυ (δρχ. 7875) διεσώθη. Τὸ ποσὸν τοῦτο κατετέθη τὸ 1872 εἰς τὴν Ἐθν. Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰς σχολὰς Δελβινακίου, ὡς ὑπ' ἀρ. 2415 τῆς 26 Φεβρ. 1872 ὁμολογία τῆς ἐν λόγῳ Τραπεζῆς.

Δημήτριος Ζερμπάτης. Τὸ 1864 διέθετε ρούβλια ἀργ. 1700 ὑπὲρ τῶν σχολῶν. Τὸ κληροδότημα τοῦτο καθὼς καὶ τοῦ μνημονευθέντος Κων. Δάλλα, κατετέθη ἀπὸ τὸν εἰς τὴν Βεσσαραβίαν τότε διαμένοντα υἱὸν τοῦ τελευταίου τούτου Ἰωάννην Δάλλαν, εἰς τὴν Ἐθν. Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία καὶ ἐξέδωκε τὴν 19 Φεβρουαρίου 1872 τὴν ὑπ' ἀρ. 4207 ὁμολογίαν της διὰ δρχ. 15544 ὑπὲρ τῶν σχολῶν Δελβινακίου, ἐν ὄλῳ δραχ. παλαιᾷ 48251, ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς δραχ. νέας 43080³⁵.

Κωνσταντῖνος Κανίνας. Κατέθετο τὴν 26 Φεβρ. 1872 εἰς τὴν Ἐθν. Τράπ. τῆς Ἑλλάδος ρούβλια ἀργ. 500 ὑπὲρ τῶν Σχολῶν Δελβινακίου, ὡς ἡ ὑπ' ἀρ. 2416 Ὁμολογία τῆς ἐν λόγῳ Τραπεζῆς διὰ δρχ. 1875, τῆς ἰδίας ἡ ιερομηνίας.

Σταμάτω Ν. Κοσσύφη. Θυγάτηρ Νικολ. Κοττῆ τὴν ἰδίαν ὡς ἄνω ἡμερομηνίαν καὶ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατέθεσεν εἰς τὴν Ἐθν. Τράπ. τῆς Ἑλλάδος ρούβλ. ἀρ. 900, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθ. 2417 Ὁμολογία τῆς ἐν λόγῳ Τραπεζῆς διὰ δρχ. 3750.

Ἰωάννης Κοττῆς. Οὗτος προτροπῇ τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου Γ. Γενναδίου κατέθεσε δι' αὐτοῦ, τοῦ Γ. Ψῆμα καὶ

(1) Τῇ ἀρωγῇ τῆς ἐν Κων)πόλει Εὐσεβείας ἀπεφοίτησε τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς ὁ κ. Εὐστράτιος Κ. Ἐξαρχος, πού ἐμνημονεύσαμεν ἄνωτέρω.

Ἰ. Σουρβάλη τὴν 8 Μαΐου 1844 εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ ὑπὲρ τῶν σχολῶν Δελβινακίου ρούβλ. ἀρ. 1000 (δρχ. 4000) ἐπὶ ἀνατοκισμῶ ἐπὶ 19 ἔτη. Τὸ κεφάλαιον τὸ σχηματισθὲν ἐκ τοῦ ἀνατοκισμοῦ τούτου ἀνερχόμενον εἰς παλαιὰς δραχμὰς 15395, μετατραπὲν εἰς νέας, συνεχωνεύθη τὸ 1872 μετὰ τῶν ἄλλων κληροδοτημάτων. Τὸ ὅλον ποσὸν ἀνερχόμενον εἰς δρχ. 44644,35 διαχειρίζεται, ἀπὸ τοῦ 1914, τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ὑπὲρ τῶν σχολῶν τῆς Κοινότητος. Ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τούτου δραχ. 400 ἐδόθησαν εἰς τὸν σπουδάζοντα τότε Δελβινακιώτην Παναγ. Δουρδούφην.

Ἀδελφοὶ Μάγκου. Οἱ ἐν Ἀθήναις ἀδελφοὶ Νικόλαος καὶ Εὐστράτιος Ἀναστ. Μάγκου δι' ἐπιστολῆς τῶν τῆς 8 Σεβρίου 1908 ἐδήλουν εἰς τὴν Κοινότητα Δελβινακίου ὅτι *ἐπιθυμοῦντες διακαῶς ἵνα συντελέσωμεν τὸ γ' ἐφ' ἡμῖν ὅπως ἡ μαθητικὴ νεολαία ἀμιλλᾶται ἐπὶ μᾶλλον εἰς διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν, δηλοῦμεν ὑμῖν ὅτι ἐσμὲν πρόθυμοι νὰ καταθέσωμεν εἰς τράπεζάν τινα, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐκάστοτε Ἐφορείας, ποσὸν τὶ φέρον ἐτήσιον τόκον δύο εἰκοσάφραγκα, ἅπερ θέλουσι διατίθεσθαι εἰς διανομὴν βιβλίων ὡς βραβείων τοῖς μαθηταῖς τοῖς ἀπολυομένοις ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας τάξεως (ἐβδόμης ἢ ὀγδόης).*

Ἡ Ἐφοροεπιτροπὴ Δελβινακίου δι' ἐπιστολῆς τῆς εὐχαριστοῦσα τοὺς φιλοπατρίδας συμπατριώτας τῆς ἀδελφοὺς Μάγκου, ἐδήλου ὅτι ἀπεδέχετο τὴν προσφορὰν. Κατόπιν τούτου οἱ ἀδελφοὶ Μάγκου κατέθεσαν, τὴν 21 Δεκεμβρίου 1909, εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν δρχ. χρ. 1000, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθ. 26739 Ὁμολογία, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως τὸ μὲν κεφάλαιον μένη ἄθικτον, ἐκ δὲ τῶν τόκων προσφέρονται βραβεῖα εἰς τοὺς χρηστοὺς καὶ ἐπιμελεῖς μαθητὰς τῶν σχολῶν Δελβινακίου.

Πέτρος Μάγκος. Ἀποβιώσας, τὸν Μάρτιον τοῦ 1901, ἄφηκε διὰ τοῦ ἐξαδέλφου του Βασιλείου Μάγκου Λ. Τ. 43 διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη τότε διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν στασιδίων τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Θρόνου καὶ τὸ στρώσιμον αὐτῆς.

Κ. Μερτσάρης. Δραχ. 50.000 ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Κοινότητος ὡς ἡ ὑπ' ἀριθ. 15129 Ὁμολογία Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς 17 Δεκεμβρίου 1890.

Χρῆστος καὶ Παναγιώτης Μερτσάρης καὶ ἀδελφαί. Τὴν 13 Ἰουλίου 1912 κατέθεσαν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑποκατάστημα τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν φρ. χρ. 3000 ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Σχολῶν Δελβινακίου μετὰ τὴν ἔγγραφον ἐντολὴν ὅπως οἱ τόκοι τούτων χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν προικοδότησιν ἀπόρων κορασίων τῆς Κοινότητος. Ἡ κατάθεσις ἐγένετο παρὰ τῶν ἀνωτέρω εἰς μνήμην τῶν γονέων των, ἐτέθη δὲ εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τοῦ 1912, ὡς ἡ ὑπ' ἀρ. 2312 διαρκῆς Ὁμολογία.

Ἀθαν. Μηλιῶνης. Ἀποθανὼν τὸ 1867 εἰς Μόσχαν κατέστησε κληρονόμον τὴν Κοινότητα Δελβινακίου, καθὼς καὶ τὰς γειτνιαζούσας εἰς αὐτὴν τοιαύτας Φαραγγίου καὶ Σταυροδρομίου, εἰς τὰς ὁποίας ἐκτὸς μετρητῶν διέθεσεν εἰκόνας καὶ βιβλία.

Εὐστράτιος Πετσαλῆς. Τὸ 1910 εἰκοσόφραγκα 50 ὑπὲρ τῶν Σχολῶν καὶ Ἐκκλησιῶν.

Ἰωάννης Π. Τσιαγκούλης. Κληρονόμος τοῦ Ι. Κοττῆ καὶ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Χρ. Βάγια, διαθέσας ὑπὲρ τῶν σχολῶν Δελβινακίου ρουβλ. ἀρ. 1000, ἐλεύθερα ἐξόδων μέχρι Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ ποσὸν ὅμως τοῦτο διετέθη παρὰ τοῦ ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης εἰς ἀνάγκας τῆς Κοινότητος ξένας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ δωρητοῦ.

Ἰωάννης Δ. Χαρίτος. Ἀποθανὼν τὸ 1882 εἰς Βεσσαραβίαν, ἐδωρήσατο διὰ τῆς ἐξαδέλφης του Χρυσάνθης Χ. Βάγια Λ, Ὁθ. χρ. 53 $\frac{1}{2}$, ποσὸν ὅπερ κατέθεσεν αὕτη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, ὑπὲρ τῶν σχολῶν Δελβινακίου, ὡς ἡ ὑπ' ἀρ. 11309 Ὁμολογία.

Ἰωάννης Στ. Τσιοκῶνας. Τὸ 1900 ἐδάνεισεν εἰς τὴν Κοινότητα Δελβινακίου Λ. Τ. 60 διὰ δέκα ἔτη πρὸς 6% Κατὰ τὴν λήξιν τῆς προθεσμίας ὁ δωρητὴς θὰ ἐλάμβανε μόνον 20 Λ. Τ. αἱ δὲ ὑπόλοιποι μετὰ τῶν τόκων θὰ ἐχρησίμευον πρὸς οἰκοδομὴν προσοδοφόρου κτήματος. Ἡ Κοινότης δεχθεῖσα τοὺς ὄρους τῆς ἄνω δωρεᾶς τοῦ φιλοπάτριδος συμπατριώτου τῆς ἐχρησιμοποίησε τὸ δανεισθὲν ποσὸν διὰ τὸ κτίσιμον τοῦ κεντρικοῦ καφενεῖου τῆς ἀγορᾶς, συμπληρώσασα τὸ ἀπαιτηθὲν διὰ τὸ κτίσιμον καὶ τὴν ἐπίπλωσιν πρὸς λειτουργίαν τοῦ καφενεῖου ποσὸν ἀπὸ τὸ ταμεῖον τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Σχολῶν.

Γεώργιος Χρ. Ψήμας. Ζών εις τὰς Ἀθήνας καὶ ἀποθανὼν τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1865, καὶ εὐεργέτης τοῦ γηροκομείου, κατέλιπεν ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς πατρίδος του μίαν οἰκίαν μὲ τρία μαγαζιά ἐπὶ τῶν ὁδῶν Μιαούλη καὶ Ἡφαίστου καὶ τὸ ἥμισυ ὑδρομύλου εἰς τὴν θέσιν «Σούτσινο» παρὰ τὰ Λιόσια τῆς περιφέρειας Ἀθηνῶν ἑτησίου εἰσοδήματος γρόσια 23240. Κατόπιν πωλήσεως τῶν ἀνωτέρω ἀκινήτων, τὸ κληροδοτήμα τοῦτο συγχωνευθὲν μὲ τὸ κληροδοτήμα τῆς **Ἑλένης Θ. Γκιώχα** (Ὁμολ. Ἐθν. Τραπ. 15129/17-12-1890) καὶ ἀνερχόμενον εἰς δραχμὰς πενήκοντα χιλιάδας, δαπανᾶται ὑπὸ τοῦ Κοιν. Συμβουλίου ὑπὲρ τῶν ἀπόρων.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, διέθεσαν ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Σχολῶν Δελβινακίου καὶ οἱ κάτωθι φιλόθρησκοι καὶ φιλοπάτριδες συμπατριῶται μας, τὰ ἑξῆς εἰς ἕκαστος ποσὰ εἰς Λ. Τ. χρ.

Ἑλένη Ν. Μούτσου, ἀποβιώσασα τὴν 30-4-1896, διὰ διαθήκης της ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12-10-1892 ἄφηκε διὰ τῆς θετῆς θυγατρὸς της Ἑλένης Α. Καρακώστα εἰς μνήμην αὐτῆς καὶ τῶν γονέων της 45 Λ. Τ. χρ. Ἀνὰ 10 Λ. Τ. χρ. **Παναγιώτης Δάλλας** διὰ τοῦ υἱοῦ της Νικολάου τὸ 1900. **Γιαννοῦλα Ι. Κύρου** τὸ 1908. **Ἀλεξάνδρα Ν. Μερτσάρη** δωρεὰ ἐκ διαθήκης τοῦ συζύγου της τὸ 1900. **Παναγιώτης Βαδήμας** καὶ **Δημήτριος Βουκαλαῆς** τὸ 1910. **Ἀχιλλεὺς Ἰακώβου** τὸ 1901 καὶ **Μαρία Λεβέντη** εἰς μνήμην τοῦ συζύγου της Νικολάου τὸ 1912. **Διώχων Ν. Ξισούμη** εἰς μνήμην τοῦ συζύγου της Νικολάου τὸ 1910 εἰκοσαφρ. δέκα.

Λεωνίδας Μωραΐτης (πατὴρ) ἀποθανὼν τὴν 16 Ἰουλίου 1902 ἔδωρήσατο διὰ τῆς συζύγου, τοῦ Πενελόπης δρ. χρ 800 διὰ τὸ κτίσιμον τῶν Κοινοτικῶν Σφαγείων αἱ πρόσοδοι τῶν ὁποίων περιέρχονται εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κοινότητος.

Ἐλισσάβητ Μανωλέκα, θανοῦσα τὸ 1903, ἔδωρήσατο ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν Δελβινακίου ἅπασαν τὴν ἀκίνητον περιουσίαν της, ἐκ μιᾶς οἰκίας, κήπου καὶ ἀγροῦ.

* *

Δυστυχῶς ὅμως πολλῶν ἐκ τῶν κληροδοτημάτων τούτων, τὸ Δελβινάκι δὲν ἔδοκίμασε τοὺς καρποὺς τῶν εὐγενῶν καὶ θρησκευτικῶν αἰσθημάτων τῶν ὑπερόχων αὐτῶν τέκνων του.

Ἄρκετὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω, καὶ ἰδίως τῶν ἀρχαιοτέρων κληροδοτημάτων, ἔδαπανῶντο παρὰ τῶν ἐκάστοτε προεστώτων τῆς Κοινότητος εἰς ξένας τοῦ προορισμοῦ των ἀνάγκας, τινὲς δὲ τῶν ἐκτελεστῶν οὔτε συνεμορφώθησαν μὲ τὰς ἐντολὰς τῶν κληροδοτῶν.

Ὁ ἀείμνηστος οὔτω Βάγιας διέθετο διὰ διαθήκης τὸ πλεῖστον μέρος τῆς περιουσίας του ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Δελβινακίου. Λόγῳ ὅμως δυστροπίας τῶν κληρονόμων, προυκλήθη δικαστικὸς ἀγών, ματαιώσας ἐν τέλει τὴν τελευταίαν θέλησιν τοῦ ἀνδρός (1).

Ἡ διαθήκη Βάγια προσεβλήθη δυστυχῶς ὑπὸ συγγενῶν τοῦ ρουμάνων ὑπηκόων, οἱ ὅποιοι παραιτηθέντες τῆς ιδιότητος τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης, παρέλαβον τὴν περιουσίαν μὲ τὸ δικαίωμα καὶ τίτλον τῆς κληρονομίας. Ἐθεσαν οὔτω οὔτοι τὴν Κοινότητα Δελβινακίου πρὸ τῶν ρουμανικῶν δικαστηρίων, εἰς τὰ ὅποια, κατὰ τὴν ρουμανικὴν νομοθεσίαν, προκειμένου νὰ κινήσῃ αὕτη ἀγωγὴν κατὰ τῶν σφετεριστῶν τῆς διαθήκης, ὥφειλε νὰ προκαταβάλλῃ χρηματικὴν ἐγγύησιν ἴσην πρὸς τὸ διεκδικούμενον ποσόν.

Εἰς τὴν δυσμενῆ αὐτὴν τροπὴν διὰ τὸ Δελβινάκι τῆς κληρονομίας Βάγια, συνέτεινεν ἄρκετὰ καὶ τὸ ἀνθελληνικὸν ρεῦμα ποῦ ἐκυριάρχει τότε εἰς τὴν Ρουμανίαν. Οὔτω λοιπὸν τὸ ρουμανικὸν δικαστήριον ἐπεδίκασεν εἰς τοὺς ρουμάνους ὑπηκόους κληρονόμους Βάγια ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν καὶ ἐστέρησε τὸ Δελβινάκι σημαντικῶν πόρων.

Ὁ Ζήσης Γκούϊας ἀφ' ἐτέρου κατέλιπε τὸ 1870 πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν σχολῶν Δελβινακίου φλ. καισ. 400, παραγγείλας τοὺς ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης του εἰς Γαλάζιον Ἰωάννην καὶ Κωνστ. Βάγιαν καὶ Α. Μορτόπουλον νὰ καταθέσουν ταῦτα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπ. καὶ ἐπ' ὀνόματι τῶν ἀδελφῶν «Χρήστου καὶ Ζήση Γκούϊα». Οἱ ἐκτελεσταὶ ὅμως, κατὰ τὸν Λαμπρίδην, χωρὶς δικαστικὴν ἀγωγὴν δὲν συνήνεσαν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἱερᾶς αὐτῆς περιουσίας (2).

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τῶν κληροδοτημάτων, νομίζο-

1. «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου» 11 Δεκεμβ. 1892 καὶ 25 Φεβρ. 1894. Ἡ Κοινότης Δελβινακίου διώρισε τότε πληρεξουσίους τὸν εἰς Ὀδησσὸν κ. Παναγ. Κ. Δουρδούφην καὶ τὸν εἰς Φολέστι Βεσσαραβίας Νικολ. Ι. Νικόπουλον μὲ εὐρύτατα δικαιώματα.

2. Ι. Λαμπρίδου: Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀγαθσεργημάτων σ. 192.

μεν ὅτι καλλιτέρα διαχειρίσις αὐτῶν θὰ ἐχρησίμευεν ὡς ἀφετηρία εὐγενοῦς ἀμίλλης καὶ προόδου ὄχι μόνον τῆς Κοινότητος, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ἐπαρχίας. Διὰ τῶν εἰσοδημάτων της ἐκείνων ἡ Κοινότης Δελβινακίου ὄχι μόνον τὰ οἰκονομικά της θὰ διετήρει εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν, ἀλλὰ καὶ ἐπωφελεῖ ἔργα θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ.

Οἱ διαχειριζόμενοι ὅμως τὰ κληροδοτήματα δὲν ἔκριναν εὖλογον νὰ λογοδοτοῦν πάντοτε (1).

Οἱ ἐγκατεστημένοι οὕτω πρὸ καιροῦ εἰς τὰς Ἀθήνας Δελβινακιῶται Ἀντώνιος Γεωργίου ἢ Μάνιας, Εὐστράτιος Δόστης καὶ Γεώργιος Κουτσιούκης διορισθέντες κατὰ Μάϊον τοῦ 1866 πληρεξούσιοι τῆς Κοινότητος διὰ τὴν διαχείρισιν τῆς ἐκεῖ ἀκινήτου περιουσίας τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Ψήμα, ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ των, μόνον κατὰ τὸ 1873-74, ἔστειλαν εἰς Δελβινάκιον λογοδοσίαν συγκεχυμένην καὶ ἀσαφῆ, ἐνῶ κατὰ τοὺς λ)σμοὺς τῆς Κοινότητος, αὕτη εἶχε λαμβάνειν δρχ. 50517,50.

Ἡ Κοιν. Δελβινακίου ἵνα δώσῃ πέρας εἰς τὰς τοιαύτας ἀυθαιρεσίας προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν ἰδίας ἐπιτροπῆς, ἐκ τοῦ Ἡροκλέους Βασιάδη, Νικόλ. Δουροδούφη, Χρήστου Κιτσιούλη, Θωμᾶ Γκιώχα καὶ Κωνστ. Μερτσάρη, ὑποχρεώσασα συγχρόνως καὶ τοὺς εἰς Ἀθήνας ἀντιπροσώπους της νὰ ἐμβάσουν εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιτροπὴν, τὰς προσόδους τῶν ἐκεῖ ἀκινήτων της. Εἰς τὴν ἐκκλήσιν ὅμως ἐκείνην δὲν συνεμορφώθησαν τόσον οἱ πρῶην, χωρὶς λογοδοσίαν διοικήσαντες τὰ κοινά, ὅσον καὶ οἱ εἰς Ἀθήνας ἀντιπρόσωποί της.

Συνεπεία τούτου ἡ Κοιν. Δελβινακίου, ἠναγκάσθη κατὰ Μάϊον τοῦ 1880, ν' ἀποστείλῃ εἰς Ἀθήνας ἀντιπροσωπείαν ἐκ τῶν ἀοιδίμων Εὐστρατίου Πρωτοπαπᾶ, Κων)νου Μερτσάρη καὶ Κ)νου Ἐξάρχου, ἐκλεγέντων τοῦ μὲν πρώτου, σεβασμοῦ ἕνεκεν ὡς ἱερέως, τοῦ δευτέρου ὡς ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τῆς χώρας καὶ τοῦ τρίτου οἱ συγκεντρώνοντες ἀρχαίαν οἰκογενειακὴν βαρύτητα, μὲ τὴν ἐντολὴν ἐξομαλύνσεως εἰρηνικῶς τῆς διαφορᾶς.

Λόγῳ ὅμως ἀρνήσεως τῶν πληρεξουσίων ν' ἀναγνωρίσουν τεὺς ἀντιπροσώπους τῆς πατρίδος των, οἱ μὲν κ. κ. Μερτσάρης

1. «Οὐδεμία λογοδοσία ἐγένετο ὑπὸ τῶν διαχειριζομένων τὰ τῆς κοινότητος καὶ τοιαῦται ἀνεφύησαν ἔριδες ὥστε μικροῦ δεῖν νὰ κλείσωσι καὶ τὰ σχολεῖα» (Φωνὴ τῆς Ἡπείρου 11 Δεκεμ. 1892).

καὶ Πρωτόπαπας ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀθηνῶν, ἔνθα παρέμεινε μόνον ὁ Ἐξάρχος

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἡ Κοινότης τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν (17 Ἀπριλίου 1880) διώρισεν ὡς πληρεξούσιόν της τὸν Ἰ. Βούρην (1) ὁ ὁποῖος ὡς τοιοῦτος ἐξέδωκε καὶ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἔργον, ὡς λογοδοσίαν τρόπον τινα τῆς πληρεξουσιότητός του.

Ἡ πληρεξουσιότης ὅμως τοῦ Βούρη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι τὸ 1882 ὡς πληρεξούσιον τῆς Κοινοῦτητος εἰς τὰς Ἀθήνας εὐρίσκομεν τὸν δικηγόρον Ἀντώνιον Καλαμπόκη, μὴ Δελβινακιώτην. Τοῦτον, τὸ ἐπόμενον ἔτος, διεδέχθη ὁ Δελβινακιώτης Κ. Σουρβάλης διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κ. Ἐξάρχου δυνάμει τῆς πληρεξουσιότητος χορηγηθείσης παρὰ τῆς Κοινοῦτητος. Τὸν Σουρβάλην διεδέχθη ὁ ἐγκατεστημένος εἰς τὰς Ἀθήνας Δελβινακιώτης Βασίλειος Παπαδόπουλος καὶ τοῦτον ὁ Ἰωάννης Γκιώχας ὅπως κατωτέρω θὰ ἴδωμεν.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἀδρανείας καὶ ἀδιαφορίας τῶν κατὰ καιροὺς πληρεξουσίων τῆς Κοινοῦτητος καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀπέφευγον νὰ ἀκολουθήσουν τὴν διαδικασίαν τοῦ Μητροπολίτου πρὸς λύσιν τῆς διαφορᾶς, τὴν ὁποῖαν διαδικασίαν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἠκολούθει τὸ ἔθνος. Κατέφευγον ὅθεν οὗτοι εἰς τὰ δικαστήρια, καθιερώνοντες οὕτω μὲ τὴν προσφυγὴν τῶν αὐτῆν τὴν ἐπέμβασιν τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν εἰς ζητήματα διὰ τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία διεξῆγεν ἀνέκαθεν ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, θλίβοντα τὴν καρδίαν παντὸς τέκνου τῆς Ὀρθοδοξίας. Συνεπεία τῆς ἔριδος ταύτης ἡ ὁποῖα ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν ἐσπάρασσε τὴν Κοινότητα, ἔκλεισαν τὰ σχολεῖα ἐπὶ ἓν ἔτος.

Τὴν 15ην Μαρτίου 1885 πρὸς λύσιν τῆς διαφορᾶς ἡ Κοιν. Δελβινακίου «παρουσία τῆς Α. Ε. τοῦ Γεν. Διοικ. Ἰωαννίνων καὶ τῆς Α. Ἐνδοξ. τοῦ Σαλῆ Μπέη Καϊμακάμη Βοστίνης» ἐξέλεξεν ὡς διαιτητὰς τοὺς ἀειμνήστους: Μιχαὴλ Μέντζον ἐκ Βησσάνης, Γεώργιον Ντάκα ἐξ Ἀγίου Κοσμᾶ καὶ τοὺς Δελβινακιώτας Δημήτριον Βουκαλᾶν καὶ Μάρκον Δ. Οἰκονομίδην, οἱ ὁποῖοι προσλαβόντες ὡς γραμματέα τὸν Δελβινακιώτην Λεωνίδα Δόβαν, ἔλαβον ἐντολὴν ἵνα ἀφοῦ ἐξετάσουν τοὺς λογαριασμοὺς τῶν δύο μερίδων δι' ἀποφάσεών των «ἀμετακλήτου, ἀνεκλήτου καὶ ὑποχρεωτικοῦ χαρακτῆρος, ἀποφανθῶσι περὶ παντὸς

1. Ὁ Ἰ. Βούρης γεννηθεὶς τὴν 3 Ὀκτ. 1841 εἰργάζετο ὡς καπνέμπορος εἰς Δρέσδη.

ζητήματος φέροντας εἰς διάστασιν τὴν Κοινότητα, δικαιούμενοι ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας νὰ διορίζωσι καὶ ἐπιδιαιτητὴν οἷονδήποτε ἤθελον κρίνῃ κατάλληλον».

Ἡ διαιτητικὴ ἐκείνη Ἐπιτροπὴ κατόπιν δεκαπενθημέρου συσκέψεως ἐξέδωκε τὴν 30 τοῦ ἰδίου μηνὸς τὴν ἀπόφασίν της. Δυνάμει ταύτης ἡ Κοινότης ὤφειλε νὰ μειώσῃ τὰς δαπάνας της κατὰ 30ο/ο, καὶ νὰ προβῇ εἰς «τὴν γενικὴν παῦσιν τῶν διδασκάλων τῶν τε διδασκάντων καὶ μὴ καὶ τὴν ὀλοσχερῇ πληρωμὴν του ἤτοι Κ. Ἐξάρχου, Ν. Ἀναγνωστοπούλου, Ν. Πανίδου καὶ Δ. Δημητριάδη κηρύξασα ἄκυρον τὸ συμβόλαιον τοῦ Κ. Ζώρη».

Διὰ τῆς ἰδίας ἀποφάσεως ἡ Ἐπιτροπὴ, ἀπέκλειε τὴν Κοινότητα τοῦ δικαιώματος τοῦ διορισμοῦ νέων διδασκάλων μέχρι τέλους Αὐγούστου ἰδίου ἔτους. Διὰ μεταγενεστέρως τῶν ἀποφάσεως, 3 Ἀπριλίου ἰδίου ἔτους, οἱ διαιτηταὶ «ἀπεφάσισαν πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλου νὰ ἀποκλείσωσι τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐπαναδιορισμοῦ τῶν πανθέντων διδασκάλων».

Αἱ διδασκάλισσαι παρέμειναν αἱ ἰδίαί.

Τὴν ἀπόφασίν της αὐτὴν ἡ Διαιτητικὴ Ἐπιτροπὴ τὴν ἐγνώρισεν εἰς τὸν Γεν. Διοικ. Ἡπείρου, ὑποβαλοῦσα εἰς αὐτόν, διὰ τοῦ ὑποδιοικητοῦ (Καϊμακάμη) Πωγωνιανῆς, τὴν κάτωθι ἔκθεσιν.

Πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν Γενικὸν Διοικητὴν Ἰωαννίων

Ἐξοχώτατε

Συνωδὰ τῇ ὕψηλῃ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος καὶ τῇ κατὰ τὴν 15 τοῦ λήξαντος ληφθείσῃ ἀποφάσει τῆς Κοινότητος Δελβινακίου τοῦ Καζῆ Πωγωνιανῆς, διορισθέντες διαιτηταὶ μετ' ἀνεκλήτου καὶ ἀμετατρέπτου ψήφου ὅπως δικάσωμεν τὰς διαφορὰς ὧν ἔνεκεν εἰς ὀλεθροῦς διαπληκτισμοὺς ἡ Ἐφοροεπιτροπὴ τῆς Κοινότητος ταύτης διετέλει μετέβημεν εἰς τὰς 27 τοῦ αὐτοῦ ἐκεῖσε καὶ ἐπιληφθέντες ἀμέσως τοῦ ἀνατεθέντος ἡμῖν δυσχεροῦς ἔργου ὁμογνωμόνως καὶ μιᾷ ψήφῳ πρὸς διαρκῆ εἰρηνοποίησιν καὶ ὀλοσχερῇ παῦσιν τῶν ἐρίδων ἀπεφασίσαμεν ἵνα α) οἱ μὲν διδάσκαλοι διδάξαντες καὶ μὴ διδάξαντες νὰ πληρωθῶσι καὶ παύσωσι τῶν καθηκόντων των πρὸς ἀποφυγὴν νέων ἐρίδων καὶ οἱ νέοι ἐφοροεπίτροποι νὰ προβῶσιν εἰς ἀνεύρεσιν νέων διδασκάλων πρὸς λειτουργίαν τῶν σχολείων, β) τὸ παρθεναγωγεῖον ἤρχισε λειτουργοῦν ὡς καὶ πρότερον γ) τοὺς λογαριασμοὺς των θεωρήσαντες ἀπεφασίσαμεν ἔκπτωσιν 30ο/ο ἐκ τῶν μὴ νομίμως δαπανηθέντων ἐξόδων.

Ταῦτα ταπεινῶς γνωρίζοντες τῇ Ὑμ. Ἐξοχότητι εὐκαιρον ἡγούμεθα ἵνα ἅπαξ ἔτι διατρανώσωμεν τὴν ἀδιάσειστον ἡμῶν πίστιν καὶ ὑπακοὴν πρὸς τὴν Α.Α.Μ. τὸν φιλόλαον ἡμῶν ἄνακτα Σουλτὰν Ἀβδουλ Χαμίτ Χάν, ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου οὐ παύομεν

νυχθημερόν ικετευτηρίους εὐχὰς καὶ δεήσεις τῶ ὑψίστῳ ἀναπέμποντες καὶ τὴν διάπυρον εὐγνωμοσύνην μας πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα, διὰ τῆς στερρᾶς θελήσεως τῆς ὁποίας ἐσώθη μία Κοινότης ἐκ βεβαίου βαρᾶθρου, πρὸς ὃ ὄθουν αὐτὴν ἀκατασχέτως ἄγρια καὶ ποταπὰ πάθη.

Διατελοῦμεν τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος

Δελβινάκιον 3 Ἀπριλίου 1885

Ταπεινοὶ καὶ ὑποκλινέσταιοι θεράποντες

Οἱ διαιτηταὶ

Γεώργιος Ντάκας

Μιχαὴλ Β. Μέντζος

Δημήτριος Γ. Βουκαλᾶς

Μάρκος Δ. Οἰκονομίδης

Ἡ νέα Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Σχολῶν διὰ τῆς ἐκλογῆς τῆς ὁποίας ἡ Κοινότης Δελβινακίου εἰσῆρχετο εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ κατευνασμοῦ καὶ τῆς συνεργασίας ἀπετελέσθη ἐκ τῶν κ.κ. Νικολ. Μάγκου, Μηνᾶ Καστεροπούλου (γραμματέως) καὶ Δημ. Σούλα (ταμία). Εἰς τούτους τὸν ἐπόμενον μῆνα προσετέθησαν καὶ οἱ κ.κ. Ἰωάν. Μανωλέκας (πρόεδρος), Λεων. Μωραΐτης, Ἰωάν. Τσώνης καὶ ὁ ἰατρός Ἀθαν. Μούτσιος (γραμματεὺς).

Ὁ διορισμὸς τῶν διδασκάλων θὰ ἐγίνετο ὑπὸ Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν ἰατρῶν Δημητρ. Λάμπρου, Νικολ. Μερτσάρη καὶ Ἀθανασ. Μούτσιου. Τὸν διορισμὸν αὐτὸν ἡ Κοινότης ἀνελάμβανε τὴν υποχρέωσιν νὰ δεχθῆ «ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀντιρρήσεως».

Συγχρόνως παρεκλήθη ὁ ἐν Ἀθήναις πληρεξούσιος τῆς Κοινοτήτος Ἀντών. Καλαμπόκης «νὰ θεωρήσῃ πάντα ἐκκορευτὰ λογαριασμὸν τῆς Κοινοτήτος μετὰ τοῦ Κ. Σουρβάλη», νὰ παραδώσῃ δὲ τὴν πληρεξουσιότητα εἰς τὸν Δελβινακιώτην Ἰωάννην Θ. Γκιώχαν, γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Κώστα Μερτσάρη καὶ οὕτω ἐπανῆλθεν ἡ ἡρεμία καὶ ἡ τάξις.

Ἴνα μὴ ἐπαναληφθοῦν παρόμοια ἄτοπα καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀμίλλης καὶ ἄλλων φιλοπατρίδων, ἀπαιτεῖται νομίζομεν ἢ πιστὴ ἐκπλήρωσις τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τῶν διαθηκῶν καὶ ἐτησίᾳ λογοδοσία ἐκ μέρους τῶν διαχειριστῶν ἀκριβῶς δημοσιευομένη.

Τὰ δι' ἀγαθοεργοῦς σκοποῦς κληροδοτήματα, λογίζονται, καὶ εἶναι ἱερά, οἱ δὲ ἀπομακρύνοντες ταῦτα τοῦ προορισμοῦ τῶν ἐξομοιοῦνται πρὸς τοὺς ἱεροσύλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 13^{ΟΝ}

Ἔθιμογραφία Δελβινακίου : Προέλευσις ἐθίμων καὶ ἐπίδρασις των ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως. Αἷτια χαλάρωσεως παλαιῶν παραδόσεων. Διάφορα ἔθιμα καὶ προλήψεις. Ἀπόκρεω. Γάμοι. Τραγούδια χορῶν. Ἀναχώρησις εἰς τὰ ξένα. Μοιρολόγια.

Τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ Δελβινακίου, πολλὰ τῶν ὁποίων ἔχουν τὴν καταγωγὴν των εἰς τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας, ἐκτὸς τοῦ ὅτι περικλείουν θησαυρὸν αἰῶνων, μαρτυροῦν ἐπὶ πλεόν, μὲ τὰ λαογραφικὰ πορίσματα καὶ τὸν παραλληλισμὸν τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τὴν ἀδιάσπαστον ἐνότητα τῶν διαφόρων μερῶν τῆς ὅλης Ἑλλάδος.

Τὰ ἔθιμα αὐτὰ εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ παρελθόντος, τῶν προγόνων μας καὶ ἐνὸς μακρυνοῦ θρύλου ποὺ χάνεται εἰς τὰ βάθη τῆς προϊστορίας τῆς πατρίδος μας.

Ἡ ἀναλλοίωτος διατήρησις τῶν ἐθίμων τούτων, εἰς τὰ ὁποῖα μὲ ὄλην τὴν μεγαλοπρέπειαν διαλάμπει ἡ ἀγνότης τῶν ἠθῶν, συνέτεινεν ἀρκετὰ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν τῶν κατοίκων πρὶν ἢ ὁ συρμὸς καὶ αἱ λοιπαὶ ἀπαιτήσεις τοῦ κακῶς ἐγνωμένου πολιτισμοῦ εἰσχωρήσουν εἰς τὴν γενέτειράν μας.

Δι' ἡμᾶς τοὺς νοσταλγοὺς ξενητευμένους τοὺς ὁποίους, κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς ψυχικῆς συγκεντρώσεως, κάποια ἄορατος δύναμις ἐπαναφέρει μὲ πόνον τὴν σκέψιν μας εἰς τὸ προσφιλὲς Δελβινάκι, ἡ ἀνάμνησις τῶν ἐθίμων τούτων, τὰ πατριωτικὰ τραγούδια μὲ τοὺς χοροὺς εἰς τὰ ἐξωκκλήσια καὶ τὰ μαγευτικὰ τοπεῖα τοῦ Δελβινακίου, οἱ ἔρημοι τόποι, ἓνα «μοιρολόγι» παιζόμενον ἀπὸ τὰ ἐγχώρια ὄργανα, ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀπολαύσεις εἶναι ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων λόγων, τῶν ἐπιδρώντων εἰς τὴν ψυχὴν μας, μᾶς κρατοῦν εἰς διαρκῆ ἐπαφὴν μὲ τὴν ὡμορφὴν πατρίδα μας ὁμιλοῦν κατ' εὐθεΐαν εἰς τὴν ψυχὴν μας, καὶ ζωντανεύουν ἐνώπιόν μας τὰς γλυκυτέρας ἀναμνήσεις τῆς ζωῆς μας.

Εἰς τὴν σημερινὴν ὁμως σύγχυσιν καὶ παραζάλην τῶν

ιδεῶν καὶ τῶν τάσεων, ὅπου τὰ ὠραιότερα ἰδανικὰ πρᾶμορφώνονται ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἀρρυθμίαν μισομορφωμένων φαντασιοκόπων, ἀσυναισθήτως ὑποστηριζόντων τὰς ἰδεολογίας καὶ τὰς τεχνοτροπίας τοῦ συρμοῦ, ἐκ φόβου μήπως καθυστερήσουν νὰ φανοῦν «συγχρονισμένοι», ὅλαι αὐταὶ αἰ παραδόσεις, σὺν τῷ χρόνῳ ἐγκαταλείπονται, χάνονται, σβύνουν. Τὰς παρασύρει τὸ λεγόμενον πνεῦμα τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ καὶ τοῦ μοντερνισμοῦ, τὸ ὁποῖον ὁμως νομίζομεν ὅτι τότε πρέπει νὰ εἶνε εὐπρόσδεκτον, ὅταν συντελεῖ εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ὄχι εἰς τὴν ὑπονόμευσιν αὐτοῦ καὶ τὴν νόθευσιν τοῦ φρονήματος⁽¹⁾.

Πρὶν λοιπὸν αἰ ὠραῖαι ἐκεῖναι παραδόσεις καὶ τὰ ἔθιμα λησμονηθοῦν καὶ ἐφόσον ὡς ἡ γλυκυτέρα ἀνάμνησις τῆς ἐποχῆς μας διατηροῦνται ἀκόμη εἰς ἡμᾶς τοὺς νοσταλγοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὰς καταχωροῦμεν κατωτέρω καὶ τὰς μεταβιβάζομεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην.

*
* *

—Τρεῖς ἡμέρας εἰς τὰς ἀρχάς, οὕτω τὰ μέσα καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ Αὐγούστου δὲν ἔπλεγον ἄλλοτε εἰς τὸ Δελβινάκιον, τὸν δὲ Μάρτιον τὰς αὐτὰς ἡμέρας δὲν ἐκλάδευον, οὔτε ἔκοπτον ξύλα, διότι τὰ μὲν ἐνδύματα πλυνόμενα τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας φθείρονται κατὰ τὴν πλύσιν, δύναται δὲ νὰ συμβῇ ἀτύχημα εἰς τοὺς κόπτοντας ξύλα. Διὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς ποὺ ἐκάλουν «*δροῦμες*» σώζεται καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ φράσις «*τ' Αὐγούστου ἢ δροῦμες ἴσ' ἀ πανιὰ καὶ τοῦ Μαρτιοῦ σ' ἀ ξύλα*».

—Τὴν 25 Μαρτίου, ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὅλαι τὰ παιδιὰ μὲ κουδούνια τὰ ὁποῖα ἐπρομηθεύοντο τὴν προτεραίαν, ἀπογυμνοῦντα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κατοικίδια ζῶα, περιήρχοντο τὰς οἰκίας, τὰ κατώγεια, καὶ τὰς καλύβας, κουδουνίζοντα δαιμονιωδῶς πρὸς ἐκδίωξιν τῶν ἔρπετῶν προτρέποντα ταῦτα νὰ φύγουν λέγοντα:

«*Φευγαῖτε φεΐδια καὶ γκουστερίδια, ἔφτασ' ὁ Εὐαγγελισμὸς καὶ σᾶς ἐπλάκωσε*».

1. Τὸ φαινόμενον αὐτό, νὰ θεωρεῖται ἡ πρόοδος ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν διατήρησιν τῶν γραφικῶν μας παραδόσεων καὶ νὰ ἐγκαταλείπωνται χάριν τοῦ νεωτερισμοῦ παρατηρούμενον μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔχει τὴν καταγωγὴν του εἰς τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας διὰ τοὺς ὁποίους ὁ Πausanias ὁ Περιηγητὴς ἔγραφεν ὅτι «*Ἑλληνας αἰ ἐν θαύματι τιθέασιν τὰ ἀλλότρια ἢ τὰ οἰκεῖα*», ἤτοι «*οἱ Ἕλληνες θαυμάζουν τὰ ξένα πράγματα περισσότερο τῶν ἰδικῶν των*».

—Οἱ νεόνυμφοι δὲν ἐπρόκοπτον ἐὰν ἠκολούθουν τὰς κηδεΐ-
ας. Ἐὰν ἐπὶ πλέον ἐν ἔτος μετὰ τὸν γάμον ἢ μήτηρ τῆς νύμφης
δὲν προσέφερον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἓνα ζεῦγος μαύ-
ρων ὀρνίθων ἠλέγουσα «μαῦρα τὰ πουλιά, ἄσπροι καὶ λαμπροὶ
αὐτοί».

—Μυγαμῆ (νυφίτσα) κακολογουμένη ἢ καταδιωκομένη κα-
ταστρέφει τὰς ὀρνιθας καὶ δηλητηριάζει τὰ κατοικίδια ζῶα
τοῦ ὑβριστοῦ, ὅσον μακρὰν καὶ ἂν κατοικῆ οὗτος ἀπὸ τὸν τό-
πον τῆς διώξεως. Πρὸς ἀποφυγὴν τούτου ὁποῖος τὴν ἔβλεπεν
ἔπρεπε νὰ φωνάξῃ τρίς μειδιῶν «παῖξε νύφη μὲ τὸ Γιάννη».

—Τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων παρεσκεύαζον τὰς λε-
γομένας «ἀλαγγίτας», ἧτοι πολτώδη ζύμην ἐξ ἀλεύρου καὶ
ὔδατος ψηνομένην εἰς πλάκα ἐκ λευκοσιδήρου καὶ εἰς πολ-
λὰ λεπτὰ φύλλα περιβρεχόμενα διὰ ζακχάρεως, ἀμυγδά-
λων ἢ καρυδιῶν.

Ἡ παρασκευὴ τῶν ἤτο συμβολικὴ παράστασις τῶν σπαρ-
γάνων μὲ τὰ ὁποῖα περιετύλιξαν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὴν φάτνην.

—Τὴν Μ. Μέμπτην οἱ νουγοὶ (κουμπάροι) προσέφερον εἰς
τοὺς μικροὺς βαπτιστικοὺς τῶν (ἀναδεχτοὺς) μικρὸν χιτῶνα
(ρουτί), κόκκινα αὐγά καὶ κουλούραν (κολύραι τῶν ἀρχαίων),
τὰ δὲ Χριστούγεννα μόνον κουλούραν, εἰδικῶς τότε καλουμέ-
νην «κολιαντίναν».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὅσοι δὲν ἐκοινώνουν ἔπρεπε νὰ ἐψήσουν
φακὴν νερόβραστον, εἰς ἀνάμνησιν τῆς φακῆς, τὴν ὁποίαν ὁ
ἄββᾶς Ζωσιμᾶ, παρεσκεύασε, τὴν ἡμέραν ἐκείνην, χάριν τῆς
ἁγίας Μαρίας.

Ἡ ἡμέρα τῆς Μ, Πέμπτης ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε καὶ σήμε-
ρον ἡμέρα τῶν νεκρῶν. Ὅλοι αἱ γυναῖκες τὴν διέρχονται
πλησίον τῶν προσφιλῶν τῶν νεκρῶν, ἀνάπτουσαι κηρία, καὶ
ρίπτουσαι τρισάγια ἐπὶ τῶν τάφων τῶν, συνήθεια ἱερὰ καὶ ἁ-
γία, ὡς τὴν μνημονεῦει εἰς τὴν Θεολογίαν τοῦ καὶ ὁ Ἅγιος
Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

—Τὴν Μ. Παρασκευὴν, αἱ μητέρες ἡμῶν καὶ αἱ προμήτορες
αὐτῶν, ἐθεώρουν ἔργον πίστεως τὴν παραμονὴν τῶν καθ' ὅλην
τὴν ἡμέραν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅσαι δὲ μετὰ τὴν συμπλήρω-
σιν τῆς ἀκολουθίας τῶν «Ὁρῶν» τὸ πρωτὶ μετέβαινον εἰς τὰς
οἰκίας τῶν, ἔπλυνον τὸ στόμα μὲ ὄξος, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὀξο-
μίκτου χολῆς μὲ τὴν ὁποίαν ἐπότισαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸν
Χριστὸν οἱ παράνομοι.

Μάθημα διδακτικὸν διὰ τοὺς σήμερον λεγομένους ὀρθοδό-

ξους τῶν μεγάλων πόλεων εἶναι καὶ ὁ χαιρετισμὸς ἢ προσαγόρευσις «Χριστὸς Ἄνέστη» καὶ ἡ ἀπαντησις «Ἀληθῶς Ἄνέστη», τὴν ὁποίαν ἐπὶ τριάκοντα ἑννέα ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τῆς ἡμέρας τῆς Ἀναστάσεως, ἀπηύθυνον πρὸς ἀλλήλους οἱ παλαιοὶ Δελβινακιῶται, ἔξακολουθοῦν δὲ μερικοὶ καὶ σήμερον ἀκόμη.

*
* *

Τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἡ οἰκοδέσποινα ἔκαιεν εἰς τὴν φωτιὰν δέσμην ξηρῶν κλάδων (σουμιὰ) καὶ φύλλων, εὐχομένη προηγουμένως εἰς τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας «καλὴ χρονιά», καὶ ὅπως ὁ νέος χρόνος εἶνε πλουσιοπάροχος παντὸς ἀγαθοῦ καὶ φέρῃ εἰς τὴν οἰκογένειαν :

«Ὅσα φύλλα καὶ κλαριά, τόσα γρόσια καὶ φλωριά
Ἄρνια, κασικία, κόττες καὶ πετσίκια,
Ἄρσενικὰ παιδιὰ καὶ θηλυκὲς κοπέλλες».

*
* *

Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, Ἁγ. Βασιλείου καὶ Θεοφανείων, οἱ μικροὶ παῖδες ἐφωδιασμένοι μὲ ράβδους καταληγούσας εἰς στρογγυλὸν ὄγκον, καὶ εἰδικῶς τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας καλουμένας «κόκκαλες» περιίρχοντο, κατὰ ὀμίλους, τὰς συγγενεῖς εἰς τοὺτους οἰκίας, λέγοντες τὰ κάλαντα ἢ «τὰ τραγοῦδια» λαμβάνοντες ὡς φιλοδώρημα ξηροῦς καρπούς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ καὶ κέρματα, χειρονομία ἐξαιρετικῆς γενναιοδωρίας.

Τὰ τραγοῦδια ἐκεῖνα ποικίλλονται, κατὰ τὰς ἑορτάς, ἠκολούθουν ἕτερα κατάλληλα δι' ἕκαστον μέλος τῆς οἰκογενείας τῆς οἰκίας τὴν ὁποίαν ἐπεσκέπτοντο οἱ ὄμιλοι οὗτοι.

Τραγοῦδι εἰς οἰκοδέσποιναν

Κυρὰ ψυλή, κυρὰ λιγνή, κυρὰ μαλαματένια
κυρὰ μ' ὅταν στολίζεσαι καὶ βάζεις τὰ στολίδια
βάνεις τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι κύκλο
τὸν πρῶτον τὸν Ἀυγερινό, βάνεις καγκελοφροῦδι
καγκελοφροῦδι Φράγκικο, ρωμαίϊκο σημαντῆρι
Στέκουν ἢ ἄκονες καὶ τηροῦν οἱ Ἅγιοι καὶ θαυμάζουν
Εἰκόνες τί θαυμάζετε, Ἅγιοί μου τί τηροῦτε
Ὁ Θεὸς ὁ παντελεήμονας μου ἔδωκε τὸ καμάρι

Εἰς οἰκοδεσπότην

Ἄφέντιμ' ἀφεντούλη μου πέντε βολαῖς ἀφέντη

Πέντε βολαῖς ἀφέντεψες καὶ πάλ(ιν) ἀφέντης εἶσαι
Πέντε κρατοῦν τὸ μαῦρο σου πέντε τὸ καλλιγώνουν
Κι' ἄλλοι πέντε παρακαλοῦν : «ἀφέντη καβαλλίκα».

Ἀφέντης καβαλλίκεψε σὲ σέλλινο μουλάρι
Σ' ἀσέλλινο προσέλλινο⁽¹⁾ σ' ἀργυροκαπουλάτο
π' ἀχρήζει ἢ σέλλα ἑκατὸ καὶ τὰ καπούλια χίλια.

Καὶ τὰ σκαλωπατήματα ἀχρήζουν δυὸ χιλιάδες.

Στὰ τέσσερα τὸ πέταλο ἀσῆμι καὶ λογάρι

Στὰ εἴκοσι τέσσερα καρφιὰ σπυρὶ μαρογαριτάρι

Ὅμπρὸς ἀπὸ τῆ σέλλα του ὁ Ἥλιος ἀνατέλλει
κι' ἀνάμεσα ὅτῃ σέλλα του πατεῖ καὶ βασιλεύει.

Εἰς δὲ τοὺς ἔχοντας μικρὰ ἄρρενα τέκνα ἔλεγον τάδε :

Μωρὲ σπειρὶ σπειρόπουλο, μωρὲ μαρογαριτάρι
ὅταν σὲ ἴγννα ἢ μάννα σου κι' ὅταν σὲ κουναροῦσε

ἐγὼ σιὴν πόρτα κάθομουν τὸ Θεὸ παρακαλοῦσα

Κύριε νὰ γίγη βασιλιᾶς, Κύριε νὰ γίγη Ρήγας

Νὰ γίγη τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τὲς πολλὰς χιλιάδες.

Ἀνάλογα ἔλεγον καὶ διὰ τὴν κόρην, τῆς ὁποίας ἀπηρίθ-
μουν τὰ περικοσμοῦντα κάλλη.

Ἐδῶ ἔχουν κόρην ὄμοσφη ξανθὴ καὶ μαυρομιμάτα

Τὴν λούζουν, τὴν χτενίζουνε τηροῦν νὰ τὴν παντροέψουν

Τῆς τάζουν γυιὸ τοῦ βασιλιᾶ, τῆς τάζουν γυιὸ τοῦ Ρήγα⁽²⁾

Τῆς τάζουν τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τὲς πολλὰς χιλιάδες.

Δὲν θέλει γυιὸ τοῦ βασιλιᾶ, δὲν θέλει γυιὸ τοῦ Ρήγα

Μόν' θέλει τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τὲς πολλὰς χιλιάδες

Πὸν κοσκινίζει τὸ φλωρὶ καὶ πέφτει τὸ λογάρι.

1. Σχετικῶς μὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ «ἀσέλλινο προσέλλινο», ὁ Ἀραβαντινὸς ἐν ὑποσ. σελ. 197 τῆς Συλλογῆς γράφει «ὁ μὴ δαμασθεὶς πῶλος», εἰς δὲ τὸ Ἑπειρωτικὸν Γλωσσάριον εἰς σελ. 26 ἀναφέρει μόνον τὴν λέξιν «ἀσέλλινο» (πουλάρι) τὴν ὁποίαν ἐρμηνεύει «ὁ μὴ σελλωθεὶς πῶλος».

Ὁ Κρυστάλλης εἰς τὸν Τραγουδιστὴν («Ἔργα», Ἀθῆναι 1912 τ. Β, σ. 59) γράφει «ἀσέλλινο» καὶ «προσέλλινο» πουλάρι τὸ ἄπιαστο, ἀσέλλωτο ἀκόμη. (Πρβλ. Δ. Σάρρου : Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἑπειρωτικὸν Γλωσσάριον τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ καὶ περὶ τῶν λέξεων «ἀσέλλινο(v) — προσέλλινο(v)». Κων)πολις 1920 σ. 43 - 48.

2. Ἡ συχνὴ χρῆσις τῆς λέξεως «Βασιλιᾶς» καὶ «Ρήγας» φανερώνει νομίζομεν τὴν βυζαντινὴν προέλευσιν τῶν στίχων, διότι εἰς τὸ Βυζάντιον, ὡς γνωστὸν, μόνον τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεύοντας ἐκάλουν «αὐτοκράτορας», τοὺς δὲ λοιποὺς ἡγεμόνας, ὠνόμαζον «βασιλεῖς» καὶ «ρήγας» (ἀπὸ τὸ rex).

Τό κορύφωμα τῆς διασκεδάσεως εἰς τὸ Δελβινάκι ἦτο ἡ τελευταία Κυριακὴ τῶν Ἀπόκρεω. Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ περὶ τὰς πρώτας μ. μ. ὥρας ἡ κωδωνοκρουσία ἀνήγγελε τὴν ἔναρξιν τοῦ χοροῦ εἰς τὸ κέντρον τῆς κωμοπόλεως (χοροστάσι, νῦν πλατεῖα Γεωργίου Διαδόχου).

Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ γενικοῦ ἐκείνου χοροῦ, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἤρχιζον αἱ ἐπισκέψεις, ἰδίως τῶν μικροτέρων πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους, οἱ ὅποιοι μετὰ τῶν εὐχῶν τὰς ὁποίας ὑπέβαλον «καλὴν σαρακοστήν», ἠσπάζοντο τὴν χεῖρα, ζητοῦντες συγχώρεσιν διὰ τυχόν παρεξηγήσεις καὶ ἀδικίας ποῦ εἶχον μεσολαβήσει καθ' ὄλον τὸ ἔτος.

Τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, οἱ νέοι ἐχόρευον καὶ διη-
νυκτέρευον πέριξ πυρκαϊῶν, τὰς ὁποίας ἤναπτον εἰς τὰς δια-
φόρους συνοικίας, προμηθευόμενοι ἀπὸ καιροῦ τὴν ἀπαιτου-
μένην ξυλείαν ἀπὸ παλαιούς φράκτας (πλοκοῦς) καὶ παλαιὰ
κοφίνια (καλάθες) τὰς ὁποίας ἐπεσήμαινον ἀπὸ καιροῦ. Ἄλ-
λοι ἐπεσκέπτοντο φιλικὰς οἰκίας μετημφισμένοι.

Ὅσοι, τέλος, εἶχον παράθερμον τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ποτῶν
καὶ φαγητῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξεῖχε τὸ περίφημον «μπου-
ρέκι» παρέτεινον τὴν διασκεδασιν μέχρι πρωῖας, ἐπισκεπτόμε-
νοι καθ' ὄλην τὴν νύκτα συγγενεῖς καὶ φίλους, εὐχόμενοι τὸ
«καλὴν σαρακοστήν».

Τὴν πρωῖαν τῆς Δευτέρας, ἐνῶ αἱ γυναῖκες ἐντατικῶς
ἠσχολοῦντο εἰς πραγματικὸν καθαρμὸν μὲ σάπωνα καὶ στά-
κτην ὄλων τῶν ἀντικειμένων ἀπὸ κάθε ἵχνος ὑπενθυμίζον
κρεωφαγίαν, ἐναρμονίζουσαι οὕτω κυριολεκτικῶς τὴν λέξιν
«καθαρὰ Δευτέρα», ἐξόρμησις τουρκογύφτων ἐκ Πωγωνιανῆς, Σι-
ταρίας καὶ Χρυσόδουλης, παρετηρεῖτο εἰς ὀλόκληρον τὸ χω-
ρίον. Συνήθροιζον τὰ περισσευθέντα φαγητά, ρίπτοντες αὐτὰ
ἀναμίξ ἐντὸς δερματίνων σάκκων.

Ἀπὸ τῆς πρωῖας τῆς αὐτῆς ἡμέρας, οἱ εὐλαβέστεροι—ἐξ-
αιρουμένων τῶν παιδίων καὶ τῶν ἀσθενῶν—ἐτήρουν τὸ λεγό-
μενον «τριήμερον» ἢ «τρίμερον» ἦτοι πραγματικὴν νηστείαν=νη-
—σιτεία, ἕως τὴν μεσημβρίαν τῆς Καθαρᾶς Τετάρτης.

*
**

Ὁ γάμος ἢ χαρὰ ἦτο εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν τὸ μεγα-
λύτερον χαρμόσουνον γεγονός, ἐορταζόμενον μὲ ἀσυνήθη μεγα-
λοπρέπειαν.

Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν εἰς τὸ Δελβινάκι, ὅπως καὶ εἰς

όλόκληρον τὸ Πωγῶνι, τὰ συνοικέσια συνήπτοντο διὰ τῆς ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως τῶν γονέων, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ μελλονύμφοι ὤφειλον νὰ ὑποκύψουν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ θεμέλια τῆς πατρικῆς ἐξουσίας δὲν εἶχον κλονισθῆ ὑπὸ τῆς ἀνταρσίας τῶν τέκνων, ἢ δὲ συγκατάθεσις των, ὅταν οἱ γονεῖς τῶν μελλονύμφων ἔδιδον «τὸ λόγο», δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν. Τὰ αὐστηρὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἡ ἰδιαιτέρα προσοχὴ ἢ ὁποία ἐδίδετο εἰς τὸ ζήτημα τῆς τιμῆς, ὡς καὶ τὸ στενὸν περιβάλλον, ἀπέκλειον τὴν δημιουργίαν αἰσθήματος μεταξὺ τῶν νέων.

Ἡ ἀγγελία τῶν ἀρραβῶνων εἰς τὸ κοινὸν ἐγένετο διὰ πυροβολισμῶν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπῆντων ἐκ μέρους τῆς νύμφης, μετὰ τὸ ἄκουσμα τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἔσπευδον νὰ συγχαροῦν τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς μνηστείας, μὴ παρατεινόμενον πέραν τοῦ μηνός, ἢ μνηστὴ ὄχι μόνον δὲν ἐδέχετο κατ' οἶκον τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ μνηστήρος, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐφρόντιζε νὰ μείνῃ ἀθέατος μὴ ἐξερχομένη τοῦ οἴκου τῆς.

Τὴν τελευταίαν Κυριακὴν ἢ ἄλλην ἡμέραν ἐστέλλετο ἐκ μέρους τοῦ μνηστήρος εἰς τὴν μνηστήν, ἐντὸς πολυτελοῦς κυτίου, τὰ πρὸς καλλωπισμὸν τῆς, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου ἀπαραίτητα, ἢτοι ἡ καλουμένη «μπογιὰ» ἢ ἀγγελία τῆς ἀποστολῆς τῆς ὁποίας ἐγένετο διὰ πυροβολισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τὸ σύνθημα οἰασθῆποτε ἐκδηλώσεως.

Ἡ προετοιμασία διὰ τὸν γάμον, ἰδίως ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ διήρκει ἐπὶ μίαν περίπου ἑβδομάδα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παρετηρεῖτο πυρετώδης κίνησις. Ἡρχίζεν ὅμως αὕτη κυρίως ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς Τρίτης ἢ Τετάρτης, ὅποτε, κατὰ παλαιὸν ἔθιμον «ἐπιαναὶ τὰ προζύμια» ἢτοι ἐζύμωνον καὶ ἔψηνον τοὺς ἄρτους τοῦ γάμου.

Διὰ τὴν παρασκευὴν τούτων συνηθοῖζοντο τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, οἱ συγγενεῖς του, καθ' ἣν δὲ στιγμὴν νεάνις ἐκοσκίνιζε τὸ ἄλευρον διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς ζύμης, οὗτος ἔρριπτεν ἐντὸς τῆς σκάφης κέρματα, τὰ ὁποῖα αἱ παριστάμεναι γυναῖκες συνωθοῦντο νὰ ἀρπάξουν, ἐνῶ συγχρόνως ἐτραγώδουν καὶ ἐπανελάμβανον τὸ κάτωθι :

«Κοράσια τὸ ζυμώνει μὲ μάννα μὲ πατέρα,

Μὲ μάννα μὲ πατέρα, μ' ἀδέρφια μ' ἀξαδέρφια.

Μ' ἀδέρφια μ' ἀξαδέρφια, νὰ ζῆ ὁ γαμβρὸς κ' ἡ νύφη,

Νὰ ζῆ ὁ γαμβρὸς κ' ἡ νύφη, νὰ ζοῦν καὶ νὰ προκόβουν.

Ἡ ἐπομένη ἦτο ἡ ἡμέρα τῆς μεταφορᾶς τῆς ξυλείας διὰ τὸ ψήσιμον τῶν φαγητῶν τοῦ γάμου.

Τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου ἐκαλεῖτο ἀπὸ πρωΐας εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης ἡ «στολίστρα» διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῆς.

Ἀπαραίτητα στολίσματα τῆς πωγωνιανῆς περιβολῆς τῆς νύμφης, πρὶν εἰσχωρήσῃ καὶ εἰς τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Ἡπείρου, ἢ νυμφικὴ ἀμφίεσις τῆς λευκῆς ἐσθῆτος, ἦσαν ἡ «κορώννα» τὴν ὁποίαν ἔφερον αὕτη εἰς τὴν κεφαλὴν. Ἡ «τραχηλιά», ἐκ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων τὴν ὁποίαν ἐκρέμα αὕτη εἰς τὸ στήθος τῆς. Τὸ «κεμέρι» ἦτοι ἀργυρὰ ζώνη. Καὶ τέλος αἱ «μέριτζαι», εἶδος θυσάνων αἵτινες ἐκρέμαντο ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς μέχρι τῆς ὀσφύος.

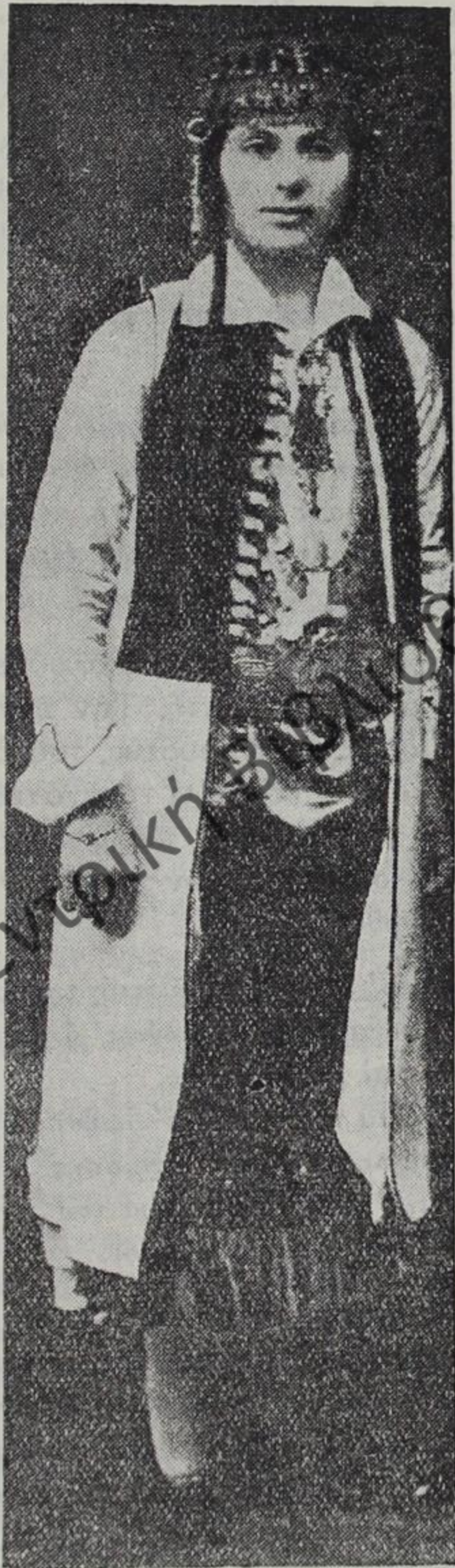
Ὁ στολισμὸς τῆς νύμφης εἰς τὸ Δελβινάκι, ὅπως ἐγένετο ἄλλοτε, ἦτο ἀπαράλλακτος μὲ τὴν τιτλοφορίαν τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ Θουκυδίδης, σημεῖον καὶ τοῦτο τῆς συγγενείας μεταξὺ τῶν δύο λαῶν.

Κατὰ τὸν στολισμὸν τῆς νύμφης αἱ παριστάμεναι γυναῖκες καὶ νεάνιδες ἐτραγώδουν :

*Ντύσου, στολίσου λυγερῆ, πτύσου στολίσου κόρη
γιὰ νὰ φανῆς εἰς τὸ γαμβρὸ κῆπος καὶ περιβόλι
ἔξῃνια πουγγιὰ ξωδεύθηκαν ὅτι ἐσένα περιστέρα.
Ποιὸς ἦταν ὁ προσενητῆς ποὺ εἶχε φάει κανέλα
χιόνια καὶ πάγους τσάκισαν ὅσο νὰ σ' ἀγαπήσουν
καὶ τοὺς ἀγγέλους ἔφεραν γιὰ νὰ σὲ ζωγραφίσουν.
Ἡ καλὴ μάγνα τῆς νύμφης, ὅλ' αὐτὴ τὴν ἐβδομάδα
αἵποτε δουλειὰ δὲν κάνει, ὅλο ράφει καὶ κεντίζει
καὶ ταῖς στράταις καθαρίζει νὰ περάσῃ ὁ γαμβρός τῆς
μὲ τοὺς χίλιους συμπεθέρους.*

Ἡ νύμφη οὕτω στολισθεῖσα ἴστατο ὀρθία, μὲ τὰ βλέμματα διαρκῶς πρὸς τὰ κάτω, τοὔτέστιν «ἐκαμάρωνε», συνωδεύετο δὲ αὕτη τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὑπὸ μιᾶς ἢ δύο γυναικῶν συγγενῶν τῆς, καλουμένων «περγέννυμοι», αἱ ὁποῖαι τῆς προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας τῶν.

Τιμῆς ἔνεκεν ὑπεκλίνετο αὕτη πρὸ τῶν παρισταμένων, τῶν ὁποίων ἐφίλει τὴν χεῖρα, κατὰ τὴν ὑποβολὴν τῶν συγχαρητηρίων. Προσθέσωμεν ἐνταῦθα ὅτι, ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα, καὶ μετὰ τὸν γάμον, ἠσπάζετο αὕτη τὴν χεῖρα παντὸς ἀτόμου, τὸ ὁποῖον συνήντα καθ' ὁδόν, κατόπιν μικρᾶς ὑποκλίσεως καὶ τοποθετήσεως τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐπὶ τοῦ στήθους.

Νύμφη Δελβινακιώτισσα.

Ταυτόχρονα τὴν πρωτὴν τῆς Κυριακῆς, ἡμέραν καθ' ἣν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐτελοῦντο ἄλλοτε οἱ γάμοι, οἱ πυροβολισμοὶ ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ ἀνήγγελλον ὅτι ἤρχιζεν ἐκεῖ «τὸ ἀρμάτωμα τοῦ μπαϊρακιοῦ» ἦτοι τοῦ γαμηλίου λαβάρου φέροντος εἰκόνα ἢ Σταυρόν, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ξύλου τοῦ ὁποίου ἔθετον τρία μῆλα καὶ μανδῆλιον, προωρισμένα διὰ τὸν κρατοῦντα τὸ λάβαρον κατὰ τὴν μετάβασιν τῆς γαμηλίου συνοδείας (ψίκι) εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης.

Κατὰ τὸ «ἀρμάτωμα τοῦ μπαϊρακιοῦ» αἱ παριστάμεναι ἐτραγῶδουν.

*«Ποιὸς ἀρματώνει φλάμπουρο μὲ τὴν εὐχὴ μὲ τὴν εὐχὴ
Μὲ τὴν εὐχὴ τῆς μάννας του καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ
Πατέρας του τ' ἀρμάτωνε μὲ τὴν εὐχὴ μὲ τὴν εὐχὴ
Τ' ἀδέρφια του τ' ἀρμάτωναν καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ
Ξαδέρφια του τ' ἀρμάτωναν μὲ τὴν εὐχὴ μὲ τὴν εὐχὴ κτλ.*

Τὸ ἀρμάτωμα τοῦ μπαϊρακιοῦ, ἠκολούθει τὸ ξύρισμα τοῦ γαμβροῦ, ἰδιαιτέρα καὶ αὕτη τελετὴ. Τὴν ἔναρξιν τῆς ἀνήγγελλον νέοι πυροβολισμοί. Ἐνῶ ὁ κουρεὺς, τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ ζῶσιν ἀμφοτέροι οἱ γονεῖς, ἐξετέλει τὸ ἀνατεθὲν εἰς αὐτὸν ἔργον, αἱ γυναῖκες καὶ δεσποινίδες περιστοιχίζουσαι τὸν γαμβρόν, ἐτραγῶδουν, τῇ συνοδείᾳ τῶν ἐντοπίων μουσικῶν ὀργάνων «βιολιῶν» τὰ κάτωθι :

*Καινούργια βρούσ' ἐκίνησε στοῦ νειόγαμβρου τὸ σπίτι
νὰ λούζεται ὁ νειόγαμβρος νὰ πλύνει' ὁ μπαρμπέρης.*

Ἄργυρὸ ξυρόφι καὶ μαλαματένιο,

σέρον' ἀγάλια-ἀγάλια τρίχα μὴν τ' ἀφήσης.

Τρίχα μὴν τ' ἀφήσης καὶ τὸν ἀσχημίσης

εἰς τὸν πεθερό του καὶ τὴν πεθερά του

Ἵστὰ γυναικαδέρφια, στὸ γυναικοσόϊ.

Ἡ ἐκκίνησις τῆς γαμηλίου πομπῆς (ψίκι) ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ πρὸς παραλαβὴν τῆς νύμφης, ἀνηγγέλετο καὶ αὕτη διὰ πυροβολισμῶν εἰς τοὺς ὁποίους ἀπήντων διὰ τοιούτων ἐκ τῆς νύμφης, εἰς ἔνδειξιν ὅτι ἔλαβον γνῶσιν τῆς ἐκκινήσεως.

Τῆς πομπῆς ἠγοῦντο τὰ μουσικὰ ὄργανα (λαλούμενα ἢ βιολιά). τὸ μπαϊράκι καὶ ἠκολούθουν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι (συμπέθεροι) μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ γαμβρός, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του καὶ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν του.

Τὸ ψίκι ἠκολούθει ἡμίονος ἐστολισμένη, διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ προικίου τῆς νύμφης, ἀποτελουμένου ἄλλοτε ἐξ ἐνδυμάτων μόλις δὲ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἤρχισεν νὰ προστίθεται εἰς ταῦτα καὶ χρηματικὸν ποσὸν ἀνάλογον μετὴν οἰκονομικῆν κατάστασιν τῶν γονέων τῆς.

Τῆς γαμηλίου πομπῆς προηγεῖτο, πρὸς ἀγγελίαν, νέος «συχαριάρης», ὀνομαζόμενος ὁ ὁποῖος μόλις ἔφθανεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης ἐφώναζε πυροβολῶν.

Τὰ συχαρίκια ! Ἔρχονται οἱ συμπέθεροι ! Χαεολήτικα ! Νὰ μᾶς προκόβουν !

Τὴν ἐκκίνησιν τῆς γαμηλίου πομπῆς πρὸς παραλαβὴν τῆς νύμφης, ἀνήγγελε χορὸς τῶν γυναικῶν μετὸ κατὰθι τραγοῦδι :

*Καλότυχη ἢ μάννα πὸν προβοδάει τὸν ἥλιο,
Ποῦ προβοδάει τὸν ἥλιο νὰ πάρη τὸ φεγγάρι.
Ἄϊκαλὲ γαμβρὸ κι' ἀρματομένε,
Π' ἀρματώνεσαι καὶ ποῦ πηγαίνεις ;
Ἄσπρε στανραητέ μου γιὰ κοντοκαριτέρει
Νὰ πατήσης πέτρα, κ' ἀναβῆς λιθάρι
Γιὰ νὰ καβαλικεύσῃς,
Κινῆστε παλληκάρια μου, κινῆστε λεβεντάδες,
νὰ πάη νὰ πάρη τὸ φιλι μὴ βρέξῃ, μὴ χιονίση
Κι' ἐγὼ κ' ἂν βρέξῃ, βρέχομαι κι' ἂν χιονίση αὐτοῦ 'μαι
Κι' ἂν καταβῆ ὁ Καλαμᾶς καὶ πάρη τὸ γεφύρι
Ἐγὼ 'χω πόρο νὰ διαβῶ καὶ πόρο νὰ περάσω κλπ.*

Ὄταν τὸ ψίκι ἔφθανεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ἔδιδον εἰς τοὺς οἰκείους τῆς νύμφης δύο ἄρτους καὶ δύο δοχεῖα (τσιτσεσ) οἴνου, λαμβάνοντες εἰς ἀντάλλαγμα ἓνα ἄρτον καὶ μίαν τσίτσαν. Παιδίον τότε, τοῦ ὁποίου ἔζων ἀμφότεροι οἱ γονεῖς, καὶ ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ, ὑπέδενε τὴν νύμφην μετὰ περικνημίδας δῶρον τοῦ τελευταίου τούτου. Ἀκολουθῶν, πρὸ τῆς νύμφης ὠδηγεῖτο ὁ γαμβρός, τοῦ ὁποίου αὕτη ἠσπάζετο τὴν χεῖρα, ἐνῶ ἐκεῖνος τῆς ἐπάτει ἐλαφρῶς τὸν πόδα εἰς ἐνδειξιν ὑπεροχῆς.

Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν καταλλήλων εὐχῶν καὶ τὸ κέρασμα τῶν συμπεθέρων, ὁ γαμβρός ἔκοπτε τὴν πῆτταν, τὰ τεμάχια τῆς ὁποίας προσεφέροντο εἰς τοὺς παρισταμένους, εἶτα δὲ ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν τραγουδῶν προσεκάλει τὸ ψίκι,

νά ἐτοιμασθῆ διὰ τὴν ἀναχώρησιν. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἡ νύμφη ἐξήρχετο τοῦ πατρικοῦ τῆς οἴκου, ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν ἐτραγούδει :

*Ἔβγα θύγω μ' ἔβγα, ἔβγα ἡ πταῖς αὐλαῖς σου.
Ἔβγα π' ταῖς αὐλαῖς σου σύρε σταῖς δικαῖς σου
Ν' ἀποχαιρετήσης τὸν χρυσὸν πατέρα.
Τὸν χρυσὸν πατέρα, τὴν χρυσὴν τὴν μάνα.
Τὴν χρυσὴν τὴν μάνα, ἀδέλφια κι' ἀξαδέλφισ.
Εὐχήσου με, μανοῦλα μου, τώρα στὸ κίνημά μου,
Τώρα στὸ κίνημά μου· στὸ ξεπροβόδημά μου.
Ἐστύταις ταῖς αὐλαῖς, τούταις ταῖς πόρταις
ἥλιος ἔλαμψε κι' ἀητὸς ἐμπῆκε
πέρδικ' ἄρπαξε καὶ πίσω βγῆκε.
Μὲ κουναροῦσ' ἡ μάνα μου σὰν ἡ μηλιὰ τὸ μῆλο
χίλια προικεῖά μου ἔδωκε καὶ μούλες φορτωμένες.*

Προπορευομένου τότε τοῦ γαμηλίου λαβάρου καὶ συνοδεία τῶν ἐγχωρίων ὀργάνων, τὸ ψῆκι μετέβαινεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπου εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἐτελοῦντο ὅλα τὰ μυστήρια τοῦ γάμου.

Μετὰ τὴν στέψιν, ἡ γαμήλιος πομπὴ ἐπιστρέφουσα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἐφρόντιζε ν' ἀκολουθήσῃ ὁδὸν ἄλλην ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε κατὰ τὴν μετάβασίν της εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης. Ἐφρόντιζε, κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν φράσιν «νά τὸ σταυρώσῃ», διότι ἄλλως οἱ νεόνυμφοι δὲν ἐπρόκοπτον.

Κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς νύμφης ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν, ὑπενθυμίζων τρόπον τινὰ εἰς αὐτὴν, ὅσα κατὰ τὴν στέψιν ἀνεγινώσκοντο ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἐτραγούδει τὰ κάτωθι :

*Τᾶκουσες κυρὰ νύμφη, τί λέει τὸ Βαγγέλιο ;
τί λέει τὸ Βαγγέλιο, τί μολογάει τὸ γράμμα ;
Τίμα τὸν πεθερό σου, τίμα τὴν πεθερά σου
γιὰ νὰ εἶσαι τιμημένη, στὸν κόσμον ξακουμένη.*

Ὅταν τὸ ψῆκι ἔφθανεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, προσεφέρετο εἰς τὴν νύμφην ἄρτος (κουλούρα) τὴν ὁποίαν αὕτη ἔρριπτεν ὅσον ἡδύνατο μακρὰν μεταξὺ τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον συνωθούμενον διεξήγαγε πραγματικὴν μάχην πρὸς ἀρπαγὴν ἐνῶ συγχρόνως αἱ γυναῖκες, ἐξερχόμεναι, πρὸς προὑπάντησιν

ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ, ἐτραγούδουν :

— *Συμπέθεροι, τὶ ἀργήσαταν, τὶ ἀργήσαταν ;*

— *Mās ārgḗhsan k' ārgḗsaman ki' ārgḗsaman*

— *Εἶχαν τὴν στέργα σιὸ νερὸ κι' ἀργήσαμε κι' ἀργήσαμε.*

Μετὰ τὸ ρίψιμο τῆς κουλούρας, τὸ ψῖκι ἐκάλει διὰ τοῦ κατωτέρω ἄσματος τὴν πενθερὰν τῆς νύμφης νὰ ἐξέλθῃ εἰς προὔπαντησίν της.

*"Εβγα, πεθερά, στή σκάλα μὲ τὸ μέλι μὲ τὸ γάλα,
Σπεῖρε, πεθερὰ τὸ ρύζι, γιὰ νὰ σοῦ ριζώσ' ἡ νύφη.
Σήμερ' ἡ πεθερούλα σου νυφούλα μου νυφούλα μου,
ταῖς σιτάταις καθαρίζει καὶ ρόδα ταῖς γεμίζει.
Ταῖς στρώνει γιὰ τὴν νύφη της νὰ σκύφτῃ νὰ μαζώνῃ
κι' ἀφοῦ τὰ γλυκομυρισθῇ σιτὸν κόρφο της τὰ βάζει.
Νὰ μυρισθῇ ὁ νιόγαμβρος νὰ τὸν ἀποκοιμίσῃ
κι' αὐτὸς θὰ μείνῃ ἔξυπνηγος θὰ ἔχ' αὐτοῦ τὸν νοῦν του.*

Ἐπὶ τὴν πρόσκλησιν αὐτὴν, ἡ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ, μὲ τὴν χαρὰν ζωγραφισμένην εἰς τὸ πρόσωπόν της, ἐξήρχετο εἰς προὔπαντησίν τῶν νεονύμφων τοὺς ὁποίους ἔραινε μὲ ὄρυζαν, εἰς ἔνδειξιν ὀριστικῆς ἀποκαταστάσεώς της εἰς τὸν νέον της οἶκον καὶ σημεῖον εὐδαίμονος βίου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, εἰς παρομοίας περιστάσεις ἔπραττον καὶ αἱ ἀρχαῖαι Ἀτθίδες, μὲ τὰ λεγόμενα «καταχύματα».

Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ ἔθετον συγχρόνως μάλλινον ὕφασμα (τσέργαν) ⁽¹⁾ τὸ ὁποῖον ἡ νύμφη εἰσερχομένη ἐπάτει διὰ τοῦ δεξιοῦ της ποδός, ἐνῶ ἐπροχώρει συρομένη ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ τείνοντος πρὸς τοῦτο τὴν χεῖρα.

Σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι, κατὰ ἐπικρατοῦσαν πρόληψιν, οἱ νεόνυμφοι δὲν ἐπρόκοπτον ἐὰν ἡ νύμφη, εἰσερχομένη διὰ πρῶτην φοράν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, δὲν ἔθετε πρῶτα τὸν δεξιὸν της πόδα. Ἐὰν ἐπὶ πλέον κατὰ τὴν μνηστείαν καὶ τὰ

1. Μάλλινος τάπησ ἢ κάλυμμα ἀπαντῶμενον ἤδη εἰς τὸν 13 αἰῶνα παρὰ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Βουλγαρίας Δημητρίῳ τῷ Χωματιανῷ περὶ βλάχων ὄντος τοῦ λόγου παρὰ τῷ I. B. Pitra (Analecta sacra et classica spicilegio Solismensi parata. Ἐν Ρώμῃ 1891 Τόμ. ΣΤ. σ. 54) ὅπου ἀναγινώσκονται τάδε «ἐριυφὲς κατάστρωμα τὸ λεγόμενον βαρβαρικῶς τζέργαν» (βλ. Ν. Ἑλληνομνημῶν ΙΔ σελ. 399-400).

ἐπιστροφή οἱ μεταβαίνοντες, εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, οἰκεῖοι καὶ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ δὲν ἀπετέλουν περιττὸν ἀριθμὸν.

Ἡ νύμφη εἰσερχομένη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ὠδηγεῖτο εἰς τὸ ἰδιαίτερον διαμέρισμα, τὸ ὀνομαζόμενον «μάννα», ὅπου ὁ μὲν γαμβρὸς τῆς ἀπέσυρε τὴν καλύπτραν (μπαρμποῦλι), ἡ δὲ μήτηρ τοῦ τῆς προσέφερε δᾶδα ἀνημμέτην, τὴν ὅποιαν ἔρριπτεν αὕτη εἰς τὸν κλίβανον καὶ μαγειρικά τινα σκεύη, εὐχομένη εἰς αὐτὴν νὰ γίνῃ καλὴ οἰκοκυρά.

Μετὰ τὰς ἀπαραιτήτους ταύτας διατυπώσεις, καὶ τὸ κέρσισμα τῶν συμπεθέρων ἤρχιζεν ὁ χορὸς μὲ τὰ κάτωθι τραγούδια, ποὺ ἐτραγώδουν ἐναλλάξ οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ὀργάνων.

Ὁ ἥλιος ἐπαντροεύτηκε τρυγώνα, τρυγώνα (1)
κι' ἐπῆρε τὸ φεγγάρι τρυγώνα νεογραμμένη
Συμπεθεροὺς ἐκάλεσε, τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἄστρα
Καὶ στρώματα τοὺς ἔστρωσε τὸν κάμπο μὲ λουλούδια
Τοὺς ἔβαλε καὶ φαγητὰ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ μόσχο.
Κρασιὰ τοὺς ἔβαλε νὰ ποῦν θάλασσα καὶ ποτάμια.
Ἀπ' ὅλα τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ ἀγερεινὸς δὲν ἦλθε.
Αὐτοῦ πρὸς τὸ ξημέρωμα ἀγερεινὸς μᾶς ἦλθε
Φαίνει τὸν ἄνθρωπο ζωντανὸ ὅτι νιόγαμπρα πεσκέσι
Φαίνει καὶ τοὺς συμπεθεροὺς φανάρι ἀναμμένο
Συμπεθεροὶ νὰ φύγωμε τὰ νιόγαμπρα νυστάζουν
Τ' ἔχουν βραδναῖς ἀκοίμητα ἔχουν καὶ μεσημέρια.

ἢ τὸ κάτωθι :

Σήμερ' εἶν' ἄσπρος οὐρανὸς σήμερ' εἶν' ἄσπρη ἡμέρα
σήμερα ἀνταμώνονται ἀητὸς κι' ἡ περιστέρα.
Μιὰ περιστέρα πλουμιστὴ μᾶς ἦρθε ἔπο τὰ ξένα
κι' εἶχε τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερὰ γραμμένα.
Παίρνει νερὸ στὸ στόμα τῆς καὶ πάχνη σιὰ φτερά τῆς
νὰ λούσῃ τὸν ἀφέντη τῆς, νὰ λούσῃ τὴν κυρά τῆς.
Ἀξίζ' ἡ μέρα ἡ σημερινὴ φλωρὶ μὲ τὸ ταγάρι
π' ἀντάμωσε τὰ νιόγαμπρα καὶ τᾶκανε ζευγάρι.
Ἡ περιστέρα ἦταν βαρειά κι' ἀητὸς ἦταν πουλάκι
ποιὸς ἔχει τὸ χρυσόροσσημα νὰ ράψῃ τὴν φτερούγα.
Ἐγὼ ἔχω τὸ χρυσόροσσημα νὰ ράψω τὴν φτερούγα.

1. Ἐἰς κάθε ἡμίστιχον ἐπαναλαμβάνεται ἡ φράσις «τρυγώνα τρυγώνα» καὶ «τρυγώνα νεογραμμένη».

Πολύχρονος ὁ κύριος νουνός π' ἔλαβε τὴν φροντίδα
καὶ ἔβαλε τὰ νιόγαμπρα νὰ φέρουνε μιὰ γύρα
Κύριε νουνέ, κυρὰ νουνά νὰ εἴστε εὐτυχισμένοι
καὶ σιῶν παιδιῶν σας ταῖς χαραῖς τέτοια χαρὰ νὰ γένη.

Διαρκοῦντος τοῦ χοροῦ, ὠδήγουν τὴν νύμφην παρὰ τὸν
γαμβρόν, ἐνῶ οἱ χορευταὶ ἐτραγώδουν, κατὰ τὴν ἀνωτέρω
διάταξιν, τὸ σχετικὸν τραγοῦδι :

Αὐτὸ τὸ χέρι πού κρατεῖς, ματάκια, ματάκια,
γιὰ μὴ τὸ παρασφίγγης, ματάκια λυγωμένα.
Τὶ τὸ πονοῦν τὰ δάχτυλα, ματάκια, ματάκια,
ἀπὸ τὰ δαχτυλίδια, ματάκια λυγωμένα.
Ἄνοιξε τὰ χειλάκια σου, μικροπαντορεμένη μου
καὶ πές ἓνα τραγοῦδι μικροραβωνιασμένη.
Νὰ νοστιμήσῃ ὁ χορὸς, νὰ μποῦν ὁ κόσμος ὅλος
Σαράντα δίπλαις ὁ χορὸς, σαράντα καὶ καμπόσαις
Καὶ μέσ' σιτὴ μέση σιτὸ χορὸ, ἡ νύμφη μας χορεύει.

Ἡ τὸ κάτωθι :

Ἄνθρωποι ζυγὰ ζυγὰ
κ' ἓνα χαλιδόκι μόν' μοναχὸ
κάθεται σιτὸν πύργο καὶ κελαῖδεῖ
κελαῖδεῖ καὶ λέγει καὶ μολογᾷ.
Ἄνδρα νειὲ πολίτη καλὲ ἄγουρε
καὶ Σαλονικιώτη πραγματευτὴ
Ποῦ τὴν ἐδιαλέξες αὐτὴν τὴ νειὰ
τὴν ξανθομαλοῦσα τὴν πέροδικα.
Μὴν σὲ κάστρο πῆγες μὴν σὲ χωριὸ
μὴν σὲ μοναστήρι ἴγουμενικό.
Οὔτε σὲ κάστρο πῆγα, μὴ σὲ χωριὸ
οὔτε σὲ μοναστήρι ἴγουμενικό.
Ἄπ' τὸ μαχαλᾶ τῆς ἐδιάβαινα
καὶ σιτὸ μαχαλᾶ τῆς ἐπέρασα.
Ἐροῖξ' ἓνα μῆλο ἀπὸ τὴν μηλιά
Μοῦ ἴπε δύο λογάκια καὶ μ' ἄρεσαν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χοροῦ, μεταξὺ τῶν νεονύμφων,
ἐλάμβανε θέσιν ὁ νουνός ὁ ἀνταλλάξας τοὺς στεφάνους.

Τὸ ἑσπέρας εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ προσεκαλοῦντο εἰς
δεῖπνον οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης καὶ ὁ νουνός, τοὺς ὁποίους
παρελάμβανον εἰδικαί ἀποστολαί, ἐκ τῶν οἰκείων τοῦ γαμβροῦ,

συνοδεία τῶν ἐγχωρίων ὀργάνων. Πυροβολισμοί, τραγούδια, σφυρίγματα, ἀντίλαλοι τῶν μουσικῶν ὀργάνων, συνετάρασσον κυριολεκτικῶς τὴν ἀτμόσφαιραν κατὰ τὴν μετάβασιν τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ νουνοῦ καὶ τῶν συμπεθερών.

Κατὰ τὰς προπόσεις ἀνεκηρύσσετο εἰς «ἐντολεὺς» κατὰ διαταγὴν τοῦ ὁποίου ἕκαστος ἔπινεν εἰς ὑγείαν ἐκείνου ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὁ ἐντολεὺς ἤγειρε τὴν πρόποσιν, ὥστε ὅλοι οἱ συνδαιτημόνες νὰ ὑψώσουν, κατὰ σειρὰν, τὸ ποτήριον εἰς ὑγείαν τοῦ ὑποδειχθέντος ὑπὸ τοῦ ἐντολέως προσώπου. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀνετίθετο εἶτα εἰς ἕτερον πρόσωπον, ὥστε διαδοχικῶς ὅλοι οἱ παριστάμενοι ἐγίνοντο ἐντολεῖς.

Ἡ συνήθης πρόποσις τῆς ἐντολῆς ἦτο :

«Τὸ παρὸν ποτήριον, τὸ πίνομεν εἰς ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν τοῦ..... γειά του, χαρά του καὶ βίβα του».

Ὅσον δὲ ἡ διασκέδασις καὶ ἡ εὐθυμία παρετείνετο, τόσο τὰ ᾄσματα ἐγίνοντο ζωηρότερα, οἱ δὲ παριστάμενοι εὐωχοῦντο μεταξύ των, μέχρι πρωΐας ἐνίοτε.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης (Δευτέρας) οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ παρεσκεύαζον τὲς τηγανίτες, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνὰ ἓν τεμάχιον ἔτρωγον οἱ νεόνυμφοι, ἐπαλείφοντες τοῦτο μὲ μέλι, σύμβολον γλυκείας συμβιώσεώς των.

Τὴν πρωΐαν τῆς μεθεπομένης (Τρίτην), ἡ νύμφη συνοδευομένη ὑπὸ δύο παιδῶν μετέβαινε μὲ μικρὸν δοχεῖον εἰς τὴν βρύσιν, κομίζουσα ὕδωρ διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐνίπτετο ὁ γαμβρός.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ περὶ τὰς προμεσημβρινὰς ὥρας, ἡ νύμφη συνοδευομένη πάλιν ὑπὸ δύο ἀρρένων τέκνων, τῶν ὁποίων ἐπέζων ἀμφοτέροι οἱ γονεῖς, μετέβαινε εἰς τοὺς γονεῖς τῆς, διὰ τὴν παραλαβὴν διαφόρων γλυκισμάτων καὶ ξηρῶν καρπῶν, τῶν λεγομένων «καλοῦδια», τὰ ὁποῖα διένεμεν εἰς τοὺς ἀναμένοντας εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ συγγενεῖς τῆς.

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐλάμβανον χώραν τὰ λεγόμενα «ἐπισιρόφια» τελευταία ἐκδήλωσις τοῦ γάμου. Κατ' αὐτὴν οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ, συνοδεία μουσικῶν ὀργάνων, μετέβαινον εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ὅπου παρετίθετο τράπεζα καὶ ἠκολούθει χορὸς καὶ ᾄσματα μέχρι τῶν πρωϊνῶν, ἐνίοτε, ὥρων.

Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου ἐλάμβανε τέλος, τὰς μ. μ. ὥρας τῆς ἐπομένης (Τετάρτης), ὅποτε διὰ πυροβολισμῶν ἀνηγγέλετο ἡ ὑποστολὴ τῆς γαμηλίου σημαίας—«ξαρμάτωμα τοῦ μπαῖρακιοῦ»

ἡ ὁποία μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐκυμάτιζεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ.

*
*
*

Εἰς τοὺς χοροὺς ἐκτὸς τοῦ γνωστοῦ τραγουδιοῦ, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τοὺς γνωστοὺς ἀγῶνας τοῦ Δελβινακίου κατὰ τοῦ Ἄλῃ πασᾶ «ὄλες ἢ χῶρες καὶ χωριά», ἐτραγουδοῦντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τὰ κάτωθι :

Κούγω τὸν ἄνεμο κ' ἀχάει, μωρὲ παπᾶ δελῆ παπᾶ ⁽¹⁾
Τὸν κούγω καὶ μαλώνει, δελῆ παπᾶ λεβέντη
Μὲ τὰ βουνὰ ἐμάλωνε, μὲ τὰ βουνὰ μαλώνει
Καὶ σεῖς βουνὰ τοῦ Γρεβενοῦ καὶ πεῦκα τοῦ Μεισοῦ
Ἐσεῖς καλὰ τὸν ξέρετε αὐτὸν τὸν παπᾶ Γεώργη
Ποὺ ἦταν μικρὸς σιὰ γράμματα, μικρὸς σιὰ πινακίδια
Καὶ τὴν ἔσηκώθηκ' ἀρματωλός, καὶ κλέφτης
Ὅλα τὰ κάστρα πάτησε, ὅλα τὰ μοναστήρια
Τὸ μοναστήρι σιὸς Ἀγίους δὲν μπορ' νὰ τὸ πατήση,
Τριγύρω γύρω τ'ᾶφερνε καὶ ἄγρη δὲν τοῦ βροῖσκει
Τὸν γούμενον ἐφώναξε, τὸν γούμενο φωνάζει.
Κατέβα κάτω γούμενε νὰ μὲ ξομολογήσης.
Ὅτι ἔχω κάμει κρίματα κ' εἶμαι κριματισμένος.
Τὶ ἔχω σκοτώσει ἕναν παπᾶ ἐκεῖ ποὺ λειτουργοῦσε.

Ἡ τὸ κάτωθι :

Τὰ πέλαγα Χάϊδω μ' καὶ τὰ νησιά.
τὰ πέλαγα καὶ τὰ νησιά, ὅλα δαομένα τ' ἄχω.
Καὶ δὲν ἠμπόρεσα, Χάϊδω μ' νὰ βροῶ,
καὶ δὲν ἠμπόρεσα νὰ βροῶ ἕνα ξηρὸ λεμόνι,
Γιὰ νὰ τὸ ζύψω νὰ τὸ πιῶ, νὰ μοῦ διαβοῦν οἱ πόνοι.
Ὁ πόνος, Χάϊδω μ', π' ὄχω στὴν καρδιά,
ὁ πόνος π' ὄχω στὴν καρδιά, δὲν λύνει καὶ δὲν βγαίνει.
Θέλει τοῦ Μάϊ, Χάϊδω μ', τὴ δροσιά,
Θέλει τοῦ Μάϊ τὴ δροσιά, τ' Ἀπρίλη τὰ λουλούδια !!
Τοῦ Μάϊ, Χάϊδω μ', τὰ τριαντάφυλλα κ.τ.λ.

*
*
*

Ἡ ἀναχώρησις εἰς τὰ ξένα, τὸ «ξενήτευμα», ὅπως τὸ ἔλεγον ἄλλοτε, ἦτο πηγὴ πάσης μελαγχολίας εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν

1. Εἰς κάθε ἡμίστιχον ἐπαναλαμβάνεται ἐκ περιτροπῆς : «μωρὲ παπᾶ δελῆ παπᾶ», «δελῆ παπᾶ λεβέντη».

τὸ αὐτοκίτητον, τὸ ἀεροπλάνον καὶ τὰ ἄλλα σύγχρονα μέσα δὲν εἶχον ἐκμηδενίστην τὰς ἀποστάσεις καὶ σβύσθη τὴν ἀντίληψιν τῆς ξενητείας.

Εἰς τὸν ταξιδεύοντα, «τὸν πολίτην», τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεως, προσέφερον οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τὰ λεγόμενα «*κανίσκια*» ἤτοι κρέας ψητὸν ἢ ὄρνιθα, ἄρτον καὶ οἶνον τὰ ὅποια οἱ προσφέροντες συνέτρωνον εἰς κοινὸν «*πένθιμον γεῦμα ξεχωρισμοῦ*» μὲ τοὺς οἰκείους τοῦ ξενιτευμένου.

Τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεως ἐτελεῖτο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀγιασμοῦ ὁ δὲ ταξιδεύων κατὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ πρὸς ἀναχώρησιν συνήντα παιδιὰ ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖ ἰστάμενα, ὡς αἰεὶ οἰωνός, τὰ ὅποια ἀποχαιρετῶν ἐφιλοδώρει. Ἐξεργασμένος δὲ ἀνέτρεπε διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδός δοχεῖσιν πλήρες ὕδατος, ἐνῶ ἢ σύζυγος ἢ μήτηρ ἢ ἄλλο μέλος τῆς οἰκογενείας τὸν παρηκολούθει ἕως τὴν ἐξοδὸν, σπείρουσα ὀπίσθεν τοῦ σίτον, σύμβολον ἀφθόνου χρηματισμοῦ τοῦ εἰς τὰ ξένα, ὥστε νὰ τὸν σπείρῃ ἀφειδῶς.

Τὰ ταξιδεύοντα προέπειπτον εἰς μακρὰν πολλάκις ἀπόστασιν τοῦ χωρίου οἱ οἰκεῖοι καὶ οἱ συγγενεῖς.

Σταυρός... Ζέλι... Ἀσπαράγος... εἶναι οἱ κρανίου τόποι διὰ τὸν ταξιδεύοντα Δελβινοκλήτην. Τόποι ποτισμένοι μὲ δάκρυα πικρὰ γενεῶν καὶ γενεῶν, μὲ ὀλοφυρμούς συζύγων καὶ μητέρων! Τόποι ποὺ ἤκουσαν ἀναστεναγμούς, ἀναφιλητά, κρυφομιλήματα καὶ φιλήματα ἀτελείωτα ὄλων τῶν χωριανῶν. Τόποι ὅπου ἢ σύζυγος ὀλοφυρομένη ἔδιδεν εἰς τὸν «*καλόν*» τῆς ὡς φυλαχτὸ εἰς τὰ ξένα, τὸ φιλί τοῦ ζωντανοχωρισμοῦ! Τόποι ὅπου ἢ μάνα μὲ βουρκωμένα τὰ μάτια, ἔδιδεν εἰς τὸν υἱὸν τῆς τὴν εὐχὴν «*μὴ τὸν ποτίσουν βότανα*» καὶ τὸν πλανέψη ἢ ἄπονη ξενιτεία!

Ἡ πένθιμος ἐκείνη συνοδεία τοῦ ξεπροβοδίσματος μετὰ τὸν ἀποχαιρετισμὸν τοῦ ταξιδιώτου ἐπιστρέφουσα μὲ βουρκωμένα τὰ μάτια καὶ τὸν πόνο στὴν καρδιά ἔκοπτε καὶ ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς τῆς κλάδους δένδρων, εὐχομένη ὅπως κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, ἀπὸ τὰ ξένα ὁ ταξιδιώτης, φέρῃ καὶ αὐτὸς «*τόσα γρόσια καὶ φλωριά ὅσα φύλλα καὶ κλαδιά*» ἐκράτει αὕτη εἰς τὰς χεῖράς τῆς.

..

Τὸ φέρετρον τοῦ νεκροῦ περικυκλώνουν αἱ γυναῖκες θρηνοῦσαι διαδοχικῶς καὶ κατὰ τάξιν ἀλληλοβοηθούμεναι, λέγουσαι ἀνά ἓν «*μοιρολόγι*» προϊόν στιγμιαίας ἐμπνεύσεως, ὑπερ-

τάτης ὀδύνης μὲ αἴσθημα βαθὺ καὶ ἔντονον, ἐνίοτε τόσον συγκινητικόν, ὥστε νὰ προκαλῆ τὰ δάκρυα καὶ τοῦ πλέον ψυχραίου μου καὶ ἀπαθοῦς.

Μὲ τὰ μοιρολόγια αὐτὰ ἢ ἐξυμνοῦνται αἱ ἄρεται τοῦ ἀποθανόντος καὶ ἐξαίρεται τὸ κενὸν ποῦ ἐπῆλθεν εἰς τὴν οἰκογένειαν,

*Ἐχάλασες τὸ σπῖτι σου, χρυσέ μου νοικοκύρη,
Καὶ μ' ἄφησες σιὸς δρόμους λέλε κακὸ πὺν μ' εὔρε
Εἶμαι νὰ πάρω τὰ βουνά, νὰ φύγ' ἀπὸ τὸν κόσμο.
Ἐγὼ τὸ εἶδα σιὸν ὕπνο μου τὸ μαῦρο τυχερό μου.*

ἢ *Ἐσύ, παιδί μου, κίνησες νὰ πᾶς σιὸν κάτω κόσμο,
Κι' ἀφίνεις τὴ μανούλα σου πικρὴ, χαροκαμμένη*

ἢ θρηνεῖται ἡ ματαιότης τῶν ἀνθρωπίνων πρὸς παραμυθίαν τῶν οἰκείων.

Ἄλλοτε μὲ τὰ μοιρολόγια αὐτὰ παραγγέλουν εἰς τὸν νεκρὸν νὰ φέρῃ εἰς τοὺς προαποθανόντας οἰκείους των διαφόρους εὐχαρίστους ἢ λυπηρὰς εἰδήσεις γεγονότων τὰ ὅποια συνέβησαν εἰς τὴν οἰκογένειαν ἀπὸ τοῦ θανάτου των. Τὸν θάνατον ὁ Ἑπειρώτης γενικῶς θεωρεῖ μεγάλον χωρισμόν, διαρκοῦντος τοῦ ὁποίου ὁ ἀποθανὼν δὲν παύει νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς οἰκείους του. Μόλις λοιπὸν τοῦ δοθῆ εὐκαιρία, σπεύδει νὰ γνωρίσῃ τὰς εὐτυχίας ἢ δυστυχίας των.⁽¹⁾

Πολλοὶ μὲ τὰ μοιρολόγια παρακαλοῦνται οἱ προαποθανόντες νὰ ἐπαγρυπνοῦν ἐπὶ τῶν μικροτέρων :

*Ἄφτοῦ κάτω σοῦ ἔρχεται, πατέρα μου καϋμένε,
ὁ γυιὸς μου ὁ μονάκριβος καὶ τὸ δικό σ' ἔγγόνι.
Νὰ τὸν κνιτᾶς, πατέρα μου, μὴν τύχη καὶ κρυώση,
γιατὶ ἀκόμη εἶναι μικρὸς καὶ καλομαθημένος.*

Εἰς τοὺς ἀποθνήσκοντας εἰς μικρὰν ἡλικίαν, αἱ μοιρολογοῦσαι παραγγέλουν νὰ μὴ «χολιάζουν», διότι καὶ εἰς τὸν κάτω κόσμον θὰ ἔχουν προστάτας συγγενεῖς των.

1. Ὁ ἡμέτερος αἰμίμηστος πατήρ, διηγεῖτο ὅτι γυνὴ τις μοιρολογοῦσα νεκρὸν, τὸν ἐπεφόρτιζε μὲ τόσας παραγγελίας πρὸς ἀποθανόντα προσφιλεῖς της πρόσωπα, ὥστε παρακαθημένη τὴν παρεκάλεσε νὰ παύσῃ τὰς παραγγελίας, διότι ὁ ἀποθανὼν ἦτο τόσον φιλότιμος, ὥστε θὰ περιεπλανᾶτο εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, ἡμέρας ὀλοκλήρους πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ διαβίβασιν τῶν παραγγελιῶν της.

Μὴ μοῦ χολιάζεις ποῦ θὰ πᾶς, μονάκριβο παιδί μου,
Θὰ βρεῖς ἐκεῖ τὴν μάννα μου, ἀκριβό μου, μοναχό μου.
Ἐκεῖ θὰ βρεῖς τὸ θεῖο σου, τὸν δόλιο ἀδελφό μου,
Θὰ σὲ κυτιάζουν σὰν κι' ἐγώ, μοναχό μου κι' ἀκριβό.

Τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ νεκροῦ δὲν ἐπετρέπετο, τὸ σκούπισμα τοῦ οἴκου του, ἵνα μὴ ὁ θάνατος «σκουπίση καὶ ἄλλους».

*
* *

Περιορίσθημεν εἰς τὴν ἀπλὴν ὑπόμνησιν ἐθίμων τινῶν τῆς γενετείας μας, διότι ταῦτα εἶναι τόσα πολλὰ καὶ τόσαι αἱ λεπτομέρειαι εἰς τὰς διαφόρους περιστάσεις πού ἐφαρμόζονται, ὥστε καὶ ὁ πλέον ἀκούραστος μελετητής, δὲν θὰ κατορθώσῃ πλήρες ἐράνισμα καὶ συλλογὴν.

Ἡμεῖς τελευτῶντες θεωροῦμεν λυπηρὸν ἐνῶ τὰ λείψανα αὐτὰ τῆς ἐθιμογραφίας γενικῶς ἐκτιμῶνται καὶ ἀποθαυμάζονται, οὐδεμίᾳ μέχρι τοῦδε, ἀνελήφθη προσπάθεια πρὸς συστηματικὴν συγκέντρωσιν των.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κωνσταντινῶν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ὡς συμπλήρωμα τῆς περὶ Δελβινακίου μελέτης μας, ἐθεωρήσαμεν τὴν προσθήκην τοῦ παρόντος παραρτήματος, εἰς τὸ ὁποῖον κατεχωρήσαμεν ἐνθυμίσεις τινὰς ἐκτὸς τῶν καταχωρηθεισῶν ἤδη εἰς τὰς πρόσθεν σελίδας, ἐνθυμίσεις ἀνευρεθείσας κατὰ τὴν ἔρευνάν μας, πρὸς συλλογὴν στοιχείων, διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης μελέτης, ἐπὶ πλέον δὲ διάφορα ἔγγραφα σχετικὰ πάντοτε μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἠρωϊκῆς γενετείρας μας.

A—ΕΝΘΥΜΙΣΕΙΣ

«Τὸ ἀνὰ χειρὸς θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἀφιέρωται μὲν τῇ ἐν Δελβινακίῳ Γενικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου παρὰ τοῦ Παιδαγωγικοῦ Πρωτοπαπᾶ Γεωργίου Γκρίκου τοῦ ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας διατρούσαντος, καὶ κεῖσε ἀποθανόντος τὸ 1850 κεκόμισται δ' ἐκεῖθεν ἐν Δελβινακίῳ ὑπὸ τοῦ Παιδαγωγικοῦ Οἰκονόμου παπᾶ Ἀθανασίου, τοῦ κατὰ τὸ 1852 εἰς Μολδοβλαχίαν ἀποδημήσαντος καὶ ἐπανελθόντος κατὰ τὸ 1853 κατὰ μῆνα Ἰούνιον».

(Ἐπὶ Εὐαγγελίου ἐκδόσεως Ἑνετίας 1785
εὑρισκομένου εἰς οἰκίαν Π. Κοσύφη)

«Τὸ 1814 ἔπεσε πανώλης»

«Τὴν 1 Ἰαν. 1833 εὑρέθησαν κλεμμένα τὰ ἱερὰ ἄμφια, σκεύη τῆς Παναγίας ἀργυρᾶ δηλαδὴ δισκοπότηρα, Εὐαγγέλιον καὶ κανδύλια».

«Τὴν 7 Ἰαν. 1833 δις μέγας σεισμός ἐν Δελβινακίῳ ὥστε ἔπεσεν ὁ τοῖχος τοῦ ὄντᾶ μου»

(Ἐνθυμίσεις ἐξ ἀνεκδότων χειρογράφων Γ. Γαζῆ)

«Εἰς τὰ 1740 ἔγινε μεγάλη ἀκρίβεια»

(Εἰς Εὐαγγέλιον Κεντρ. Ἐκκλησίας)

«1750 ἀπριλίου 23 ἀφιέρωμα εἰς τὴν παναγίαν παρὰ τοῦ στρατοδιαμάντι ἀλέξη»

(Ἐνθύμισις εἰς Εὐαγγέλιον Προφ. Ἡλιοῦ ἐκδόσεως 1737 Ἑνέτησιν παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρρῳ)

«Διὰ συνδρομῆς τῶν ἐν Ἀθήναις παρεπιδημούντων Δελβινακιωτῶν τὴν 10 Ἰουνίου 1895»

(Ἡ Θεία Λειτουργία Γ. Καρυοφύλλη 1892 εἰς Ταξιάρχας)

«Αἱ Κυρίαὶ τῆς Κωμοπόλεως Δελβινακίου τῆ Σεπτῆ καὶ Μεγαλειοτάτῃ Αὐτῶν Ἀνάσση Σοφίᾳ εὐλαβῶς»

(Ἀφιέρωσις εἰς στολὴν Πωγωνίου προσφερθεῖσαν τὸ 1915 εἰς τὴν τότε Βασίλισσαν τῆς Ἑλλάδος Σοφίαν, ἐπιθυμία τοῦ Μητρ. Δρυϊνουπόλεως Βασιλείου)

«Τῇ 19 Φεβρουαρίου τοῦ 1913 ἐγένετο ἡ ἄλωσις τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῇ 24 ἡμέρᾳ Πέμπτην εἰσῆλασεν δαφνοστεφῆς καὶ νικηφόρος ὁ γενναῖος καὶ ἔνδοξος ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐνδόξου στρατηλάτου διαδόχου Κωνσταντίνου τοῦ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀνακηρυχθέντος βασιλέως τῆς Ἑλλάδος συνεπείᾳ τῆς δολοφονίας τοῦ πατρὸς του Γεωργίου γενομένης ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σχοινᾶ.

Ἡ κατάληψις τοῦ Δελβινακίου ἐγένετο ὑπὸ μιᾶς ἰκθῆς ἰππικοῦ ἐκ 15 ἵππων τῇ 26 Φεβρουαρίου 1913, ἡ γενομένη ὑποδοχὴ εἰς τὸ γενναῖον καὶ μικρὸν τοῦτο ἀπόσπασμα ὑπῆρξε συγκινητικωτάτη».

12 Ἀπριλίου 1913

Π' Δημήτρι Γκιώκας

(Ἐνθύμισις εἰς Εὐαγγέλιον φυλασσόμενον εἰς οἰκίαν Π. Κοσύφη)

Σχετικῶς μὲ τὴν, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἡπείρου, ἱστορίαν τοῦ Δελβινακίου, μνημονεύσωμεν ὅτι τὴν 21-1-1917 ἀπεχώρησεν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἡ τελευταία διλοχία τοῦ ἑλλην. στρατοῦ, τὴν δὲ 29 ἰδίου μηνός, κατελήφθη τοῦτο ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἀπελευθερωθὲν τὸν Σεπτέμβριον ἰδίου ἔτους.

Κατὰ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον τὸ Δελβινάκι κατελήφθη τὴν 29-10-1940 ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἐλευθερωθὲν τὴν πρωΐαν τῆς 22 τοῦ ἐπομένου μηνός, κατόπιν αἰχμαλωσίας ὀλοκλήρου τῆς ἰταλικῆς δυνάμεως Ρονίτσης, ἀποτελουμένης ἐξ ὑπολοίπου τάγματος πεζικοῦ τοῦ 48 Συν)τος, μιᾶς Πυροβολαρχίας πλήρους τοῦ 65 μετὰ τῶν πυροβόλων καὶ ἡμιόνων τῆς.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Δελβινακίου ἦτο τόσον ταχεῖα, ὥστε ὁ ἐκεῖ διαμένων Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας Φερράρα, Στρατηγὸς Τζανίνι, αἰφνηδιασθεὶς ἐκ τῆς κεραυνοβόλου ἐνεργείας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ μὴ δυνηθεὶς ν' ἀποσυρθῆ διὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ μὲ τὸ Ἐπιτελεῖον του, ἐγκαταλείπει τὰ ὑλικά καὶ αὐτοκίνητα καὶ πεζῆ δι' ἀτραποῦ κατευθύνεται πρὸς Μπούναν-Ἐπισκοπὴν (').

*
* *

1. Ἐξ ἀνεκδότου συγγραφῆς τοῦ κ. Παναγ. Μαυρογιάννη Συν)ρχου τοῦ Πυροβολικοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἄνανδρον φασιστικὴν ἀεροπορίαν, τὴν συνηθισμένην εἰς τὸν βομβαρδισμόν ἀμάχων πόλεων καὶ πληθυσμῶν, τὸ Δελβινάκι, ὑπέστη κατὰ τὸν β' Παγκόσμιον πόλεμον τέσσαρας ἐν ὅλῳ βομβαρδισμούς (26 καὶ 28 Νοεμβρίου 1940 καὶ 20 καὶ 22 Ἀπριλίου 1941) μὲ θύματα τοὺς κάτωθι μάρτυρας, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων, μετὰ τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιμανδρίτου **Χρυσόστομου Τσιοκῶνα**, τὸν ὁποῖον ἀνεφέραμεν (βλ. ἄνωτ. σελ. 102—103), παραδίδομεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλευθερίας τῆς γενετέρας μας.

† Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Τσιοκῶνας

Ἀθανάσιος Γ. Γκιώκας, πρόεδρος τότε τῆς Κοινότητος Δελβινακίου, μετὰ τοῦ μονογενοῦς τοῦ υἱοῦ **Ἀλεξάνδρου** καὶ τῶν ἐγγυόνων τοῦ **Εὐριπίδη, Λουκᾶ** καὶ **Ἑλλης Φιλ. Νότσικα, Ἀριστούλα Στ. Δράλιου, Παντελῆς Ι. Νόννης, Ἰωάννης Ε. Καρακώστας** καὶ **Δημήτριος Σπ. Μπέτας**.

*
**

Ἐκτὸς ὅμως τῶν θυμάτων αὐτῶν τῆς φασιστικῆς ἀεροπορίας, τὸ Δελβινάκι προσέφερεν εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος, τὰ κάτωθι τέκνα του, τὰ ὁποῖα μὲ τὸ τίμιόν των αἷμα ἐπότισαν τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας.

Πρόκειται περὶ τῶν θυμάτων τῆς χιτλερικῆς θηριωδίας. Τὰ καταχωροῦμεν, ὡς εἰς τιμητικὴν στήλην, τὴν ὁποῖαν μίαν ἡμέραν θὰ στήσῃ ἡ πατρίς εἰς ἀνάμνησίν των.

Παναγιώτης Χρ. Κάμτσος (1925—1943). Ἐφονεύθη εἰς Ἀραχωβίτσαν Κουρέντων τὴν 19-10-43 πολεμῶν κατὰ τῶν Γερμανῶν, εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀντίστασιν στρατηγοῦ Ζέρβα.

Στυλιανὸς Θ. Μπέκαρης (1917—1944). Ἐξετελέσθη εἰς Δελβινάκι τὴν 25-1-1944.

Χαράλαμπος Ι. Ἀγόρας (1895—1944). Ὅμοιος εἰς θέσιν Μπούνα τῆς περιφέρειας Ποντικατῶν καὶ Τεριαχίου Πωγωνίου, τὴν 27-8-1944.

Γρηγόριος Φ. Γκίγκας (1897—1944). Ὅμοιος εἰς Σχωριάδες Β. Ἡπείρου τὴν 28-1-1944.

Ἴνα συμπληρωθῆ ὅμως ὁ κατάλογος τῶν ἡρώων τούτων τῆς ἐλευθερίας, πρέπει νὰ προστεθοῦν εἰς αὐτὸν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κάτωθι συμπατριωτῶν μας :

Βασίλειος Κ. Σούφας ἀνθυπολοχαγός (1915—1944). Ἐπνίγη τὴν 26-2-1944 παρὰ τὸν κόλπον τῆς Ἀγρηλιᾶς, περιοχῆς Τσεσμέ Μ. Ἀσίας, ἐπιβαίνων ἀτμοπλοίου πρὸς κατάταξιν τοῦ εἰς τὸν στρατὸν Μέσης Ἀνατολῆς.

Δημήτριος Ἀρτ. Χατζηνικολάου (1920—1943). Ἐξετελέσθη τὸν Μάιον τοῦ 1943 μεταξὺ Καστανιανῆς καὶ Βαλτίστης.

Ἀδελφοὶ Κωνσταντῖνος (1907—1944) καὶ **Μενέλαος** (1917—1944) **Ἰ. Μπίλη**. Ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῆς ἀλβανικῆς τσέτας τὴν 14-7-1944 παρὰ τὸ χωρίον Καλογεραντζῆ τῆς Β. Ἡπείρου ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Ἀργυροκάστρου.

Β—ΕΓΓΡΑΦΑ

Προικοσύμφωνον τοῦ 1844.

Ἐἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος καὶ τοῦ ἁγίου ἡμῶν προκοπίου δηλοποιῶ ἐγὼ ὁ ὑπογεγραμμένος βασιλεὺς μάνθου δελβινακιώτης ὅτι κατὰ τὸν θεῖον καὶ ἱερὸν νόμον συζεύξας τὴν θυγατέρα μου αἰκατερίνην, μετὰ τοῦ νικολάου υἱοῦ τοῦ κυρίου διαμάντι Γιάκωβου, εἰς πρῶτον γάμον, τῇ ἔδωσα τῇ εἰρημένι θυγατρὶ μου διὰ προῖκα τέσσαρα σιαγάκια σιαγακένια μὲ τέσσερας ποδιάς καὶ μὲ τρία ζευγάρια προμάνικα ὀκτὼ σεγκούνια (¹) ὀκτὼ δμπόλιας (²) λινοκούκουλες, δύο μαγδαδέναις καὶ μία καναβίτικη, ἓνα ὑποκάμισον τέσσαρα χουμαῖτικα ἓνα λινάτικον καὶ ἓν ἀμανίζωτο καὶ πέντε καναβίτικα. Ἐνα ζωνάρι μεταξωτόν, καὶ τρία μαλίτικα, δύο φλωκάτες, Ἐνα φουσιάνι, Ἐνα μανδίλι μεταξωτόν, Ἐνα ζευγάρι τζαπράκια ἀσιμένα εἰς τὸ στήθος ὀκτὼ δακτυλίδια ὁμοῦ μὲ τὴν

1. Ἐξωμῖς ἄνευ χειρίδων.

2. Κεφαλεπίδεσμος ἐκ μετάξης ἢ βάμβακος ἐπινοηθεὶς κατ' ἀπομίμησιν ἴσως τῶν «λευκῶν κρηδέμνων» τοῦ Ὀμήρου.

ἀραβῶνα εἰς πέτραν αἱματοστάτην. μία ζυγὴ κουμπιὰ ἀσημένια ὅλα δέκα ὀκτώ. δύο ζευγάρια μέριτζες (¹). δέκα ζευγάρια προπόδια. τρία ζευγάρια κάλ-ζες. τέσσερες ζῶνες μεταξωταῖς, ἓνα στροῶμα μὲ τὴν τζέργα. τρεῖς μαξιλάρες καὶ μία βελέντζα. καὶ ἓνα μαντύλι μεταξωτόν. αὐτὰ μὲν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δίδωμι αὐτῇ διὰ προῖκαν ὡς ἄνω εἴπωμεν· ὁ δὲ Ἐπουράνιος καὶ Πανάγαθος ἡμῶν Θεός· δώη αὐτοῖς τὴν καλὴν ἁρμονίαν, προκοπὴν, εὐτεκνίαν, εὐζωΐαν, διημερεύουσαν καὶ ἄμφω, ἄχρι ἐσχάτους γήρους. Εἰσακούων τὰς περὶ αὐτῶν ταπεινάς μου δεήσεις καὶ παιρικὰς εὐχάς· ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτων δήλωσιν ἐγένετο τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν προικοσύμφωνον γράμμα ὑπογεγραμμένον τῇ ἰδίᾳ ἐμῇ χειρὶ καὶ μεμαρτυρημένον ἀπὸ τοῦς κάτωθι ἀξιοπίστους μάρτυρας εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν,

Ἐν Δελβινάκι κατὰ τὸ 1844· ὀκτακοσίους σαράντα τέσσερης. τῇ 24 Ἰανουαροῦ.

πρωτόπαπας νικόλαος μαρτιροῦ

Παπλᾶ πάνος μαρτιροῦ

Διαθήκη τοῦ 1845.

«Γρηγορεῖτε ὅτι οὐκ οἶδατε οὔτε τὴν ὥραν οὔτε τὴν ἡμέραν· διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ἢ ἐλαχίστη δούλη τοῦ Θεοῦ ἢ Ζαφεῖρο γυνὴ τοῦ ποτὲ Ἰωάννου μούτζου, φοβούμαι μήπως καὶ ἔλθῃ ἢ φοβερὰ ὥρα τοῦ θανάτου, ἐφώναξα τὸν πνευματικόν μου καὶ ἐξομολογήθηκα κατὰ τὸ χριστιανικὸν χρέος. πρῶτον συγχωρῶ τοῦς πάντας μικρούς τε καὶ μεγάλους, διὰ τὰ μοὶ συγχωρήσουν τὰ ὅσα αὐτοῖς ἤμαρτον λόγῳ τε καὶ ἔργῳ, ἔπειτα ἀφίνω εἰς ταῖς ἀδελφαῖς μου ἑλένην καὶ μαρίαν, διὰ τὰ λάβουν ἀπὸ τὴν μάτον γάτζην, ἀπὸ προικεῖον τῆς θυγατρὸς μου, μίαν κάπα (²) τέσσερα ποκάμισα ἀμερικάνικα, ἓνα σαγκοῦνι, τετρακόσια πενήντα Νο 450· γρόσια ἀπὸ γιάννην ἀλέξην, μοῦ τὰ χρεωστεῖ χωρὶς ὁμολογίαν καὶ αὐτὰ τὰ λάβουν ἢ ἀδελφαῖς μου ἑλένη καὶ μαρία καὶ ἔχουν τὰ μοῦ κάμουν τὰ μνημόσυνά μου κατὰ τὸ χριστιανικὸν χρέος· μίαν ὁμολογίαν ὅπου μὲ χρεωστεῖ ἢ τζένη (³) πάτζη τὴν ἀφίνω τοῦ ἔγκονά μου παραγιώτου υἱοῦ Νικολάου ποτὲ σταύρου δουροδούφη καὶ ἐὰν εὐρεθῇ ἢ ἄλλη ἢ διαθήκη μου, τὰ ἦνε ἄκυρη ὡς χαρτίον ἄγραφον· αὕτη εἶναι ἡ τελεία καὶ ἐκούσιος διαθήκη καὶ ὅποιος ἀντι-

1. Εἶδος θυσάνων κρεμαμένων ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς ὀσφύος ἰδίως εἰς τοῦς νεονύμφους.

2. Ἐνδυμα μάλλινον μετὰ ἢ ἄνευ χειρίδων τὸ ὅποιον φέρουσιν αἱ γυναῖκες ἐξερχόμεναι, κυρίως τὸν χειμῶνα.

3. τζένη=Πολυξένη.

ρήση τὸ παραμικρὸν ἀπὸ ὅσα διατάττω γὰ ἔχη τὸν θεὸν ἀντίδικον καὶ ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. τῇ 15 Σεπτεμβρίου 845 δελβινάκι ἐγὼ ἡ ζαφεῖρο βεβαιῶ τὰ ἄνω διὰ χειρὸς τοῦ πνευματικοῦ μου παπαθανασίου οἰκονόμου ὅστις καὶ μαρτυρεῖ: πρωτόπαπας μαρτιρῶ εἰς τὸ περιθώριον δὲ:

στάβρος μάρτυρας
βασίλη μάνθος μάρτυρας
νικολα μουτζος μάρτυρας
κώσια κούλιας μαρτυρας
καπαπάνος μαρτυρῶ

“Ὅπισθεν δὲ ὑπάρχει ἡ κάτωθι σημείωσις:

τὰ ὀπισθεν γρόσια τετρακόσια Νο 400 γρ. τὰ ἐλάβαμεν αἱ αὐτά-δελφες ἐλένη καὶ μαρία ἀπὸ τὸν Γιάνη καὶ Δῆμο Ἀλέξη καὶ μένομεν ἐξωφλημένες· καὶ ὑποφενόμεθα διὰ χειρὸς Α. δόκου αἱ ἄνω ἐλένη καὶ μαρία ὅστις καὶ μαρτυρῶ τὰ δὲ ὀπισθεν πενήντα ἐχαρίσθησαν.

ελαβα η μαρια χαριτου με την ελένην διο ποκάμισα αποτην μάτο τοῦ γάτζη δια τα οπιστεν οποῦ τῆς εχρεωστούσε.

πρωτοπαπας μαρτιρῶ

Πωλητήριον τοῦ 1796.

μετω παρὸν φανερόνω καὶ ωμολογῶ ἐγὼ ο σταύρος του μήτζη με τωναδελφο μου τω λλώλη ωτη πὼς επουλησαμε τω χωράφι μας σιηνα πάνω λητάρενα μαζή με την καργα σινωρα στου κούλληα καὶ στοῦ μήτζη γούλι τω επουλλησαμε του γηανη γκήτη γροσια ωχτώ. και να μηνεχη να τὼν: νταβηζη κανής: μητε εδικὸς μητε ξένως: καὶ δηα τη ναλήθηαν εδωσαμετην παροῦσαν μας ωμολογίαν εἰς χηρας του μήτζη του γιάνη γκήτη και ἐστω εἰς ενδείξην.

ἔτος σεμ πτεμβριου
1796 18

παραπανωθεν σιρεγο

γηωτης γκούγης ἐγραφα και μαρτιηρο

Αἴτησις κατοίκων ἐπαρχίας Πωγωνίου διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς ἔδρας τῆς Ὑποδιοικήσεως ἀπὸ Πωγωνιανὴν εἰς Δελβινάκιον⁽¹⁾.

Πρὸς τὸν Κύριον Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως

Κύριον Ἐλευθέριον Βενιζέλον

Ἐξοχώτατε,

Οἱ βαθυσεβάστως ὑπογεγραμμένοι τακτικοὶ καὶ νόμιμοι ἀντι-

1. Παρομοίας φύσεως αἴτησις ὑπεβλήθη καὶ εἰς τὸν τότε Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Ἐμμ. Ρέπουλην.

πρόσωποι τῶν ἀναφερομένων Κοινοτήτων λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ἀναφερθῶμεν ἐν ὀνόματι τῶν Κοινοτήτων ἡμῶν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἔξοχότητα, παρακαλοῦντες θερμῶς Αὐτὴν νὰ ἐνδιαφερθῇ ἐπὶ τῆς αἰτήσεώς μας ταύτης.

Τὰ χωρία ἡμῶν κείμενα εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Δελβινάκιου, ἔχοντος τοιαύτην ἐπικαιρότητα θέσεως ὥστε νὰ ἐξυπηρετῇ τὰς ἀνάγκας ἡμῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Βοστίαν ἣτις εὐρίσκεται ἀπέχουσαν πολὺ ἀπὸ τὰ χωρία ἡμῶν εἰς διπλασίαν ἢ τὸ Δελβινάκιον ἀπόστασιν, ἥδη ὁπότε τὸ Εἰρηνοδικεῖον Πωγωνίου ἔχει ἔδραν τὸ Δελβινάκιον χάρις εἰς τὴν εὐεργετικὴν ἀπόφασιν τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, ληφθεῖσαν καιόπιν δύο ὑπομνημάτων ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς περιφερείας Πωγωνίου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων ἐκθέσεων τῶν ἀρμοδίων Ἀρχῶν, αἵτινες ἔπεισαν τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν ὅτι πράγματι μόνον τὸ Δελβινάκιον εἶναι εἰς θέσιν λόγῳ τῆς ἐπικαιρότητος τῆς θέσεώς του νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀνάγκας ὁλοκλήρου τῆς περιφερείας Πωγωνίου, τὰ χωρία ἡμῶν λέγομεν εὐρίσκονται εἰς τὴν δύσκολον καὶ δαπανηρὰν θέσιν διὰ μὲν τὰς δικαστικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις νὰ μεταβαίνωσιν εἰς Δελβινάκιον, διὰ δὲ τὰς διοικητικὰς, ἀστυνομικὰς καὶ οἰκονομικὰς νὰ μεταβαίνωσιν εἰς Βοστίαν.

Φαντάζεσθε, Ἐξοχώτατε, πόσον δύσκολον εἶνε εἰς τοὺς πτωχοὺς ἡμῶν χωρικοὺς διὰ τὴν παραμικρὰν ὑπόθεσιν των νὰ δαπανῶσι δύο ἡμέρας τοῦλάχιστον ὑποβαλλόμενοι εἰς τόσον κόπον ἐν καιρῷ χειμῶνος μάλιστα, ὁπότε ἀναγκάζονται νὰ διαμένωσιν ἐν τοῖς ξενοδοχείοις τῆς Βοστίνας καὶ συνεπῶς δαπανῶσιν ἐκ τοῦ ὑστερήματός των. Διότι, εἰς ἀγροφύλαξ ἐπὶ παραδείγματι, ὑποδεικνύεται ὑπὸ τῆς οἰκείας Κοινοτήτος, διορίζεται ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Ἐπιτρόπου, μεταβαίνει ἐκεῖθεν εἰς Δελβινάκιον ἵνα δώσῃ ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδίκου τὸν νενομισμένον τῆς ὑπηρεσίας ὄρκον καὶ εἶτα ἐπανέρχεται εἰς Βοστίαν ἵνα ἀναγνωρισθῇ κατόπιν ὑπὸ τῆς Ἀστυνομικῆς Ὑποδιευθύνσεως Πωγωνίου καὶ μόλις μετὰ τρεῖς ἡμέρας τοῦλάχιστον εἶναι εἰς θέσιν νὰ κανονίσῃ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπέναντι τοῦ Νόμου.

Δαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς συναφείας ἣτις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἀρχῶν ὡς πρὸς τὸν ἀναφερόμενον πολίτην καὶ ἰδίᾳ τῶν Διοικητικῶν καὶ Οἰκονομικῶν πρὸς τὰς Δικαστικὰς. προαγόμεθα νὰ παρακαλέσωμεν θερμῶς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ἔχοντες ἀκλόνητον πεποίθησιν ἐπὶ τὴν πατρικὴν Ὑμῶν στοργὴν πρὸς τὰς λαϊκὰς τάξεις, ὅπως ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης, καὶ ἱκανοποιούσα εὐλαβῶς τὸν διακαῆ πόθον ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς περιφερείας Πωγωνίου, διατάξῃ ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι Ἀρχαὶ ἔχωσιν ὡς ἔδραν τὸ Δελβινάκιον, ἔδραν ἥδη τοῦ Εἰρηνοδικεῖου Πωγωνίου κέντρον ἐξυπηρετοῦν τὰς ἀνάγκας

ἡμῶν, κέντρον ἑλκῦον ἡμᾶς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Βοστίαν, ἣτις οὔτε τὰς ἀνάγκας ἡμῶν ἐξυπηρετεῖ, καθόσον χρησιμεύουσα ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἔδρα Τουρκικῆς ὑποδιοικήσεως, ἔχει δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν θλιβεράς καὶ ἀποκρουστικὰς ἀναμνήσεις.

Οὔτε εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ ὑποτεθῇ, Ἐξοχώτατε, ὅτι Κυβέρνησις πατρικῆ, τῆς ὁποίας προΐστασθε, προερχομένη ἐκ τῆς λαϊκῆς βουλῆσεως, θὰ παρέβλεπεν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τὰ πραγματικὰ συμφέροντα ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς περιφερείας Πωγωνίου χάριν δέκα μόνον χωρίων, ἐχόντων, ἀπὸ τοῦ καταλυθέντος ἤδη Τουρκικοῦ καθεστώτος, ἰδιαίτερα συμφέροντα μὲ τὴν Βοστίαν, ἥδη μάλιστα ὅποτε καὶ τῶν δέκα τούτων χωρίων αἱ ἀνάγκαι διὰ τῆς μεταβατικότητος τοῦ Εἰρηνοδικείου ἅπαξ τοῦ μηνὸς ἐξυπηρετοῦνται, ἐν ᾧ ἅπαντα τὰ ἄλλα χωρία τῆς περιφερείας Πωγωνίου ἀνερχόμενα εἰς 48, ὑπάγονται δικαστικῶς εἰς Δελβινάκιον.

Ποιούμενοι ὄθεν θεομὴν ἐκκλησιν, Ἐξοχώτατε, εἰς τὴν πατρικὴν ὑμῶν στοργὴν πρὸς τὰς λαϊκὰς τάξεις εὐελπιστοῦμεν ὅτι ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης θὰ εὐδοκήσῃ διὰ τῆς εὐμενοῦς ἀποδοχῆς τῆς αἰτήσεώς μας ταύτης νὰ διατάξῃ τὰ δέοντα, ὥστε ἐγκαθισταμένων καὶ τῶν λοιπῶν Ἀρχῶν εἰς Δελβινάκιον, ἐξασφαλισθῶσιν αἱ ἐπιτακτικαὶ ἀνάγκαι τῆς περιφερείας ἡμῶν.

Διατελοῦμεν μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ, ἐξειδιασμένης ἐκτιμήσεως καὶ εὐγνώμονος ἀφοσιώσεως.

Εὐπειθέστατοι

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Κοινοτήτων

Ἀρσινίτης, Ζαβρέχου, Ζεραβίνης, Κακκαβιάς, Κρουνερίου, Μέγγουλης, Στρατινίσιτης, Δημοκόρης, Λαύδανης, Κουρεμαδίου, Βαλιίστης, Κερασόβου, Καστάνιανης, Κοσιοβίτσας, Λόγγου, Σωτήρας, Γοραντσῆς, Λουβίνης, Σελλιού, Κλεισιάρι, Πεπέλης, Βοδίνου Βόδριστας, Ἁγίου Νικολάου, Κατούνας, Βουλιαράτων, Ἄνω Δρόβιανης, Κάτω Δρόβιανης, Κρά, Ζερβατίου, Βησειάνης, Τσαραπλανῶν, Ρουσιᾶς, Λαχανοκάστρου, Κακουσιούς, Μαυροπούλου, Δελβινακίου.

Αἴτησις Κοινότητος Δελβινακίου πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τὸ Σκάπετο.

Τὴν ὑμετέραν θεοφροῦρητον καὶ προσκυνητὴν ἡμῖν παραγιότητα, σὺν τῇ παρ' αὐτὴν ἁγίᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ γονυκλιτῶς προσκυνοῦμεν τὴν παραγίαν καὶ χαριτόβρυτον αὐτῆς δεξιὰν κατασπαζόμεθα.

Δουλικῶς παριστάμενοι διὰ τῆς παρουσίας ἐνώπιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τῆς ἁγιωτάτης Συνόδου, καθυποβάλλομεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἀκοὴν τῆς θειοτάτης αὐτῆς κορυφῆς τὴν λυπηρὰν ἔκθεσιν τῶν

συμφορῶν καὶ θλίψεων τῆς πατρίδος μας, ἀναφέροντες μετὰ θερμῶν δακρῶν, ὅτι ἐνῶ ὁ πρόην ἡμέτερος τοπάρχης Ἀληπασιᾶς φθόνῳ καὶ πλεονεξίῃ βουλευθεὶς, ἵνα ἀφαρπάσῃ τὴν γῆν τῆς πατρίδος μας, ἐκινήθη μὲν κάθε δόλιον καὶ τυραννικὸν τρόπον ἐναντίον αὐτῆς καὶ διὰ τὰ ἐπιτύχη τὸν σκοπὸν του, οὓς μὲν ἐξώρισεν, οὓς δὲ ἐφόνευσεν ἐκ τῶν ἀνθισταμένων συμπατριωτῶν μας εἰς τὰ παράνομα θελήματά του, καὶ μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἠδυνήθη τὰ τελεσφορήσῃ τίποτα, ἕως ὅτου ἔφθασε κατ' αὐτοῦ καὶ ἡ καταδρομὴ τοῦ Κραταιοτάτου Βασιλέως μας, καὶ ἔμεινεν ἡ χώρα μας ἐλευθέρη καὶ ἀνενόχλητος· μετὰ δὲ τὸν ἀφανισμόν του καὶ μέχρι τοῦδε, μ' ὅλον ὅπου ἦτον καὶ τὰ κακὰ τῆς τοπικῆς ἀναρχίας, καὶ αἱ καιρικαὶ ἀνωμαλῖαι δεινόταται, δὲν μᾶς ἐνώχλησεν ὅμως κανένας τὴν πολλὴν καὶ ἀθώαν τῆς πατρίδος μας γῆν, ἤδη δὲ ὅπου τὸ Κραταιότατον Δοβλέτι διεκήρυξε παντοῦ τὴν ὑπεριάτην δικαιοσύνην, τὴν περιθάλψιν τῶν ὑπηκόων του, καὶ τὴν ἄκραν ἡσυχίαν, ἐνῶ ἀπαντέχομεν ἀνακούφισιν καὶ πασαρμυθίαν τῶν ὧν ὑπεφέρομεν πρότερον, δεινῶν κινδυνεύει τὰ ἀφαστασθῆ ἕν τρίτον μέρος τῆς γῆς τῆς πατρίδος μας, τὸ λεγόμενον Σκάπετον ἀπὸ κάποιον Προμετινόν, Ὁσμάνογλου τοῦνομα, ἕσπαγα κακόπιστον καὶ προδότην τῶν δικαιωμάτων ἡμῶν, καὶ παντὸς ἄλλου, τὰς κακίας τοῦ ὁποίου καὶ ἀδικίας καὶ ἀρπαγὰς ἀναφανδόν, καὶ τὰς ἀνυποφόρους τυραννίας, ὅπου εἰς τὰς παρελθούσας ἐποχὰς μετεχειρίζετο, ποῖος ἠμπορεῖ, Παναγιότατε καὶ προσκυνητὰ ἡμῶν Δέσποτα! τὰ τὰς παραστήσῃ (διὰ συντομίαν τὰς παρατρέχομεν) ὁ Μπέγης οὗτος ἄντικρον τοῦ λεγομένου Σκαπέτου, ἔχοντας κάποιον χωρίον, ὄνομα Μέβγεζδα, τὸ ἡμῖν εἶναι Ἰμπλιάκι, καὶ τὸ ἡμῖν τζιφλήκι του διότι οἱ τζιφτζίδες του μὲ τὴν ἀδειάν μας ἐδούλευσαν μερικὰ χωράφια ἰδικὰ μας εἰς τὸ Σκάπετον αὐτό, καὶ μᾶς ἔδιδον κατ' ἔτος τὸ ἱμοροδέκατον, τὰ ὅποια ὡς μακρὰν ἀπὸ τὴν χώραν μας, διὰ τὸν φόβον τῶν τότε κακοποιῶν καὶ κλεπτῶν Ἀλβανιτῶν, δὲν τὰ ἐδουλεύαμεν, ὁ αἰσχροκερδῆς φθόνῳ καὶ κακίᾳ φερόμενος, ἐκίνησε κρίσιν κατ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐνταῦθα διοίκησιν τὸν Χαφὲξ πασιᾶ αὐθέντην μας, καὶ Δευτεντὰρ ἐφέντη προβάλλοντας ὅτι τὰ χωράφια αὐτά, ὅπου δουλεύουν οἱ τζιφτζίδες του εἶναι ἰμπλιάκι καὶ ἰδικὰ του, συνάμιξε τὸ Ἰμπλιάκι διὰ τὰ δυναμώσῃ τὰ φανερά του ψεύματα, ἐπαρησίασε καὶ ψευδομάρτυρας τὸ κόμμα του, Κολιωνιάριδες, Προμετινοὺς καὶ Καστρινοὺς, μακρὰν ἀπὸ τρεῖς καὶ τέσσαρας ἡμέρας διάστημα, οἱ ὅποιοι τὴν χώραν μας δὲν γνωρίζουν καλὰ ποῦ εἶναι ὄχι τὰ ἠξεύρουν καὶ τὰ σύνορα, καὶ ἐψευδομαρτύρησαν διὰ ὅλον τὸ Σκάπετον, ποῦ εἶναι ἰδικόν του χωρὶς τὰ ἐρωτήσῃ τινὰς τὰ γειτνιαζόντα χωρία τῆς Πωγωνιανῆς καὶ χωρὶς τὰ ἰδεάσῃ καὶ τοὺς δούλους τῆς κανένας, οἱ ὅποιοι μαθόντες παρ' ἐλ-

πίδα τὴν τοιαύτην λαθραίαν ἀδικοπραξίαν, ἐτρέξαμεν γενικῶς εἰς τὴν αὐτοῦ ὑψηλότητα τὸν αὐθέντην μας, ἐπαραστήσαμεν τὰ δίκαιά μας ἐνώπιόν του καὶ τοῦ Μεντζελισιοῦ ἔτοιμοι ὄντες νὰ ἀποδείξωμεν καὶ μὲ Τούρκους καὶ μὲ Ρωμαίους, ὅτι ὁ τόπος εἶναι ἰδικός μας, καὶ μὲ τοὺς Σπαχίδες ἐνταυτῶ τοῦ Σκαπέτου, οἱ ὅποιοι ἕως πέρουσι ἐπαιροῦν ἀπὸ ἡμᾶς τὸ δέκατον καὶ μαρτυροῦν τὰ μεράτια τους ὅτι τὸ Σκάπετον εἶναι μισρᾶς τοῦ Δελβινακιοῦ, τὸ μαρτυροῦν τὸ μπουρτί τοῦ Ἐλῆ πασιᾶ καὶ ἄλλα τῶν μετ' αὐτοῦ κατὰ καιροὺς ἡγεμόνων ἐνταῦθα! Τὸ μαρτυροῦν οἱ ἴδιοι τζιφτζίδες του, καὶ φωνάζουν ὅτι ὁ τόπος εἶναι Δελβινακιώτικος, πλὴν ποσῶς δὲν εἰσηκούσθημεν, καὶ αὐτὸς μὲν ὑπερασπίζεται, διότι συνάμιξε τὸ Ἰμπλιάκι διὰ τὴν ἰδιοτέλειάν του, καὶ διὰ τῆς δωροδοκίας, οἱ δοῦλοί της δὲν κοιτεῦει νὰ χάσωμεν τὸν τόπον μας (μ' ὅλον ὁποῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπροσθέσαμεν ὅτι, ἐὰν ποτὲ ἤθελεν ἀποδειχθῆ ὅτι εἶναι μίση σπιθαμὴ χωράφι Ἰμπλιάκιον ἢ τοῦ Ὀσμάνμπεγη εἰς τὸ σύνορον μας, δίδομεν σενέτι ἔμπροσθεν τοῦ Μεντζελισιοῦ νὰ ἦναι ὅλοι οἱ τόποι μας Ἰμπλιάκι) μήτε εἰς αὐτὸ μᾶς ἐδόθη ἀκρόασις, ἀλλὰ προσπαθοῦν παντοίοις τρόποις νὰ μᾶς τὸν ἀφαρπάσουν, τὸν ὅποιον εἶχομεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μας καὶ τὸν ἐχαίρομεν, ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ἡ πατρίς μας, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ τὴν βασιτάξωμεν ἀκολόβητον, ὄχι μόνον ἐθνυσιάσθημεν ἐπὶ Ἐλῆ πασιᾶ, ἀλλὰ καὶ ἐβυθίσθημεν εἰς χρέος ἀφόρητον ἀριθ. 150000 χιλ. γρόσια ὡς ἔγγιστα ὥστε διεσκορπίσθησαν πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἐνθεν κακεῖθεν, καὶ κατήντησεν ἡ πατρίς μας μόνον ἑκατὸν σπήτια σήμερον ἀπὸ τριακόσια ὅπου ἦτον, ἅμα δὲ ἤκουσαν τὴν κηρυττομένην δικαιοσύνην τοῦ Βασιλέως μας (οὗ τὸ κράτος αἰώνιον καὶ ἀήττητον) μᾶς ἔγραψαν, ὅτι συνεννοηθέντες ἀπεφάσισαν ὅλοι νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν φιλιτάτην πατρίδα διὰ νὰ ἐκχρεώσωσι καὶ τακτοποιήσωσι ἤδη δὲ ἀφοῦ πάλιν μάθουν, ὅτι καταπιεζόμεθα εἰς τὰ ἴδια δεινὰ καὶ συμφορὰς τῆς προτέρας, ὄχι μόνον αὐτοὶ δὲν ἔρχονται, ἀλλὰ καὶ οἱ δοῦλοί της θὰ διασκορπίσωμεν ἀπ' ἐδῶ, διότι δὲν μᾶς μένει πλέον ἄλλη ἐλπίς ὄθεν βλέποντες ὅτι δὲν εἶναι ἄλλος τρόπος σωτηρίας, καταφεύγομεν εἰς τὴν θεόσωστον καὶ ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν, προσπίπτοντες εἰς τὸ ἔλεος τῆς εὐσπλαχνικωτάτης αὐτῆς Παναγιότητος νὰ ὑπερασπισθῆ τὰ δίκαια τῶν δούλων της, καθότι οἱ αἰμοχαρεῖς λύκοι, ἐπέτυχαν ἀρμόδιον καιρὸν τώρα, καὶ μὲ τὰς ραδιουργίας των καὶ ἐτοίμους ψευδομαρτυρίας, ζητοῦν νὰ κατασπαράξωσι τὰ ἄκακά της πρόβατα, νὰ ἰδεάσῃ καὶ τὴν ὑψηλὴν πόρταν περὶ τῆς ἀδίκου ταύτης ὑποθέσεως, ἵνα εὐσπλαχνισθεῖσα τοὺς πτωχοὺς ὑπηκόους, μᾶς ἀποδώσῃ τὰ δίκαιά μας τοσοῦτον ἐνοχλοῦμεν τῇ παναγιότητί της, ἥς

τά ἔτη εἶησαν πληστευτυχῆ καὶ τρισόλβια ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ καὶ Παιδιαρχικοῦ αὐτῆς Θρόνου.

Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου καὶ
προσκυνητῆς ἡμῖν Παναγιότητος ἐλάχι-
στοι δοῦλοι οἱ τῆς παλαιᾶς Πωγωνιανῆς
τῇ 4 Μαΐου αὐμζ ἐν Δελβινα-
κίῳ τῆς Ἡπείρου
ὑποκλινέστατοι δοῦλοι οἱ
κάτοικοι Δελβινακίου.

Αἰτησις Γ. Γαζῆ πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Ρωσσίας.

Πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν Πρέσβυν τῆς Α. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος
πασῶν τῶν Ρωσιῶν κτλ. κτλ.

Ἐξοχώτατε,

Ὁ ὑποφαινόμενος ἐλάχιστος δοῦλός της, καὶ ὑπήκοος τῆς Ἑλλά-
δος, τολμῶ νὰ διευθύνω ὑπ' ὄψιν τῆς σεβαστῆς ἐξοχότητός της τὴν
δουλικήν μου ταύτην, δι' ἧς ἀναφέρω μετὰ δακρύων, ὅτι εἰς τὴν Εὐ-
ρωπαϊκὴν Τουρκίαν πρὸ 13 ἐτῶν ἐξουσιάζων τὴν Ἡπειρον τῆς Ἑλ-
λάδος ὁ Ἡγεμὼν Ἀλῆ πασιᾶς, ἠθέλησεν ἀδίκως καὶ ἀκοίτως νὰ μᾶς
ἀφαρπάσῃ τὰς ἰδιοκτησίας μας εἰς τὴν κωμόπολιν Δελβινάκιον τῆς
Ἡπείρου. Καὶ μὴ δυνηθεὶς με κανένα τρόπον, ἐκινήθη ἐχθρικῶς καὶ
ἀπανθρώπως ἐναντίον μας ἀτιμάζων, ἐξορίζων καὶ φονεύων μέχρις
ἐξολοθρευμοῦ πάντα ἀνθιστάμενον εἰς τὰ παράνομα θελήματά του.
Ὅθεν ἀπὸ τὸν φόβον καὶ κίνδυνον ἀφήσαντες ὅλα μας τὰ ὑποστα-
τικά ἀπόλητα καὶ ἐλεύθερα, καὶ κάθε λογαριασμὸν δοσοληψίας ἀθεώ-
ρητον, κατεφύγομεν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς μας πολλοὶ ὑπὸ τὸ
φιλόχριστον καὶ ἄσυλον κράτος τῆς ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας, διατρού-
βοντες ἐν Βεσσαραβία, ἐν Ὀδησῶ, ἐν Κριμαία, καὶ ἐσχάτως εἰς τὴν
Ἑλλάδα καὶ περιμένοντες μετὰ τὸν ἀφονισμόν τοῦ εἰρημένου Ἀλῆ
Πασιᾶ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν πατρίδα μας διὰ νὰ ἐξουσιάσωμεν
τὰ ὑποστατικά μας. Αἱ πολεμικαὶ περιστάσεις ὁμως τῆς Ἑλλάδος μετὰ
τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας μᾶς ἠμπόδισαν ἄχρι τῆς ὥρας καὶ μάλιστα ἡ
ἐπανάστασις τῶν Τουρκαλβανῶν (1). Ἦδη δὲ ἰδόντες τὴν ἡσυχίαν καὶ
ἐλπίσαντες (κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως (2) νὰ ἀπολαύ-
σωμεν τὰ δίκαιά μας ἐπροθυμήθημεν ἕκαστος, διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς
τὴν πατρῴαν γῆν μας, καὶ ἰδιοκτησίαν. Κατὰ τὸ ὅσον ἄρθρον τῆς συν-

1. Πρόκειται περὶ ἀποστασίας τοῦ Σκόνδρα μετὰ τῶν Ἀλβανῶν
τὸ 1830.

2. Μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας.

θήκης τοῦ 1830 περὶ τῆς Ἑλλάδος ⁽¹⁾ ἀφ' οὗ ξεπουλήσωμεν τὰ ὑποστατικά μας, καὶ ἐξοφλήσωμεν κάθε δοσοληψίαν, νὰ μετοικήσῃ ὅποιος εἶναι ὑπήκοος ρῶσος εἰς Ρωσίαν, καὶ ὅποιος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅποιος εὐχαριστεῖται νὰ μείνῃ ραγιᾶς τῆς Τουρκίας. Ἀλλὰ μόλις ἀρχίσαμε νὰ συναζώμεθα εἰς τὴν πατρίδα μας, καὶ νὰ ἐξουσιάζωμεν τὰ μούλικά μας, καὶ ἔξαφνα βλέπομεν μὲ ἀπορίαν καὶ λύπην μας, ὅτι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐξεδόθη προσταγὴ αὐθεντικὴ (τῆς ὁποίας ἐστάλη καὶ ἐκτελεστὴς ἄνθρωπος αὐθεντικὸς) καὶ ἐκυρίευσε τὴν παιρικὴν μας γῆν, καὶ ἰδιοκτησίαν, ὡς τσεφτιλίκι τοῦ Ἀλῆ πασιᾶ καὶ Βασιλικὴν Ἰδιοκτησίαν καὶ μᾶς ἀπεξένωσεν ἀπὸ αὐτήν, καὶ ἀπὸ τὰ προνόμια καὶ δικαιώματα (τὰ ὁποῖα ἐχαιρόμεθα τόσους χρόνους καὶ αἰῶνας), ἐπὶ λόγῳ ὅτι τάχα ὁ Ἀλῆ πασιᾶς εἶχεν ἀγοράσῃ τὸν τόπον μας, ὡς μούλκι του, χωρὶς ἡμεῖς νὰ ἠξεύρωμεν τελείως, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, οὔτε νὰ ἐρωτηθῶμεν. Καὶ ἐν ὅσῳ ἔζει ὁ Ἀλῆ πασιᾶς καὶ δώδεκα χρόνους ἤδη, μετὰ τὸν χαμόν του ἀφρίζαμεν ἐλευθέρως τὴν ἰδιοκτησίαν μας. Καὶ μάλιστα ἐνῶ ὁ Ἀλῆ πασιᾶς ἐγνωρίσθη ἄδικος, καὶ δυνάστης καὶ ἀποστάτης τῆς Βασιλείας καὶ ἀδίκησεν ὅλους τοὺς ὑπηκόους του εἶναι δίκαιον ἀπὸ γὰρ τὸ κραταῖον Δοβλέτι νὰ δικαιολογήσῃ τὰς ἀδικοπραξίας του; καὶ νὰ ἀδικήσῃ τὸν πιστὸν του ραγιᾶν; ἄπαγε τοῦ κακοῦ! ποτὲ δὲν τὸ ἐλπίζομεν! Τέλος πάντων ἐνῶ ὁ Ἀλῆ πασιᾶς μᾶς ἐδίωξεν, ἐξώρισε, καὶ ἐφόνευσεν; ἀπὸ ποῖον ἔλαβε τὸ πωλητήσιον γράμμα τῆς πωλήσεως τῶν ἰδιοκτησιῶν μας; ἢ μήπως ἠμποροῦσεν ἄλλος εἰς ἀπουσίαν τῶν ἐξωρισμένων καὶ φονευσμένων νὰ πωλήσῃ χωρὶς εἶδησιν καὶ ἄδειάν μας τὰ ὑποστατικά μας; Μὴ γένοιτο τοιαύτη παρανομία. Ἐπεται λοιπὸν ὅτι χωρὶς λόγον, χωρὶς νόμον καὶ κρίσιν μᾶς ἀφηρηπάζετο ἡ ἰδιοκτησία. Καὶ τὰ δίκαιά μας γινώσκοντες μόνον ἐν κριτηρίῳ καὶ τόπῳ δικαιοσύνης. Πλὴν ἐπειδὴ οἱ ραγιᾶδες τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, ἠμποροῦν νὰ δικαιωθοῦν ἀπὸ τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος, ἢ νὰ ἀδικηθοῦν ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος ὑπήκοος τῆς Ἑλλάδος, ἄσχετος ὢν, μὲ τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς καὶ μὴ δυνάμενος, νὰ ὑποφέρω τὴν στέρησιν τῆς ἰδιοκτησίας μου καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν δικαιωμάτων, καταφεύγω διὰ τῆς παρούσης μου ἱκετευτικῆς ἀναφορᾶς, εἰς τὴν ἐξοχότητά της, γνωστοποιῶν καὶ ἀναφέρων ἐν καιρῷ ἀρμοδίῳ τὴν ἀδικίαν, ὅποῦ πάσχω, τόσον ἐγὼ ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ συμπατριῶται μου Δελβινακιῶτες, οἱ ἐν Βεσσαραβία καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ρωσσίας, καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι σήμερον εὐρισκόμενοι. Καὶ καθικετεύω τὴν ἐξοχότητά της ἐν ὀνόματι τοῦ ἀητήτου Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν

1. Συνθήκη μεταξὺ τῶν τριῶν Μ. Δυνάμεων διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν συνόρων τῆς Ἑλλάδος μὴ πραγματοποιηθεῖσα.

Ρωσσιῶν, νὰ μὴ παραβλέψῃ τὴν μικρότητά μου, ἀλλὰ νὰ χαρίσῃ τὸ ἔλεός της, καὶ νὰ ἐνεργήσῃ, πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν, ὥστε νὰ μὴ πειραχθῇ ἡ ἰδιοκτησία μου ἀδίκως, μήτε νὰ ἀποξενωθῶ αὐτῆς ἀλλὰ νὰ ἀπολαύσω καὶ ἐγὼ τὰ δίκαιά μου, κατὰ τὰς ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκας, καὶ κατὰ τὸ ἕκτον ἄρθρον τῆς συνθήκης τοῦ 1830 (¹) περὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν δὲ εὐρεθῶ ἢ ἐγώ, ἢ τὰ ὑποστατικά μου ὑποκείμενα εἰς κρίσιν, εἶμαι ἕτοιμος, νὰ ἀπολογηθῶ καὶ νὰ ἀκολουθήσω τὴν τάξιν τοῦ δικαίου μέχρι θανάτου, Μένω μὲ δουλικώτατον σέβας.

Τῆς σεβαστῆς μοι ἑξοχότητος, ἐλάχιστος δοῦλος Ἕλλην

17 Ὀκτωβρίου 1832
ἐξ Ἡπείρου

Γεώργ. Γαζῆς Δελβινακιώτης
χιλίαρχος, καὶ πρόην Γραμματεὺς
τοῦ ἐκλαμπροτάτου Α. Α.

Καποδίστρια καὶ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη.

Ἐπεταὶ ἡ ἐπικύρωσις τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Προξένου τῆς Αὐστρίας
Κου Κλαϊριτζ μετὰ τῆς σφραγίδος καὶ ὑπογραφῆς Ἰταλιστί.

Διαταγὴ Ἀλῆ πασᾶ διὰ τὸ σκάπετο.

βεζηρῆ ἀλῆ μπασά

ορῆσμός του ἠψηλοτά του

μεβγιάστηννὴ τραγητές μου καὶ του ζεηρ χαλήλῃ τοπόν γούρτι
μού νὰ δοσετε τῆ δεκατημού και τογιμορὸν τὸ δελβηνακοιοτόν απο
τα χώραφια οποῦ τούς εχετε δουλεμενά στο σκαπειτους μονον εφετον
καί τραβησετε χερι απο τα χωραφια τούς και απο τον τοπο
τούς θδλατα δουλεψουν ατητούς και καθός σας προταζονα κάμετε οχι
ἀλλὸς τι τζεβαπι δεν μου δινετε α.ξαποφασεώς (²)

ετους
1811
Μαγιου
31
πγοτζοπουλο

1. Πρόκειται περὶ τῆς δευτέρας συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 3 Φεβρουαρίου 1830, τὸ πέμπτον ἄρθρον τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ περὶ χορηγήσεως ἀμνηστίας παρ' ἀμφοτέρων τῶν Κρατῶν (Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας), καὶ ἐπανακτῆσεως τῆς τυχόν καταληφθείσης παρὰ τοῦ ἑτέρου Κράτους, Ἰδιοκτησίας διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως.

2. Τὸ « ἐ ξ ἀ π ο φ ἄ σ ε ω ς » εἶνε φράσις ἀσυνδέτως ἐπιφερομένη πάντοτε εἰς τὸ τέλος τῶν διαταγῶν ἀνωτέρων ἀρχῶν, ἀποφάσεων δημογεροντίας, συμφωνητικῶν κοινοτικῶν ἢ ἰδιωτικῶν πρὸς δήλωσιν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει...

1. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

2. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

3. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

4. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

5. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

6. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

7. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

8. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

9. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

10. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

11. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

12. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

13. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

14. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

15. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

16. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

17. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

18. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

19. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

20. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

21. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

22. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

23. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

24. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

25. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

26. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

27. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

28. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

29. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

30. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

31. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

32. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

33. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

34. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

35. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

36. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

37. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

38. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

39. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

40. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

41. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

42. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

43. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

44. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

45. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

46. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

47. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

48. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

49. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

50. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

51. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

52. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

53. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

54. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

55. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

56. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

57. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

58. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

59. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

60. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

61. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

62. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

63. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

64. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

65. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

66. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

67. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

68. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

69. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

70. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

71. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

72. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

73. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

74. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

75. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

76. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

77. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

78. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

79. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

80. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

81. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

82. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

83. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

84. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

85. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

86. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

87. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

88. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

89. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

90. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

91. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

92. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

93. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

94. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

95. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

96. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

97. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

98. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

99. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

100. ΕΙΣ ΑΓΙΟΥΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος.	σελ. 5- 8
Βιβλιογραφία Δελβινακίου.	» 9- 13
Κεφάλαιον 1ον. Τοποθεσία και πρώτα σύνορα του Δελβινακίου. Όροθετικοί τίτλοι. Κρίσεις ξένων διά την τοποθεσίαν του Δελβινακίου. Διατί καλεΐται «Όμφάλιον». Σύγχυσις με τὸ Δέλβινο.	» 17- 29
Κεφάλαιον 2ον. Πότε ἐκτίσθη τὸ Δελβινάκι. Συνοικισμοὶ (Λέπενο, Γάλιανη, Γκουβέρι, Κλοκός, Μπλατσάβιστα) καὶ πρώτοι κάτοικοι Δελβινακίου. Πῶς ἐπεξετάθη τοῦτο. Ἐβλιὰ Τοελεμπή. Πρώτη πυρπόλησις τοῦ Δελβινακίου ὑπὸ τοῦ Ἄλῃ πασᾶ. Τί λέγει ὁ Μάνιας. Νέα ἀκμὴ τοῦ Δελβινακίου καὶ κρίσεις ξένων. Παραβολὴ μετὰ πέντε χωρία.	» 30- 61
Κεφάλαιον 3ον. Θρησκευτικὸν αἶσθημα τῶν Δελβινακιωτῶν. Ἱστορικὸν ἰδρύσεως καὶ περιγραφὴ ὄλων τῶν Ἐξωκκλησιῶν. Ἐνθυμίσεις. Εἰκονίσματα	» 62- 77
Κεφάλαιον 4ον. Πνευματικὸν περιβάλλον τοῦ Δελβινακίου. Ἱστορικὸν ἰδρύσεως Σχολῶν. Διδακτικὸν προσωπικόν. Δόγματα καὶ ἐπιστήμονες Δελβινακίου.	» 78-105
Κεφάλαιον 5ον. Συμβολὴ τοῦ Δελβινακίου εἰς τὸ 1821. Δράσις Παπαγιάννη Δάλλα, εἰς μάχην Σκουλενίου. Ν. Χαρίτος, Ε. Γκουΐας, Γ. Γαζῆς, Ἰ. Μανδάλης.	» 106-111
Κεφάλαιον 6ον. Ἡ Δελβινακιώτισσα. Κρυφὸς πόθος τοῦ Ἄλῃ πασᾶ. Κρίσεις ξένων διὰ τὴν καλλονὴν της. Ἡρωϊσμοὶ Δελβινακιωτισσῶν	» 112-119
Κεφάλαιον 7ον. Διατί ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἐπωφθαλμία τὸ Δελβινάκι. Ἀγῶνες Δελβινακιωτῶν. Σχέδια Ἄλῃ. Ἀνέγερσις ἀνακτόρου. Ἀπόδειξις ὅτι τὸ Δελβινάκι ἦτο πάντοτε κεφαλοχώρι. Στρατηγικὴ θέσις Ἁγίου Ἰωάννου. Διατί ἐματαιώθη ἡ ἀνέγερσις φρουρίου. Βασανιστήρια Δελβινακιωτῶν	» 120-138
Κεφάλαιον 8ον. Προσφυγὴ εἰς τὸν Σουλτάνον. Γιάννης Νταῆς. Ἱερομόναχος Σαμουήλ. Ἐπιστολὴ Κούρτ πασᾶ. Οἱ Δελβινακιῶται πρὸ τοῦ Μ. Διβανίου. Ὁ Ἄλῃς κηρύσσεται «φερμανλῆς». Ρόλος Κ. Γραμματικοῦ καὶ Παπαδιαμαντοπούλου. Ἑορταὶ ἑκατονταετηρίδος	» 139-156
Κεφάλαιον 9ον. Οἰκονομικὸς πόλεμος Ἄλῃ πασᾶ καὶ Δελβινακιωτῶν. Πῶς προῆλθε τὸ κοινοτικὸν χρέος (μουκαντέμ-μπόρτζ) τοῦ Δελβινακίου. Δια-	

νομή 1827 καὶ διαφωνία Δελβινακιωτῶν. Ἐπέμβασις Οἴκουμ. Πατριάρχου καὶ Θανάση Βάγια. Συμφωνία 1838 καὶ 1850	σελ. 157-180
Κεφάλαιον 10ον. Δεινοπαθήματα τοῦ Δελβινακίου μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἄλῃ πασᾶ. Τζερεμές Ἀσλάν μπέη (1828) καὶ Ἴμιν πασᾶ (1834). Λήσταρχος Κόδρα (1855) καὶ Χατζῆ Γομάρας (1870). Ληλασία 1947. Ἐκπατρισμός Δελβινακιωτῶν. Διαπρεπεῖς Δελβινακιῶται εἰς τὰ ξένα. Τοποθεσίαι οἰκιῶν μεταναστευσασῶν οἰκογενειῶν	» 181-188
Κεφάλαιον 11ον. Δημοκρατικὴ διοίκησις Δελβινακίου. Δικαστικὴ καὶ ἀγορανομικὴ ἐξουσία προεστώτων. Προεστώτες Δελβινακίου καὶ δρᾶσις ἑνὸς ἐκάστου	» 189-200
Κεφάλαιον 12ον. Ποῦ ἐταξίδευσον καὶ ποῦ ταξιδεύουσι οἱ Δελβινακιῶται. Δείγματα φιλοπατρίας τῶν εἰς τὰ ξένα Δελβινακιωτῶν. Ὄνόματα καὶ διαθήκαι εὐεργετῶν. Διαχείρησις κληροδοτημάτων	» 201-218
Κεφάλαιον 13ον. Προέλευσις ἐθίμων καὶ ἐπίθρασις τῶν ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως. Αἷτια χαλαρώσεως παλαιῶν ἐθίμων. Διάφορα ἔθιμα καὶ προλήψεις. Ἀπόκρεω. Γάμοι. Τραγοῦδιὰ χορῶν. Ἀναχώρησις εἰς τὰ ξένα. Μοιρολόγια	» 219-238
Παράρτημα	239-253

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ ΙΔΙΟΥ

1. Γεώργιος Σταύρου. Ἀνατύψεις Ἡπειρ. Χρον. Ἰωάννινα 1926.
2. Ἰωάννης Κωλέττης. Δαπάναις Κοινότη. Συρράκου. Ἰωάννινα 1931.
3. Πῶς ἐχάσαμεν τὴν Ἡπειρον εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου. Ἐννέα ἄρθρα εἰς Ἡπειρωτ. Ἀγῶνα Ἰωαννίνων. 17—27 Ἀπριλίου 1932.
4. Ὁ Ἰατροφιλόσοφος Δελβινακιώτης Κ. Ἡρακλῆς Βασιιάδης. Δαπάναις Ἐνώσεως Δελβινακιωτῶν. Ἀθῆναι 1935.
5. Ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ καὶ ὁ πλοῦτος Ἀλῆ πασαῖ τῶν Ἰωαννίνων. Ἀθῆναι 1936.
6. Ὁ Βαλαωρίτης καὶ ἡ Ἡπειρος. Ἀθῆναι 1937.
7. Ὁ Δελβινακιώτης δημοσιογράφος Ἀριστείδης Ρεύκης. Εἰς «Ἡπειρωτικόν» τόμ. Α' 1938.
8. Ἡ Βόρειος Ἡπειρος καὶ τὰ φυσικὰ τῆς σύνορα. Μελέτη ἐγκριθεῖσα παρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐθνικῶν Δικαίων. Ἀθῆναι 1945.
9. Γεωργίου Γαζῆ : Τρόπαιον Δελβινακίου. Ἐκδ. Γ' μετὰ βιογραφίας τοῦ συνθέτου τοῦ Τροπαίου καὶ ἐρμηνευτικῶν σχολίων. Ἀθῆναι 1946.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

Γεωργίου Γαζῆ (Γραμματ. Καραϊσκάκη) : Λεξικὸν τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, Χειρόγραφος ἀνέκδοτος μελέτη γραφεῖσα τὸ 1848 μεθ' ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων.